

๒๙๑.๓๗๐๗
๗๔๓๗๗
๘.๒

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ปริญญานิพนธ์

ของ

กীরติ ศรีวิเชียร

๒๐ ก.ย. ๒๕๒๘

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

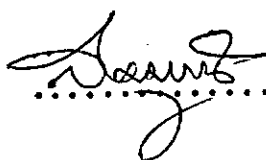
ปริญญาการศึกษาบัณฑิต

มีนาคม ๒๕๒๘

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

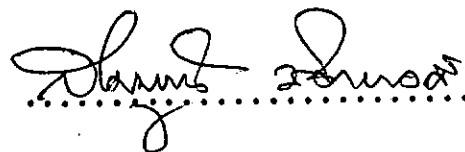
คณะกรรมการที่ปรึกษา

 ประธาน

.....กรรมการ

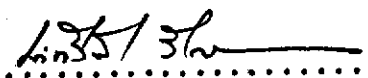
 กรรมการ

คณะกรรมการสอบ

 ประธาน

.....กรรมการ

 กรรมการ

 กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้เพราะด้วยความช่วยเหลือทางคำปรึกษาการอย่าง
ดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่
และอาจารย์ ดร. โกวิท ประวาลพุกษ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์นำทรัพย์ จันทน์หอม ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรม
การศาสนาที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้อย่างเต็มที่

ขอกราบขอบพระคุณ เจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่กรุณาให้ความ
อนุเคราะห์และความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอกราบขอบพระคุณ ครู และ นักเรียน
ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการตอบแบบสำรวจและแบบสอบวัด

ขอขอบคุณ คุณศุภกุล เกียรติสุนทร และ คุณประพันธ์พล สวัสดิสาระ ที่ได้ช่วยเหลือ
ในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความอดทนและจริงใจมาตลอดทุกขั้นตอน ขอขอบคุณ
คุณณิศา นุ่มอุรา ที่ได้ช่วยเหลือในการพิมพ์ต้นฉบับก่อนที่ผู้เขียนจะสอบปากเปล่า

ขอขอบคุณ คุณเพ็ญใจ พิชัยผลากร คุณจีระวิทย์ สมพงษ์ คุณวิไลวัลย์ ห่มรัตน์ และ
คุณจุฬารัตน์ คงวีรวัฒนกุล ที่ได้ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณ นักศึกษาวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา ที่ได้ช่วยเหลือในการตรวจแบบ
สอบวัด และลงรหัสคอมพิวเตอร์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์บุญยิ่ง บุญเวทย์ ที่ให้กำลังใจและเป็นห่วงเป็นใยมาตลอด
กระบวนการในการทำปริญญานิพนธ์นี้

ขอขอบคุณ คุณนุจรีฯ สิงห์ฤกษ์ ที่ได้ช่วยเหลือในการพิมพ์ปริญญานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์
ด้วยความอดทนยิ่ง และ ขอขอบคุณอาจารย์สมบัติ ศรีวิเชียร ที่ได้ช่วยเหลือในการพิสูจน์อักษร

ยังมีผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้อีกมาก ซึ่งไม่ได้กล่าวนามไว้
ผู้เขียนขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

กิริติ ศรีวิเชียร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลังการวิจัย	1
ความจำเป็นในการวิจัย	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
สมมติฐานการวิจัย	8
ขอบเขตของการวิจัย	9
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	10
นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	11
ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย	15
2 เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
คานทร	16
ระดับการศึกษาสายสามัญของครู	16
ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู	18
ระดับการศึกษาทางบาลีของครู	20
ความถนัดในการสอน	22
จำนวนวิชาที่สอน	23
จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์	24
ประสบการณ์การสอน	24

ความนิยัต	26
คุณภาพการสอนของครู	27
ด้านการจัดชั้นเรียน	31
สัดส่วนครูต่อนักเรียน	31
พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น	34
บรรยายกาศในชั้นเรียน	36
ค่านักเรียน	41
ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน	41
เวลาที่ใช้ในการเรียน	42
ความสนใจในการเรียน	43
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	47
สรุปสมมติฐานในการวิจัย	51
3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
แหล่งข้อมูล	52
กลุ่มตัวอย่าง	52
ตัวแปรที่ศึกษา	54
ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล	55
การสร้างและทดลองใช้เครื่องมือ	61
การเก็บรวบรวมข้อมูล	68

การจัดกระทำข้อมูล	69
การวิเคราะห์ข้อมูล	71
4 ผลการศึกษาค้นคว้า	73
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ	75
การทดสอบสมมติฐาน	81
การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียน ..	81
ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับ...	
ตัวแปรตามแต่ละตัว	86
ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระ	
กับผลการเรียน	89
สรุปผลการวิเคราะห์ในรายละเอียด	94
5 บทย่อ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	97
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	97
วิธีดำเนินการวิจัย	97
สมมติฐานในการวิจัย	97
กลุ่มตัวอย่าง	99
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	99
การวิเคราะห์ข้อมูล	100
ผลการวิจัย	100

บทที่

หน้า

การอภิปรายผล	101
ข้อเสนอแนะ	113
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก	128

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ร้อยละของนักเรียนแผนกบาลีแต่ละประโยคที่สอบได้ในแต่ละปี	5
2 จำนวนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับต่างๆ	16
3 จำนวนครูที่ได้วุฒิทางครูจากการสมัครสอบ	19
4 วุฒิทางบาลีของครูที่สอนแผนกบาลีแต่ละระดับประโยค	21
5 ค่ามัธยฐานของสหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆของคุณภาพการสอน กับผลสัมฤทธิ์จากการศึกษาระดับมัธยมศึกษา	29
6 สหสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการสอนกับผลสัมฤทธิ์ในการศึกษาระดับจุลภาค ..	30
7 จำนวนนักเรียนต่อครูหนึ่งรูปในแต่ละชั้นของแต่ละสำนักเรียน	32
8 พิสัยอายุของนักเรียนในแต่ละชั้นของสำนักเรียนแต่ละแห่ง	35
9 มัธยฐานของสหสัมพันธ์ระหว่างความสนใจที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ในวิชานั้นๆ	45
10 ความสัมพันธ์ระหว่างความชอบที่มีต่อวิชา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในวิชานั้น	46
11 จำนวนครูและนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	53
12 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว	75
13 ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว	80
14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระในด้านต่างๆกับผล การเรียนในแต่ละด้าน	82

15	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตาม แต่ละด้าน (เฉพาะด้านที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน	85
16	ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลี ไวยากรณ์เป็นเกณฑ์	87
17	ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ทัศนคติต่อวิชาบาลี ไวยากรณ์เป็นเกณฑ์	88
18	การวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระ กับผลการเรียนทั้งสองด้าน	91
19	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่า r และค่า n หนักบนตัวแปรคาโนนิคอล ..	94
20	จำนวนครูที่ได้วุฒิทางครูจากการสอบวิชาชุด	140
21	จำนวนครูที่มีวุฒิทางบาลีระดับประโยคต่างๆ	141
22	จำนวนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับต่างๆ	142
23	วุฒิของครูที่สอนแผนกบาลีแต่ละระดับ	150
24	จำนวนปีที่ใช้ในการเรียนแต่ละระดับประโยคของนักเรียนที่เรียน จบตลอดหลักสูตร	153
25	พิสัยอายุของนักเรียนและจำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นของแต่ละ สำนักเรียน	155
26	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมและค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์	201

27	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดความสนใจในวิชาบาลีไวยากรณ์	202
28	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดคุณภาพการสอน	203
29	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	204
30	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดคำนอบน้อมในชั้นเรียน	205
31	การระดับความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถาม และค่า ความเชื่อมั่นในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์	206

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 องค์ประกอบของระบบ	131
2 การทำงานของระบบ	132

ภูมิหลังการวิจัย

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีมาช้านานแล้ว จากหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าพระภิกษุและสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมค่านภาษาบาลีกันมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย (กรมการศาสนา 2526 ก. 27) โดยการศึกษาได้มุ่งเน้นไปที่ตัวคัมภีร์หรือพระไตรปิฎกเป็นสำคัญ ล่วงมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณรก็ยังเป็นแผนกบาลีอยู่ เพราะหลักสูตรยังคงมุ่งเน้นความรู้ทางภาษาบาลี เพื่อจะได้นำไปใช้ศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกอยู่เช่นเดิม ต่างกันแต่เพียงว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสมัยนี้ได้ถูกแบ่งออกเป็นสามชั้นคือ

1. บาเรียนตรี ใช้พระสูตรเป็นหลักสูตรตามแต่คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้สอบแปล เมื่อแปลได้ก็เป็นบาเรียนตรี
2. บาเรียนโท ใช้พระสูตรกับพระวินัยเป็นหลักสูตร เมื่อแปลได้ก็เป็นบาเรียนโท
3. บาเรียนเอก ใช้พระสูตรพระวินัยและปรมัตถ์เป็นหลักสูตรตามแต่คณะกรรมการจะเลือกให้แปล เมื่อแปลได้หมดก็เป็นบาเรียนเอก (สิริวัฒน์ คำวันสา 2524 : 32-33 อ้างอิงมาจากเสงี่ยม กุณหวาส 2508 : 30)

การจัดหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในลักษณะดังกล่าวสืบต่อมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ก็ได้ทรงโปรดให้สมเด็จพระสังฆราช(มี)เป็นประธานทำการปฏิรูปเสียใหม่เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรได้เล่าเรียนกันมากขึ้น และได้จัดแบ่งหลักสูตรให้กว้างออกไปเป็นเก้าชั้น แต่เรียกว่าเก้าประโยค แต่ละประโยคใช้พระคัมภีร์เป็นหลักสูตรแตกต่างกันออกไป

สำหรับการสอบบาลีเท่าที่สอบมาตั้งแต่ครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ใช้วิธีแปลด้วยปากให้กรรมการฟังได้หรือตักกรรมการคัดลึกลงในขณะนั้น ครั้นถึงปี พ.ศ. 2455 จึงเปลี่ยนมาเป็นสอบข้อเขียนในบางประโยค คือ ประโยคหนึ่งและสองให้สอบข้อเขียน ส่วนประโยคสามถึงเก้าคงให้สอบด้วยวิธีเดิม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2458 จึงได้สอบด้วยวิธีเขียนทุกประโยค (กรมการศาสนา 2526 ข. 472) ผู้เรียนจบเก้าประโยคแล้วถือว่าจบชั้นเรียน แต่ก็ยังต้องค้นคว้าเพิ่มเติมความรู้จากการอ่านแปลอีกเพื่อให้ความรู้แตกฉานยิ่งขึ้นเป็นเทปฎิภักลาโกศล

หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในบางระดับขึ้นในเวลาต่อมา ครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. 2508 ได้มีการยกเลิกและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบางวิชาในชั้นประโยคเปรียญธรรมสาม เปรียญธรรมห้า และเปรียญธรรมหก (คำสั่งมหาเถรสมาคม ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2508)

ในปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีระดับการศึกษาตั้งแต่ประโยคหนึ่งถึงประโยคเก้า และมีหลักสูตรใช้ดังนี้

ประโยคหนึ่ง-สอง

1. วิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ ใช้หนังสือธรรมบทฎกถาภาคหนึ่งถึงภาคสี่
2. วิชาบาลีไวยากรณ์ ใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์และประเภทสอบตามความจำ

ประโยคเปรียญธรรมสาม

1. วิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ ใช้หนังสือธรรมบทฎกถาภาคห้าถึงภาคแปด
2. วิชาสัมพันธ์ไทย ใช้หนังสือธรรมบทฎกถาภาคห้าถึงภาคแปด
3. วิชาบาลีไวยากรณ์ ใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ประเภทสอบตามความจำและความเข้าใจประกอบกัน

4. วิชาบูรพภาค ข้อเขียนภาษาไทยโดยแก้ไขให้ถูกต้องตามระเบียบใช้
หนังสือที่ควรรู้

ประโยคเปรียญธรรมสี่

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมปัญญฎกภาคหนึ่ง
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมงคลัตถที่ปิภาคหนึ่ง

ประโยคเปรียญธรรมห้า

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมปัญญฎกภาคสองถึงภาคสี่
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมงคลัตถที่ปิภาคสอง

ประโยคเปรียญธรรมหก

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมปัญญฎกภาคห้าถึงภาคแปด
แต่ในการสอบกรรมการจะแปลประโยคที่ออกสอบเป็นความไทยโดยสันตติ หรืออาจคัดแปลง
สำนวนและท้องเรื่องหรือตัดตอนที่กว้างๆ มาเรียงติดต่อกันเป็นประโยคสอบไล่ก็ได้
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือตติย-จุลัตถ-ปัญจม-สมันตปาสาทิกา

ประโยคเปรียญธรรมเจ็ด

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือมงคลัตถที่ปิภาคหนึ่ง
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือปฐม-ทุติยสมันตปาสาทิกา

ประโยคเปรียญธรรมแปด

1. วิชาแต่งฉันทมคธ แต่งฉันทเป็นภาษามคธสามฉันทในจำนวนหกฉันทคือ

1.1 ปฐยาวัตถ	1.4 อินทรวงศ์
1.2 อินทรวีเชียร	1.5 วังสัจจะ
1.3 อุเปนทรวีเชียร	1.6 วสันตคิลก

ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้

2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือปฐม-หุติยสมันตปาสาทิกา

3. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมรรค

ประโยชน์เปรียญธรรมเก้า

1. วิชาแต่งไทยเป็นมคธ แต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่
กรรมการจะกำหนดให้

2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมรรค

3. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสืออภิธรรมมัตถกาวินี

จุดมุ่งหมายประการสำคัญของหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน ก็คือ การช่วยให้เด็กเรียนมีความรู้ความสามารถทางภาษาบาลี เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการ ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวและหลักธรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาที่บันทึกไว้เป็นภาษาบาลีใน พระไตรปิฎกแล้วนำไปเผยแพร่ให้ศาสนิกชนทั่วไปได้รู้และปฏิบัติตาม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีจึงมีความสำคัญมาก มีผู้กล่าวว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนั้นเป็นการ ศึกษาขั้นพื้นฐานของพระภิกษุและสามเณรเพื่อจะได้เรียนในชั้นสูงต่อไป แต่การศึกษาแผนกบาลี นับว่าเป็นการศึกษาอันแท้จริงของพระภิกษุและสามเณรที่จะต้องศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ 2526 : 11)

ในปัจจุบันมีพระภิกษุและสามเณรที่กำลังเรียนตามหลักสูตรนี้อยู่ในสำนักเรียนต่างๆ ทั่วประเทศเป็นจำนวนมาก จากสถิติของกรมการศาสนาในปี พ.ศ. 2526 มีนักเรียนอยู่เป็น จำนวนถึง 11,910 รูป จาก 454 สำนักเรียน (กรมการศาสนา 2526 ค. 294,306) ถ้าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะสงฆ์ก็จะสามารถผลิตนักเรียน เหล่านี้ให้ออกไปเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่พระพุทธศาสนาได้อย่าง ใหญ่หลวง แต่จากสถิติผลการสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าในการสอบแต่ละประโยคนั้นมีนักเรียนสอบตกกันเป็นจำนวนมาก ดังตาราง 1 (กรมการศาสนา 2526 ก. 35 - 42)

ตาราง 1 ร้อยละของนักเรียนแผนกบาลีแต่ละประโยคที่สอบได้ในแต่ละปี

พ.ศ. ระดับ	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526
ประโยค 1-2	21.11	21.62	22.77	20.30	25.50	25.16	24.44	33.86
ป.ธ. 3	51.51	43.32	47.06	40.33	50.84	57.77	56.36	47.40
ป.ธ. 4	50.42	40.60	35.78	45.39	46.60	46.99	42.54	52.05
ป.ธ. 5	16.07	21.85	26.89	18.38	22.40	21.38	22.02	25.94
ป.ธ. 6	17.84	15.74	15.12	24.15	32.41	32.08	31.47	32.83
ป.ธ. 7	15.02	22.56	11.73	15.88	22.00	33.57	26.13	14.87
ป.ธ. 8	28.57	21.62	34.15	46.38	45.45	32.31	16.44	28.41
ป.ธ. 9	23.53	26.15	22.81	13.43	20.00	13.83	24.73	15.00
รวม	28.83	27.61	28.63	27.35	31.91	33.17	31.69	36.60

จากสภาพผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุและสามเณรที่เป็นอยู่เช่นนี้ ได้ก่อให้เกิดความห่วงใยโดยเฉพาะประเด็นที่ว่า นอกจากจะเป็นการลงทุนที่สูงไปแล้วการที่นักเรียนส่วนมากสอบตกยังอาจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกท้อถอย เพราะเห็นว่าการศึกษามูลีเป็นเรื่องยากเกินไปแล้วก็จะค่อยๆ หมดความสนใจที่จะเรียนต่อไป ซึ่งถ้าพระภิกษุและสามเณรได้พากันละเลยที่จะศึกษามูลีกันเสียแล้ว ความเจริญก้าวหน้าของพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับปริยัติก็จะอยู่ในภาวะซบงักงันได้ (พิฑูร มลิวัดย์ ในกรรมการศาสนา 2526 ง . 33 พระโสภณญาณารักษ์ ในกรรมการศาสนา 2526 ง . 110-137)

ปัญหาเรื่องนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสอบตกกันมากนี้เป็นเรื่องที่ได้รับการ
 วิพากษ์วิจารณ์กันมานานแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้ดำเนินการอะไรที่จะแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
 อย่างเป็นกิจลักษณะ กรมการศาสนาในฐานะหน่วยงานราชการซึ่งมีหน้าที่ในการรับสนองงาน
 การศึกษาของคณะสงฆ์ก็ได้แต่เพียงจัดประชุมเพื่อถวายนวามรู้ทางด้านวิชาครูให้แก่ครูผู้สอน
 พระปริยัติธรรมโดยมีความเชื่อเป็นพื้นฐานอยู่ว่า ถ้าการสอนของครูมีคุณภาพผลการเรียนของ
 นักเรียนก็ควรจะดีขึ้น และได้จัดประชุมดังกล่าวมาหลายปีแล้วแต่ละปีได้ใช้งบประมาณแผ่นดิน
 เป็นจำนวนมากแต่ผลการเรียนของนักเรียนโดยทั่วไปก็ยังไม่ดีขึ้นจนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2526
 ได้มีการประชุมปรึกษาหารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั่วราชอาณาจักร ณ วัดเบญจมบพิตร
 กรุงเทพมหานคร ที่ประชุมในครั้งนั้นได้มีมติให้กรมการศาสนาช่วยพิจารณาหาแนวทางแก้ไข
 ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแล้วนำเสนอต่อคณะสงฆ์เพื่อดำเนินการต่อไป
 (กรมการศาสนา 2526 ง. 11-14)

ความจำเป็นในการวิจัย

การคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวย่อมเป็นไปได้ยาก ถ้ายังไม่เป็นที่ทราบ
 กันอย่างแน่ชัดว่าสาเหตุของปัญหานั้นคืออะไรหรือเนื่องมาจากปัจจัยอะไรบ้าง กรมการศาสนา
 เองก็ยังไม่ทราบแน่ชัดว่า ผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นเกี่ยวข้องกับปัจจัยหรือตัวแปร
 อะไรบ้าง การดำเนินการใดๆ ในการแก้ปัญหาจึงควรคำนึงถึงเรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 ให้มากโดยการแก้ปัญหาให้ตรงจุดนั่นเอง

ความจริงในวงการศึกษาด้านสาขาสัมณหรือที่เรียกว่าการศึกษาทางโลกนั้น ได้มีผู้ทำ
 การศึกษาค้นคว้าเรื่องตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนเอาไว้มากพอสมควร แม้
 กระทั่งลึกลงไปถึงการค้นหาวาผลการเรียนของนักเรียนที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากตัวแปรใด

และอย่างไรก็ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้บ้างแล้ว สิ่งที่ยังพบจากการศึกษาเหล่านี้ก็น่าจะนำมาอธิบาย ผลการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุและสามเณรได้ อย่างไรก็ตามประเด็นที่ควร ได้รับการพิจารณาอย่างยิ่งก็คือในปัญหาอย่างเดียวกัน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในวัฒนธรรมหนึ่ง ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกับในอีกวัฒนธรรมหนึ่งเสมอไป ในวัฒนธรรมของคณะสงฆ์ไทยนั้น การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่มีลักษณะเป็นระบบ ที่มีโครงสร้างการดำเนินงานเป็นแบบ แผนแน่นอนชัดเจน เหมือนกับการศึกษาทางสายสามัญทั่วไป (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก) ผู้วิจัยจึงคิดว่า การนำตัวแปรจากผลการวิจัยทางการศึกษาสายสามัญมาใช้อธิบายผลการเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุและสามเณรควรจะต้องได้รับการตรวจสอบยืนยันให้แน่ชัด เสียก่อน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงพิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์หาว่า มี ตัวแปรใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทั้งนี้เพื่อจะได้ใช้เป็นพื้นฐาน ในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหามาจัดการศึกษาดังกล่าวของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อนึ่ง การศึกษาทุกประเภทและทุกระดับไม่ได้มีจุดมุ่งหมายอยู่แต่เพียงการพัฒนานักเรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปเท่านั้น หากแต่ได้ครอบคลุมไปถึงเรื่องการพัฒนาทางด้าน จิตใจและการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ปฏิบัติจริงอีกด้วย (Kibler. and others. 1974 : 84-113) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็เช่นเดียวกัน แม้จะไม่มีจุดมุ่งหมายกำหนดเอาไว้ชัดเจนว่า ต้องการพัฒนานักเรียนมีคุณลักษณะอย่างไร แต่การศึกษาของคณะสงฆ์ประเภทนี้ก็คงไม่ได้มี จุดมุ่งหมายอยู่แต่เพียงการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ในสิ่งที่เรียนไปเท่านั้น หากแต่การพัฒนา ทางด้านจิตใจให้แก่เด็กนักเรียนก็เป็นจุดมุ่งหมายที่พึงประสงค์อันสำคัญอีกประการหนึ่งด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นเป็นความจำเป็นอีกเช่นกันที่จะศึกษาหาว่า มีตัวแปรใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียน ด้านจิตใจของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง
2. เพื่อศึกษาว่าทัศนคติต่อวิชาที่เรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง
3. เพื่อศึกษาว่าผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทัศนคติต่อวิชาที่เรียนและผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรต่อไปนี้

1. ตัวแปรต้นครู ได้แก่
 - 1.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
 - 1.2 ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู
 - 1.3 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
 - 1.4 ความถนัดในการสอน
 - 1.5 จำนวนวิชาที่สอน
 - 1.6 จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์
 - 1.7 ประสบการณ์การสอน
 - 1.8 กาลิศยภัต
 - 1.9 คุณภาพการสอน

2. ตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียน ได้แก่

- 2.1 สักส่วนครูต่อนักเรียน
- 2.2 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- 2.3 บรรยากาศในชั้นเรียน

3. ตัวแปรด้านนักเรียน ได้แก่

- 3.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน
- 3.2 เวลาที่ใช้ในการเรียน
- 3.3 ความสนใจในการเรียน
- 3.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตจำกัดอยู่ในเรื่องต่อไปนี้

1. ตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีอยู่หลายด้าน เช่น ภูมิหลังทางครอบครัว นักเรียน กลุ่มเพื่อน ครู โรงเรียน ฯลฯ แต่ในการวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะตัวแปรด้านครู ด้านการจัดชั้นเรียนและด้านนักเรียนเท่านั้น
2. ศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาจากประชากรที่เป็นครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ ระดับประโยคหนึ่ง-สองและนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจำนวน 64 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงนักเรียนระดับอื่นๆ และนักเรียนในสำนักเรียนจังหวัดอื่นๆ ด้วย
3. ผลการเรียนรู้ที่ใช้เป็นตัวแปรเกณฑ์ในการวิจัย ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์และทัศนคติต่อวิชาที่เรียนของนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงผลการเรียนวิชาอื่นและในระดับประโยคที่สูงขึ้นไปด้วย

4. ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ได้จากการให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามที่ใช้อย่างเฉพาะในการศึกษารังนี้เท่านั้นไม่ได้นำมาใช้ในการวัดตัวแปรด้วยวิธีอื่นด้วย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

1.1 ตัวแปรด้านครู ได้แก่

- 1.1.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
- 1.1.2 ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู
- 1.1.3 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
- 1.1.4 ความถนัดในการสอน
- 1.1.5 จำนวนวิชาที่สอน
- 1.1.6 จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์
- 1.1.7 ประสบการณ์การสอน
- 1.1.8 ค่าวิทยภัค
- 1.1.9 คุณภาพการสอน

1.2 ตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียน ได้แก่

- 1.2.1 สัดส่วนครูต่อนักเรียน
- 1.2.2 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- 1.2.3 บรรยากาศในชั้นเรียน

1.3 ตัวแปรตามนักเรียน ได้แก่

1.3.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน

1.3.2 เวลาที่ใช้ในการเรียน

1.3.3 ความสนใจในการเรียน

1.3.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

2. ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 ทักษะการคิดวิเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. ระดับการศึกษาสายสามัญของครู หมายถึงระดับการศึกษาทางสายสามัญชั้นสูงสุดที่ครูได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาโดยตรง หรือจากการสอบเทียบความรู้อย่างแสดงได้โดยประกาศนียบัตรหรือปริญญบัตรของการศึกษาระดับนั้น แบ่งออกเป็นเจ็ดระดับ คือ

1.1 ประถมปีที่หกหรือต่ำกว่า

1.2 มัธยมศึกษาสามหรือเทียบเท่า (ยกเว้นวุฒิทางบาลี)

1.3 มัธยมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า

1.4 มัธยมศึกษาปีที่แปดหรือเทียบเท่า เช่น ป.กศ., พ.กศ.

1.5 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า เช่น ป.กศ.สูง, พ.ม.

1.6 ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (ยกเว้นวุฒิทางบาลี)

1.7 สูงกว่าปริญญาตรี

2. ระดับการศึกษาทางวิชาครู หมายถึงระดับการศึกษาทางวิชาครูชั้นสูงสุดที่ครู
 ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาโดยตรง หรือจากการสอบวิชาครูซึ่งแสดงได้โดย
 ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรของการศึกษาระดับนั้น แบ่งออกเป็นสี่ระดับ คือ

2.1 ไม่มีวุฒิทางครู

2.2 ป. กศ. หรือ พ. กศ.

2.3 ป. กศ. สูง หรือ พ. ม.

2.4 ปริญญาตรี เช่น กศ.บ., ค.บ. ฯลฯ

3. ระดับการศึกษาทางบาลีของครู หมายถึงระดับการศึกษาทางพระปริยัติธรรม
 แผนกบาลีประโยคสูงสุดที่ครูสอบได้ แบ่งออกเป็นแปดระดับ คือ

3.1 ประโยค 1-2

3.2 ประโยค ป.ธ. 3

3.3 ประโยค ป.ธ. 4

3.4 ประโยค ป.ธ. 5

3.5 ประโยค ป.ธ. 6

3.6 ประโยค ป.ธ. 7

3.7 ประโยค ป.ธ. 8

3.8 ประโยค ป.ธ. 9

4. ความถนัดในการสอนของครู หมายถึงการรับรู้ของครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์
 ประโยคหนึ่ง-สองว่าตนเองมีความถนัดในการสอนวิชาดังกล่าวหรือไม่เพียงใด

5. จำนวนวิชาที่สอน หมายถึงจำนวนวิชาทั้งหมดที่ครูผู้สอนบาลีไวยากรณ์ประโยค
 หนึ่ง-สองได้สอนอยู่ในปัจจุบันนี้โดยนับรวมวิชาบาลีไวยากรณ์ด้วย

6. จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ หมายถึงจำนวนชั่วโมงทั้งหมดที่ครูผู้สอน
บาลีไวยากรณ์ประโยคหนึ่ง-สองได้สอนอยู่ในปัจจุบันโดยนับรวมชั่วโมงที่สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ด้วย
7. ประสบการณ์การสอน หมายถึงจำนวนปีการศึกษาที่ครูได้ทำการสอนวิชาบาลี
ไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองมาตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน
8. ค่าตอบแทน หมายถึงจำนวนเงินที่ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-
สองได้รับจากทางสำนักเรียนเป็นค่าตอบแทนการสอนคิดเป็นรายเดือน
9. คุณภาพการสอนของครู หมายถึงความสามารถที่จะอธิบายบทเรียนและยกตัวอย่าง
ได้ชัดเจน ความสามารถที่จะพลิกแพลงวิธีการสอนให้เป็นที่น่าสนใจแก่นักเรียนแต่ละรูปได้ ฯลฯ
ซึ่งสอบวัดได้โดยใช้แบบสอบวัดคุณภาพการสอนที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นสำหรับงานวิจัยครั้งนี้
10. ส่วนของครูต่อนักเรียน หมายถึงจำนวนนักเรียนในหนึ่งชั้นเรียนที่เรียนวิชา
บาลีไวยากรณ์ต่อครูหนึ่งรูป
11. พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น หมายถึงค่าความแตกต่างระหว่างอายุของนักเรียน
ที่มีอายุใสมากที่สุดกับอายุของนักเรียนที่มีอายุใสน้อยที่สุดภายในชั้นเรียนเดียวกัน
12. บรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมจิตวิทยาภายในชั้นเรียน
ซึ่งมีความเคลื่อนไหว อันประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างครูกับนักเรียน
และระหว่างนักเรียนกับนักเรียน สอบวัดได้โดยใช้แบบสอบวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้
13. ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน หมายถึงระดับการศึกษาทางสายสามัญ
ชั้นสูงสุดที่นักเรียนได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาโดยตรงหรือจากการสอบเทียบ
ความรู้ ซึ่งแสดงได้โดยประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรของการศึกษาระดับนั้น แบ่งออกเป็น
หกระดับ คือ

- 13.1 ประถมปีที่หกหรือต่ำกว่า
- 13.2 มัธยมศึกษาสามหรือเทียบเท่า
- 13.3 มัธยมศึกษาหกหรือเทียบเท่า
- 13.4 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า เช่น ป.กศ.สูง, พ.ม.
- 13.5 ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- 13.6 สูงกว่าปริญญาตรี

14. เวลาที่ใช้ในการเรียน หมายถึงเวลาที่นักเรียนรับรู้ว่าคุณได้ใช้อย่างจริงจังในการเรียนหรือทำงานในวิชาบาลีไวยากรณ์ที่เรียนในแต่ละครั้ง

15. ความสนใจในการเรียน หมายถึงการแสดงออกของนักเรียนที่แสดงถึงความรู้ลึกซึ้งชอบพอในการศึกษาเล่าเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ เช่น การใช้เวลาวางอ่านหนังสือเรียน และหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาบาลีไวยากรณ์ สรุปเรื่องที่เรียนย่อยๆ เพื่อสะดวกแก่การจดจำหาความรู้เพิ่มเติมจากผู้รู้ ฯลฯ ความสนใจในการเรียนนี้สอบวัดได้โดยใช้แบบสอบถามความสนใจที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

16. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึงความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและแข่งขันกันด้วยมาตรฐานอันดีเยี่ยมหรือทำให้ดีกว่าบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องพยายามเอาชนะอุปสรรคต่างๆ มีความสบายใจเมื่อประสบความสำเร็จและมีความวิตกกังวลเมื่อประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว (McClelland and others. 1953 : 110-111) สอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

17. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สอง สอบวัดได้โดยข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่อนุศาสตราจารย์และนักวิชาการศาสนาของกรมการศาสนา ร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อการวิจัยครั้งนี้

18. หัตถ์คดีต่อวิชาที่เรียน หมายถึงความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ในแง่ของคุณค่า ประโยชน์ ความจำเป็น ความสำคัญ ความน่าสนใจ ฯลฯ ของวิชานั้น สอบวัด ได้โดยแบบสอบวัดหัตถ์คดีต่อวิชาที่เรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อการวิจัยครั้งนี้

19. ผลการเรียนรู้รวม หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ซึ่งพิจารณา รวมกับหัตถ์คดีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สอง

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะช่วยให้ทราบว่าตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หัตถ์คดีต่อวิชาที่เรียน และผลการเรียนเมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ หัตถ์คดีต่อวิชาที่เรียนร่วมกัน

2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับกรมการศาสนาได้ใช้พิจารณา วางแผนและจัดทำโครงการเพื่อช่วยเหลือในการแก้ไขปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก บาลีของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น

3. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะช่วยให้กรมการศาสนามองเห็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาค้นคุณภาพของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และนำแนวทางนั้นเสนอต่อคณะสงฆ์คามมติ ของที่ประชุมเจ้าสำนักเรียนทั่วราชอาณาจักรที่วัดเบญจมบพิตรเมื่อปี พ.ศ. 2526 เพื่อพิจารณาวินิจฉัยการแก้ไขปัญหาดังต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ 2 ขอเสนอเหตุผลในการเลือกตัวแปรอิสระแต่ละตัวตามที่ได้อธิบายเอาไว้
ในบทที่ 1 ดังต่อไปนี้

ด้านครู

1. ระดับการศึกษาสายสามัญของครู

ครูที่สอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีระดับการศึกษาสายสามัญแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างทะเบียนสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียนพบว่า มีครูผู้สอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูปมีระดับการศึกษาสายสามัญดังปรากฏในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับต่าง ๆ

ระดับการศึกษา สำนักเรียน	ป.4	ป.7 หรือ เทียบเท่า	มศ.3 หรือ เทียบเท่า	มศ.5 หรือ เทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
1. วัดนวลนรดิศ	2	1	2	-	-	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	7	-	3	6	1	1	-
3. วัดพุทธคงคา	7	3	3	17	1	5	1
4. วัดไตรมิตร	4	-	4	10	2	-	-
5. วัดหิรัญบุรี	-	2	-	5	-	-	-
6. วัดนาถกลาง	7	2	1	-	-	1	-
รวม	27	8	13	38	4	7	1

จากตาราง 2 พบว่าผู้ที่เรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีระดับการศึกษาสายสามัญแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ผู้จบเพียงชั้นประถมปีที่สี่ขึ้นไปจนถึงผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ครูที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ห้าหรือเทียบเท่ามีจำนวนมาก รองลงมาได้แก่ครูที่มีระดับการศึกษาทางสายสามัญเพียงชั้นประถมปีที่สี่

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับระดับการศึกษาสายสามัญของครูนั้นจากการวิเคราะห์พบว่า ครูที่มีพรรษาน้อยมีแนวโน้มว่าจะได้รับการศึกษาทางสายสามัญสูงกว่าครูที่มีพรรษามาก (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ - .2933)

มีผลจากการศึกษาค้นคว้าหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาสายสามัญหรือวุฒิการศึกษาสายสามัญของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียน เช่น บีเบอท์ (Alexander and Simons. 1975 : 49-55 citing Beebout) ศึกษาพบว่า วุฒิของครู ประสบการณ์ของครู การฝึกอบรมของครู ขนาดของชั้นเรียน และขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คาร์นอยและไธอัส (Alexander and Simons. 1975 : 31-36 citing Carnoy and Thais. 1974) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆกับผลการเรียนในโรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในเขตเมืองและชนบทในประเทศญี่ปุ่นจำนวน 6,195 คน ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านโรงเรียนและครูที่สัมพันธ์กับผลการเรียนอย่างมีนัยสำคัญได้แก่ เพศของครู (ชาย) และวุฒิของครู บาร์ซากา (Barsaga. 1976 : 24) ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับผลการสอบของนักเรียนระดับมัธยมในประเทศฟิลิปปินส์ ผลการศึกษาพบว่า วุฒิของครู (ปริญญาโท) สัมพันธ์กับผลการสอบโดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .41 อาร์ ยังสกูล (อาร์ ยังสกูล 2514 : 56 - 68) ศึกษาพบว่า วุฒิของครูที่สอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 38 - 39, 45) ศึกษาประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่สามจากทั่วประเทศจำนวน 23,555 คน เพื่อค้นหาว่าเมืองใดประกอบไปด้วย
ที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ภูมิการศึกษาของครูเป็นองค์ประกอบ
หนึ่งที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากผลการศึกษาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาระดับการศึกษาสายสามัญของ
ครูเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัย โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่าระดับการศึกษาสายสามัญของครูมีความ
เกี่ยวข้องกับการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู

โดยทั่วไปผู้ที่จะเป็นครูจะต้องได้รับการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง
ของกับวิชาครูมาแล้ว วิชาครูที่กล่าวถึงนี้ได้แก่กลุ่มวิชาชีพที่ผู้จะเป็นครูจำเป็นต้องเรียน
(Howson and others, 1976 : 81-90) กลุ่มวิชาชีพดังกล่าวได้แก่ วิชาที่เกี่ยวข้องกับ
หลักการสอน วิธีสอนวิชาต่างๆ จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ ฯลฯ และรวมถึง
ประสบการณ์ในภาคปฏิบัติ เช่น การฝึกสอนในสภาพการณ์จริงด้วย สำหรับครูที่สอนในสำนัก
เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นไม่ได้เคยศึกษาวิชาครูมาก่อน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
ได้เล่าเกี่ยวกับพื้นความรู้ทางวิชาครูของครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเอาไว้ว่า (สมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ ใน กรมการศาสนา 2524 : 11 - 12) "การหาครูมาสอนพระปริยัติ
ธรรมเท่าที่ผ่านมาในประเทศไทยใช้หลักว่าใครมีความรู้ก็เป็นครูได้ ความรู้ที่กล่าวนี้หมายถึง
ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน เช่นรู้พระสูตรก็สอนพระสูตรได้ รู้พระอภิธรรมก็สอนพระอภิธรรมได้
รู้บาลีก็สอนบาลีได้ ส่วนความรู้ในหลักวิชานั้นไม่ได้คำนึงถึงกันเลย"

หลังจากที่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูสอนแล้ว พระภิกษุและสามเณรที่เป็นครูเหล่านี้
ก็ได้สมัครสอบวิชาชุดครู พ.ศ. และ พ.ม. ซึ่งกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการเป็น
ผู้จัด ผู้วิจัยได้สำรวจทะเบียนสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ใน
เขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียนพบว่า มีครูสอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูปสมัครสอบได้
วุฒิทางครู ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนครูที่ได้วุฒิทางครูจากการสมัครสอบ

สำนักเรียน	จำนวนครูทั้งสิ้น	จำนวนครูที่มี วุฒิ พ. กศ.	จำนวนครูที่มี วุฒิ พ. ม.
1. วัดนวลนรดิศ	5	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	18	4	1
3. วัดพุทธมณฑล	37	4	1
4. วัดไตรมิตรวิทยาราม	20	8	2
5. วัดหิรัญรูจี	7	3	-
6. วัดนาครกลาง	11	-	1
รวม	98	19	5

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนแผนกบาลีส่วนมากยังไม่มีวุฒิทางครู และในจำนวนครูที่มีวุฒิทางครูนั้นส่วนมากเป็นผู้ที่ได้รับวุฒิระดับ พ. กศ.

นอกจากนี้ยังปรากฏว่าในขณะนี้มีพระภิกษุและสามเณรที่เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีได้สมัครเข้าศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชในระดับปริญญาตรี กันอีกด้วย ครูเหล่านี้เมื่อมีความรู้ทางวิชาครูแล้วน่าจะจัดการเรียนการสอนได้ผลดีกว่าครูส่วนใหญ่ ที่ไม่เคยศึกษาวิชาครูมาเลย เพราะเท่าที่ผ่านมามีครูที่ไม่มีความรู้ทางวิชาครูไม่รู้จักวิธีสอนที่แปลกใหม่ ไม่เข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้อย่างแท้จริง และไม่เข้าใจความต้องการของนักเรียน (พระราช จินตมานันท์ ใน กรมการศาสนา 2523 : 51 กรมการศาสนา 2524 : 474, 479)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูผู้สอน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

3. ระดับการศึกษาทางบาลีของครู

ในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์นั้นกำหนดไว้ว่าครูผู้สอน ต้องเป็นภิกษุหรือสามเณรเปรียญ และมีวิทยฐานะกำหนดตามคุณภาพแห่งลักษณะวิชาที่สอนโดย ปรกติเจ้าอาวาสวัดจะเป็นผู้จัดดำเนินการของสำนักเรียน ซึ่งมีตำแหน่งเรียกว่า เจ้าสำนักเรียน เจ้าสำนักเรียนนี้ต้องเป็นผู้จัดหาพระภิกษุหรือสามเณรเปรียญที่มีวิทยฐานะที่จะเป็นครูสอนปริยัติธรรม ในสำนักเรียนมาเสนอต่อเจ้าคณะจังหวัดเพื่อแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียน นั้นๆ (ชาเลื่อง วุฒิจันทร์ 2526 : 109) ส่วนเรื่องที่จะกำหนดแน่นอนลงไปว่าระดับประโยคใด ควรใช้ครูที่มีวุฒิทางบาลีอย่างต่ำประโยคใดนั้น ทางคณะสงฆ์ไม่มีหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางกำหนด เอาไว้ ครูที่ทางสำนักเรียนจัดหากันมาเองส่วนมากเป็นพระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิทางบาลีแตกต่างกันออกไป สำนักเรียนส่วนมากได้ครูที่มีวุฒิเปรียญธรรมสามประโยคขึ้นไปก็ให้สอนแผนกบาลี ได้แล้ว แต่สำนักเรียนบางแห่ง เช่นวัดชนะสงคราม ได้กำหนดไว้ว่าครูที่จะมาสอนแผนกบาลีไม่ว่าจะสอนวิชาอะไร สอนระดับประโยคใดก็ตามจะต้องมีวุฒิเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่าหกประโยค (พระมหาประกอบ ธมฺมเสฏฺฐ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร และสุกฤต เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดชนะสงคราม เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มทะเบียนครูมาจากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำ ปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 16 แห่งพบว่าการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละระดับประโยคนั้นใช้ครูที่มีวุฒิทางบาลีสอนแตกต่างกันออกไป

ตาราง 4 วิถีทางบาลีของครูที่สอนแผนกบาลีแต่ละระดับประโยค

ระดับที่สอน วิธครูที่สอน	ประโยค 1-2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
ประโยค 1-2	2	-	-	-	-	-	-	-
ป.ธ. 3	2	-	-	-	-	-	-	-
ป.ธ. 4	13	8	1	-	-	-	-	-
ป.ธ. 5	13	12	4	-	-	-	-	-
ป.ธ. 6	8	10	11	1	1	-	-	-
ป.ธ. 7	2	2	3	6	-	-	-	-
ป.ธ. 8	5	3	3	2	1	-	-	-
ป.ธ. 9	1	4	3	6	8	6	-	-

จากตาราง 4 แสดงว่าครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากสอนในระดับประโยคที่ต่ำกว่าวุฒิของตนเอง อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่ายังมีการใช้ครูสอนในระดับประโยคที่เท่ากับวุฒิของครูอยู่ คือ ประโยคหนึ่ง-สองและประโยคหก ในชั้นประโยคหนึ่ง-สองและประโยคสามส่วนมากใช้ครูวุฒิเปรียญธรรมสี่และห้าประโยคเป็นผู้สอน ชั้นเปรียญธรรมสี่ประโยคส่วนใหญ่ใช้ครูวุฒิเปรียญธรรมหกประโยคเป็นผู้สอน ชั้นประโยคห้าส่วนมากใช้ครูวุฒิเปรียญธรรมเจ็ดและเก้าประโยคเป็นผู้สอน และชั้นประโยคเจ็ดนั้นใช้ครูที่มีวุฒิเปรียญธรรมเก้าประโยคเป็นผู้สอน

การใช้ครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีแตกต่างกันมาสอนในระดับประโยคเดียวกัน ผลการเรียนของนักเรียนจึงน่าจะแตกต่างกันออกไป เพราะครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีสูงกว่า น่าจะมีโอกาสนำเอาความรู้ไปใช้ให้บังเกิดผลแก่การสอนได้มากกว่า เกี่ยวกับเรื่องระดับการศึกษาทางบาลีหรือวุฒิทางบาลีของครูนี้ที่ประชุมเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั่วราชอาณาจักร ณ วัดเบญจมบพิตร เมื่อปี พ.ศ. 2526 ก็ได้สรุปเป็นผลการประชุมไว้ข้อหนึ่งว่าปัญหาเรื่องคุณภาพของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ตกต่ำน่าจะมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการที่ครูจำนวนมาก ยังมีคุณวุฒิไม่เหมาะสมที่จะสอน (กรมการศาสนา 2526 ง 12)

จากเหตุผลตามที่ได้อ้างว่าผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาระดับการศึกษาทางบาลีของครู เป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า ระดับการศึกษาทางบาลีของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

4. ความถนัดในการสอน

ในโรงเรียนโดยทั่วไปได้มีความพยายามที่จะบรรจุครูให้ได้อ่อนวิชาที่ถนัดเพื่อผล การเรียนของนักเรียนจะได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ส่วนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของคณะสงฆ์นั้นการบรรจุครูเข้าสอนเฉพาะวิชาที่ถนัดนับว่าเป็นเรื่องยาก เพราะสำนักเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องมีครูสอนไม่พอเพียง (พระมหาประสิทธิ์ อุกกาวุธโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527) เนื่องจากประสบปัญหาการขาดแคลนครูพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียน วัดต่างๆ จำนวนมากจึงได้ขอให้ครูสอนทุกวิชาในชั้นใดชั้นหนึ่ง และหลายสำนักเรียนก็ขอให้ครู สอนมากกว่าหนึ่งระดับชั้นเมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้ครูต้องสอนวิชาที่ตนเองไม่ถนัด หรือมีความ ถนัดน้อย (กรมการศาสนา 2524 : 471) ตามหลักแล้วครูที่มีความถนัดในการสอนมากกว่า น่าจะจัดการเรียนการสอนได้ผลดีกว่าครูที่ไม่ถนัดในการสอนด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำ

เอาความถนัดในการสอนของครูมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า ความถนัดในการสอนของครูเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

5. จำนวนวิชาที่สอน

ครูที่สอนหลายวิชาย่อมต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนมากกว่าครูที่สอนเพียงวิชาเดียวถ้าหากครูผู้สอนมีเวลาจำกัดแล้วการเตรียมการสอนในทุกๆวิชาที่ตนเองรับผิดชอบก็จะทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร และถ้าเป็นเช่นนั้นก็น่าจะมีผลทำให้นักเรียนเรียนรู้ไม่ดีเท่าที่ควร บริดจ์ จัดด์ และม็อคกล่าวไว้ว่า (Bridge, Judd and Mook. 1979 : 249) ถ้าครูได้สอนวิชาที่มีความหลากหลายกันน้อยลง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะสูงขึ้น คอห์น (Bridge, Judd and Mook. 1979 : 249 citing Cohn) ได้ทำการวิจัยกับนักเรียนเกรด 12 จำนวน 377 ตำบล (Districts) ในรัฐไอโอวา ผลการวิจัยพบว่า ถ้าครูคนหนึ่งสอนวิชาที่มีลักษณะแตกต่างกันมากวิชาขึ้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะลดน้อยลง

อนึ่ง ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ถ้าเป็นสำนักเรียนขนาดใหญ่ มีครูมาก ก็อาจจะสามารถกำหนดให้ครูสอนเป็นรายวิชาหรือรายชั้นไปได้ แต่สำนักเรียนส่วนมากมีครูจำนวนจำกัดจะกระทำเช่นนั้นไม่ได้ สำนักเรียนหลายแห่งต้องขอให้ครูสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมซึ่งทำให้ครูมีภาระในการเตรียมการสอนมากจนหลายกรณีต้องถึงกับตัดकिनมนต์ออกไปเสีย (พระมหาประสิทธิ์ อภกขฺยโณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527) ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกเอาจำนวนวิชาที่สอนเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่าจำนวนวิชาที่ครูสอนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

6. จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์

ในการสอนของครูโดยทั่วไปนั้น จำเป็นต้องมีการเตรียมการสอนเพื่อจะได้ช่วยให้ผลการเรียนเกิดขึ้นแก่นักเรียนตามที่พึงประสงค์ แต่ถ้าครูมีจำนวนชั่วโมงที่ต้องทำการสอนในหนึ่งสัปดาห์มากจะทำให้ครูมีเวลาเตรียมการสอนน้อยลง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงน่าจะมีผลกระทบถึงผลการเรียนของนักเรียน สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากมีปัญหาเรื่องขาดแคลนครูหรือมีครูทำการสอนไม่เพียงพอ ทำให้ครูต้องรับภาระในการสอนกันมากจนไม่ได้เตรียมการสอน ซึ่งปัญหาในข้อนี้ถึงกับมีการเรียกร้องให้เหตุผลที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นครูสอนได้ในสำนักเรียนที่ขาดแคลนครู (กรมการศาสนา 2526 ง 9)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเกิดความสงสัยว่า จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ของครูนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนหรือไม่ และได้เลือกเอามาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ของครูมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

7. ประสบการณ์การสอน

ในการสอนวิชาใดๆก็ตามครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมากย่อมมองเห็นจุดอ่อนและปัญหาในการสอน และมีโอกาสที่จะแก้ไขจุดอ่อนและปัญหาต่างๆเหล่านั้นได้มาก นอกจากนั้นการมีประสบการณ์ในการสอนมามากยังช่วยทำให้มีความชำนาญในการสอนมากขึ้นมีความรู้ในวิชาที่สอนสะสมมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงน่าจะมีโอกาสเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของนักเรียนได้ บริดจ์ จัดจ์และมูกค์ (Bridge, Judd and Mook. 1979 : 243, 248) กล่าวว่า โดยทั่วไปประสบการณ์ในการสอนของครูมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการศึกษาของนักวิชาการหลายคนพบความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในการสอนของครูกับผลการเรียนของนักเรียน เช่น ชิม (Shim. 1964 : 5225-A - 5226 - A) ศึกษา นักเรียนเกรดหกจำนวน 124 คนจากโรงเรียนฮาร์วาร์ด เคนดี้

รัฐแมริแลนด์ โดยใช้ข้อมูลประวัติครูที่เคยสอนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่เกรดหนึ่งถึงเกรดห้า และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเลขคณิต ภาษา การอ่าน และสติปัญญาของนักเรียน ผลการศึกษา ประการหนึ่งพบว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่าสิบปีมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่าสิบปี ไคสลิง (Keisling, 1971 : 24 - 27) ใช้ตัวแปรเกี่ยวกับครูพยากรณ์ผลการเรียนและพบว่า ประสบการณ์ของครูเป็นตัวแปรหนึ่งที่สัมพันธ์กับผลการเรียนของเด็ก ปีเบธ (Alexander and Simons, 1975 : 49 - 55 citing Beebout, 1972) วิจัยในประเทศมาเลเซียพบว่า ประสบการณ์ของครูเป็นตัวแปรหนึ่งที่สัมพันธ์กับผลการเรียน นิวแมน (Newman, 1980 : 3766 - A) ศึกษาผลของประสบการณ์ของครูต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนเกรดสาม จำนวน 868 คนใน 42 ห้องเรียนจากโรงเรียนเก้าแห่งที่อยู่ในเขตเมืองเซตที่หนึ่ง (Title I) ของเท็กซัสตอนเหนือ ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีทดลอง ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนหลายปีจะสามารถเพิ่มคะแนนการอ่านและเลขคณิตของนักเรียนที่ตนสอนได้มากกว่า ครูที่มีประสบการณ์น้อยปี อาร์ ยังสกุล (อาร์ ยังสกุล 2514 : 56 - 68) ศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมบางประการที่อาจส่งผลต่อความสามารถในการเรียนภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์ในการสอนภาษาไทยของครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนภาษาไทย นิยม สุขประพันธ์ (นิยม สุขประพันธ์ 2514 : 69 - 87) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพบางประการที่ไม่เกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญา กับผลการเรียนภาษาอังกฤษ พบว่าการเรียนกับครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมานานเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน

จากเหตุผลและผลการศึกษาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเลือกเอาประสบการณ์ในการสอนของครูเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า ประสบการณ์ในการสอนของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๘. คำนินยภัต

โดยทั่วไป ครูผู้สอนไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษาของรัฐหรือของเอกชนก็ตามจะได้รับเงินเดือนเป็นผลตอบแทน เงินเดือนที่จ่ายให้แก่ครูก็จะแตกต่างกันออกไปตามระดับการศึกษาที่ครูได้รับและตามประสบการณ์ในการสอนของครูแต่ละคน บริดจ์ จัดด์ และม็อค

(Bridge, Judd, and Mook. 1979 : 265) ได้สรุปผลการวิจัยของคนอื่นๆว่า เงินเดือนที่ครูได้รับมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

สำหรับพระภิกษุและสามเณรที่เป็นครูสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นได้รับเงินจำนวนหนึ่งที่เรียกว่า คำนินยภัตเป็นรายเดือน พระราชวรมุณี (พระราชวรมุณี 2527 ข : 55) อธิบายว่า นินยภัตไม่ใช่เงินเดือนของครูเพราะไม่ได้จ่ายให้ตามปริมาณงาน ไม่มีการเพิ่มหรือขึ้นให้ตามอายุการปฏิบัติงาน ไม่มีการจ่ายเบี้ยเลี้ยง และไม่มีรางวัลการปฏิบัติงานเกินเวลาเงินคำนินยภัตที่ถวายให้แก่ครูผู้สอนนี้มาจากงบประมาณแผ่นดินที่กรมการศาสนาจัดสรรไปให้สำนักเรียนเพื่อเป็นการอุดหนุนและส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณร บางสำนักเรียนที่มีรายได้จากการดำเนินงานบางอย่างเป็นของตนเองก็ได้จัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งเป็นนินยภัตเพิ่มให้แก่ครู เช่นนินยภัตของครูในสำนักเรียนวัดชนะสงคราม และวัดพนัญเชิงส่วนหนึ่งได้มาจากดอกเบี้ยเงินฝากของมูลนิธิของวัด การจัดสรรคำนินยภัตให้แก่ครูก็ไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดอัตราไว้เป็นที่แน่นอนบางวัดก็ถวายนินยภัตแก่ครูผู้เริ่มสอนในปีแรกในอัตราเท่ากันหมดโดยไม่คำนึงว่าครูผู้สอนจะสำเร็จเปรียญธรรมประโยคใดมา และจากนั้นก็เพิ่มนินยภัตขึ้นตามประสบการณ์ที่สอนในปีต่อไปจึงอัตรการเพิ่มก็ไม่เท่ากันอีกในแต่ละสำนักเรียน (พระมหาประกอบ ธมฺมสฺสฺส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ศุภกุล เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2527 พระมหาชุมพล เมตฺตาสโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดพนัญเชิง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2527) เรื่องเงินค่านิตยภัตนี้เป็นเรื่องหนึ่งที่ทางผู้หมิ่นพิทักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคณะสงฆ์เห็นว่ามีสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับกำลังใจของครูเนื่องจากครูที่สอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นแม้จะดำรงอยู่ในสมณเพศ แต่ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยดำรงชีพไว้ใช้จ่ายตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (กรมการศาสนา 2524 : 475 กรมการศาสนา 2526 ง . 45)

จากเหตุผลตามที่ได้อธิบายมาผู้วิจัยจึงเกิดความสงสัยว่า ค่านิตยภัตที่ครูพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้รับนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนหรือไม่จึงได้กำหนดเอามาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า ค่านิตยภัตที่ครูได้รับมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

9. คุณภาพการสอนของครู

การสอนของครูในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีใช้วิธีสอนให้ท่องจำจากตำราหนังสือเรียนและทำแบบฝึกหัดเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้อุปกรณ์การสอนโดยเฉพาะเครื่องช่วยสอนสมัยใหม่อย่างที่ใช้กันในโรงเรียนของรัฐน้อยมาก (เสฐียรพงษ์ วรรณปก 2522 : 64 ชำเลียง วุฒิจันทร์ 2526 : 107 พระมหาสมภาร พรหมทา 2526 : 12) เป็นที่น่าสังเกตว่าการเรียนการสอนบาลีนั้นได้เน้นการท่องจำเป็นหลักสำคัญจริงๆแม้กระทั่งในการประชุมครูสอนพระปริยัติธรรม ณ วัดสามพระยา เมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่ประชุมก็ยังให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงผลการเรียนวิชาบาลีเอาไว่ว่า ควรจะต้องเน้นให้นักเรียนได้ท่องหลักบาลีไวยากรณ์ให้จบก่อนเปิดเรียนอย่างน้อย 1 เล่ม (กรมการศาสนา 2524 : 469)

เหตุที่การสอนบาลีมีสภาพเช่นนี้ คงเป็นเพราะว่าครูผู้สอนส่วนมากไม่เคยได้
รับการศึกษาหรือฝึกอบรมทางด้านหลักการสอนมาก่อน เมื่อเป็นนักเรียนเคยเรียนกับครูมา
อย่างไร พอมาเป็นครูสอนก็มักจะสอนตามแบบนั้นไปด้วยดังจะเห็นได้จากคำชี้แจงของพระราช
จินตามุนี เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษที่ว่า "ครูปรียัติธรรมของเราไม่เคยมีการอบรมกันหรือ
เรียนกันมาก่อนการสอนจึงเป็นไปตามบุญตามกรรม ตามวิธีการเก่าๆที่เราเคยใช้กันมา"
(พระราชจินตามุนี ในกรมการศาสนา 2523 : 51) นอกจากนั้นพระพนมคณาจารย์เจ้าคณะ
จังหวัดนครพนม (พระพนมคณาจารย์ ใน กรมการศาสนา 2523 : 54) ก็ได้ให้ข้อคิดเห็น
ที่สอดคล้องกันว่า "ครูปรียัติธรรมของเรานั้นแต่ไหนแต่ไรมาไม่มีการอบรมกันโดยตรง ได้เรียน
มาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น เช่นเราได้เรียนจากครูอาจารย์อย่างใด เรียนบาลีมาในวิธีการ
ใด ก็สอนนักเรียนไปในวิธีการนั้น เป็นอย่างนี้กันโดยมาก" การสอนพระปรียัติธรรมแผนกบาลี
โดยทั่วไปจึงยังไม่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจเมื่อเป็นเช่นนี้จึงน่าจะมีผลเกี่ยวข้องโดยตรงกับผล
การเรียนของนักเรียน

ในรูปแบบผลการเรียนของคาร์รอลล์ (Carroll. 1963 : 723 - 733)
ของบลูม (Bloom. 1976) ของสำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (Boonruangrutana. 1978)
และบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524) ได้แสดงให้เห็นว่า คุณภาพการสอนของ
ครูเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสำคัญต่อผลการเรียนของนักเรียน แม้ว่าแต่ละคนจะให้ความหมาย
ของคุณภาพการสอนแตกต่างกันออกไปบ้างก็ตาม นอกจากนั้นยังมีผู้ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์
ระหว่างคุณภาพการสอนของครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเอาไว้อีกด้วยดังนี้

บลูม (Bloom. 1976 : 118-128) ได้สรุปผลการศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษา
และระดับจุลภาคเอาไว้ดังตาราง 5 และตาราง 6

ตาราง 5 ความสัมพันธ์ของสัณนิษฐานระหว่างองค์ประกอบต่างๆของคุณภาพการสอนกับผลสัมฤทธิ์
จากการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

องค์ประกอบของ คุณภาพของการสอน	หน่วยการวัดเป็นกลุ่ม		หน่วยการวัดรายบุคคล	
	ผลสัมฤทธิ์เมื่อ สิ้นสุดการเรียน	ผลสัมฤทธิ์ที่ เพิ่มขึ้น	ผลสัมฤทธิ์เมื่อ สิ้นสุดการเรียน	ผลสัมฤทธิ์ที่ เพิ่มขึ้น
การชี้แนะ	.33 (19)	.53 (4)		
การเสริมแรง	.26 (12)	.24 (13)		
การมีส่วนร่วม	.26 (7)	.28 (11)	.42 (34)	.58 (10)

หมายเหตุ จำนวนในวงเล็บแสดงจำนวนครั้งที่ศึกษา

ตาราง 6 สหสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการสอนกับผลสัมฤทธิ์ในการศึกษาระดับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิชา	สหสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการสอน กับผลสัมฤทธิ์ในเนื้อหาการเรียน			สหสัมพันธ์ระหว่าง คุณภาพของการสอน กับผลสัมฤทธิ์รวม
	เนื้อหา ภาคเรียน 1	เนื้อหา ภาคเรียน 2	เนื้อหา ภาคเรียน 3	
พีชคณิตเมตริกซ์ (Anderson. 1973)	-.02	.33	.52	.52
พีชคณิตเมตริกซ์ (Block. 1970)	.19	.23	.38	.72
การน่าจะเป็นเบื้องต้น (Levin. 1975)	-.06	.22	.23	.55
วิทยาศาสตร์จินตภาพ (Arlin. 1973)	.19	.43	.58	
ภาษาที่สอง (Binor. 1974)	.24	.45	.55	.65
ภาษาที่สอง (Pillet. 1975)		.15	.33	
ชีววิทยาระดับวิทยาลัย (Ozcelik. 1974)		.38	.66	
คณิตศาสตร์ระดับวิทยาลัย (Ozcelik. 1974)		.51	.43	
มัธยมศึกษา	.19	.35	.47	.53

หมายเหตุ: คุณภาพของการสอนจะใช้การให้ข้อมูลย้อนกลับและการแก้ไขข้อบกพร่อง ยกเว้นเฉพาะในการศึกษาของโอเซลิก (Ozcelik) ที่ใช้การรับรู้ของนักเรียนต่อคุณภาพของการสอนที่ใช้

ในปี ค.ศ. 1980 โดแลน (Dolan. 1980 : 989-A) ศึกษาตัวแปรด้านคุณภาพของการสอน การเข้าร่วมในโครงการของผู้ปกครอง และผลสัมฤทธิ์ที่ส่งผลต่อผลด้านการสนใจโดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนเกรดห้าสองกลุ่ม กลุ่มแรกจำนวน 346 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในควีนเมืองที่มีคุณภาพของการสอนสูง ผู้ปกครองเข้าร่วมในโครงการของโรงเรียนอย่างเข้มแข็ง โรงเรียนดำเนินโครงการของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องกัน อีกกลุ่มหนึ่งจำนวนนักเรียน 247 คนจากโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างของโรงเรียนทั่วไปซึ่งมีหลายโครงการ แต่ใช้โครงการไม่ต่อเนื่องกัน ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพของการสอน การเข้าร่วมโครงการและการให้การสนับสนุนจากผู้ปกครองต่างก็มีอิทธิพลต่อผลการเรียนของนักเรียนเป็นอันมาก และยังมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านอารมณ์ - จิตใจมากด้วยเช่นกัน

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากที่บลูมได้รวบรวมและรายงานเอาไว้ มีพิสัยระหว่าง .24 ถึง .65 และมีมาตรฐานเท่ากับ .52

จากเหตุผลและผลการศึกษาที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยกำหนดเอาคุณภาพของการสอนเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานเอาไว้ว่าคุณภาพของการสอนของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ด้านการจัดชั้นเรียน

1. สัดส่วนครูต่อนักเรียน

ในชั้นเรียนแต่ละระดับของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น มีจำนวนนักเรียนมากน้อยแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างทะเบียนนักเรียนจากสำนักเรียน 16 แห่งของปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครพบว่าแต่ละชั้นมีจำนวนนักเรียนต่อครูหนึ่งรูปแตกต่างกันมากดังตาราง 7

ตาราง 7 จำนวนนักเรียนต่อครูหนึ่งรูปในแต่ละชั้นของแต่ละสำนักเรียน

สำนักเรียน	จำนวนนักเรียนในชั้นต่อครู 1 รูป							
	ประโยค1-2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
1. วัดเทพากร	16	6	6	11	4	2	-	-
2. วัดเทพศิรินทราวาส	24	11	11	5	1	2	-	-
3. วัดเทพธิดาราม	12	7	5	6	1	3	1	3
4. วัดมหาพฤฒาราม	9	5	12	15	2	1	1	1
5. วัดมหาธาตุ	55	27	26	19	10	12	1	7
6. ณะเขตบางเขน	41	7	6	11	3	1	1	1
7. เขตราษฎร์บูรณะ	8	3	-	5	2	-	-	-
8. วัดบุปผาราม	17	4	1	1	1	-	-	1
9. วัดระสังโฆสิตาราม	13	1	4	5	3	6	1	-
10. วัดราชโอรสาราม	26	10	7	6	-	6	1	-
11. วัดสุวรรณาราม	24	19	12	7	5	7	1	1
12. วัดพระเชตุพน	19	9	10	5	5	5	1	1
13. วัดชัยพฤกษ์มาลา	5	3	2	3	-	-	-	1
14. วัดโพนินมิตร	45	6	4	11	-	1	1	-
15. วัดราชาธิวาสวิหาร	13	7	8	20	5	3	1	-
16. วัดพระพิเรนทร์	13	7	2	9	4	-	-	-

จากตาราง 7 เห็นได้ว่าในแต่ละชั้นเรียนของสำนักเรียนแต่ละแห่งมีจำนวนนักเรียนต่อครูหนึ่งรูปแตกต่างกันมากดังนี้ ประโยชน์หนึ่ง-สองมีตั้งแต่ 5-55 รูป เปรียญธรรมสามประโยคมีตั้งแต่ 1-27 รูป เปรียญธรรมสี่ประโยคมีตั้งแต่ 1-26 รูป เปรียญธรรมห้าประโยคมีตั้งแต่ 1-20 รูป เปรียญธรรมหกประโยคมีตั้งแต่ 1-10 รูป ส่วนเปรียญธรรมเจ็ดถึงเก้าประโยคมีจำนวนนักเรียนภายในชั้นเรียนไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนครูต่อนักเรียนในชั้นเรียนของสำนักเรียนแต่ละแห่งแตกต่างกัน

สัดส่วนครูต่อนักเรียนนี้เป็นตัวแปรที่ชี้ถึงปริมาณความรับผิดชอบของครูเป็นตัวเลขที่ได้จากจำนวนนักเรียนในหนึ่งชั้นเรียนที่เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ต่อครูหนึ่งรูป การมีสัดส่วนครูต่อนักเรียนมากแสดงถึงว่าจำนวนนักเรียนในชั้นมีจำนวนมาก ความรับผิดชอบของครูต่อนักเรียนก็ย่อมมีมาก และมีองค์ประกอบต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากตามไปด้วย สัดส่วนครูต่อนักเรียนจึงเป็นตัวแปรที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักเรียน จากรูปแบบผลการเรียนของบีดเวลล์ และคาสาร์ด (Bidwell, and Kasarda, 1975 : 55 - 70) และของเซ็นตรา และพอตเตอร์ (Centra, and Potter, 1980 : 274) แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนครูต่อนักเรียนเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนของนักเรียน นอกจากนั้นยังมีผลการศึกษอื่นๆ ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนครูต่อนักเรียนกับผลการเรียนดังนี้

ไคสลิง (Keisling, 1971 : 24 - 27) ใช้ตัวแปรเกี่ยวกับครูพยากรณ์ผลการเรียนพบว่าสัดส่วนต่อนักเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน สूरศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ ศึกษาอิทธิพลขององค์ประกอบที่ไม่ใช่ทางด้านสติปัญญาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 704 คน ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สัมพันธ์กับผลการเรียน (สूरศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ 2521 : 52 - 62) ชวนชัย เชื้อสาธุชน (ชวนชัย เชื้อสาธุชน 2522 : 111 - 123) ศึกษาตัวแปร

ที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่สาม ผลการศึกษาพบว่าอัตราส่วนครูต่อนักเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 38 - 39, 45) ศึกษาประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าสัดส่วนของครูต่อนักเรียนเป็นตัวแปรในองค์ประกอบด้านคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงเป็นอันดับที่สาม

จากผลการศึกษาครั้งนี้ที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาสัดส่วนครูต่อนักเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์นี้แม้จะเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณรในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ก็มีสภาพเป็นการศึกษาที่เปิดกว้างสำหรับพระภิกษุและสามเณรทุกรูปที่มีความประสงค์จะเรียนโดยไม่จำกัดอายุ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่หก ซึ่งมีอายุประมาณ 12 ปีหากไม่สามารถจะศึกษาต่อไปในระบบการศึกษาของรัฐด้วยข้อจำกัดบางประการ ถ้าบรรพชาเป็นสามเณรแล้วจะเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ก็ได้เช่นเดียวกับพระภิกษุที่ได้อุปสมบทเมื่ออายุมากแล้ว ถ้าประสงค์จะเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมก็ได้เช่นกัน ดังนั้นนักเรียนที่ได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์จึงมีอายุที่แตกต่างกันออกไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 72) เกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างทะเบียนนักเรียนจากสำนักเรียน 16 แห่งของปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าในแต่ละชั้นเรียนของสำนักเรียนแต่ละแห่งมีนักเรียนที่มีพิสัยอายุแตกต่างกันมากดังตาราง 8

ตาราง 8 พิสัยอายุของนักเรียนในแต่ละชั้นของสำนักเรียนแต่ละแห่ง

สำนักเรียน	พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น คิดเป็นปี							
	ประโยชน์-2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
1. วัดเทพากร	11	11	11	15	15	1	-	-
2. วัดเทพศิรินทราวาส	40	19	29	7	-	7	-	-
3. วัดเทพธิดาราม	12	19	5	16	-	9	-	10
4. วัดมหาพฤฒาราม	8	10	8	25	1	-	-	-
5. วัดมหาธาตุ	27	40	23	31	23	41	-	33
6. คณะเซกตบางเขน	53	5	36	40	7	-	-	-
7. เขตราชบุรีบูรณะ	40	11	-	5	3	-	-	-
8. วัดบุปผาราม	27	25	-	-	-	-	-	-
9. วัดระฆังโฆสิตาราม	10	-	36	24	37	37	-	-
10. วัดราชโอรสาราม	35	11	15	31	-	20	-	-
11. วัดสุวรรณาราม	44	23	15	17	10	26	-	-
12. วัดพระเชตุพน	16	16	13	18	19	7	-	-
13. วัดชัยพฤกษมาลา	3	30	9	13	-	-	-	-
14. วัดโพธิ์นิมิตร	21	12	12	15	-	-	-	-
15. วัดราชาธิวาสวิหาร	15	22	33	26	16	3	-	-
16. วัดพระพิเรนทร์	9	10	1	17	25	-	-	-

จากตาราง ๘ เห็นได้ว่าพิสัยอายุของนักเรียนภายในชั้นเรียน ในแต่ละระดับ
 ประโยคมีดังนี้ ประโยคหนึ่ง-สองมีตั้งแต่ 3 - 53 ปี เปรียญธรรมสามประโยคมีตั้งแต่ 5 -
 40 ปี เปรียญธรรมสี่ประโยคมีตั้งแต่ 5 - 30 ปี เปรียญธรรมห้าประโยคมีตั้งแต่ 5 - 40 ปี
 เปรียญธรรมหกประโยคมีตั้งแต่ 1 - 37 ปี เปรียญธรรมเจ็ดประโยคมีตั้งแต่ 1 - 41 ปี และ
 เปรียญธรรมเก้าประโยคมีตั้งแต่ 10 - 33 ปี

การที่นักเรียนในชั้นเรียนหนึ่งมีอายุแตกต่างกันมากนี้ พระราชวรมุนี ได้ให้ข้อ
 คิดว่าเป็นเรื่องยากที่จะจัดการศึกษาเล่าเรียนให้บังเกิดผลดีได้ (พระราชวรมุนี ใน กรมการ
 ศาสนา 2521 : 358) ทั้งนี้เป็นเพราะว่าตามปกติความต้องการ ความสนใจ และช่วงเวลา
 แห่งความสนใจของคนเราจะแตกต่างกันออกไปตามวัยหรืออายุ ถ้าในชั้นเรียนหนึ่งมีนักเรียน
 ที่อยู่ในวัยเดียวกัน การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สนองและสอดคล้องกับความต้องการและ
 ความสนใจของนักเรียนทั้งชั้นก็ไม่เป็นเรื่องยาก แต่ในทางตรงข้าม ถ้าภายในชั้นเรียนหนึ่ง
 ได้จัดให้นักเรียนมีอายุแตกต่างกันมากมาเรียนอยู่ด้วยกันย่อมก่อให้เกิดความยุ่งยากในการจัด
 การเรียนการสอนให้สนองและสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนในชั้นเป็นอันมาก และเมื่อ
 เป็นเช่นนี้จึงน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับไปถึงผลการเรียนของนักเรียนด้วย

จากเหตุผลตามที่ได้อภิปรายมา ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาพิสัยอายุของนักเรียนใน
 ชั้นเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า พิสัยอายุของนักเรียนในชั้นมี
 ความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

3. บรรยากาศในชั้นเรียน

บรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมจิตวิทยาในชั้นเรียน
 ซึ่งมีความเคลื่อนไหวอันประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียน
 กับนักเรียน การที่ผู้วิจัยเลือกเอาบรรยากาศในชั้นเรียนมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้

เพราะได้มีผู้กล่าวถึงและศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศในชั้นเรียนกับ ผลการเรียนรู้เอาไว้ทั้งต่างประเทศและในประเทศดังนี้

ลอว์เรนซ์ (Lawrence. 1976 : 418) ได้กล่าวว่า บรรยากาศในชั้นเรียน นั้นเป็นสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมของครู ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับ นักเรียนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ถ้าผู้เรียนมีสภาพจิตใจดี อารมณ์แจ่มใส รู้สึกตื่นตัวกระฉับกระเฉง ก็จะมี ความสนใจในการเรียนและยอมช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ ดีขึ้น วิธฮอล (Withall. 1979 : 347) กล่าวว่า การเรียนรู้ของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประสบการณ์ในการเรียนรู้นั้นมีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) มีความหมายต่อตัวผู้เรียน กล่าว คือนักเรียนเห็นว่าประสบการณ์นั้นตรงกับความต้องการและเหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของเขา และ 2) ไม่ใช่สถานการณ์ที่ขี้เซา กล่าวคือนักเรียนไม่รู้สึกว่าสถานการณ์นั้นๆมีความน่ากลัว หากแต่รู้สึกว่าคุณได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆในสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีแต่ความจริงใจต่อกัน เงื่อนไขข้อที่หนึ่งต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขข้อที่สอง วอลเบอร์ก และแอนเดอร์สัน (Walberg and Anderson. 1968 : 414 - 419) ได้ศึกษาอิทธิพลของบรรยากาศภายในห้องเรียนที่มี ต่อการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่าบรรยากาศของห้องเรียนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรที่ เกี่ยวกับการเรียนรู้ นั่นคือสามารถนำบรรยากาศของห้องเรียนมาใช้ทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาฟิสิกส์ และทัศนคติต่องานในห้องทดลองวิทยาศาสตร์ได้ นอกจากนั้นยังพบอีกว่าตัวแปรที่ เกี่ยวกับบรรยากาศของห้องเรียนนั้นใช้ทำนายผลการเรียนรู้ได้ดีกว่าตัวแปรด้านอื่นๆ วอลเบอร์ก (Walberg. 1969 : 443 - 448) ได้ศึกษาในทำนองเดียวกันนี้อีกพบว่า บรรยากาศของห้องเรียนใช้เป็นตัวทำนายผลการเรียนรู้ได้ โดยมีความยากเป็นตัวทำนาย ที่ดีที่สุดของการเรียนรู้ด้านความรู้ ความคิด ความพึงพอใจเป็นตัวทำนายที่ดีในทางบวกของ การเรียนรู้ด้านความรู้สึกและพฤติกรรม ความแตกแยก การแบ่งเป็นพรรคเป็นพวก และ

ความเปื่อยหายเป็นตัวแทนที่ดีในทางลบของผลการเรียนรู้ด้านความรู้สึกรวมและพฤติกรรม
 โอ เรลลี (O'Reilly. 1975 : 241 - 248) ได้ศึกษากับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
 จำนวน 1,100 คน ตัวแปรที่ศึกษามี โอ คิว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และ
 บรรยากาศในห้องเรียน ผลการศึกษพบว่า บรรยากาศของห้องเรียนจำนวน 15 คำนวณนำ
 มารวมกันมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ 67 เปอร์เซ็นต์ โอ เรลลี ได้สรุป
 ว่าบรรยากาศของห้องเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
 มากกว่าคุณลักษณะส่วนตัวและสังคมของนักเรียนเสียอีก เพจ (Paige. 1978 : 364 - A)
 ได้ศึกษาผลของตัวแปรทางโรงเรียนและตัวแปรภายนอกโรงเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ
 และไม่ใช่ทางวิชาการของเด็กเกรดหกจำนวน 1,621 คนจากโรงเรียนในเมือง 30 โรงเรียน
 และในชนบท 30 โรงเรียน ในช่วงวันออกของประเทศอินโดนีเซีย ผลของการศึกษาพบว่า
 ตัวแปรด้านบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อความแปรปรวนในการเรียนรู้อย่าง
 มีนัยสำคัญ สคอน (Skon. 1980 . 4972 - A --- 4973 - A) ได้ศึกษาผลของสถานการณ์
 การเรียนแบบร่วมมือกัน แข่งขันกัน และเรียนแบบรายบุคคลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์และกระบวนการ
 ในการให้เหตุผลโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรดหนึ่งจำนวน 86 คน ผลการศึกษพบว่า
 การร่วมมือกันมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์สูงและมีวิธีการให้เหตุผลที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการ
 แข่งขันและการเรียนเป็นรายบุคคล สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถในระดับสูง ระดับกลาง
 และระดับต่ำ สคอนได้อ้างถึงการศึกษานานองเดียวกันนี้อีกนับเป็นร้อยๆ เรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่
 แล้วพบว่า การร่วมมือกันเป็นสถานการณ์การเรียนที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการแข่งขัน และ
 การเรียนเป็นรายบุคคล

สำหรับในประเทศไทยนั้น พินิจ นิวาตะบุตร (พินิจ นิวาตะบุตร 2519 :

37 - 40) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งออกเป็นสามแบบคือ แบบอัตตาธิปไตย แบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ปีการศึกษา 251๒ ของโรงเรียนในภาคการศึกษาที่หนึ่ง จำนวน 366 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด รองลงมา ได้แก่แบบปล่อยปละละเลย และแบบอัตตาธิปไตยตามลำดับ

2. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกัน มีความคิดสร้างสรรค์ต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยมีความคิดสร้างสรรค์ที่สูงที่สุด รองลงมา ได้แก่แบบปล่อยปละละเลย และแบบอัตตาธิปไตยตามลำดับ

จิรพร โพธิ์สุวรรณ (จิรพร โพธิ์สุวรรณ 2519 : 44 - 46) ได้ศึกษา ห่วง้องเดียวกันกับพินิจ นิวาตะบุตร โดยเปลี่ยนตัวแปรจากความคิดสร้างสรรค์มาเป็นบุคลิกภาพ แบบเก็บตัว - แสดงตัว กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนในภาคการศึกษาที่เก้า จำนวน 311 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตยกับแบบปล่อยปละละเลย แบบประชาธิปไตย กับแบบปล่อยปละละเลยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน แต่ไม่พบความแตกต่างในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูในแบบประชาธิปไตยและแบบอัตตาธิปไตย

2. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกัน มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว - แสดงตัวแตกต่างกัน

สมบูรณ์ ทองทิลป์ (สมบูรณ์ ทองทิลป์ 2519 : 48 - 50) ได้ศึกษาในทำนองเดียวกันโดยเปลี่ยนตัวแปรจากความคิดสร้างสรรค์เป็นผู้นำของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในภาคการศึกษาที่แปด จำนวน 452 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน โดยที่นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงที่สุด รองลงมาได้แก่แบบปล่อยปละละเลย และแบบอิตาเลียนโดยตามลำดับ

2. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกันมีความเป็นผู้นำต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยมีความเป็นผู้นำสูงกว่าอิตาเลียนโดย และแบบปล่อยปละละเลย แต่แบบอิตาเลียนโดยกับแบบปล่อยปละละเลยนั้นไม่พบความแตกต่างของลักษณะความเป็นผู้นำ

ประคอง ประสิทธิ์พร (ประคอง ประสิทธิ์พร 2519 : 41 - 43) ได้ศึกษาในทำนองเดียวกันนี้ โดยเปลี่ยนตัวแปรจากความคิดสร้างสรรค์มาเป็นการปรับตัวของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในภาคการศึกษาที่ 12 จำนวน 423 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย มีผลทางการเรียนสูงที่สุด รองลงมาได้แก่แบบปล่อยปละละเลยและแบบอิตาเลียนโดยตามลำดับ

จากหลักฐานการศึกษาค้นคว้าต่างๆตามที่ได้อ้างมาผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งในการศึกษาค้นคว้า โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า บรรยากาศในชั้นเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ค่านักเรียน

1. ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน

ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน หมายถึงระดับการศึกษาทางสายสามัญชั้นสูงสุดที่นักเรียนได้รับ โดยได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาโดยตรงหรือจากการสอบเทียบความรู้ที่ได้การที่ผู้วิจัยเลือกเอาระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ก็เพราะผู้วิจัยเห็นว่า ในความเป็นจริงระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในระดับเดียวกันแตกต่างกันออกไป กล่าวคือระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนอาจจะมีตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่หก ขึ้นไปจนถึงระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ผู้วิจัยคิดว่าปกติในการเรียนทางสายสามัญนั้น จุดมุ่งหมายทางด้านสติปัญญา (Cognitive objectives) ของการเรียนจะอยู่ที่การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถที่จะนำหลักการที่เรียนไปประยุกต์ใช้มีความสามารถที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตลอดจนประเมินคุณค่าของสิ่งที่เรียนได้ เมื่อพิจารณาในจุดนี้ทำให้พอจะเชื่อได้ว่าถ้าการศึกษาสายสามัญที่นักเรียนได้รับไม่ถึงกับเป็นการล้มเหลวโดยสิ้นเชิง นักเรียนที่มีโอกาสเรียนทางสายสามัญมามากย่อมมีประสบการณ์ในการฝึกฝนสมรรถภาพทางสมองมากกว่า และเมื่อเป็นเช่นนี้ก็น่าจะมีความสามารถทางสมองในการทำความเข้าใจบทเรียนตามหลักสูตรได้ดีกว่านักเรียนที่มีการศึกษาทางสายสามัญในระดับต่ำ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดความสงสัยว่า ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนจะมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีหรือไม่ จึงได้เลือกเอาตัวแปรดังกล่าวมาศึกษาในครั้งนี้ด้วยโดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. เวลาที่ใช้ในการเรียน

เวลาที่ใช้ในการเรียน หมายถึงเวลาที่นักเรียนรับรู้ว่าคุณได้ใช้อย่างจริงจังในการเรียนหรือทำงานในวิชาที่เรียนแต่ละชั่วโมงหรือแต่ละครั้ง ในการศึกษารูปแบบผลการเรียนของ คาร์รอลล์ (Carroll. 1963 : 723 - 733) ของฮาร์นิชเฟเกอร์และไวเลย์ (Harnischfeger and Wiley. 1974 : 110) ของสำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (Boonruangrutana. 1978) และของบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524) ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า เวลาที่นักเรียนใช้ในการเรียนมีอิทธิพลต่อผลการเรียน นอกจากนั้นยังได้มีผู้ให้ข้อคิดและศึกษาพบว่าเอาไว้อีกดังนี้

บลูม (Bloom. 1980 : 382 - 383) ได้กล่าวว่าในห้องเรียนเดียวกัน ถ้านักเรียนคนหนึ่งใช้เวลาเรียนอย่างจริงจังประมาณ 90 % ของเวลาที่เรียนทั้งชั่วโมงและ ถ้านักเรียนอีกคนหนึ่งใช้เวลาเรียนอย่างจริงจังเพียง 30 % ของเวลาที่เรียนทั้งชั่วโมงแล้ว ก็จะเกิดความแตกต่างในผลการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสองทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ และบลูมยังกล่าวต่อไปอีกว่าเวลาที่ใช้ในการเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลต่อความแตกต่างในการเรียนระหว่างนักเรียน ระหว่างชั้นเรียน และแม้กระทั่งระหว่างชาติ สดอลลิงส์และแคสโกวิทซ์ (Centra and Potter. 1980 : 285 citing Stallings and Kaskowitz. 1974) ได้ทำการศึกษาดูตามการสังเกตและประเมินผลชั้นเรียนโดยใช้การสังเกตห้องเรียน 166 ห้อง แต่ละห้องได้ใช้เวลาสังเกตสามวัน เครื่องมือในการสังเกตประกอบด้วยตัวแปรด้านกระบวนการเกือบ 340 ตัว ผลการศึกษาพบว่า เวลาที่นักเรียนใช้ในการอ่าน (หรือคณิตศาสตร์) สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการอ่าน (หรือคณิตศาสตร์) ทั้งในระดับเกรดหนึ่งและเกรดสาม แม็คโดนัลด์และอีเลียส (Centra and Potter. 1980 citing McDonald and Elias. 1976) ได้ทำการศึกษาในภาคสนามระยะยาวและได้ใช้การสังเกตเช่นเดียวกัน โดยทำการศึกษาจาก

โรงเรียน 45 โรงเรียนแปดเขต ทำการวัดผลสัมฤทธิ์ในการอ่านและคณิตศาสตร์ ของนักเรียน เกรดสองและเกรดห้า จำนวน 97 ห้อง โดยวัดเมื่อเริ่มต้นเรียนและเมื่อสิ้นปีการศึกษาในช่วงระหว่างปีก็ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสอนของครูโดยใช้การสังเกต การบันทึกประจำวัน และวีดีโอเทป ผลการศึกษาพบว่า เวลาที่ใช้ในการสอนคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับ พัฒนาการของผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในเกรดสอง

จากผลการศึกษาค้นคว้าต่างๆ ตามที่ได้กล่าวมาผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาเวลาที่ใช้ในการเรียนมาเป็นตัวแปรตัวหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า เวลาที่ใช้ในการเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

3. ความสนใจในการเรียน

ความสนใจเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกชอบพอ ถ้าคนเรามีความสนใจในสิ่งใดย่อมมีจิตใจจดจ่อมีสมาธิอยู่ในสิ่งนั้นและใช้เวลาให้กับสิ่งนั้นมากขึ้น ฉะนั้นจึงมีส่วนช่วยให้โอกาสที่จะได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ทำนั้นได้มากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าคนเรามีความสนใจในสิ่งใดน้อยหรือไม่สนใจเลยก็ย่อมขาดความเอาใจใส่ขาดสมาธิและก็จะใช้เวลากับสิ่งนั้นน้อย เพราะฉะนั้นโอกาสที่จะได้รับความสำเร็จในสิ่งนั้นก็ย่อมน้อยลงด้วย

เกี่ยวกับเรื่องความสนใจในการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ก็ได้เป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงกันอยู่เหมือนกัน เช่นจากการประชุมครูสอนพระปริยัติธรรม ฝ่ายศาสนศึกษา วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่ประชุมได้สรุปว่า การที่ผลการเรียนพระปริยัติธรรมตกต่ำนั้น สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากนักเรียนไม่สนใจวิชาที่เรียน (กรรมการศาสนา 2524 : 479 - 484) และในการประชุมปรึกษาหารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมที่วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2526 ที่ประชุมก็ได้กล่าวถึงปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็คือนักเรียนไม่มีความสนใจที่จะเรียน และทำให้คุณภาพการศึกษาลดต่ำลงเรื่อยๆ (กรรมการศาสนา 2526

จากรูปแบบผลการเรียนของ บุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524 : 181 - 184) ได้แสดงให้เห็นว่า ความสนใจของนักเรียนเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียน นอกจากนั้นยังมีหลักฐานจากการศึกษาค้นคว้าทั้งต่างประเทศและในประเทศหลายเรื่องที่ยืนยันให้เห็นว่าความสนใจของนักเรียนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผลการเรียน เช่น คาน (Khan. 1967 : 2393 - A) ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบทางด้านจิตใจ (Affective factors) ในการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่าทัศนคติที่นักเรียนมีต่อครูความสนใจในวิชาการนิสัยการเรียน ความวิตกกังวล แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และแรงจูงใจทางวิชาการของนักเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและด้านองค์ประกอบต่างๆดังกล่าวไปรวมกับองค์ประกอบอื่นๆ ที่ไม่ได้ระบุไว้แล้ว (Unidentified factors) จะมีความสัมพันธ์พหุคูณกับเกณฑ์ต่างๆ อันได้แก่ การอ่าน ภาษา การคำนวณเลข การแก้ปัญหาสังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์อยู่ระหว่าง .48 ถึง .69 แม็คเคลลแลนด์ (McClelland. 1969 : 2339 - A) ได้ทำการศึกษาตัวแปรที่ไม่ใช่ทางด้านสติปัญญาที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนระดับอุดมศึกษา ผลการศึกษาพบว่าความสนใจเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน บลูม (Bloom. 1976 : 82 - 83) ได้เสนอตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความชอบที่มีต่อวิชาเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชานั้นของนักเรียนในประเทศต่างๆ โดยสรุปจากการศึกษาของ ไอ อี เอ ประเทศที่ศึกษารวมทั้งสหรัฐอเมริกาด้วยกันมี 17 ประเทศ ซึ่งสรุปได้ดังตาราง 9

ตาราง 9 มัธยฐานของสหสัมพันธ์ระหว่างความสนใจที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ในวิชานั้นๆ

วิชา	เกรด 8	เกรด 12
วิทยาศาสตร์	.35 (.45)	.52 (.66)
คณิตศาสตร์	.32 (.43)	.38 (.43)
ภาษาอังกฤษ (การอ่าน)	.38 (.47)	.30 (.42)
ภาษาฝรั่งเศส (การอ่าน)	.32 (.42)	.35 (.42)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าที่แก้การวัดที่ขาดความเชื่อมั่นออกแล้ว

นอกจากนั้น บลูมยังได้เสนอตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความชอบที่มีต่อวิชา (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความสนใจและทัศนคติ) กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชานั้น ดังแสดงไว้ในตาราง 10

ตาราง 10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความชอบที่มีต่อวิชา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชานั้น

วิชา	เกรด 1 - 5		เกรด 6 - 8		เกรด 9 - 12	
	การศึกษา ของไออีเอ	การศึกษา อื่นๆ	การศึกษา ของไออีเอ	การศึกษา อื่นๆ	การศึกษา ของไออีเอ	การศึกษา อื่นๆ
คณิตศาสตร์		.23(.33)	.32(.43)	.28(.38)	.38(.43)	.29(.38)
การอ่าน	.28	.36	.36*		.17(.23)	
วิชาอื่นๆ			.31(.45)	.23*	.32(.42)	.40*
มัธยมศึกษา	.28	.29	.32	.25	.32	.34

* ค่าอื่นๆ ในตารางที่ได้มาจากการศึกษาหาคำซ้ำขึ้นไป

สำหรับในประเทศไทยนั้น นิยม สู่ประพันธ์ (นิยม สู่ประพันธ์ 2524 :

69 - 87) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพบางประการที่ไม่เกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญา กับผลการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่เจ็ด โดยศึกษาจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่เจ็ด จำนวน 305 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาเก่าแห่ง ผลการศึกษาพบว่า ความสนใจในวิชาภาษาอังกฤษเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์สูงกับผลการเรียน

จากผลการศึกษาค้นคว้าและแนวคิดต่างๆที่ได้รวบรวมมานี้ ทำให้ผู้วิจัยเลือกเอาความสนใจในการเรียนของนักเรียนมาเป็นตัวแปรตัวหนึ่งเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า ความสนใจในการเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี

4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement motivation) นี่เป็นสิ่งที่ไม

เคยได้รับการกล่าวถึงกันมาก่อนเลยในวงการศึกษาระดับสูง ส่วนการศึกษาทางสายสามัญ
ทั่วไปนั้นได้มีการศึกษาค้นคว้ากันมาช้านานแล้ว เมอร์เรย์ (Byrne and Hamilton. 1966 :
246 citing Murray) เป็นบุคคลแรกที่กล่าวถึงความต้องการสัมฤทธิ์ (Achievement
needs) ว่าเป็นความต้องการที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน เป็นความต้องการทางจิตใจของมนุษย์
ที่จะเอาชนะอุปสรรคฝ่าฟันกระทำการยากๆ ให้ประสบผลสำเร็จ เมอร์เรย์ได้ให้ความหมายของ
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่า หมายถึงความปรารถนาที่จะได้รับผลสำเร็จในกิจกรรมต่างๆ มีความ
ต้องการที่จะเป็นผู้นำในการทำงานอย่างอิสระมีความเพียรพยายามที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดย
ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายอันสูงเด่นที่ตั้งไว้ พฤติกรรมของผู้มีแรงจูงใจ
ใฝ่สัมฤทธิ์สูงก็คือ สามารถทำสิ่งที่ยากติดต่อกันไปเป็นระยะเวลาช้านาน มีความมุ่งมั่น
และรู้สึกสนุกกับกิจกรรมนั้นๆ บุคคลจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงหรือต่ำจะแสดงออกมาให้เห็น
ในรูปของพฤติกรรมของแต่ละคน ลินด์เกรน (Lindgren. 1967 : 31) กล่าวว่าบุคคล
ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีความทะเยอทะยาน (Ambition) มีการแข่งขัน
(Competitiveness) และมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น
(Self - improvement) เป็นรากฐาน

เซอร์แมนส์ (Hermans. 1970 : 354 - 355) ได้สรุปลักษณะของผู้ที่

มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงเอาไว้ดังนี้

1. มีความทะเยอทะยาน

2. มีความหวังอย่างมากว่าตนจะประสบผลสำเร็จ ถึงแม้ว่าผลการกระทำ

ของตนนั้นจะขึ้นอยู่กับโอกาส

3. มีความพยายามไต่เต้าไปสู่สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น
4. มีความอดทนในการทำงานที่ยากๆ ได้เป็นเวลานาน
5. เมื่องานที่กำลังทำอยู่ถูกขัดจังหวะหรือถูกรบกวนก็จะพยายามทำต่อไป

จนสำเร็จ

6. มีความรู้สึกว่เวลาเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งและสิ่งต่างๆ จะผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็วจึงควรรีบทำสิ่งต่างๆ ให้ทันกับเวลา

7. ดำเนินถึงเหตุการณ์ในอนาคตมาก
8. ในการเลือกเพื่อนร่วมงานก็จะเลือกเพื่อนที่มีความสามารถเป็นอันดับแรก
9. ต้องการให้ตนเป็นที่รู้จักแก่ผู้อื่นโดยพยายามทำงานของตนให้ได้ดี
10. พยายามปฏิบัติงานให้ค่อยๆ เสร็จ

แม็กเคลลแลนด์ (McClelland, 1961 : 207 - 256) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยใช้พฤติกรรมหกอย่างเป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีลักษณะดังนี้

1. กล้าเสี่ยงพอควร (Moderate risk taking) ในกรณีที่ต้องการใช้ความสามารถไม่ใช่โชคช่วยมีการตัดสินใจเด็ดเดี่ยว บุคคลที่ต้องการสัมฤทธิ์สูงมักไม่พอใจทำสิ่งต่างๆ ซึ่งไม่ต้องใช้ฝีมือ หากแต่เลือกทำสิ่งที่ยากพอสมควรเพราะมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และการทำสิ่งที่ยากได้สำเร็จนั้นทำให้ตนเองพอใจส่วนผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์ต่ำมักไม่กล้าเสี่ยงเพราะกลัวไม่สำเร็จ หรือมีละอายก็มักจะเสี่ยงจนเกินไป ทั้งๆ ที่รู้ว่าจะไม่สำเร็จแต่ก็หวังพึ่งโชค

2. ขยันขันแข็ง (Energetic) หรือการกระทำแปลกๆ ใหม่ๆ อันจะทำให้ตนเองรู้สึกว่าได้ประสบความสำเร็จ ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์สูงไม่ได้ขยันขันแข็งไปทุกกรณี

เขาจะมานะพากเพียรต่อสิ่งที่ท้าทายขีดความสามารถของตนเองและจะทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกว่าได้ทำงานสำคัญสำเร็จลุล่วงไป ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์สูงไม่ขยันในงานที่เป็นกิจวัตร แต่จะขยันขันแข็งเฉพาะงานที่ต้องใช้สมองขบคิดและงานที่ไม่ซ้ำแบบใคร หรือวิธีการใหม่ๆที่จะแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไป

3. รับผิดชอบในตนเอง (Individual responsibility) ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์สูงมักพยายามทำงานให้สำเร็จเพื่อความพอใจของตนเอง มิใช่หวังให้คนอื่นยกย่องตน และชอบที่จะมีเสรีภาพในการที่จะทำหรือคิดอะไร ไม่ชอบให้คนอื่นมาบงการ

4. ต้องการทราบแน่ชัดว่าการตัดสินใจของตนมีผลอย่างไร (Knowledge of results of decision) ไม่ใช่เพียงคาดคะเนเอาว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ นอกจากนี้ผู้ต้องการความสัมฤทธิ์สูงยังพยายามทำให้ดีขึ้นกว่าเดิมอีกเมื่อทราบแน่ชัดว่าการกระทำของตนเกิดผลประการใด

5. คาดการณ์ล่วงหน้า (Anticipation of future possibility) ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์สูงมักเป็นผู้ที่มีแผนระยะยาว เพราะเล็งเห็นการณ์ไกลกว่าผู้มีความต้องการสัมฤทธิ์ต่ำ

6. ความสันทัดในการจัดระบบงาน (Organizational skills) แม็คเคลสแลนด์กล่าวว่ายังไม่มีหลักฐานการค้นคว้าอย่างพอเพียงในข้อนี้ แต่มีความเห็นว่าเป็นลักษณะที่น่าจะเกิดสมรรถภาพในการจัดระบบงานยิ่งขึ้น

แกรนดัลล์ (Marx, 1970 : 240 citing Crandall) ได้กำหนดลักษณะพฤติกรรมของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้สามประการดังนี้

1. เป็นพฤติกรรมที่มีเป้าประสงค์
2. เป็นพฤติกรรมที่มีเอกลักษณ์ คือ ไม่เลียนแบบผู้อื่นทั้งหมด

3. เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มุ่งจะแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเยี่ยม
อย่างใดอย่างหนึ่ง

ส่วนเรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรู้ของนักเรียนนั้นได้มี
ผู้อธิบายและทำการศึกษาค้นคว้าเอาไว้ทั้งต่างประเทศและในประเทศดังนี้ บรูเนอร์ (Evans.
1967 : citing Bruner) ได้ให้ข้อคิดว่าการเรียนรู้ของนักเรียนจะเกิดขึ้นมากน้อย
เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณความมากน้อยของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ
ดรีเบน (Dreeben. 1968 : 47) และเคนเดเลอร์ (Kendler. 1968 : 262 - 263)
ก็ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเองมีความรับผิดชอบที่
จะกระทำกิจกรรมใดๆจนบรรลุเป้าหมาย มีความทะเยอทะยานและมีความพยายามที่จะมุ่ง
บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่สังคมยอมรับ กาน (Khan. 1967 : 2303 - A) ได้ทำการวิจัยพบว่า
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์อย่างมีนัยสำคัญ ไนท์และแซสเซนราธ
(Night and Sassenrath. 1966 : 14 - 17) ได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างใน
มหาวิทยาลัยอินเดียนาจำนวน 139 คน ผลการศึกษพบว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงเป็น
ผู้ทำงานผิดพลาดน้อยที่สุด ทำงานเรียบร้อย และใช้เวลาน้อยที่สุดและมีความจำดีกว่าผู้ที่มี
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ รัสเซลล์ (Russell. 1969 : 263 - 266) ได้ศึกษาความสัมพันธ์
ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับผลการเรียนในวิชาเลขคณิต ภาษา และการอ่าน ของนักเรียน
เกรดเก้า ผลการศึกษพบว่าคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับผลสัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กันสูง
(ค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .72) แรฟฟินี (Raffini. 1970 : 1085 - A) ได้ศึกษาผลของ
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการเรียนรู้ และการจำของนักเรียนระดับประถมศึกษาพบว่า ผู้ที่มีแรง
จูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ ของ
(Song. 1971 : 2571-A) ได้สรุปผลการวิจัยในกลุ่มนักเรียนเกษตรกรรมในเกาหลีใต้

จำนวน 1,460 คนว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในทุกวิชาที่เรียน
 พุดดี (Putty. 1980 : 5018 - A) ได้ศึกษาตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
 ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับวิทยาลัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คนพบว่าเมื่อควบคุม
 ตัวแปรทางด้านเชื้อชาติ และเพศแล้วแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะสัมพันธ์กับผลการเรียนภาษาอังกฤษ
 สำหรับในประเทศไทยนั้นประสาธ บันสวิงกูร (ประสาธ บันสวิงกูร 2516 : 86) ได้ศึกษา
 ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ในวิชาวิทยาศาสตร์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์และ
 การคิดแบบอเนกนัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่างชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า ปีการศึกษา 2515 ในภาคการศึกษาหก
 จำนวน 284 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในวิชา
 วิทยาศาสตร์

จากผลการศึกษาถ้อยคำที่ได้นำเสนอมานี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
 เป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความเกี่ยวข้อง
 กับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

สรุปสมมติฐานในการวิจัย

จากสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งมาทั้งหมดเมื่อนำมาประมวลเข้าด้วยกันแล้ว จะได้เป็นสมมติฐาน
 รวมทั้งที่ได้เขียนไว้ในหน้า 8 - 9

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนหนึ่งเป็นการศึกษาเชิงบรรยายถึงสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ มีจุดมุ่งหมายในการค้นหาตัวแปรสำคัญที่น่าจะเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (ดูรายละเอียดวิธีดำเนินงานและผลการศึกษาในภาคผนวก ก) และขั้นตอนที่สองเป็นการนำเอาตัวแปรที่ได้จากขั้นตอนที่หนึ่งมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เกี่ยวกับผลการเรียนโดยใช้วิธีการทางสถิติ ซึ่งในบทที่ 3 นี้จะได้กล่าวถึงแหล่งข้อมูล กลุ่มตัวอย่างตัวแปรที่ศึกษา ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล วิธีการสร้างเครื่องมือ การดำเนินการรวบรวมข้อมูล การจัดกระทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินการตามขั้นตอนที่สอง ซึ่งจะได้เสนอตามลำดับต่อไปนี้

แหล่งข้อมูล

กลุ่มประชากรที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สอง และนักเรียนที่กำลังเรียนบาลีอยู่ในระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจำนวน 64 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการวิจัยผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) เอาสำนักเรียนมาจำนวน 21 แห่งในสำนักเรียนแต่ละแห่งเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองทุกรูป และเก็บข้อมูลจากนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองทุกรูปเช่นกัน สำนักเรียนจำนวนครู และจำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แสดงไว้ในตาราง 11

ตาราง 11 จำนวนครูและนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

สำนักเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน	สำนักเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน
วัดปทุมคงคา	2	11	วัดดาวดึงษาราม	1	18
วัดประยุรวงศาวาส	1	18	วัดอนงคาราม	1	17
วัดบรมนิวาส	1	10	วัดนางชี	1	10
วัดธรรมมงคล	1	23	วัดโมลีโลกยาราม	1	26
วัดอินทาราม	1	13	วัดทองนพคุณ	1	10
วัดโสมนัสวิหาร	1	9	วัดหงส์รัตนาราม	2	14
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	1	15	วัดนาถกลาง	2	23
วัดไตรมิตรวิทยาราม	1	13	วัดพิตรพิมุข	1	24
วัดชนะสงคราม	1	40	วัดนิมมานรดี	1	12
วัดนรนาถสุนทริการาม	3	26	วัดเทพากร	1	14
			วัดปากน้ำ	1	26
รวม				26	372

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ หรือตัวแปรต้น (Independent variables) เป็นตัวแปรที่ใช้เป็นตัวทำนายหรือตัวพยากรณ์ (Predictors) ประกอบด้วย

1.1 ตัวแปรด้านครู ได้แก่

- 1.1.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
- 1.1.2 ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู
- 1.1.3 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
- 1.1.4 ความถนัดในการสอน
- 1.1.5 จำนวนวิชาที่สอน
- 1.1.6 จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์
- 1.1.7 ประสบการณ์การสอน
- 1.1.8 กานินตยภักดิ์
- 1.1.9 คุณภาพการสอน

1.2 ตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียน ได้แก่

- 1.2.1 สัดส่วนครูต่อนักเรียน
- 1.2.2 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- 1.2.3 บรรยากาศในชั้นเรียน

1.3 ตัวแปรด้านนักเรียน ได้แก่

- 1.3.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน
- 1.3.2 เวลาที่ใช้ในการเรียน
- 1.3.3 ความสนใจในการเรียน
- 1.3.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

2. ตัวแปรตาม (Dependent variables) หมายถึงตัวแปรที่ใช้เป็นเกณฑ์ (Criteria) ได้แก่ผลการเรียน ในที่นี้ใช้ผลการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองวิชาเดียว ซึ่งประกอบด้วย

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 ทักษะการติดต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน เป็นแบบเติมคำและสำรวจรายการ (Check-list) มีจุดมุ่งหมายรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแต่ละรูปในเรื่อง อายุ ระดับการศึกษาสายสามัญและเวลาที่ใช้ในการเรียน
2. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวของครู เป็นแบบเติมคำและสำรวจรายการ (Check-list) มีจุดมุ่งหมายรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สอง แต่ละรูปในเรื่อง ระดับการศึกษาสายสามัญ ระดับการศึกษาทางวิชาชีพ ระดับการศึกษาทางบาลี ความถนัดในการสอนจำนวนวิชาที่สอน จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ ประสิทธิภาพการสอน ความขยัน และคุณภาพการสอน
3. แบบสอบถามวัดความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ จำนวน 24 ข้อ มีลักษณะดังตัวอย่าง

จงอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วพิจารณาดูให้ว่า ท่านได้ทำกิจกรรมนั้นบ่อยครั้งเพียงใด แล้วตอบด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงตามความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

- ๐) ชักถามปัญหาในเวลาเรียน
วิชาบาลีไวยากรณ์
- ๐๐) ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับ
หลักบาลีไวยากรณ์เพิ่มเติม
จากที่ครูสอน
- ๐๐๐) ฯลฯ

ไม่เคย	เกือบจะไม่	บางที่	บ่อย	บ่อยมาก

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามฉบับนี้เท่ากับ .898

4. แบบสอบถามวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จำนวน 40 ข้อ ใช้แบบสอบถามที่ดัดแปลงและปรับปรุง
ข้อคำถามมาจากแบบสอบถามวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาธ บัณฑิตวังกูร (ประสาธ บัณฑิตวังกูร :
2516) ซึ่งมีลักษณะดังตัวอย่าง

จงอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วพิจารณาตอบด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
หลังข้อความที่ท่านพิจารณาแล้วว่าตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

- ๐) ข้าพเจ้ามีความพยายาม
อย่างยิ่งที่จะทำอะไรให้
ดีเกินกว่าที่ตั้งใจไว้
- ๐๐) สิ่งที่ข้าพเจ้าคิดว่าน่ากลัว
มากที่สุดคือการสอบตก
- ๐๐๐) ฯลฯ

ไม่จริงเลย	จริงน้อย	จริงครึ่งเดียว	จริง	จริงที่สุด

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามฉบับนี้เท่ากับ .886

5. แบบสอบวัดคุณภาพการสอนของครู จำนวน 31 ข้อ เป็นแบบสอบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยวิเคราะห์จากถ้อยคำคุณภาพการสอนของคาร์รอลล์ บลูม และจากคุณลักษณะของการสอนที่ดี (Carroll. 1963 : 726 , Bloom. 1976 : 110, 119 - 120, 122 - 125) แบบสอบวัดฉบับนี้มุ่งวัดองค์ประกอบที่สำคัญที่อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูง ได้แก่ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างเหมาะสม การให้การเสริมแรงที่สอดคล้องกับผู้เรียน การค้นหาข้อมูลย้อนกลับและการแก้ไขข้อบกพร่อง การวางแผนเตรียมการสอนและความพร้อมในการสอนของครู การแจ้งให้ผู้เรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายในการเรียนแต่ละครั้งอย่างแจ่มชัด การสอนตามลำดับเนื้อหาวิชาจากง่ายไปหายาก การใช้อุปกรณ์อย่างเหมาะสม การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการสอน การใช้เทคนิคการสอนที่น่าสนใจ การรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน การควบคุมอารมณ์ของครู ความแม่นยำในเนื้อหาวิชาและความรู้ในเรื่องที่สอน การให้ค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่เรียนในชั้น การเน้นการทำแบบฝึกหัด ความสามารถในการอธิบายให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ มีลักษณะดังนี้

จงอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วพิจารณาตอบว่า ในการสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ ครูของท่านได้ทำกิจกรรมแต่ละข้อนั้นบ่อยครั้งเพียงใด ด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง

- ๐) ให้นักเรียนท่องหลักไวยากรณ์ปากเปล่าดังๆ พร้อมกันทั้งชั้นก่อนขึ้นบทเรียนใหม่
- ๐๐) ทบทวนความรู้ในเรื่องเก่าของนักเรียนก่อนสอนเรื่องใหม่

ไม่เคย	เกือบจะไม่เคย	บางที่	บ่อย	บ่อยมาก

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบวัดฉบับนี้เท่ากับ .930

อนึ่ง ในการวัดหรือประเมินผลคุณภาพการสอนนั้นนิยมใช้กันสองวิธีคือ ใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมการสอน เช่น นับจำนวนครั้งที่เกิดพฤติกรรมที่เป็นองค์ประกอบของการสอนที่มีคุณภาพ เป็นต้น หรืออีกวิธีหนึ่งใช้การวัดการรับรู้ของนักเรียนว่ามียังองค์ประกอบของการสอนที่มีคุณภาพมากน้อยเพียงใด วิธีแรกมีข้อจำกัดมากเพราะต้องใช้เวลานาน โดยเฉพาะเมื่อมีชั้นเรียนที่จะต้องสังเกตอยู่ห่างไกลกันและมีจำนวนหลายชั้นเรียน ส่วนวิธีที่สองทำได้สะดวกกว่าและจากการศึกษาของ (Bloom. 1976 : 1128) และบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524 : 269 - 272) ซึ่งใช้วิธีที่สองนี้พบว่าสามารถนำไปใช้ได้ผล ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีที่สองดังกล่าว

6. แบบสอบถามบรรยากาศในชั้นเรียน จำนวน 25 ข้อ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองมีลักษณะดังนี้

ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อซึ่งกล่าวถึงสภาพในชั้นเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ แล้วให้ท่านพิจารณาว่าเท่าที่ได้เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์มาตั้งแต่ต้นจนถึงวันนี้ข้อความแต่ละข้อตรงกับสภาพในชั้นเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ที่ท่านเรียนอยู่เพียงใด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง

- ๐) ในช่วงโมงเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ นักเรียนได้ร่วมกันทำงานในห้องอย่างสนุก
- ๐๐) ในช่วงโมงเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ นักเรียนส่วนใหญ่จะนั่งฟังในสิ่งที่ครูกำลังพูด

ฯลฯ

ไม่จริงเลย	จริงน้อย	จริงเพียงครึ่งเดียว	จริง	จริงที่สุด

อนึ่ง การศึกษาเรื่องบรรยากาศในชั้นเรียนนั้นได้มีมานานแล้ว โดยที่ในระยะแรกๆ มักใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมทางวาจาของครูและนักเรียนในชั้นเรียน โดยมีการควบคุมสภาพการณ์ต่างๆอย่างมีระบบ เช่น จัดประเภทพฤติกรรมต่างๆไว้ล่วงหน้าเพื่อจะสามารถตรวจนับได้ถูกต้อง วิธีการนี้แอนเดอร์สัน (Anderson. 1976) เป็นผู้ที่ใช้เป็นคนแรก ต่อมา กีมวิทธอล (Withall. 1951) และฟแลนด์ (Flanders. 1959) ซึ่งได้ปรับปรุงแก้ไขจนมีประสิทธิภาพสูง การสังเกตนี้มีข้อดีตรงที่ว่าผู้สังเกตที่ได้รับการฝึกฝนมาดีแล้ว สามารถบันทึกปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างใกล้เคียงสภาพจริง แต่มีข้อเสียอยู่ตรงที่ว่าบางครั้งพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามธรรมชาติเพราะผู้สังเกตต้องเข้าไปนั่งอยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาด้วย ปัญหานี้จะหมดไปถ้าผู้ศึกษามีห้องเรียนที่ติดกระจกมองเห็นด้านเดียว

ในกรณีที่ต้องการศึกษาบรรยากาศในชั้นเรียนที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดครบถ้วน โดยไม่มีความลำเอียงและไม่มีการแทรกแซงของบุคคลภายนอก ผู้ศึกษาจะใช้วิธีซ่อนกล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง หรือเครื่องบันทึกเทปโทรทัศน์ไว้ในห้องเพื่อบันทึกภาพ เสียง และพฤติกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งหมด แล้วนำไปศึกษาวิเคราะห์ในภายหลัง แต่วิธีนี้มีกลิ่นเบลอ้งค่าใช้จ่ายและเสียเวลามากเกินไป จึงมีผู้นิยมใช้กันน้อย

วิธีวัดที่มีผู้นิยมใช้กันมากที่สุดก็คือแบบสอบถามหรือแบบสอบถามวัดบรรยากาศในชั้นเรียน เพราะเป็นการประหยัดทั้งเงินและเวลา ใช้ได้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก ยังเป็นการวัดการรับรู้สภาพแวดล้อมด้วยแล้วแบบสอบถามจะยิ่งมีความเหมาะสมมากที่สุด เพราะผู้ตอบจะตอบตามความรู้สึกหรือการรับรู้ของตน มิใช่วัดแค่เฉพาะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีนี้โดยจะมุ่งศึกษาเฉพาะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนภายในชั้นเรียนเท่านั้น

7. แบบสอบถามวัดทัศนคติต่อวิชาชีพวิชาครู จำนวน 27 ข้อ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มีลักษณะดังตัวอย่าง

ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วตัดสินใจให้รอบคอบว่าท่านมีความรู้สักอย่างไรต่อ
ข้อความแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้หรือความคิดเห็นที่แท้
จริงของท่าน

- ๐) วิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชา
ที่มีประโยชน์มาก
๐๐) วิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชาที่
มีเนื้อหาไม่ยาก

ฯลฯ

ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบวัดฉบับนี้เท่ากับ .8๐6

๘. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์จำนวน 75 ข้อ เป็นแบบทดสอบที่
อนุศาสตราจารย์ นักวิชาการสาสนาของกรมการศาสนาและผู้วิจัยได้ร่วมกันสร้างขึ้น แบบทดสอบ
ฉบับนี้เป็นแบบเลือกตอบ. (Multiple choices) ดังตัวอย่าง

๐) อักษรในภาษาบาลีมีทั้งหมดกี่รูป

ก. 33

ข. 38

ค. 40

ง. 41

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบฉบับนี้เท่ากับ .927

การสร้างและทดลองใช้เครื่องมือ

1. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับนักเรียน

แบบสำรวจฉบับนี้เมื่อสร้างขึ้นมาแล้ว ผู้วิจัยได้ส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็น
อนุศาสตราจารย์ของกรมการศาสนาจำนวนสามคนได้ช่วยตรวจสอบความชัดเจนของการใช้ถ้อยคำ
แต่ละข้อเสร็จแล้วได้เรียบเรียงพิมพ์เป็นแบบสำรวจฉบับจริงเลย

2. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับครู

แบบสำรวจฉบับนี้เมื่อสร้างขึ้นมาแล้ว ผู้วิจัยได้ส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็น
อนุศาสตราจารย์ของกรมการศาสนาจำนวนสามคนได้ช่วยตรวจสอบความชัดเจนของการใช้ถ้อยคำ
แต่ละข้อเสร็จแล้วได้เรียบเรียงพิมพ์เป็นแบบสำรวจฉบับจริงเลย

3. แบบสอบวัดความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์

3.1 ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์และนักเรียนใน
สำนักเรียนวัดโตนด วัดนรนาถสุนทริการามว่า พฤติกรรมของนักเรียนอะไรบ้างที่แสดงให้เห็นว่า
มีความสนใจในวิชาบาลีไวยากรณ์

3.2 รวบรวมพฤติกรรมที่คิดว่าเป็นตัวบ่งชี้ความสนใจในการเรียนวิชาบาลี
ไวยากรณ์ของนักเรียนเป็นชุดพฤติกรรม แล้วส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นพระภิกษุจำนวนเจ็ดรูป
และอนุศาสตราจารย์กรมการศาสนาจำนวนเจ็ดคนได้ช่วยตรวจสอบการใช้ถ้อยคำและความ
เที่ยงตรงตามเนื้อหา

3.3 รวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุง
ข้อคำถาม แล้วสร้างเป็นแบบสอบวัดความสนใจมีจำนวน 25 ข้อ

3.4 นำแบบสอบวัดความสนใจในวิชาเรียนที่สร้างขึ้นนี้ไปทดลองใช้สอบกับ
นักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผล

ที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถาม (Item analysis) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อ (Item scores) กับคะแนนรวม (Total test scores) ข้อคำถามใดไม่มีค่า สหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง ซึ่งจากการวิเคราะห์ปรากฏว่ามีข้อคำถามอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้จำนวน 24 ข้อ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเป็นแบบสอบวัดขั้นใหม่แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง (ดูค่าสถิติของแบบสอบวัดฉบับนี้ในภาคผนวก ก)

4. แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นี้ผู้วิจัยได้ดัดแปลงและปรับปรุงข้อคำถามจากแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาธน์ บัณฑิตวงศ์ (ประสาธน์ บัณฑิตวงศ์ 2516 : 36 - 41) ซึ่งประสาธน์ บัณฑิตวงศ์ ได้ดำเนินการสร้างขึ้นตามขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

4.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จากทฤษฎีและเอกสารในข้อ 4.1 เพื่อหาลักษณะเฉพาะ (Defining attributes)

4.3 วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ของพฤติกรรมในข้อ 4.2 รวมทั้งศึกษาตัวอย่างแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแม็คเคลลแลนด์ (McClelland. 1953) ไมเออร์ (Myers. 1969) ของเฟอสต์ (Furst. 1966) ของเมห์ตา (Mehta. 1969) ของรัสเซลล์ (Russell. 1969) และของเฮร์แมนส์ (Hermans. 1970) เพื่อสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมพฤติกรรมทุกด้านตามทฤษฎี

4.4 สร้างข้อคำถาม (Items) โดยอาศัยความรู้จากข้อ 4.1, 4.2 และ 4.3 ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิดเห็น รวมถึงลักษณะนิสัยที่ผู้ตอบมักกระทำเป็นประจำ

4.5 การทดลองใช้และการวิเคราะห์รายข้อ ประสาท บัณฑิตวังกูร นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจำนวน 60 ข้อไปทดลองสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า จำนวน 70 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์หาอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามโดยการทดสอบค่าที ($t - test$) ได้เลือกไว้เฉพาะข้อที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แบบสอบถามทั้งสิ้น 50 ข้อ

4.6 การหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ประสาท บัณฑิตวังกูร ได้หาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบสอบถามโดยวิธีศึกษาความสัมพันธ์ (Correlational study) ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.5593 และมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

4.7 การหาความเที่ยงตรงหรือความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธีแบ่งครึ่ง (Split - half) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8818

ต่อมา จินตนา อินทรไทย (จินตนา อินทรไทย 2525 : 36) ได้นำแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาท บัณฑิตวังกูร ไปใช้ในการทำวิจัย โดยก่อนที่จะนำไปใช้นั้น จินตนา อินทรไทย ได้ทำการทดลองสอบและหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบวัดโดยวิธีการสอบซ้ำ (test - retest) โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

การทดลองสอบครั้งที่หนึ่งได้นำแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไปทดลองสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม (ม.3) ของโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน โดยได้ใช้เวลาประมาณ 10 นาทีอธิบายจุดมุ่งหมายในการทดลองสอบและวิธีการตอบแบบสอบถามอย่างละเอียด และให้เวลาสำหรับการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ 50 นาที แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

การทดลองสอบครั้งที่สอง ได้เว้นระยะเวลาจากการทดลองสอบครั้งที่หนึ่งเป็นเวลา 28 วัน จึงได้นำแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ฉบับเดิมไปทดลองสอบเป็นครั้งที่สองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดิม และใช้เวลาเท่าเดิม แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

การหาค่าความเชื่อมั่น จินตนา อินทรไทย ได้นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองครั้งมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยวิธีของเพียร์สัน (Pearson's product moment coefficient of correlation) ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .6663 และมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

การที่ผู้วิจัยเลือกนำแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาธ บัณฑิตวังบูรมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพราะเห็นว่าแบบสอบวัดที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานทางทฤษฎีที่เชื่อถือได้ และได้นำแบบทดสอบค่าความเชื่อมั่นมาแล้วถึงสองครั้งและได้ค่าสูงเป็นที่น่าพอใจแล้ว อย่างไรก็ตามจากจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 50 ข้อนั้น มีข้อคำถามอยู่บางข้อที่ไม่เหมาะสมแก่การนำมาใช้ตามนักเรียนที่เป็นพระภิกษุและสามเณร เช่น

ข้อ 25. ทุกครั้งที่ทำการบ้านวิชาเลขคณิต ข้าพเจ้าชอบทำข้อยากมากกว่าข้อง่าย ๆ

ข้อ 41. เมื่อเล่นกีฬา ข้าพเจ้าจะปรับปรุงตนเองให้เก่งขึ้นเรื่อยๆ

ข้อ 45. เมื่อข้าพเจ้าเล่นแฮร์บอลล์ ข้าพเจ้าต้องการที่จะโยนลูกบอลล์ให้ลงตระกร้ามากกว่าผู้เล่นคนอื่น

ผู้วิจัยได้คัดแปลงและปรับปรุงแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาธ

บัณฑิตวังบูร ดังนี้

1. ตัดแปลงการใช้ถ้อยคำบางคำในแบบสอบวัดและตัดคำถามข้อที่ 25, 41 และ 45 ออก พร้อมกับพิจารณาสร้างข้อคำถามขึ้นมาแทนจำนวนสามข้อ โดยอาศัยทฤษฎีของแม็คเคลแลนด์ (McClelland. 1953) เป็นพื้นฐาน แล้วรวบรวมขึ้นเป็นแบบสอบวัดมีจำนวน 50 ข้อ

2. นำแบบสอบวัดไปทดลองใช้สอบกับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถาม ด้วยการหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม ข้อคำถามใดไม่มีค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า มีข้อคำถามอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้จำนวน 40 ข้อ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเป็นแบบสอบวัดใหม่แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบสอบวัดฉบับนี้ในภาคผนวก ก)

5./ แบบสอบวัดคุณภาพการสอนของครู

5.1 ศึกษาจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการสอนของครูที่ดีว่ามีอะไรบ้าง แล้วรวบรวมขึ้นเป็นแบบสอบถามส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการสอนที่เป็นคุณที่สุดจำนวนเจ็ดคน และเป็นพระภิกษุจำนวนเจ็ดรูปได้ช่วยตรวจสอบการใช้ถ้อยคำและเสนอแนะข้อคำถามในแบบสอบวัดเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงตามเนื้อหาให้แก่แบบสอบวัด

5.2 รวบรวมข้อเสนอนแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงข้อคำถาม แล้วสร้างเป็นแบบสอบวัดคุณภาพการสอน มีจำนวน 31 ข้อ

5.3 นำแบบสอบวัดไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถาม ด้วยการหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม ข้อคำถามใดไม่มี

ค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง
 เนื่องจากผลการวิเคราะห์พบว่าข้อคำถามทุกข้ออยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ ผู้วิจัยจึงได้นำไปใช้กับกลุ่ม
 ตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบสอบถามฉบับนี้ในภาคผนวก ก)

6. แบบสอบถามวัดบรรยากาศในชั้นเรียน

6.1 ศึกษาแนวคิดจากเอกสารและผลการวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
 กับบรรยากาศในชั้นเรียน โดยมุ่งเฉพาะพฤติกรรมที่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และ
 ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน แล้วรวบรวมแนวคิดที่ได้เรียบเรียงเป็นแบบสอบถาม

6.2 ส่งแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นพระภิกษุจำนวนเจ็ดรูป และเป็น
 กุศัลย์จำนวนเจ็ดคน ได้ช่วยตรวจสอบความชัดเจนถูกต้องของการใช้ถ้อยคำและความเที่ยงตรง
 ตามเนื้อหา

6.3 นำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงข้อ
 คำถามแล้วรวบรวมขึ้นเป็นแบบสอบถามวัดบรรยากาศในชั้นเรียนมีจำนวน 30 ข้อ

6.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สอง ใน
 สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถามด้วยการ
 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม ข้อคำถามใดไม่มี
 ค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง
 เนื่องจากผลการวิเคราะห์พบว่า มีข้อคำถามที่อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้จำนวน 25 ข้อ ผู้วิจัยได้รวบรวม
 เป็นแบบสอบถามฉบับใหม่แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบสอบถามฉบับนี้
 ในภาคผนวก ก)

7. แบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

7.1 ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติแล้วสร้างเป็นชุดข้อคำถามส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นคฤหัสถ์จำนวนเจ็ดคน และที่เป็นพระภิกษุจำนวนเจ็ดรูปได้ช่วยตรวจความถูกต้องและชัดเจนในการใช้ถ้อยคำและเสนอแนะเกี่ยวกับความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity)

7.2 รวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วพิจารณาปรับปรุงสร้างเป็นแบบสอบวัดขั้นแรกมีจำนวน 30 ข้อ

7.3 นำแบบสอบวัดไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สอง ในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถาม ด้วยการหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม ข้อคำถามใดไม่มีค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามที่อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้มีจำนวน 27 ข้อ ผู้วิจัยได้รวบรวมเป็นแบบสอบวัดฉบับใหม่ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบสอบวัดฉบับนี้ในภาคผนวก ก)

8. แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์

8.1 ทำหนังสือจากกองแผนงาน กรมการศาสนา เชิญนายพิฑูร มลิวัลย์ นายเอนก ชำทอง ตำแหน่งอนุศาสนาจารย์วุฒิเปรียญธรรมเก้าประโยค และนายไสว มาลาทอง ตำแหน่งนักวิชาการศาสนาวุฒิเปรียญธรรมหกประโยคจากกองศาสนศึกษาเป็นคณะกรรมการร่วมกับผู้วิจัย ทำการสร้างแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์แบบเลือกตอบจำนวน 93 ข้อ

8.2 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้สอบกับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สอง
จำนวน 43 รูปในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร เสร็จแล้วนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบมา
วิเคราะห์หาระดับความยาก (Level of difficulty) และค่าอำนาจการจำแนก
(Discriminating power) เป็นรายข้อคำถาม ข้อคำถามใดมีค่าระดับความ
ยากอยู่ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจการจำแนกตั้งแต่ .30 ขึ้นไป ผู้วิจัยได้เก็บ
ข้อคำถามนั้นไว้ จากการวิเคราะห์พบว่า มีข้อคำถามอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้จำนวน 75 ข้อ ผู้วิจัย
ได้รวบรวมเป็นแบบทดสอบเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบทดสอบนี้
ในภาคผนวก ก)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทดลองใช้เครื่องมือเพื่อนำผลมาวิเคราะห์
ข้อคำถามรายข้อจากนักเรียนสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร จำนวน 43 รูปที่เลือกมาโดยวิธี
สุ่มตัวอย่างแบบง่ายนั้น ผู้วิจัยเป็นผู้นำเครื่องมือไปทำการทดลองเองเมื่อวันที่ 2 มกราคม
พ.ศ. 2528

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริงในสำนักเรียน 21 แห่งที่อยู่ใน
เขตกรุงเทพมหานครนั้นได้ดำเนินการในระหว่างวันที่ 14 - 19 มกราคม พ.ศ. 2528
โดยใช้เจ้าหน้าที่จำนวนเก้าคนดำเนินการคือ

- 2.1 นายกีรติ ศรีวิเชียร
- 2.2 นายประพันธ์พล สวัสดิสาระ
- 2.3 นางสาวสุภกุล เกียรติสุนทร
- 2.4 นางเพ็ญใจ พิชัยผลากร

2.5 นางสาวเอมอร สันติตรานนท์

2.6 นางสาววิไลวัลย์ พุ่มรัตน์

2.7 นางสาวจุฑารัตน์ กองวิวัฒน์กุล

2.8 นายจีระวิทย์ สมพงษ์

2.9 นายธรรมบุญ ศรีวิเชียร

อนึ่ง ก่อนที่จะออกไปดำเนินการเก็บข้อมูลจริงนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. เรียกประชุมเจ้าหน้าที่ทั้ง 6 คน เพื่อชี้แจงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ทำหนังสือจากกรมการศาสนาแจ้งไปยังสำนักเรียนที่ได้รับคัดเลือกลงหน้า

ก่อนให้เจ้าหน้าที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์

การจัดกระทำข้อมูล

หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาครบแล้ว ผู้วิจัยได้นำเอากระดาษคำตอบมาตรวจให้คะแนนตามวิธีการของเครื่องมือแต่ละประเภทดังนี้

1. แบบสอบวัดความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ ในแบบสอบวัดฉบับนี้ แต่ละข้อ ถ้าตอบไม่เคยให้หนึ่งคะแนน เกือบจะไม่เคยให้สองคะแนน บางทีให้สามคะแนน บ่อยให้สี่คะแนน บ่อยมากให้ห้าคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนน ความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนรูปนั้น

2. แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในแบบสอบวัดฉบับนี้แต่ละข้อถ้าตอบไม่จริงเลย ให้หนึ่งคะแนน จริงน้อยให้สองคะแนน จริงเพียงครึ่งเดียวให้สามคะแนน จริงให้สี่คะแนน และจริงที่สุดให้ห้าคะแนน ทั้งนี้ยกเว้นข้อคำถามที่ 4, 12, 22 และ 35 ซึ่งการให้คะแนน จะกลับกันกล่าวคือถ้าตอบไม่จริงเลยให้ห้าคะแนน จริงน้อยให้สี่คะแนน จริงเพียงครึ่งเดียว

ให้สามคะแนน จริงให้สองคะแนน และจริงที่สุดให้หนึ่งคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนนแรงจูงใจต่อสัมฤทธิ์ของนักเรียนรูปนั้น

3. แบบสอบวัดคุณภาพการสอนของครู ในแบบสอบวัดฉบับนี้แต่ละข้อคำตอบไม่เคยให้หนึ่งคะแนน เกือบจะไม่เคยให้สองคะแนน บางทีให้สามคะแนน บ่อยให้สี่คะแนน และบ่อยมากให้ห้าคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนนคุณภาพการสอนของครูที่นักเรียนผู้ตอบได้รับ ✓

4. แบบสอบวัดบรรยากาศในชั้นเรียน ในแบบสอบวัดฉบับนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งเชิงนิมิต (Positive) และเชิงนิเสธ (Negative) ในข้อคำถามเชิงนิมิตแต่ละข้อคำตอบไม่จริงเลยให้หนึ่งคะแนน จริงน้อยให้สองคะแนน จริงเพียงครึ่งเดียวให้สามคะแนน จริงให้สี่คะแนน และจริงที่สุดให้ห้าคะแนน ส่วนข้อคำถามเชิงนิเสธแต่ละข้อคำตอบไม่จริงเลยให้ห้าคะแนน จริงน้อยให้สี่คะแนน จริงเพียงครึ่งเดียวให้สามคะแนน จริงให้สองคะแนน และจริงที่สุดให้หนึ่งคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนนบรรยากาศในชั้นเรียนของนักเรียนรูปนั้น

5. แบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ในแบบสอบวัดฉบับนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งเชิงนิมิต และเชิงนิเสธ ในข้อคำถามเชิงนิมิตแต่ละข้อคำตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้หนึ่งคะแนน ไม่เห็นด้วยให้สองคะแนน ไม่แน่ใจให้สามคะแนน เห็นด้วยให้สี่คะแนน และเห็นด้วยอย่างยิ่งให้ห้าคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนนทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนรูปนั้น

6. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ ในการตรวจแบบทดสอบฉบับนี้ถ้าตอบผิดให้ศูนย์คะแนน ตอบถูกให้หนึ่งคะแนน คะแนนรวมทุกข้อเป็นคะแนนผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนรูปนั้น

ขึ้นต่อไปนำคะแนนของนักเรียนแต่ละรูปที่ได้จากการทำแบบทดสอบแต่ละฉบับ และข้อมูลจากแบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนักเรียนและเกี่ยวกับครูกรอกลงในแบบเพื่อให้บันทึกลงเทปคอมพิวเตอร์ และทำการวิเคราะห์ความถูกต้องประสงคของการวิจัยโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 วิเคราะห์ข้อสอบแบบเลือกตอบเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 27 % ของ จุง เกห์ แฟน (Jung, 1952) วิเคราะห์หาการระดับความยากและอำนาจจำแนก เครื่องมือที่วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคนี้ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์

1.2 วิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบวัดประเภทต่างๆ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) เครื่องมือที่วิเคราะห์โดยวิธีนี้ได้แก่ แบบสอบวัดความสนใจในการเรียน แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบสอบวัดคุณภาพการสอน แบบสอบวัดบรรยากาศในชั้นเรียน และแบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

1.3 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.3.1 ใช้สูตรของ กูเตอร์ ริชาร์ดสัน (KR_{20}) ในการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์

1.3.2 ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient)

ในการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบวัดความสนใจในการเรียน แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบสอบวัดคุณภาพการสอน แบบสอบวัดบรรยากาศในชั้นเรียน และแบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

2.1 วิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple regression analysis)

เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามแต่ละตัว (Kerlinger and Pedhazur. 1973 : 11 - 80) แต่เนื่องจากมีตัวแปรตามสองตัวจึงได้แยกวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณสองครั้งตามตัวแปรแต่ละตัวนั้น

2.2 วิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล (Canonical correlation analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์ (เชิงเส้นตรง) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระกับชุดตัวแปรตาม (Tatsuoka. 1971 : 183 - 190, Warwick. 1975 : 515 - 527)

ผลการศึกษาค้นคว้า

ในการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลของเนื้อหาวิชาบาลีไวยากรณ์ ระดับประโยคหนึ่ง-สองมาทำการวิเคราะห์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้เก็บรวบรวมมาจากนักเรียน จำนวน 372 รูปและครู 26 รูปจากสำนักเรียน 21 แห่งหรือร้อยละ 32.01 ของสำนักเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร หลังจากนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เอส พี เอส เอส (SPSS) โปรแกรมย่อย REGRESSION และ CANCORR แล้ว ปรากฏผลดังจะนำเสนอเป็นตอนๆ ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน ในการทดสอบสมมติฐานใช้เทคนิควิเคราะห์สามเทคนิค จึงรายงานผลการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคทั้งสามตามลำดับดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียน

2.2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างผลการเรียนกับตัวแปรอิสระ

ในด้านต่างๆ

2.2.1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลการเรียนด้าน

ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์

2.2.2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลการเรียนด้าน

ทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์

2.3 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คานอนิคอลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับ

ผลการเรียน

ตอนที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ในรายละเอียด

สัญลักษณ์ที่ใช้ในตาราง

ค่านครุ

- X_1 แทน ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
- X_2 แทน ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู
- X_3 แทน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
- X_4 แทน ความถนัดในการสอน
- X_5 แทน จำนวนวิชาที่สอน
- X_6 แทน จำนวนชั่วโมงที่สอนในสัปดาห์
- X_7 แทน ประสิทธิภาพการสอน
- X_8 แทน คำนิตยภัต
- X_9 แทน คุณภาพการสอน

ค่าการจัดชั้นเรียน

- X_{10} แทน สัดส่วนครูต่อนักเรียน
- X_{11} แทน พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- X_{12} แทน บรรยากาศในชั้นเรียน

ค่านักเรียน

- X_{13} แทน ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน
- X_{14} แทน เวลาที่ใช้ในการเรียน
- X_{15} แทน ความสนใจในการเรียน
- X_{16} แทน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ตาราง 12 (ต่อ)

ตัวแปร	ด้านการจัดชั้นเรียน				ด้านนักเรียน		
	X ₁₀	X ₁₁	X ₁₂	X ₁₃	X ₁₄	X ₁₅	X ₁₆
X ₁	.554	-.201	.078	.205	-.142	-.028	-.033
X ₂	.757	.138	.125	.039	-.057	.026	-.021
X ₃	.510	.125	.113	-.063	.025	.079	.029
X ₄	.579	.095	.048	.146	.014	.083	.031
X ₅	-.297	-.231	.024	-.084	-.006	-.036	-.056
X ₆	-.017	-.089	.041	-.108	.127	.059	.065
X ₇	.172	.439	-.135	.016	.107	-.005	.008
X ₈	.231	-.231	.065	-.003	-.151	-.027	.000
X ₉	.074	-.076	.690	-.195	.173	.531	.314
X ₁₀	1.00	.243	.105	.124	.046	.088	.026
X ₁₁		1.00	-.123	.029	.073	.020	.017
X ₁₂			1.00	-.078	.148	.485	.345
X ₁₃				1.00	-.081	.013	.089
X ₁₄					1.00	.339	.289
X ₁₅						1.00	.518
X ₁₆							1.00

หมายเหตุ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตั้งแต่ .19 ขึ้นไป มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ในการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวแปรอิสระจะพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในค่านเดียวกันเสียก่อน แล้วจึงพิจารณาความสัมพันธ์กับตัวแปรในด้านอื่นๆตามลำดับ ลำดับของด้านต่างๆ ของตัวแปรอิสระมีดังนี้ ด้านครู ด้านการจัดชั้นเรียน และด้านนักเรียน

จากตาราง 12 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านครู พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาสายสามัญของครูกับระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู มีค่าสูงที่สุด .70 รองลงมาได้แก่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาทางวิชาครูกับระดับการศึกษาทางบาลีเท่ากับ .52 รองลงมาอีกได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความถนัดในการสอนกับจำนวนวิชาที่สอน แต่ความสัมพันธ์เป็นไปในทางลบ คือมีค่าเท่ากับ -.41 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาทางบาลีของครู กับค่านิตยภัตเท่ากับ .33 ระหว่างระดับการศึกษาทางสายสามัญของครูกับความถนัดในการสอนเท่ากับ .33 ระหว่างระดับการศึกษาสายสามัญของครูกับค่านิตยภัต เท่ากับ .31 ระหว่างระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูกับความถนัดในการสอนเท่ากับ .30 ระหว่างความถนัดในการสอนกับค่านิตยภัต เท่ากับ .29 ระหว่างการศึกษาสายสามัญของครูกับระดับการศึกษาทางบาลีของครูเท่ากับ .23 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่นๆมีค่าไม่เด่นชัดนัก อนึ่งเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการสอนและคุณภาพการสอนไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดภายในค่านนี้เลย

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียน พบว่าสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพิสัยอายุของนักเรียนในชั้น แต่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่ตอยสูงมากนักคือเท่ากับ .25 ส่วนบรรยากาศในชั้นเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดในค่านเดียวกัน

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านนักเรียนพบว่า ความสนใจในวิชาเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูงกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กล่าวคือ ค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .52 รองลงมาได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างเวลาที่ใช้ในการเรียนกับความสนใจในวิชาเรียน และระหว่างเวลาที่ใช้ในการเรียนกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .34 และ .23 ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่าระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นใดในค่านี้อีกเลย

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านครูกับด้านการจัดชั้นเรียนพบว่า ตัวแปรของทั้งสองด้านมีความสัมพันธ์กัน 11 คู่ ที่สำคัญได้แก่ ระหว่างระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูกับสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .76 ระหว่างคุณภาพการสอนกับบรรยากาศในชั้นเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .69 ระหว่างความถนัดในการสอนกับสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .58 ระหว่างระดับการศึกษาสายสามัญของครูกับสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .55 ระหว่างระดับการศึกษาทางบาลีของครูกับสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .51 และระหว่างประสบการณ์การสอนกับพิสัยอายุของนักเรียนในชั้นมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .44 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่นๆ ไม่มีหรือมีน้อยไม่เด่นชัด

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านครูกับด้านนักเรียนพบว่า ตัวแปรของทั้งสองด้านมีความสัมพันธ์กันสี่คู่ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการสอนกับความสนใจในวิชาที่เรียนเท่ากับ .53 และระหว่างคุณภาพการสอนกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เท่ากับ .31 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอีกสองคู่คือ ระหว่างระดับการศึกษาสายสามัญของครูกับระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน และระหว่างคุณภาพการสอนกับระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนยังไม่เด่นชัด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียง .21 และ -.20 ส่วนตัวแปรอื่นๆ ที่เหลือนอกจากนี้ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียนกับค่านักเรียนพบว่า บรรยากาศในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับความสนใจในวิชาที่เรียน และกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .49 และ .35 ส่วนตัวแปรอื่นๆ ไม่มีความสัมพันธ์กันแต่ประการใด

เมื่อพิจารณาแบบแผนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทั้งหมดเห็นได้ชัดว่า สำหรับตัวแปรในค่านักเรียนนั้น ตัวแปรด้านครูและค่านักเรียนมีความสัมพันธ์กันในปริมาณที่ค่อนข้างสูง ส่วนตัวแปรในด้านการจัดชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กันไม่ค่อยสูงมากนัก ส่วนตัวแปรระหว่างค่านั้น ตัวแปรด้านครูมีความสัมพันธ์กับด้านการจัดชั้นเรียนในปริมาณค่อนข้างสูง ส่วนตัวแปรด้านครูไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรค่านักเรียนเท่าใดนัก เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของความสัมพันธระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวจึงสรุปลักษณะความสัมพันธ์ไว้ดังตาราง 13

ตาราง 13 ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว

ตัวแปร	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8	x_9	x_{10}	x_{11}	x_{12}	x_{13}	x_{14}	x_{15}	x_{16}
x_1		+	0	+	0	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0
x_2			+	+	0	0	0	+	0	+	0	0	0	0	0	0
x_3				0	0	0	0	+	0	+	0	0	0	0	0	0
x_4					-	0	0	+	0	+	0	0	0	0	0	0
x_5						0	0	+	0	-	0	0	0	0	0	0
x_6							0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
x_7								0	0	0	+	0	0	0	0	0
x_8									0	0	0	0	0	0	0	0
x_9										0	0	+	0	0	+	+
x_{10}											0	0	0	0	0	0
x_{11}												0	0	0	0	0
x_{12}													0	0	+	+
x_{13}														0	0	0
x_{14}															+	+
x_{15}																+
x_{16}																

หมายเหตุ ค่าบวก หมายถึงมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างชัดเจน กล่าวคือมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .25 ขึ้นไป ค่าลบ หมายถึงมีความสัมพันธ์กันในทางลบอย่างชัดเจน กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ -.25 ลงมา ค่าศูนย์ หมายถึงไม่พบความสัมพันธ์ หรือแม้จะพบความสัมพันธ์แต่ก็มีระดับต่ำ

จากตาราง 13 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวได้ว่า ตัวแปรส่วนใหญ่ไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือมีแต่ก็ในปริมาณที่น้อยไม่เด่นชัดนัก ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันนั้น ส่วนมากแล้วความสัมพันธ์จะเป็นไปในทางบวก ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันในทางลบที่เด่นๆมีอยู่สองด้านคือ ด้านครูระหว่างความถนัดในการสอนกับจำนวนวิชาที่สอน และระหว่างจำนวนวิชาที่สอนกับสัดส่วนครูต่อนักเรียน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆมากที่สุดคือ ด้านตยภักและสัดส่วนครูต่อนักเรียน ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น หรือมีความสัมพันธ์แต่ก็ไม่เด่นชัดใดๆ จำนวนชั่วโมงที่สอนในสัปดาห์และเวลาที่ใช้ในการเรียน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นน้อยรองลงมาได้แก่ พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น และระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

ในการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียน วิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามแต่ละตัว และวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคัลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับกลุ่มตัวแปรตาม ดังปรากฏผลการวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

2.1 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียน

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับผลการเรียนนั้น สิ่งแรกที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะต้องพิจารณาก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ เหล่านั้น

กับผลการเรียนแต่ละด้าน ตัวแปรอิสระมีอยู่สามด้าน ส่วนผลการเรียนมีอยู่สองด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์และทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ตาราง 14 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับผลการเรียนแต่ละด้าน

ตาราง 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระในด้านต่างๆ กับผลการเรียนในแต่ละด้าน ($n = 372$)

ตัวแปรที่	ตัวแปรอิสระในแต่ละด้าน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับผลการเรียน	
		ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์	ทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์
	<u>ด้านครู</u>		
1.	ระดับการศึกษาสายสามัญของครู (x_1)	.0639	-.0070
2.	ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู (x_2)	.1674 ^{***}	.0213
3.	ระดับการศึกษาทางบาลีของครู (x_3)	.0529	.0723
4.	ความถนัดในการสอน (x_4)	.0837	-.0242
5.	จำนวนวิชาที่สอน (x_5)	-.1962 ^{**}	-.0083
6.	จำนวนชั่วโมงที่สอนในสัปดาห์ (x_6)	.0404	.0411
7.	ประสบการณ์การสอน (x_7)	.1536	.0002
8.	ค่านิยม (x_8)	.0740	-.0288
9.	คุณภาพการสอน (x_9)	.0103	.2738 ^{**}

ตัวแปรที่	ตัวแปรอิสระในแต่ละด้าน	ความสัมพันธ์กับผลการเรียน	
		ผลสัมฤทธิ์ในวิชา บาลีไวยากรณ์	ทัศนคติต่อวิชา บาลีไวยากรณ์
	<u>ด้านการจัดชั้นเรียน</u>		
10.	สัดส่วนครูต่อนักเรียน (x_{10})	.2185 **	.0190
11.	พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น (x_{11})	.1690 ***	-.0208
12.	บรรยากาศในชั้นเรียน (x_{12})	.0749	.3247 **
	<u>ด้านนักเรียน</u>		
13.	ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน (x_{13})	.0871	.0243
14.	เวลาที่ใช้ในการเรียน (x_{14})	.0484	.1759 ***
15.	ความสนใจในวิชาที่เรียน (x_{15})	.1369	.3770 **
16.	แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	.1372	.2839 **

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .10

จากตาราง 14 เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์พบว่า ตัวแปรด้านครูและด้านการจัดชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์ กล่าวคือ ในด้านครู ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกและจำนวนวิชาที่สอนมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์ ส่วนในด้านการจัดชั้นเรียนสัดส่วนครูต่อนักเรียน

และพิสัยอายุของนักเรียนในชั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์
อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่กล่าวมากับผลสัมฤทธิ์ของการเรียนนับว่า
น้อย และเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับคำถามที่ว่าในค่านักเรียนนั้นไม่มีตัวแปรใดเลยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน

เมื่อพิจารณาทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนเป็นเกณฑ์กลับพบว่า
ตัวแปรค่านักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มากที่สุด กล่าวคือ
ความสนใจในวิชาที่เรียนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับทัศนคติ
ต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ และเวลาที่ใช้ในการเรียนมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับทัศนคติต่อ
วิชาบาลีไวยากรณ์ ส่วนในด้านครูนั้นคุณภาพการสอนเพียงตัวแปรเดียวที่มีความสัมพันธ์กับ
ทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ โดยความสัมพันธ์เป็นไปในทางบวกและอยู่ในระดับปานกลาง
และในด้านการจัดชั้นเรียน ตัวแปรบรรยายภาควิชาในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อวิชา
บาลีไวยากรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง

และเมื่อพิจารณาภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว
กับผลการเรียนทุกด้านแล้วสามารถสรุปลักษณะความสัมพันธ์ได้ดังแสดงไว้ในตาราง 15

ตาราง 15 ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตามแต่ละด้าน
(เฉพาะด้านที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน)

ตัวแปรอิสระ	ลักษณะความสัมพันธ์กับผลการเรียน	
	ผลสัมฤทธิ์ในวิชา บาลีไวยากรณ์	ทัศนคติต่อวิชา บาลีไวยากรณ์
<u>ด้านครู</u>		
ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู (x_2)	+	0
จำนวนวิชาที่สอน (x_5)	-	0
คุณภาพการสอน (x_9)	0	+
<u>ด้านการจัดชั้นเรียน</u>		
สัดส่วนครูต่อนักเรียน (x_{10})	+	0
พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น (x_{11})	+	0
บรรยากาศในชั้นเรียน (x_{12})	0	+
<u>ด้านนักเรียน</u>		
เวลาที่ใช้ในการเรียน (x_{14})	0	+
ความสนใจในวิชาที่เรียน (x_{15})	0	+
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	0	+

หมายเหตุ ความสัมพันธ์ที่นับว่าเป็นบวกพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .16 ขึ้นไป

และความสัมพันธ์ที่นับว่าเป็นลบพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตั้งแต่ -.16 ลงมา

2.2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามแต่ละตัว

เพื่อให้ทราบว่ากลุ่มตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนแต่ละด้านและความสัมพันธ์นั้นมีปริมาณมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างผลการเรียนแต่ละด้านกับกลุ่มตัวแปรอิสระ การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์เป็นไปตามลำดับดังนี้

1. พิจารณาสหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับตัวแปรเกณฑ์ว่ามีมากน้อยเพียงใดโดยพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ ในตารางนั้น และจากค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ ซึ่งเป็นค่าสถิติที่บอกถึงอัตราส่วนที่กลุ่มตัวแปรอิสระเหล่านั้นอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรเกณฑ์ โดยอธิบายในรูปของร้อยละ

2. พิจารณาสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรเกณฑ์ว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน β ซึ่งเป็นค่าที่แสดงให้ทราบว่า ถ้าตัวแปรอิสระตัวนั้นเปลี่ยนค่าไปหนึ่งหน่วยก็คาดว่าตัวแปรเกณฑ์จะเปลี่ยนแปลงไป β หน่วย ดังนั้นยิ่ง β มีค่าสูงก็แสดงว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับตัวแปรเกณฑ์มากขึ้น

2.2.1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลการเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์

จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณแบบ Stepwise regression เมื่อใช้ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์ปรากฏผลดังตาราง 16

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์
($n = 372$)

ตัวแปรอิสระ	b	β	SE _b	F	ลำดับที่เกี่ยวข้อง
สัดส่วนครูต่อนักเรียน (x_{10})	.1583	.1580*	.0527	9.733	1
จำนวนวิชาที่สอน (x_5)	-1.7041	-.1288**	.6913	6.077	2
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	.7261	.1250**	.0289	6.305	3
ประสบการณ์การสอน (x_7)	.1576	.1098**	.0726	4.708	4

$$R = .3063^*$$

$$F = 9.4980$$

$$R^2 = .0938$$

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

$$SE_{est} = 10.6091$$

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์ มีอยู่สี่ตัวคือ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสบการณ์การสอน สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์กับตัวแปรทั้งสี่ตัวมีค่าเท่ากับ .3063 ซึ่งหมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งสี่ตัวนี้อธิบายความแปรปรวนในผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ได้ประมาณร้อยละ 10 ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นั่นก็คือความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งสี่ตัวกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นไปในเชิงเส้นตรงอย่างเชื่อมั่นได้

ตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์มากที่สุดได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ($\beta = .1580$) รองลงมาได้แก่จำนวนวิชาที่สอน ($\beta = -.1288$) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($\beta = .1250$) และประสบการณ์การสอน ($\beta = .1098$)

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เกี่ยวข้องกับสัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และประสบการณ์การสอนของครู

2.2.2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลการเรียนคำนวณหาค่าดัชนีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์

จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณแบบ Stepwise regression เมื่อใช้หาค่าดัชนีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์ปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้หาค่าดัชนีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์
($n = 372$)

ตัวแปรอิสระ	b	β	SE _b	F	อันดับที่เกี่ยวข้อง
ความสนใจในการเรียน (x_{15})	.2468	.2871*	.0467	27.956	1
บรรยากาศในชั้นเรียน (x_{12})	.1487	.1854*	.0436	11.656	2

$$R = .4104$$

$$F = 37.3640$$

$$R^2 = .1684$$

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

$$SE_{est} = 10.2908$$

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มีอยู่สองตัว คือความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์กับตัวแปรทั้งสองมีค่าเท่ากับ .4104 ซึ่งหมายถึงว่าตัวแปรอิสระทั้งสองนี้อธิบายความแปรปรวนในทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ได้ประมาณร้อยละ 17 ถ้าสหสัมพันธ์พหุคูณมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นั้นหมายความว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งสองกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นไปในเชิงเส้นตรงอย่างเชื่อมั่นได้

ตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มากที่สุด ได้แก่ ความสนใจในวิชาเรียน ($\beta = .2871$) รองลงมาได้แก่บรรยากาศในชั้นเรียน ($\beta = .1854$)

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปได้ว่าทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เกี่ยวข้องกับความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน

2.3 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคัลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับการเรียน

ในการวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณในหัวข้อ 2.2 นั้น เทคนิคของการวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยให้ทราบถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวและทั้งกลุ่มกับการเรียนด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว นั่นคือจะต้องใช้ตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์เพียงตัวเดียว ในการวิจัยครั้งนี้มีผลการเรียนซึ่งเป็นตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์สองตัวในการใช้เทคนิคดังกล่าวจำเป็นต้องแยกวิเคราะห์ตามตัวแปรเกณฑ์ที่ละตัวจนครบทั้งสองตัวได้ ถ้าสหสัมพันธ์พหุคูณสองค่าตามตาราง 16 และตาราง 17 อย่างไรก็ตามเมื่อต้องการมองภาพรวมของความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับกลุ่มตัวแปรตาม ก็มีเทคนิคทางสถิติที่จะนำมาวิเคราะห์ให้พร้อมกันไปเลยครั้งเดียวได้ เทคนิคทางสถิติดังกล่าวเรียกว่า การวิเคราะห์

สหสัมพันธ์คาโนนิคอล ซึ่งในการวิเคราะห์แบบนี้สามารถหาชุดของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ทำให้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองชุดมีค่าสูงสุด

ในการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลนี้ เนื่องจากตัวแปรตามมีจำนวนน้อยกว่าตัวแปรอิสระที่มีอยู่สองตัว ดังนั้นจะมีค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลได้อย่างมากที่สุดสองค่าและน้ำหนักรหรือสัมประสิทธิ์คาโนนิคอลของตัวแปรต่างๆ ที่สอดคล้องกับค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลดังกล่าวสองชุด ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงที่เป็นไปได้สูงสุดระหว่างชุดของตัวแปรทั้งสองนั้น ส่วนสัมประสิทธิ์คาโนนิคอลเป็นน้ำหนักที่แสดงถึงความสำคัญของตัวแปรนั้นที่มีส่วนช่วยให้ได้ความสัมพันธ์สูงสุดดังกล่าว

ในเทคนิคการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลนี้สามารถวิเคราะห์หาสัดส่วนของน้ำหนักของตัวแปรทั้งหมดที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองชุดเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงที่มีค่าสูงที่สุด ดังนั้นสหสัมพันธ์คาโนนิคอลตัวแรกจึงเป็นค่าสูงสุดอันเกิดจากสัดส่วนของน้ำหนักของแต่ละตัวแปร ดังปรากฏในสัมประสิทธิ์คาโนนิคอลชุดแรก ส่วนชุดที่สองเป็นสัดส่วนของน้ำหนักของแต่ละตัวแปรที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองชุดในส่วนที่เหลือเป็นเชิงเส้นตรงที่มีค่าได้สูงสุด ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลตัวที่สองจึงมีค่าน้อยกว่าค่าของตัวแรก ดังผลการวิเคราะห์ใน

ตาราง 18 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับผลการเรียนทั้งสองด้าน
($n = 372$)

ประเภทของ ตัวแปร	ชื่อตัวแปร	ค่าน้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิค ในรูปคะแนนมาตรฐาน	
		ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
<u>ตัวแปรตาม</u> ผลการเรียน	ผลสัมฤทธิ์ในวิชาเคมีวชิราภรณ์ (Y_1)	0.3847	0.9308
	ทัศนคติต่อวิชาเคมีวชิราภรณ์ (Y_2)	0.8783	-0.4930
<u>ตัวแปรอิสระ</u> ด้านครู	ระดับการศึกษาสายสามัญของครู (X_1)	0.2372	-0.0205
	ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู (X_2)	-0.1521	0.0857
	ระดับการศึกษาทางบาลีของครู (X_3)	0.1316	-0.4723
	ความถนัดในการสอน (X_4)	-0.2842	-0.2863
	จำนวนวิชาที่สอน (X_5)	-0.2683	-0.2478
	จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ (X_6)	0.0647	0.2298
	ประสบการณ์การสอน (X_7)	0.2018	0.0409
	ค่านิยม (X_8)	-0.0846	0.3760
	คุณภาพการสอน (X_9)	-0.0393	-0.2895
<u>ด้านการจัด</u> ชั้นเรียน	สัดส่วนครูต่อนักเรียน (X_{10})	0.0964	0.7124
	นิสัยอายุของนักเรียนในชั้น (X_{11})	0.0197	0.4221
	บรรยากาศในชั้นเรียน (X_{12})	0.4126	-0.0610

ตาราง 18 (ต่อ)

ประเภทของ ตัวแปร	ชื่อตัวแปร	ค่าน้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิคอล ในรูปคะแนนมาตรฐาน	
		ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
ค่านักเรียน	ระดับการศึกษาสายสามัญของ นักเรียน (x_{13})	0.1003	0.0541
	เวลาที่ใช้ในการเรียน (x_{14})	0.0689	-0.1031
	ความสนใจในการเรียน (x_{15})	0.5286	-0.0311
	แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	0.2189	0.0835
	ค่าไอเกน	0.2026	0.1049
	สหสัมพันธ์คาโนนิคอล	0.4539*	0.3239*

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตาราง 18 เห็นได้ว่าผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับผลการเรียนทั้งสองด้านได้ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลสองชุด โดยในชุดที่หนึ่งสหสัมพันธ์ที่กลุ่มตัวแปรอิสระและกลุ่มตัวแปรเกณฑ์มีค่าเท่ากับ .4539 ค่าไอเกนเท่ากับ .2026 ซึ่งหมายความว่า ปริมาณของความแปรปรวนซึ่งมีรวมกันในตัวแปรคาโนนิคอล (Canonical variates) ทั้งสองกลุ่มในชุดแรกนี้เท่ากับร้อยละ 66.26 ส่วนในชุดที่สองสหสัมพันธ์ที่กลุ่ม

ตัวแปรอิสระและกลุ่มตัวแปรเคยมีต่อกันมีค่าเท่ากับ .3239 ค่าไอเกนเท่ากับ .1049 ซึ่งหมายความว่าปริมาณของความแปรปรวนซึ่งมีร่วมกันในตัวแปรคาโนนิคอลทั้งสองกลุ่มในชุดที่สองเท่ากับร้อยละ 33.74

เมื่อพิจารณาจากน้ำหนัก (Loadings) ของตัวแปรแต่ละตัวบนตัวแปรคาโนนิคอลทั้งสองชุดแล้วพบว่า ในชุดแรกนั้นสำหรับกลุ่มตัวแปรตาม ทิศคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มีค่าน้ำหนักมากที่สุดเท่ากับ .8783 ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์มีค่าน้ำหนักน้อยกว่า คือ .3847 และสำหรับกลุ่มตัวแปรอิสระ ความสนใจในการเรียนมีค่าน้ำหนักมากที่สุดเท่ากับ .5286 รองลงมาได้แก่ บรรยากาศในชั้นเรียนซึ่งมีค่าน้ำหนักเท่ากับ .4126 ส่วนตัวแปรอิสระอื่นๆมีค่าน้ำหนักน้อย ในลักษณะเช่นนี้หมายความว่านักเรียนที่พระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีความสนใจในการเรียนมากและเรียนในชั้นเรียนที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับครูและกับเพื่อนนักเรียนในชั้นมอจะมีแนวโน้มว่านอกจากจะมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์แล้วยังจะมีผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์สูงอีกด้วย

ส่วนในชุดที่สองสำหรับกลุ่มตัวแปรตาม ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์มีค่าน้ำหนักมากที่สุดเท่ากับ .9308 ทิศคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มีค่าน้ำหนักน้อยกว่า คือ -.4930 และสำหรับกลุ่มตัวแปรอิสระ สัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าน้ำหนักมากที่สุดเท่ากับ .7124 รองลงมาได้แก่ ระดับการศึกษาทางบาลีของครูมีค่าน้ำหนักเท่ากับ -.4723 พิสัยของอายุนักเรียนในชั้นมีค่าน้ำหนักเท่ากับ .4221 และค่านิยมที่มีค่าน้ำหนักเท่ากับ .3760 ซึ่งหมายความว่านักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เรียนในชั้นเรียนซึ่งมีสัดส่วนครูต่อนักเรียนสูง พิสัยอายุของนักเรียนในชั้นแตกต่างกันมาก และเรียนกับครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีไม่สูง แต่ครูได้รับค่านิยมที่ดีจากคนรอบข้างมีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์สูง แต่จะมีทัศนคติในทางที่ไม่ดีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

ตอนที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ในรายละเอียด

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียนที่กล่าวมาทั้งหมด

สรุปผลได้ดังตาราง 19

ตาราง 19 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่า β และถ่าน้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิคอล ($n = 372$)

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		β		น้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิคอล	
	ผลสัมฤทธิ์	ทัศนคติ	ผลสัมฤทธิ์	ทัศนคติ	ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
<u>ตัวแปรอิสระ</u>						
ระดับการศึกษาทางบาลี (x_3)						
ของครู (x_3)	.0529	.0723	-	-	-	-.4723
จำนวนวิชาที่สอน (x_5)	-.1962	-.0083	-.1288	-	-	-
ประสบการณ์การสอน (x_7)	.1536	.0002	.1098	-	-	-
ค่านิยม (x_8)	.0740	-.0288	-	-	-	.3760
สัดส่วนครูต่อนักเรียน (x_{10})	.2185	.0190	.1580	-	-	.7124
พิสัยอายุของนักเรียน						
ในชั้น (x_{11})	.1690	-.0208	-	-	-	.4221
บรรยากาศในชั้นเรียน (x_{12})	.0749	.3247	-	.1854	.4126	-
ความสนใจในการเรียน (x_{15})	.1369	.3770	-	.2871	.5286	-
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	.1372	.2839	.1250	-	-	-

ตาราง 19 (ต่อ)

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		β		น้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิคอล	
	ผลสัมฤทธิ์	ทัศนคติ	ผลสัมฤทธิ์	ทัศนคติ	ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
<u>ตัวแปรตาม</u>						
ผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ (Y_1)	-	-	-	-	.3847	.9308
ทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ (Y_2)	-	-	-	-	.8783	-.4930

จากตาราง 19 สรุปได้ว่า

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณ ได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ($r = .22, \beta = .16$) จำนวนวิชาที่สอน ($r = -.20, \beta = -.13$) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($r = .14, \beta = .13$) และประสบการณ์การสอน ($r = .15, \beta = .1$) สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์กับตัวแปรอิสระทั้งสี่ดังกล่าวมีค่าเท่ากับ .3063

2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณ ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ($r = .38, \beta = .29$) และบรรยากาศในชั้นเรียน ($r = .32, \beta = .29$) สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์กับตัวแปรอิสระทั้งสองดังกล่าวมีค่าเท่ากับ .4104

3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรวมเมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์คาโนนิคอลใช้ชุดแรกได้แก่ ความสนใจในการเรียน (ถ่าน้ำหนักเท่ากับ .53) และบรรยากาศในชั้นเรียน

(จำนวนนักศึกษา .41) สหสัมพันธ์คาโนนิกอลมีค่าเท่ากับ .4539 ส่วนในชุดที่สองได้แก่
 สัดส่วนครูต่อนักเรียน (จำนวนนักศึกษา .71) ระดับการศึกษาทางบาลีของครู (จำนวนนัก
 ศึกษา -.47) พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น (จำนวนนักศึกษา .42) และค่านิตยภัต
 (จำนวนนักศึกษา .38) สหสัมพันธ์คาโนนิกอลมีค่าเท่ากับ .3239

บทขอ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง
2. เพื่อศึกษาว่าทัศนคติต่อวิชาที่เรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง
3. เพื่อศึกษาว่าผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็นสองขั้นตอนคือ ขั้นแรกเป็นการศึกษาเชิงบรรยายถึงสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการคัดเลือกตัวแปรมาศึกษา ขั้นที่สองเป็นการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทัศนคติต่อวิชาที่เรียน และผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรต่อไปนี้

1. ด้านครู ได้แก่

- 1.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
- 1.2 ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู
- 1.3 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
- 1.4 ความถนัดในการสอน
- 1.5 จำนวนวิชาที่สอน
- 1.6 จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์
- 1.7 ประสบการณ์การสอน
- 1.8 ค่านิยม
- 1.9 คุณภาพการสอน

2. ด้านการจัดชั้นเรียน ได้แก่

- 2.1 สัดส่วนครูต่อนักเรียน
- 2.2 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- 2.3 บรรยากาศในชั้นเรียน

3. ด้านนักเรียน ได้แก่

- 3.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน
- 3.2 เวลาที่ใช้ในการเรียน
- 3.3 ความสนใจในการเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นพระภิกษุและสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในระดับประโยคหนึ่ง-สองจำนวน 372 รูป และครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองอีก 26 รูปจากสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 21 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมีทั้งหมด 8 ชุดดังนี้

1. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน เป็นแบบเติมคำและสำรวจรายการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวของครู เป็นแบบเติมคำและสำรวจรายการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
3. แบบสอบวัดความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 24 ข้อมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .898
4. แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่ผู้วิจัยได้ดัดแปลงและปรับปรุงข้อคำถามมาจากแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ ประสาท บัณฑิตวังกูร (ประสาท บัณฑิตวังกูร 2516) จำนวน 40 ข้อมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .886
5. แบบสอบวัดคุณภาพการสอนของครู เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 31 ข้อมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .930
6. แบบสอบวัดบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 25 ข้อมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .885

7. แบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นแบบมาตราส่วนประกอบค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 27 ข้อมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .806

8. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นแบบเลือกตอบที่อนุศาสนาจารย์ นักวิชาการศาสนาของกรมการศาสนา และผู้วิจัยได้ร่วมกันสร้างขึ้นจำนวน 75 ข้อมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .927

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลประเภทต่างๆ มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ไอ บี เอ็ม ที่สำนักงานคณะกรรมการสถิติแห่งชาติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ SPSS โปรแกรมย่อย COMDESCRIPTIVE ในการวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงบรรยายของแต่ละตัวแปร โปรแกรมย่อย RELIABILITY ในการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบวัดแต่ละชุด โปรแกรมย่อย REGRESSION ในการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์และสหสัมพันธ์พหุคูณ และโปรแกรมย่อย CANCORR ในการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิกอล

ผลการวิจัย

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใส่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอน
2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณได้แก่ ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน

3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมเมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์คาโนนิคอล ชุดแรกได้แก่ ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน ชุดที่สองได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู พิสัยอายุของนักเรียน และค่านิยม

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลแบ่งออกเป็นสามประเด็นใหญ่ได้แก่ ประเด็นแรกเกี่ยวกับตัวแปรที่พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน ประเด็นที่สองเกี่ยวกับตัวแปรที่พบว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน และประเด็นที่สามเกี่ยวกับค่าสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลจากการวิเคราะห์. ดังจะได้อภิปรายไปตามลำดับดังนี้

1. เกี่ยวกับตัวแปรที่พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน

1.1 สัดส่วนครูต่อนักเรียน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .22 ค่า β เท่ากับ .16 และค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอลเท่ากับ .7124 ซึ่งหมายความว่าในชั้นเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ถ้าครูหนึ่งรูปรับผิดชอบสอนนักเรียนจำนวนมากขึ้นก็มีความโน้มมนักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ตัวแปรนี้ถือว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยทั่วไปเป็นที่เชื่อกันว่า การมีสัดส่วนครูต่อนักเรียนมาก ย่อมหมายถึงภารกิจและความรับผิดชอบของครูก็มากขึ้นไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้การสอนของครูไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะครูย่อมดูแลกวาดขันการเรียนของนักเรียนอย่างใกล้ชิดได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งผิดกับครูที่รับผิดชอบในการสอนนักเรียนเพียงจำนวนน้อยจะสามารถเอาใจใส่ สอดส่องดูแลความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียนได้อย่างทั่วถึง นักเรียนรูปใดเรียนช้าหรือประสบปัญหา

ในการเรียนก็จะสามารถได้รับการแก้ไขช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ ในการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ก็มีความเชื่อในลักษณะเดียวกันนี้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากที่พระมหา ประสิทธิ์ อุกกฤษฎ์ ได้เล่าให้ฟังถึงปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีว่า ในชั้นเรียนหนึ่งถ้ามีนักเรียนที่ต้องสอนมากกว่า 25 รูป โดยใช้ครูสอนเพียงรูปเดียวแล้วมีปัญหา มาก เพราะครูจะไม่มีเวลาตรวจการบ้านหรือแบบฝึกหัดของนักเรียนได้อย่างละเอียด การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนก็ทำให้ทั่วถึงได้ยาก เมื่อเป็นเช่นนี้ การที่จะหวังให้ผลการเรียน ของนักเรียนออกมาดีเป็นที่น่าพอใจก็เป็นเรื่องยากเช่นกัน (พระมหาประสิทธิ์ อุกกฤษฎ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียรเป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

แต่การที่ผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ออกมาในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับความเชื่อ ดังกล่าวผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเนื่องมาจากสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ไม่มีระบบและแบบแผนการดำเนินงานที่แน่นอนนั่นเอง เพราะจากการศึกษาเชิงบรรยายถึง สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ดังกล่าวพบว่า การจัดการเรียนการสอนจริงๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหารของคณะสงฆ์ หากแต่ขึ้นอยู่กับทางสำนักเรียนที่จะดำเนินการกันเอง ซึ่งจะดำเนินการอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับทุนและกำลังของทางสำนักเรียนเองและในความเป็นจริงที่ มักจะปรากฏว่า สำนักเรียนที่มีขนาดใหญ่หรือมีความพร้อมทางด้านทุนและกำลังมากเท่านั้น ที่จะมีนักเรียนแต่ละชั้นเป็นจำนวนมาก และการจัดการเรียนการสอนก็มีลักษณะเป็นแบบแผน มากขึ้นซึ่งตรงข้ามกับสำนักเรียนขนาดเล็กที่มีทุนมีกำลังไม่มากและมีนักเรียนจำนวนน้อย การเรียนการสอนก็ไม่เป็นแบบแผนหรือเป็นกิจลักษณะเท่าใดนัก ดังนั้นสภาพการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามที่ได้อภิปรายมาจึงน่าจะอธิบายข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ทั่วแปร ดังกล่าวได้

1.2 จำนวนวิชาที่สอน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.20 ค่า β เท่ากับ -0.13 ซึ่งหมายความว่าถ้านักเรียนเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่ต้องสอนมากวิชา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีแนวโน้มว่าจะลดต่ำลงและในทางตรงกันข้าม นักเรียนที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่สอนน้อยวิชา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้น ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะว่า ตามปกติครูที่สอนหลายวิชาย่อมต้องใช้ เวลาในการเตรียมการสอนมากกว่าครูที่สอนเพียงวิชาเดียวหรือน้อยวิชากว่า และโดยทั่วไปพระภิกษุที่เป็นครูสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมก็มักจะเป็นผู้ที่มีการหน้าที่อื่นๆที่จำเป็นต้องปฏิบัตินอกเหนือจากการสอนมากอยู่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ถ้าครูต้องมาสอนหลายวิชาเข้าอีกก็จะทำให้มี เวลาเตรียมการสอนในวิชาต่างๆที่ต้องรับผิดชอบได้ไม่เต็มที่ นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีภารกิจในการสอนหลายวิชา เช่นนี้จึงมีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

1.3 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวแปรหนึ่งที่พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ $.14$ ค่า β เท่ากับ $.13$ ซึ่งหมายความว่า นักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า และนักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำก็มีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะว่าโดยปกติคนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมักจะเป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยาน ชอบการแข่งขัน และมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั่น ถ้านักเรียนรูปใดเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงแล้ว ก็จะต้องเป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยานหรือใฝ่ฝันที่จะเรียนและสอบบาลีของแม่กองบาลีสนามหลวงให้ได้ แม้จะรู้ว่าการสอบสนามหลวงเป็นเรื่องที่ยากก็ตาม โดยจะใช้ความพยายามและอดทนอย่างยิ่งยวด

ในการศึกษาเล่าเรียนบทเรียนในเรื่องใดที่ตนเองยังไม่รู้หรือมีความเข้าใจแจ่มแจ้งก็จะต้อง
รับชมขยายและศึกษาค้นคว้าไม่ปล่อยให้ผ่านไปโดยไม่คิดทำอะไร ในลักษณะเช่นนี้จึงน่าจะ
เป็นเหตุผลสำคัญที่ผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียน

1.4 ประสบการณ์การสอน ประสบการณ์การสอนในที่นี้วัดจากจำนวนปีที่ครู
ได้สอนวิชาสรีรวิทยาการรู้ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เป็นตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกับ
กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .15 ค่า β เท่ากับ .11
ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่มีประสบการณ์การสอน
มานานมีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูง ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเนื่องมาจากว่าในสำนักเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นประสบการณ์การสอนของครูแตกต่างกันมาก จากข้อมูลที่ได้
รวบรวมมาในการวิจัยครั้งนี้ พบว่ามีครูที่มีประสบการณ์สอนน้อยที่สุดเท่ากับหนึ่งปีและ
นานที่สุดเท่ากับ 38 ปี ครูที่มีประสบการณ์สอนมานานย่อมมองเห็นจุดอ่อนและปัญหาใน
การจัดการเรียนการสอน และมีโอกาสที่จะแก้ไขจุดอ่อนและปัญหาต่างๆ เหล่านั้นได้มาก
นอกจากนั้นการมีประสบการณ์สอนมายาวยังช่วยให้ครูมีความชำนาญในการสอนมากขึ้น
หรืออย่างน้อยที่สุดก็ช่วยให้มีทักษะบางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนดีขึ้น เช่น ทักษะการใช้
คำพูดอธิบาย ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะในการสรุปบทเรียน ฯลฯ และในสถานการณ์ที่ครู
ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการศึกษาเล่าเรียนทางวิชาครูมาก่อนด้วยแล้วประสบการณ์การสอนของ
ครูจึงยังมีความสำคัญมาก

1.5 ความสนใจในการเรียน เป็นตัวแปรหนึ่งที่ได้จากการวิเคราะห์พบว่า มี
ความเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาที่เรียนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .38 ค่า β
เท่ากับ .29 และค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรกาโนนิกอลเท่ากับ .5268 ซึ่งหมายความว่านักเรียน

พระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์สูงมีแนวโน้มว่าจะมีทัศนคติในทางที่ดีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ที่เป็นเช่นนี้คงเนื่องมาจากว่าตามปกติคนเราจะมี ความสนใจในสิ่งที่คิดและพิจารณาแล้วว่ามีค่าสำคัญ มีประโยชน์ และมีคุณค่าต่อตนเอง ดังนั้นนักเรียนที่มีความรู้สึกหรือความคิดเห็นโดยส่วนรวมว่าวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชาที่มีความสำคัญ มีประโยชน์ มีความจำเป็น และมีคุณค่าควรแก่การเรียนแล้วจึงยอมให้ความสนใจในการเรียนวิชาดังกล่าวมาก

1.6 บรรยากาศในชั้นเรียน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์พบว่า มีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .32 ค่า r เท่ากับ .19 และค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอลเท่ากับ .4126 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถ้านักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน การสอนมาก หรือถ้าภายในชั้นเรียนมีการปะทะสัมพันธ์กันระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่าง นักเรียนด้วยกันเองในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนมากแล้ว ก็มีแนวโน้มว่านักเรียนจะมีทัศนคติในทางที่ดีต่อวิชาที่เรียนนั้น ที่เป็นเช่นนี้คงเนื่องมาจากว่า ตามปกติคนเราต้องการ มีเสรีภาพแก่กระทั่งในทางความคิด ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ ดังนั้นถ้าในสถานการณ์การเรียนที่นักเรียนมีโอกาสจะแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเสรี โดยครูตลอดจนเพื่อนร่วมชั้นให้ความสนใจในความคิดเห็นนั้นจะทำให้นักเรียนรู้สึกภาคภูมิใจ กระตือรือร้นและสนุกสนานที่จะเรียน และถ้านักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน เช่น มีส่วนร่วมในการกำหนดวันทดสอบย่อยๆมีส่วนร่วมในการช่วยอธิบายบทเรียนให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง ฯลฯ ก็จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา (Active) ไม่น่าเบื่อหน่าย ดังนั้น ถ้าในการเรียนการสอนวิชาใดก็ตามนักเรียนพบกับบรรยากาศในการเรียนดังลักษณะที่ได้อธิบายมา ก็จะทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชานั้นได้ และตรงกันข้ามในการเรียน

วิชาใดก็ตาม ถ้านักเรียนไม่ได้รับโอกาสหรือไม่มีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นของตนออกมา หรือเมื่อแสดงความคิดเห็นออกมาแล้วไม่เป็นที่สนใจแก่ครู และ/หรือเพื่อนร่วมชั้น และยิ่งถ้า นักเรียนถูกบังคับหรือขอร้องแถมบังคับให้ต้องนั่งฟังครูเฉยๆ ด้วยแล้ว นักเรียนย่อมรู้สึกอึดอัด และเบื่อหน่ายต่อการเรียนจนทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนวิชานั้นได้

1.7 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์ สหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี โดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอล เท่ากับ -0.4723 ค่าดังกล่าวแสดงว่านักเรียนที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่มีระดับ การศึกษาทางบาลีสูงมีแนวโน้มว่า จะมีผลการเรียนโดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และในทางตรงกันข้าม นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีต่ำมีแนวโน้มว่า จะมี ผลการเรียนโดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์เช่นนี้บ่งว่า ไม่สอดคล้องกับความเข้าใจโดยทั่วไปที่ว่า ถ้านักเรียนเรียนกับครูที่มีวุฒิหรือระดับการศึกษาสูง ผลการเรียนของนักเรียนมีแนวโน้มว่าจะสูงตามไปด้วย เหตุที่ผลการวิเคราะห์ออกมาเช่นนี้ ก็อาจเป็นเพราะว่าครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีสูง หรือมีความรู้ทางบาลีมากได้อธิบายบทเรียน อย่างละเอียดตามความรู้ที่ตนมีอยู่ โดยลึกลงถึงพื้นฐานความรู้ของนักเรียนที่ตนสอน ยิ่งการเรียน ภาษาบาลีจำเป็นต้องอาศัยการเรียนตามลำดับขั้น (Hierarchy of learning.) ด้วยแล้ว การสอนหรืออธิบายของครูในลักษณะดังกล่าวแทนที่จะไปช่วยสร้างความเข้าใจอย่างแจ่มชัด และลุ่มลึกให้แก่ นักเรียน ก็อาจกลายเป็นทำให้นักเรียนเกิดความงุนงงและสับสนขึ้นได้

1.8 คำนิตยภักดิ์ เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล พบว่า มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยเฉพาะ

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอลเท่ากับ .3760

แสดงว่า นักเรียนที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่ได้รับค่านิตยภัตอุดหนุนมากมีแนวโน้มว่าจะมีผลการเรียนโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ค่านิตยภัตที่ถวายเป็นเงินอุดหนุนฐานะครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนี้อาจสร้างความสงสัยให้แก่บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ การศึกษาของคณะสงฆ์ได้ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างไรที่ต้องถวายให้แก่ครูผู้สอนซึ่งอยู่ในสมณเพศ จากการประชุมครูผู้สอนพระปริยัติธรรมที่วัดสามพระยา เมื่อปี พ.ศ. 2524 และที่วัดเบญจมบพิตร เมื่อปี พ.ศ. 2526 ที่ประชุมได้ยกเอาเรื่องค่านิตยภัตขึ้นมากอภิปรายกันอย่างกว้างขวางว่า ครูผู้สอนพระปริยัติธรรมจำนวนมากโดยเฉพาะในสำนักเรียนวัดเส็กๆ ไม่ได้รับค่านิตยภัตหรือได้รับเป็นจำนวนน้อยมากทำให้ครูหมกกำลังใจที่จะทำงานด้านนี้ (กรมการศาสนา 2524 : 475. กรมการศาสนา 2526 ง. 45) การที่ครูหมกกำลังใจที่จะสอนเสียแล้วผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีผลเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนได้ และเกี่ยวกับเรื่องค่านิตยภัตนี้ พระมหาประสิทธิ์ อุกกวุฒโย ได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า ปกติเทที่ผ่านมาครูที่ได้รับค่านิตยภัตอุดหนุนจะเก็บปัจจัยส่วนนี้ไว้ใช้จ่ายตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เพราะถึงแม้จะอยู่ในสมณเพศก็ไม่ได้หมายความว่าไม่ต้องใช้ปัจจัยค่านเงินทองแต่อย่างใด นอกจากนี้แล้วบางที่ครูก็ได้อาศัยส่วนหนึ่งของเงินค่านิตยภัตนี้ซื้อหนังสือมาอ่านประกอบการสอนของตน อย่างที่ครูวัดชนะสงครามและวัดโตนดทำกันอยู่ (พระมหาประสิทธิ์ อุกกวุฒโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527) ดังนั้นเมื่อพิจารณาในประเด็นนี้แล้วจึงจะเห็นความเกี่ยวข้องระหว่างค่านิตยภัตกับผลการเรียนของนักเรียนได้ชัดเจนขึ้น

1.9 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรวมโดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอลเท่ากับ .5221 แสดงว่านักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นที่พิสัยอายุของนักเรียนแตกต่างกันมากมีแนวโน้มว่าจะมีผลการเรียนโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ข้อค้นพบเช่นนี้นับว่าไม่สอดคล้องกับความเชื่อทั่วไปที่ว่า ถ้าในชั้นเรียนหนึ่งมีนักเรียนที่อยู่ในวัยเดียวกัน การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สนองและสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียนทั้งชั้นก็ไม่ใช่เรื่องยาก ซึ่งเรื่องนี้แม้แต่ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาของคณะสงฆ์ เช่น พระราชวรเมธีก็ได้ให้ข้อคิดเอาไว้ว่า ในชั้นเรียนพระปริยัติธรรมนั้นนักเรียนจะมีอายุแตกต่างกันมากทำให้เป็นเรื่องยากที่จะจัดการศึกษาเล่าเรียนให้บังเกิดผลดีได้ (พระราชวรเมธี ในกรมการศาสนา 2521 : 358) แต่การที่ผลการวิเคราะห์ออกมาในลักษณะดังกล่าวอาจเนื่องมาจากว่าในชั้นเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่พิสัยอายุของนักเรียนแตกต่างกันมากนี้ ได้มีความรู้สึกบางประการเกิดขึ้นภายในตัวนักเรียน เช่นนักเรียนที่เป็นพระภิกษุมีพรรษาสูง อาจเกิดความรู้สึกกลัวว่าจะเรียนสู้นักเรียนร่วมชั้นที่เป็นเพียงสามเณรไม่ได้ ส่วนนักเรียนที่มีอายุหรือพรรษาน้อยกว่าก็อาจเกิดความรู้สึกเกรงหรือไม่ก็ต้องการแข่งขันกับนักเรียนที่มีอายุหรือพรรษามากกว่า จึงได้ใช้ความพยายามในการเรียนกันอย่างเต็มที่ หรือไม่เช่นนั้นก็อาจเนื่องมาจากชั้นเรียนที่มีลักษณะดังกล่าวได้ครูที่มีประสบการณ์หรือมีความชำนาญในการสอนมาสอน ปัญหาเรื่องการจัดการสอนเพื่อสนองความต้องการในการเรียนของนักเรียนแต่ละคนจึงไม่เกิดขึ้น ผลการเรียนโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจึงมีแนวโน้มว่าจะสูง

2. เกี่ยวกับตัวแปรที่ไม่พบว่ามีมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน

2.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู จากการพิจารณาคุณสมบัติสายสามัญของครูที่

เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ในชั้นประโยคหนึ่ง-สองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาสายสามัญถึงหกระดับ โดยที่ส่วนมากได้รับการศึกษาระดับ

ม.3/ม.ศ.3 หรือเทียบเท่า(ยกเว้นวุฒิทางบาลี) และระดับม.6/ม.ศ.5 หรือเทียบเท่า (ยกเว้นวุฒิทางบาลี)มีจำนวนมากที่สุด รองลงไปได้แก่ครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับ ป.6 หรือต่ำกว่าและระดับอนุปริญา ส่วนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับปริญาตรีและสูงกว่า ปริญาตรีมีจำนวนน้อยมาก จากการวิเคราะห์ทั้งสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คานอนิคอล พบว่า ระดับการศึกษาสายสามัญของครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ไม่มีความเกี่ยวข้องกับ ผลการเรียนของนักเรียน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า เนื้อหาหลักสูตรวิชาบาลีไวยากรณ์ ที่นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเรียนกันอยู่นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาภาษาไทยอยู่บ้าง แต่กับวิชาสามัญอื่นๆแล้วไม่มีความเกี่ยวข้องกันเลย ฉะนั้นในการสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ครู จึงไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ทางสายสามัญมาประกอบการสอนนักเรียน เมื่อเป็นเช่นนี้ระดับ การศึกษาสายสามัญของครูกับผลการเรียนของนักเรียนจึงไม่มีความเกี่ยวข้องกัน

2.2 ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์ทั้ง สหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คานอนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของ นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ส่วนมากไม่เคยได้รับการศึกษาทางวิชาครูมาก่อน จากข้อมูลที่ได้รวบรวมมาพบว่า ครูจำนวน กว่าร้อยละ 80 ไม่มีวุฒิทางวิชาครู เมื่อกำหนดเป็นค่าคะแนนที่เท่ากันให้กับนักเรียนทุกรูปที่ เรียนกับครูผู้สอนรูปเดียวกัน ความแปรปรวนจึงน้อยมาก ส่วนครูที่ได้สมัครสอบวิชาครูจน ได้วุฒิทางวิชาครูในระดับหนึ่ง ก็อาจจะไม่ค่อยได้นำเอาหลักการหรือวิชาความรู้ทางวิชาครู มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนจริงๆ เท่าใดนักเพราะเรื่องนี้ แม้แต่ครูที่ศึกษาสำเร็จมาจากสถาบันการฝึกหัดครูโดยตรงและได้รับการเน้นให้นำเอาความรู้ ที่เรียนไปใช้ปฏิบัติงานจริงมาโดยตลอดก็ยังไม่ได้ทำตามนั้นกันเท่าใด ฉะนั้นยิ่งครูที่เป็นพระภิกษุ ได้รับวุฒิทางวิชาครูเพียงจากการอ่านหนังสือและสมัครสอบเองด้วยแล้วก็คงแทบจะไม่ได้นำ

ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้เลย เมื่อเป็นเช่นนี้ผลการวิเคราะห์จึงไม่พบว่า ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.3 ความถนัดในการสอน เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์ สหสัมพันธ์

พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยทั่วไปนั้น ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกครูผู้สอนเอาไว้ และประกอบกับประสบการณ์หาขาดแคลนครู การที่จะกำหนดให้ครูแต่ละรูปสอนเฉพาะวิชาที่ตนถนัดจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก แต่ตรงกันข้ามครูจำนวนมากจะถูกกำหนดหรือไม่ก็ถูกขอร้องให้สอนทุกวิชาในชั้นใดชั้นหนึ่ง ดังนั้นจึงมีครูจำนวนมากที่ต้องสอนวิชาที่ตนเองไม่ถนัดหรือมีความถนัดน้อยจากการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้พบว่าครูจำนวนมากยอมรับว่าตนเองไม่มีความถนัดในการสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ ความแปรปรวนในตัวแปรนี้จึงมีน้อย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงวิเคราะห์แล้วไม่พบว่าความถนัดในการสอนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.4 จำนวนชั่วโมงที่สอนในสัปดาห์ เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์ ทั้ง

สหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่เป็นเช่นนี้อาจพิจารณาได้เป็นสองประการคือ ประการแรกครูที่สอนส่วนมากไม่ได้วางแผนเตรียมการสอนอย่างเป็นระบบถือว่าเมื่อมีความรู้ในเนื้อหาวิชาแล้วก็สอนได้ การสอนก็ใช้วิธีการแบบเก่าที่ตนเองเคยมีประสบการณ์มาคือการให้นักเรียนนั่งฟังครูอธิบาย ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่นี้ จะเห็นว่าในรอบสัปดาห์หนึ่งไม่ว่าครูจะมีจำนวนชั่วโมงที่ต้องทำการสอนมากหรือน้อยไม่ก็จะทำให้นักเรียนมีผลการเรียนที่แตกต่างกัน ประการที่สองถ้าพิจารณาว่าครูมีการวางแผนและเตรียมการสอนมาแล้วอย่างดี แต่การที่ครูส่วนหนึ่งมี

จำนวนชั่วโมงสอนสัปดาห์ละ 18 ชั่วโมง ซึ่งนับว่ามากที่สุดจากข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคทำให้ครูเตรียมการสอนไม่ได้แต่อย่างใด การที่จำนวนชั่วโมงสอนในรอบสัปดาห์มากอย่างที่เป็นอย่างนี้ อาจหมายถึงเวลาที่ครูจะนำมาเตรียมการสอนให้ก็ต้องลดน้อยลงไปบ้าง แต่ไม่ได้หมายความว่า การเตรียมการสอนจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่นี้ก็ยิ่งเห็นได้เหมือนกันว่าจำนวนชั่วโมงที่ครูสอนในสัปดาห์ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.5 คุณภาพการสอน เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์หึ่งสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ข้อค้นพบเช่นนี้ขัดแย้งกับผลการวิจัยของหลายคน เช่นของ คาร์รอล (Carroll. 1978) บลูม (Bloom. 1976 : 13-15) สำเร้ง บุญเรืองรัตน์ (Boonruangrutana. 1978) โกลาน (Dolan. 1980) และบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524 : 179 - 184) ซึ่งล้วนแต่แสดงให้เห็นว่าคุณภาพของการสอนเป็นตัวแปรที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียน เหตุที่ผลการวิเคราะห์ออกมาในลักษณะเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากมีสภาพที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นการสอนแบบเก่าที่เป็นการฟังคำอธิบายจากครูและการท่องจำ เหมือนอย่างที่เราจะจินตนาการถึงและพระพนมคณาจารย์ได้กล่าวเอาไว้ (พระราชจินตมุนี ในกรมการศาสนา 2523 : 51 พระพนมคณาจารย์ ในกรมการศาสนา 2523 : 54) ดังนั้นเมื่อเป็นเช่นนี้ความแปรปรวนในคุณภาพการสอนของครูจึงมีน้อย ผลการวิเคราะห์จึงไม่พบว่ามี ความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน

2.6 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์หึ่งสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่าวิชาบาลีไวยากรณ์มีเนื้อหาที่

ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาสามัญ นอกจากเนื้อหาวิชาภาษาไทยที่พอจะมีส่วนคล้ายคลึงและ
เทียบเคียงให้เห็นได้บ้างในส่วนที่เป็นอักษรวิธี วลีวิภาค และวากยสัมพันธ์ ดังนั้นความรู้จาก
การศึกษาทางสายสามัญจึงไม่ได้เป็นพื้นฐานที่จำเป็นในอันที่จะช่วยให้นักเรียนเรียนวิชาบาลี
ไวยากรณ์ได้ดีขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนจึงไม่มีความเกี่ยวข้องกับ
ผลการเรียน

2.7 เวลาที่ใช้ในการเรียน ตัวแปรนี้ หมายถึง เวลาที่นักเรียนรับรู้ว่าคุณ
ได้ใช้อย่างจริงจังในการเรียนหรือทำงานในวิชาบาลีไวยากรณ์ที่เรียนในแต่ละครั้ง จากการ
วิเคราะห์ทั้งสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการ
เรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า การเรียนรู้ของ
นักเรียนส่วนใหญ่นั้นเกิดจากการอ่านและการท่องจำเนื้อหาวิชานอกเวลาเรียนมากกว่าจะ
เกิดจากการฟังครูอธิบายในชั้นเรียน เพราะเวลาที่นักเรียนอยู่นอกห้องเรียนนั้นมีมากกว่าที่
อยู่ในชั้นเรียน ดังนั้นถึงแม้ว่าในชั้นเรียนนักเรียนจะใช้เวลาในการเรียนหรือทำงานอย่าง
จริงจังเพียงเล็กน้อย แต่ถ้าได้ใช้เวลาทบทวนและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาเรียนมาก
ก็อาจทำให้มีผลการเรียนดีขึ้นได้ ซึ่งตรงข้ามกับนักเรียนที่ใช้เวลาเรียนในห้องเรียนอย่าง
จริงจัง แต่ใช้เวลาทบทวนและศึกษาค้นคว้านอกเวลาเรียนน้อยก็อาจทำให้ผลการเรียนไม่
ดีเท่าที่ควรได้ ดังนั้นเวลาที่ใช้ในการเรียนจึงไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน

3. เกี่ยวกับสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลจากการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าตัวแปรอิสระสี่ตัวคือ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชา
ที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอนของครูมีสหสัมพันธ์พหุคูณกับผลสัมฤทธิ์ใน
วิชาบาลีไวยากรณ์เท่ากับ .3063 ตัวแปรอิสระสองตัวคือ ความสนใจในการเรียนและบรรยากาศ
ในชั้นเรียนมีสหสัมพันธ์พหุคูณกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เท่ากับ .4104 และตัวแปรอิสระ

ทั้ง 16 ตัวมีสหสัมพันธ์คาโนนิคอลกับผลการเรียนรวมเท่ากับ .4539 และ .3239 โดยมีระดับการศึกษาทางบาลีของครู คำนึงถึง สัดส่วนครูต่อนักเรียน พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น บรรยากาศในชั้นเรียนและความสนใจในการเรียนเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญ ค่าสหสัมพันธ์ทั้งหมดเหล่านี้บ่งชี้ว่าสามารถอธิบายผลการเรียนได้ในระดับที่น่าพอใจ

ข้อเสนอแนะ

จะแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็นสองด้านคือ ด้านแรกเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ และด้านที่สองเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

การนำเอาผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้กล่าวมา เห็นได้ว่าถ้าจะนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้ดีขึ้นแล้วนั้น ตัวแปรที่ควรได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่งคือ ความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน เพราะจากการวิเคราะห์ทั้งสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลได้ผลตรงกันว่าตัวแปรทั้งสองมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนด้านทัศนคติต่อวิชาที่เรียน และในการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลในชุดแรกนั้นไม่เพียงแต่จะพบว่าความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียนจะมีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาที่เรียนเท่านั้น หากยังพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกด้วย ซึ่งหมายความว่าในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น นักเรียนที่มีความสนใจในการเรียนมาก และได้เรียนในบรรยากาศที่ตนเองได้มีปฏิสัมพันธ์กับครู และกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันอย่างมากแล้ว มีแนวโน้มว่าจะมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

สำหรับการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลในชุดที่สองที่พบว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น และค่านิยมภักดีของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อวิชาที่เรียนนั้น มีประเด็นที่ควรพิจารณาประการหนึ่งก็คือ แม้ว่าตัวแปรทั้งสี่ดังกล่าวจะมีแนวโน้มว่ามีส่วนเกี่ยวข้องทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง แต่ในขณะเดียวกันก็กลับมีแนวโน้มว่ามีส่วนเกี่ยวข้องทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาที่เรียนได้ การจัดการศึกษาที่ดีนั้น ผลของการศึกษาที่เกิดขึ้นน่าจะเป็น ความเจริญงอกงามแก่นักเรียนทั้งทางด้านสติปัญญา (Cognitive) และด้านจิตใจ (Affective) การศึกษาที่ส่งผลให้นักเรียนมีผลความรู้ในสิ่งที่เรียนเป็นอย่างดีแต่กลับทำให้นักเรียนมองไม่เห็นคุณค่า ประโยชน์ และความสำคัญของสิ่งที่เรียนยอมไม่ใช้การศึกษาที่ดีและน่าพึงปรารถนา เมื่อพิจารณาในประเด็นนี้แล้วจึงเห็นได้ชัดว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น และค่านิยมภักดีของครูเป็นตัวแปรที่มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีน้อยกว่า ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน

ส่วนการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ เมื่อใช้ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นเกณฑ์ นั้นพบว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอนของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลไม่พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาที่เรียนในลักษณะที่น่าพึงปรารถนาด้วย ตัวแปรดังกล่าวจึงมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนด้านที่เป็นผลสัมฤทธิ์เพียงอย่างเดียว เมื่อพิจารณาในประเด็นนี้ก็จะเห็นได้ว่าสัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอนของครูเป็นตัวแปรที่มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีน้อยกว่า ความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน

ดังนั้นในการปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาควรได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. กรมการศาสนา โดยฝ่ายศาสนนิเทศก์ ควรจะได้บรรจุเรื่อง เทคนิคการสร้าง ความสนใจในการเรียน และเทคนิคการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นหัวข้อในหลักสูตร การประชุมอบรมครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แต่เนื่องจากงบประมาณมีอยู่อย่างจำกัด การจัดให้บริการทางวิชาการแก่ครูผู้สอนในสำนักเรียนต่างๆ คงทำได้ไม่ทั่วถึง ดังนั้นฝ่ายศาสนนิเทศก์จึงควรจะได้ร่วมมือกับฝ่ายปฏิบัติปกครองจัดทำเอกสารหรือหนังสือเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว แล้วส่งไปถวายแด่ครูในสำนักเรียนต่างๆ นอกจากนั้นฝ่ายศาสนนิเทศก์ควรจะได้กำหนดโครงการส่งเจ้าหน้าที่ออกนิเทศการเรียนการสอนในสำนักเรียนต่างๆ อย่างจริงจัง เป็นระยะๆ และสม่ำเสมอโดยตลอด

2. ฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ ควรจะได้กำหนดเป็นนโยบายและมาตรการที่แน่นอน ชัดเจนในการจัดประชุมอบรมครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยให้แต่ละภาคการคณะสงฆ์ ซึ่งมีทั้งหมด 18 ภาครับผิดชอบดำเนินการภายในภาคของตนเอง และให้กรมการศาสนา ช่วยเหลือในเรื่องการติดต่อเชิญวิทยากร และจัดหลักสูตรการประชุมอบรมซึ่งจะต้องเน้น เรื่องการสร้าง ความสนใจในการเรียน และการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการ เรียนรู้ ให้มากเป็นพิเศษโดยที่ทางฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ควรจะได้พิจารณาอนุมัติเงินงบประมาณ จากศาสนสมบัติกลางมาเพื่อใช้ในการนี้อย่างพอเพียงด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป มีดังต่อไปนี้

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จึงน่าจะมีการวิจัยเชิงทดลองต่อไป โดยใช้ตัวแปรอิสระที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ว่า มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผลการเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นตัวแปรอิสระในการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยได้เห็นถึง อิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ได้แน่นอนยิ่งขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

ที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงควรจะได้มีการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เสริมควบคู่ไปด้วย

3. การพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้รูปแบบที่ไม่ใช่เชิงเส้นตรงบ้าง เช่น รูปแบบ Curvilinear model ร่วมกับการทำกราฟแสดงแนวโน้มของข้อมูล (Scatter diagram) ซึ่งอาจจะช่วยให้พบผลที่กว้างขวางมากขึ้น

-บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

การศาสนา, กรม การศึกษาของคณะสงฆ์ไทย กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

2521, 539 หน้า อัดสำเนา

เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรม ฝ่ายศาสนศึกษาของคณะสงฆ์

ภาค 15, 4 และ 10 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2523, 435 หน้า อัดสำเนา

เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมฝ่ายศาสนศึกษา ฝ่ายศาสน

นิเทศก์ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2524, 507 หน้า อัดสำเนา

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม โรงพิมพ์การศาสนา 2526 ก, 184 หน้า

ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี โรงพิมพ์การศาสนา

2526 ข, 2 เล่ม

รายงานการศาสนาประจำปี 2526 โรงพิมพ์การศาสนา 2526 ค, 367 หน้า

เอกสารประกอบการประชุมปรึกษาหารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรม กอง

ศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2526 ง, 80 หน้า อัดสำเนา

กลิ่นพระราชนิพนธ์ โรงพิมพ์การศาสนา 2526 จ, 249 หน้า

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เอราวิณการพิมพ์ 2520, 132 หน้า

สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย หจก. การพิมพ์พระนคร 2526, 94 หน้า

จินตคามณี, พระราช "สัมโมทนียกถา" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติ

ธรรมของคณะสงฆ์ภาค 15, 4 และ 10 หน้า 51 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

2523 อัดสำเนา

จินตนา อินทรไทย ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว และ
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหา

วิทยาลัย 2525, 71 หน้า อัดสำเนา

จิรพร โพธิ์สุวรรณ ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน
กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และบุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัวของนักเรียน วิทยานิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2519, 50 หน้า อัดสำเนา

ชวนชัย เชื้อสาธุชน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ในจังหวัดชลบุรี วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร 2522, 200 หน้า อัดสำเนา

ชุมพล เมตตาไสโย, พระมหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดพญูเชิง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ

โรงพิมพ์การศาสนา 2526, 209 หน้า

ญาณไตรโลก, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดพญูเชิง จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ทวีสุข สุรจิตโต, พระมหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ชุกกุล เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดนรนาถ
สุนทรการาม เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ธนู แสงวงศ์ดี "คำกล่าวรายงานเนื่องในพิธีเปิดการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมฝ่ายศาสน
ศึกษา" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมฝ่ายศาสนศึกษา หน้า 14 -
16 ฝ่ายศาสนนิเทศก์ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2524 อัดสำเนา

นิยม สุขประพันธ์ สถานภาพบางประการที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนภาษาอังกฤษ ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในโรงเรียนประถมศึกษา 9 แห่ง วิทยานิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2514, 90 หน้า อัดสำเนา

บุญชม ศรีสะอาด รูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน ปรินญาณพนธ์ กศ.ค. มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 292 หน้า อัดสำเนา

แบบสำรวจการอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2526 ฝ่ายวิเคราะห์และประเมินผล

กองแผนงาน กรมการศาสนา 2526 อัดสำเนา

ประกอบ ธรรมเสฏฐ์, พระมหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร และ สุภกุล เกียรติสุนทร

เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดชนะสงคราม เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ประคอง ประสิทธิพร ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน

กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวของนักเรียน ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2519, 56 หน้า อัดสำเนา

ประทวน อุดมวงศ์, สามเณร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดเบญจม

บพิตรเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ประสาธ บัณฑิตวงศ์ ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ในวิชาวิทยาศาสตร์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ และการคิดแบบเอนกนัย ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการ

ศึกษา ประสานมิตร 2516, 126 หน้า อัดสำเนา

ประสิทธิ์ อภักตฺตโย, พระมหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527

พนมกลาจารย์, พระ "สัมโมหนิยกลา" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติ

ธรรมของคณะสงฆ์ภาค 15, 4 และ 10 หน้า 54 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

2523 อัดสำเนา

พิฑูร มลิวัดย์ "หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี" ใน เอกสารประกอบการประชุมปรึกษา

หารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรม หน้า 1 - 11 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

2526 อัดสำเนา

พิรุณ มลิวัลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2527

พินิจ นิวาตะบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ปริญญาโท กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2519, 52 หน้า อุดมสำเนา

พุทธโฆษาจารย์, สมเด็จพระ "โอวาทปิดการฝึกอบรม" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมฝ่ายศาสนศึกษา หน้า 10 - 13 ฝ่ายศาสนนิเทศก์ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2524 อุดมสำเนา

"ยกเลิกและเปลี่ยนแปลงวิชาหลักสูตรบางวิชาในชั้นประโยค ป.ธ.3 ป.ธ. 5 และ ป.ธ. 6"

คำสั่งมหาเถรสมาคม ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2508

วรมณี, พระราช "ข้อควรทราบเกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาของคณะสงฆ์" ใน การศึกษาของคณะสงฆ์ไทย หน้า 350 - 365 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2521 อุดมสำเนา

_____ "บทนำ" ใน มหาวิทยาลัยสงฆ์ในสังคมไทย : การศึกษาบทบาทของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน้า 1 - 12 พ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2522

_____ ชาวพุทธกับปะชากรรมของสังคม สมาคมศิษย์เกาฬมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2527 ก, 94 หน้า

_____ สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง 2527 ข, 394 หน้า

วีรวงศ์, สมเด็จพระมหา "โอวาทปิดการฝึกอบรม" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอน
พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ภาค 15, 4 และ 10 หน้า 24 - 25 กองศาสนศึกษา
 กรมการศาสนา 2523 อัดสำเนา

สนั่น ไชยานุกูล และ สังคม ชูชัยชาญกูร "การศึกษาพระปริยัติธรรม" ใน การศึกษาของ
คณะสงฆ์ไทย หน้า 26 - 30 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2521 อัดสำเนา

สมบูรณ์ ทองศิลป์ ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน
กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความเป็นผู้นำของนักเรียน ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2519, 62 หน้า อัดสำเนา

สมภาร พรหมทา, พระมหา ประทีปแห่งสยาม - พลิกประวัติและผลงานผู้เดินตามรอยพระบาท
พระพุทธองค์อย่างมั่นคง สว่าง สงบ สำนักพิมพ์อาทิตย์ 2526, 158 หน้า

สิริวัณน์ คำวันสา สงฆ์ไทยใน 200 ปี โรงพิมพ์ศรีอนันต์ 2524, 2 เล่ม

สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ การวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในภาคกลาง ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
 วิโรฒ ประสานมิตร 2521, 66 หน้า อัดสำเนา

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ในพุทธจักรดงขมิ้น สำนักพิมพ์พรชัย 2522, 246 หน้า

โสภณคุณาภรณ์, พระ "การป้องกันพระพุทธศาสนา" ใน กฐินพระราชทาน หน้า 110 - 137
 กรมการศาสนา 2526

อารี ยังสกุล อิทธิพลของสภาพแวดล้อมบางประการที่อาจส่งผลต่อความสามารถในการเรียน
ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2513 ของโรงเรียนสังกัดกรม
สามัญศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัย
 วิชาการศึกษาประสานมิตร 2514, 73 หน้า อัดสำเนา

- Alexander, Leigh and John Simmons. The Determinants of School Achievement in Developing Countries : The Educational Production Function. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1975. 90 p.
- Anderson, H.H. "The Measurement of Domination and of Socially Integrative Behavior in Teachers Contacts with Children," in Interaction Analysis: Theory, Research and Application. p. 4 - 23 Massachusetts, Addison-Wesley, 1967.
- Banathy, Bela H. Instructional Systems. Belmont, California, Lear Siegler, n.d. 106 p.
- Barsaga, Eligio B. "Factor Associated with School Performance in the NCEE : A Policy Study," Educational Quarterly. 3 : 5 - 32 January - March, 1978.
- Bidwell, Charles E. and Kasarda. "School District Organization and Student Achievement," American Sociological Review. 40 : 55 - 70, February, 1975.
- Bloom, Benjamin S. Human Characteristics and School Learning. New York, McGraw - Hill Book Company, 1976, 281 p.
- _____. "The New Direction in Educational Research : Alterable Variables," Phi Delta Kappan. 61 : 382 - 385, February, 1980.
- Boonruangrutana, Samrerng. A Model of School Effects. Doctor's Thesis, University of Illinois at Urbana - Champaign, 1978. 171 p.
- Bridge, R. Gary, Charles M. Judd and Peter R. Moock. The Determinants of Educational Outcomes : The Impact of Families, Peers, Teachers and Schools. Cambridge, Massachusetts, Ballinger Publishing Company, 1979. 350 p.
- Byrne, Donne and Marshall J. Hamilton. An Introduction to Personality : A Research Approach. Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice - Hall, 1966. 458 p.

- Carroll, John B. "A Model of School Learning," Teacher College Record. 64 : 723 - 733, May, 1963.
- Centra, John A. and David A. Potter. "School and Teacher Effects : An Interrelational Model," Review of Educational Research. 50 : 273 - 291, Summer, 1980.
- Dolan, Lawrence Joseph. "The Affective Correlates of Home Concern and Support, Instructional Quality and Achievement," Dissertation Abstracts International. 41 : 989 - A, September, 1980.
- Dreeben, R. On What is Learned in School. Massachusetts, Addison - Wesley Publishing Company, 1968. 160 p.
- Evans, Ellis D. "The Effect of Achievement Motivation and Ability upon Discovery Learning and Accompanying Incidental Learning upon Two Condition of Incentive Set," The Journal of Educational Research. 60 : 195 - 199, January, 1967.
- Fan, Chung - Teh. Item Analysis Table. Princeton, New Jersey, Educational Testing Service, 1952. 32 p.
- Flanders, Ned A. "Teacher - Pupil Contacts and Mental Hygiene," Journal of Social Issues. 15(1) : 30 - 39, 1959.
- Harnischfeger, Annegret and David E. Wiley. "Conceptual Issues in Models of School Learning," Journal of Curriculum Studies. 10 : 215 - 231, 1978.
- Hermans, Hubert J.M. "A Questionnaire Measure of Achievement Motivation," Journal of Applied Psychology. 54 : 354 - 355, 1970.
- Howsam, Robert B. and others. Educating a Profession. American Association of Colleges for Teacher Education, 1976. 171 p.
- Keisling, Herbert J. Multivariate Analysis of School and Educational Policy. Santa Monica, Calif., Ran Corporation, March, 1971.
- Kerlinger, Fred N. and Elazar J. Pedhazur. Multiple Regression in Behavioral Research. New York, Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1973. 534 p.

- Khan, Sar Biland. "The Contribution of Attitudinal Factors to the Prediction of Academic Achievement in Secondary School," Dissertation Abstracts. 27 : 2393 - A, February, 1967.
- Kibler, Robert J. and others. Objectives for Instruction and Evaluation. Boston, Allyn and Bacon, 1974. 203 p.
- Lawrenz, Frances. "Student Perception of the Classroom Learning Environment in Biology, Chemistry and Physics," Journal of Research in Science Teaching. 13 : 315 - 323, July, 1976.
- Lindgren, Henry O. Psychology in the Classroom. New York : John Wiley and Sons, 1967. 185 p.
- Marx, Melvin H. Learning : Interactions. London, The McMillan Company, 1970. 427 p.
- McClelland, David C. The Achieving Society. New York, The Free Press, 1961. 350 p.
- _____ "The Achievement Motive," in Motivation and Productivity. p.205 - 213 Bombay, Private Ltd., 1967.
- McClelland, David C. and others. The Achievement Motive. New York, Applenton - Century Crofts, 1953. 280 p.
- McClelland, Mary Elizabeth. "An Investigation of Selected Nonintellectual Variables and Their Relationship to College Academic Achievement," Dissertation Abstracts International. 30 : 2339 - A, 1969.
- Newsak, Rita Gray. "The Impact of Teacher Experience on the Achievement of Third - Grade Students in Inner - City Schools," Dissertation Abstracts International. 40 : 3766 - A, January, 1980.
- O'Reilly, R. "Classroom Climate and Achievement in Secondary School Mathematics Class," The Alberta Journal of Educational Research. 3 : 241 - 248, December, 1975.
- Paige, Richard Michael. "The Classroom Learning Environment on Academic and Individual Modernity in East Java, Indonesia," Dissertation Abstracts International. 39 : 3514 - A, December, 1978.

- Putti, Eddie Ross. "Predictors of Success in a Selected Community College Freshman English Writing Program," Dissertation Abstracts International. 40 : 5018 - A, March, 1980.
- Raffini, James p. "The Relationship Between Resultant Achievement Motivation and College Student Examination Performance," Dissertation Abstracts International. 31 : 1085 - A - 1086 - A, 1970.
- Russel, Ivan L. "Motivation for School Achievement : Measurement and Validation," The Journal of Educational Research. 68 : 263 - 266, February, 1969.
- Shim, Chung Phing. "A Study of the Cumulative Effect of Four Teacher Characteristics on the Achievement of Elementary School Pupils," Dissertation Abstracts International. 24 : 5225 - A - 5226 - A, 1964.
- Skon, Linda Delmor. "Effects of Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning Situations on Achievement and Reasoning Process," Dissertation Abstracts International. 40 : 4972 - A - 4973 - A, March, 1980.
- Song, Kae - Kyun. "Academic Achievement Motivation of Student of Agricultural Education and Its Relationship to Certain Variables," Dissertation Abstracts International. 32 : 2571 - A, November, 1970.
- Tatsuoka, Maurice M. Multivariate Analysis : Technique for Educational and Psychological Research. New York, Wiley, 1971. 310 p.
- Walberg, H.J. "Social Environment as a Mediator of Classroom Learning," Journal of Educational Psychology. 59 : 443 - 448, December, 1969.
- Walberg, Herbert J. and R.H. Anderson. Environment in the Classroom. Chicago, Ran McNally & Company, 1968, 530 p.
- Warwick, Paul Vincent. "Canonical Correlation Analysis : Sub - Program Cancorr," in Statistical Package for the Social Sciences. 2nd. ed., p. 515 - 527, New York, McGraw - Hill, Inc., 1975.

Withall, John. " The Development of a Technique for the Measurement of Social - Emotional Climate in Classrooms," The Journal of Experimental Education. 17 : 347 - 361, March, 1949.

Withall, John and W.W. Lewis. " Social Interaction in the Classroom," in Social Interaction in Educational Setting. p.25 - 60, Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice - Hall Inc., 1971.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

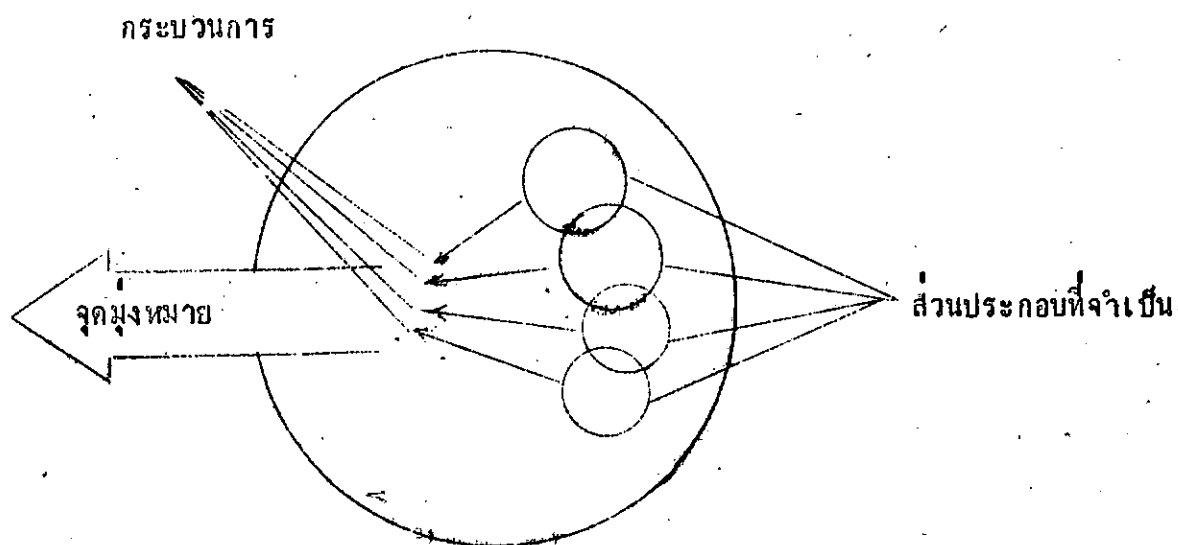
วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์

ขอบเขตของการศึกษา

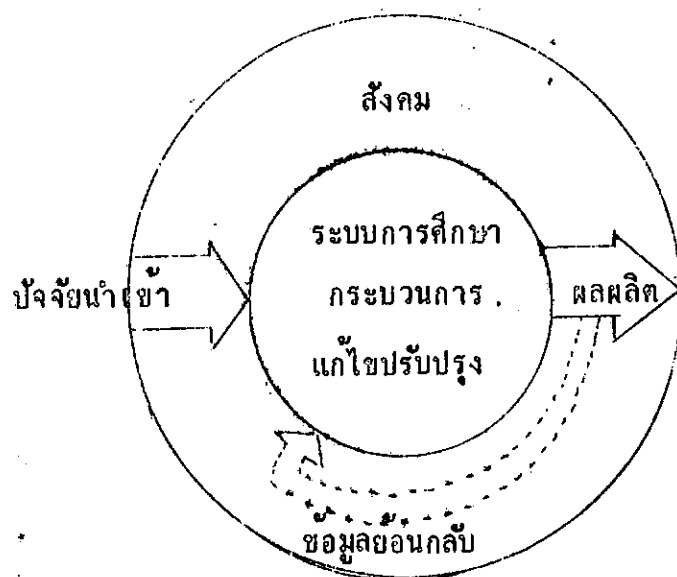
ในการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเรื่องระบบ (System) และการทำงานของระบบ ของบานาธีย์ (Banathy. n.d.) มาเป็นกรอบของการศึกษาและวิเคราะห์เชิงสาระสำคัญ เรื่องระบบและวิธีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบตามแนวคิดของบานาธีย์สรุปได้ดังนี้

ระบบ หมายถึง ส่วนประกอบต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อให้ปฏิบัติงานได้ผสมผสานกันในส่วนที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดขึ้นไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นโดยนัยนี้สิ่งที่เป็นระบบจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญสามประการคือ จุดมุ่งหมาย กระบวนการ และส่วนประกอบต่างๆ ที่จำเป็น องค์ประกอบของระบบทั้งสามประการดังกล่าวนี้จะต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอย่างดี กล่าวคือระบบใดๆ ก็ตามจำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนชัดเจน และจุดมุ่งหมายนี้ต้องเป็นที่รู้และเข้าใจได้ตรงกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพราะจุดมุ่งหมายเปรียบเสมือนทิศทางของระบบ ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไปกำหนดกระบวนการว่าถ้าจะไปให้ถึงจุดมุ่งหมายนั้นจะต้องใช้กระบวนการอย่างไร เมื่อเลือกกระบวนการที่เหมาะสมได้แล้วกระบวนการนั้นก็จะไปกำหนดส่วนประกอบหรือที่เรียกว่าปัจจัยนำเข้า (Inputs) อีกข้อหนึ่งว่าถ้าจะให้กระบวนการนั้นๆ เกิดขึ้นได้จริงแล้วจะต้องอาศัยส่วนประกอบหรือปัจจัยนำเข้าอะไรบ้าง แนวคิดเรื่องระบบของบานาธีย์ สรุปได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบของระบบ

สำหรับการทำงานของระบบนั้น บานาธีอธิบายว่าจะต้องมีปัจจัยนำเข้า (Inputs) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ระบบได้รับมาจากสังคมภายนอก ตัวอย่างสิ่งที่เป็นปัจจัยนำเข้าของระบบการศึกษาได้แก่ นักเรียน ครู งบประมาณ อุปกรณ์การศึกษา หรือแม้แต่ความคาดหวังของสังคมภายนอก ฯลฯ เมื่อระบบรับเอาปัจจัยต่างๆ มาจากสังคมภายนอกแล้ว ระบบก็จะนำมาเข้ากระบวนการ (Process) เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายนี้ต้องเป็นที่เข้าใจตรงกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แต่เนื่องจากระบบมีข้อจำกัดอยู่ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งหรือหลายทาง ดังนั้นภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่ระบบก็จะเลือกเอาวิธีการที่เห็นว่ามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุดไปใช้ จากนั้นระบบก็จะส่งผลผลิต (Outputs) ออกไปสู่สังคม ตัวอย่างผลผลิตของระบบการศึกษาก็คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เรียน ตลอดจนความรู้และทฤษฎีใหม่ๆ ที่ได้ผ่านการพิสูจน์ทดสอบมาแล้ว แต่เนื่องจากระบบได้ส่งผลผลิตออกไปสู่สังคมภายนอก ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ระบบจะต้องคอยติดตามตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตที่ส่งออกไป เพื่อนำข้อมูลย้อนกลับ (Feed-back) มาเป็นพื้นฐานในการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงการทำงานของระบบเสียใหม่ ในกรณีที่พบว่าผลผลิตที่ส่งออกไปนั้นยังมีคุณภาพไม่พึงประสงค์ การทำงานของระบบตามแนวคิดของบานาธีสรุปได้ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 การทำงานของระบบ

จากแนวคิดเรื่องระบบและการทำงานของระบบของบานาสีร์ตามที่ได้เสนอมานั้น
ผู้วิจัยได้อาศัยเป็นกรอบในการกำหนดขอบเขตการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีเอาไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย

2.1 นักเรียน มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพื้นเพเดิม สภาพความเป็นอยู่และพื้นฐาน

ความรู้

2.2 ครู มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพื้นความรู้ทางวิชาครู ระดับการศึกษาสายสามัญ

ระดับการศึกษาสายบาลี และนิคมัตตของครู

2.3 สถานที่เรียน

2.4 งบประมาณดำเนินการ

2.5 หลักสูตร

3. กระบวนการ ประกอบด้วย

- 3.1 การจัดการเรียนการสอน
- 3.2 การบริหารสำนักเรียน
- 3.3 การบรรจุครูเข้าสอน
- 3.4 การกำหนดเวลาเรียน
- 3.5 การจัดชั้นเรียน
- 3.6 การวัดและประเมินผล

4. ผลผลิต ประกอบด้วย

- 4.1 ความรู้นองนักเรียน
- 4.2 ทักษะของนักเรียน

วิธีการศึกษา

การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธี

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารประเภท หนังสือ วารสาร รายงานการประชุม และระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการศาสนาศึกษา
2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในกรมการศาสนา เจ้าสำนักเรียนและครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
3. วิเคราะห์ข้อมูลจากทะเบียนสำนักเรียน ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน และแบบสำรวจข้อมูลการอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2526 ที่กองศาสนาศึกษาและกองแผนงาน กรมการศาสนาได้เก็บรวบรวมไว้ซึ่งผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

ผลการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาหลักของพระภิกษุและสามเณร หรือเป็นศาสนศึกษาที่จะดำรงพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพรสืบไป (ชำเลื่อง พุฒจันทร์ 2526 : 107) จากการสัมภาษณ์ นายพิฑูร มลิวัลย์ อนุศาสนาจารย์กรมการศาสนาได้รับคำชี้แจงว่า เป็นเรื่องแปลกที่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนี้ไม่มีจุดมุ่งหมายเขียนเอาไว้อย่างชัดเจน ณ ที่แห่งใดเลย อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาจากหลักสูตรหรือแบบเรียนแล้วเข้าใจว่า การศึกษาบาลีของพระภิกษุและสามเณรตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาถึงสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์คงจะมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การให้ผู้เรียนมีความรู้ในหลักศาสนาจากพระพุทธพจน์ที่ได้บันทึกไว้เป็นภาษาบาลีโดยตรง เพราะในช่วงนี้การเรียนบาลีได้ใช้พระไตรปิฎกเป็นหนังสือเรียน แต่ครั้งใดที่มีการเปลี่ยนแปลงหนังสือที่ใช้เรียนจากพระไตรปิฎกมาเป็นคัมภีร์ขึ้นบรรณกถาจึงพระอาจารย์ยุคหลังๆได้แต่งขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จุดมุ่งหมายของการเรียนบาลีน่าจะเปลี่ยนไปอยู่ที่การให้ผู้เรียนมีความรู้ในวิชาบาลี เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าศาสนธรรมจากพระไตรปิฎกต่อไป (พิฑูร มลิวัลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

แนวความคิดดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับที่เสฐียรพงษ์ วรรณปก ให้ความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาของพระสงฆ์ในยุคคณานั้นมุ่งการท่องบ่นสาธยายพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก เป็นการศึกษาขั้นเตรียมการของการฝึกปฏิบัติเพื่อลดกิเลสและถอนตนออกจากวงจรของชีวิตที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ (เสฐียรพงษ์ วรรณปก 2522 : 58 - 59) ส่วนระบบการศึกษาบาลีของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อให้แปล

ภาษาบาลีที่จารึกพระพุทธรูปนอกเท่านั้น "ฉะนั้นก็มีร่องรอยการใช้เรียนจึงเหมือนกับ
 ดิถีขึ้นนารือธบายความ หรืออุณฺเฏไขเข้าไปสู่พระไตรปิฎกนั่นเอง" (เสฐียรพงษ์ วรรณปก
 2522 : 172)

ข้อนี้ แม้ว่าจะมีผู้ให้ความคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการเรียนพระปริยัติธรรม
 แผนกบาลีเอาไว้เป็นสองสมัยดังที่ได้อธิบายไปแล้ว แต่ถ้าวเคราะห์ดูแล้วจะเห็นว่าในที่สุดแห่ง
 การเรียนบาลีของพระภิกษุและสามเณรนั้นจะมีจุดมุ่งหมายอยู่เพียงประการเดียวนั่นคือ การ
 สืบต่ออายุของพระพุทธศาสนา เพราะในสมัยที่ใช้พระไตรปิฎกเป็นแบบเรียนนั้นจุดมุ่งหมาย
 คงจะไม่ได้ออกจำกัดอยู่แต่เพียงให้ผู้เรียนมีความรู้ในหลักศาสนาธรรมและเป็นพื้นฐานในการ
 ฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมของผู้เรียนเท่านั้น แต่น่าจะมีจุดมุ่งหมายที่เลอไปถึงว่าเมื่อผู้เรียนซึ่ง
 ก็คือพระภิกษุและสามเณรมีความรู้แล้วก็จะได้นำความรู้ในหลักศาสนาธรรมนั้นไปเผยแพร่แก่
 ประชาชนทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพราะนั่นเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่
 มีมาช้านานแล้ว และการที่ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนาธรรมกันมากขึ้นย่อมแสดง
 ให้เห็นภาวะความเจริญก้าวหน้าของพระพุทธศาสนา ส่วนในสมัยปัจจุบัน ธนุ แสงสงค์
 ได้กล่าวว่า การใช้คัมภีร์อรรถกถาเป็นแบบเรียนบาลีนั้น นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับสืบอายุ
 พระพุทธศาสนา เพราะพระไตรปิฎกฉบับที่ถือว่าเป็นภาษาบาลี การไม่รู้ภาษาบาลีก็จะไม่
 สามารถรู้พระพุทธรูปในพระไตรปิฎกได้โดยทั่วถึง และถ้าสิ้นความรู้พระไตรปิฎกเสียแล้ว
 พระพุทธศาสนาก็อาจจะต้องเสื่อมสูญไป (ธนุ แสงสงค์ ในกรมการศาสนา 2524 : 14)

ข้อสรุปเรื่องจุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ว่า เพื่อการ
 สืบต่ออายุของพระพุทธศาสนานั้นสอดคล้องกับโอวาทของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์องค์หนึ่ง
 ที่ว่า (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในกรมการศาสนา 2524 : 18)

การศึกษาในทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่ดั้งเดิมมาแล้วนั้น เป็นการศึกษาที่มุ่ง
 สืบต่ออายุพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักการที่ถูกต้องละทิ้งเสียมิได้ ไม่ว่าจะอยู่
 ในยุคใดสมัยใด เพราะถ้าทิ้งแล้วเป็นการทำลายพระศาสนา การสืบต่ออายุ
 พระพุทธศาสนานั้นมีวิธีสืบอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งคือการบวช อีกอย่างหนึ่งคือ
 การศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติกรรมฐานภาคปฏิบัตินั้นเป็นภาคที่มีความสำคัญต่อ
 พระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง แท้ก็มิได้หมายความว่าภาคปริยัติไม่มีความสำคัญ มี
 ความสำคัญคือเป็นการสอนเพื่อปฏิบัติ...

2. บัจฉิยนำเข้า

2.1 นักเรียน

2.1.1 พื้นเพเดิมของนักเรียน นักเรียนที่ได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษา
 พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของทางคณะสงฆ์นั้นได้แก่พระภิกษุและสามเณรที่ส่วนใหญ่มาจากตระกูล
 ชาวนาที่ยากไร้ในชนบท แม้กระทั่งพระภิกษุและสามเณรในกรุงเทพมหานครที่อยู่ประจำวัดเพื่อ
 เรียนหนังสือก็เป็นบุตรชาวชนบทเสียร้อยละ 97 - 99 และเกิดในครอบครัวยากจนไม่น้อยกว่า
 ร้อยละ 90 (พระราชมุนี ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2522 : 12 ก) เหตุที่เป็นเช่นนี้
 พระราชมุนีได้ชี้แจงว่าเป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าความเจริญก้าวหน้าในสังคม
 ไทยบันดาลให้เป็นไป พระสงฆ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวชนบทนี้ได้เข้ามาเพื่อการศึกษาเล่าเรียน
 ตามระบบประเพณีของไทย และโดยมากก็คือผู้ที่เข้าสู่ระบบการศึกษาของรัฐไม่ได้ เมื่อไม่มี
 โอกาสก็เลยไปบวชเรียนอาศัยร่มเงาบวรมีของพระพุทธศาสนา ในเมื่อพระสงฆ์ส่วนมากบวช
 เข้ามาในแนวทางของการศึกษาเช่นนี้การที่จะเรียนสูงขึ้นก็ต้องเข้าสู่กรุงเทพฯ เพราะใน
 กรุงเทพฯย่อมมีโอกาสมากกว่า ส่วนลูกหลานของชาวกรุงเทพฯ ชาวเมืองและต่อมาที่ชาว
 ตลาดทั่วไปนั้นได้มีโอกาสที่จะเข้าศึกษาแบบสมัยใหม่อยู่แล้วก็เลยไม่ต้องบวชเรียน เป็นอันว่า

ในเมืองก็ตาม ในกรุงเทพฯก็ตาม ผู้ที่เข้ามาสู่วัดในพระพุทธศาสนาเพื่อบวชเรียนในเวลานี้ ก็คือผู้ที่อยู่ในชนบททางไกลซึ่งการศึกษาของรัฐยังไม่ค่อยถึงและบริการของรัฐยังไม่มีให้ พระภิกษุและสามเณรเหล่านั้นจึงต้องมาอาศัยเรียนในระบบการศึกษาทางพระพุทธศาสนา (พระราชวรมนี 2527 ก. 37 - 44)

2.1.2 สภาพความเป็นอยู่ พระภิกษุและสามเณรจากชนบทที่ได้เข้ามาพำนักอาศัยอยู่ตามวัดต่างๆในเขตเมือง หรือแม้แต่ในกรุงเทพมหานครเพื่อศึกษาเล่าเรียนนั้นไม่ได้มีความเป็นอยู่ที่สุขสบายเท่าใดนัก พระมหาสมภาร พรหมพา (พระมหาสมภาร พรหมพา 2526 : 27) ได้เขียนแล้วว่า "สำหรับนักบวชบ้านนอกที่ได้เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพมหานครมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น ท่านผู้อ่านที่อยู่ห่างวัดอาจประหลาดใจก็ได้ว่า เป็นพระเป็นเณรแล้วยังต้องเคืองคร่อนอยู่หรือ ก็ขอให้ทราบว่าที่อยู่สุขสบายก็เฉพาะท่านมีศรัทธาบรรดาศักดิ์เท่านั้นดอก" พระภิกษุและสามเณรที่ได้เข้ามาพำนักเพื่อศึกษาเล่าเรียนอยู่ตามวัดต่างๆในเขตตัวเมืองหรือในกรุงเทพมหานครนั้นก็ไม่ได้เรียนพระปริยัติธรรมที่วัดแห่งนั้นเสมอไปทุกรูป เพราะวัดบางวัดมีพระภิกษุและสามเณรจำนวนน้อย หากครูสอนพระปริยัติธรรมได้ยาก และไม่มีกำลังในการดำเนินการสำนักเรียนจึงจัดให้พระภิกษุและสามเณรไปเรียนบาลีชั้นต่างๆ ในสำนักเรียนวัดใกล้เคียง หรือสำนักเรียนเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค หรือสำนักเรียนวัดที่มีความสัมพันธ์กันในทางการปกครองก็ได้ (ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ 2526 : 107) การที่นักเรียนต้องพำนักอยู่ที่วัดหนึ่งแล้วเดินทางไปเรียนยังอีกวัดหนึ่งทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเรียน เช่น นักเรียนที่มาจากต่างวัดมักไปถึงสำนักเรียนไม่ทันเวลาเรียน และถ้าเจ้าอาวาสวัดที่พำนักอยู่นั้นไม่สนใจการศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุและสามเณรในวัดของตน ประกอบกับทางสำนักเรียนไม่ได้เคร่งครัดเรื่องเวลาเรียนของนักเรียนอย่างจริงจังด้วยแล้วก็อาจทำให้นักเรียนไม่ไปเรียนหรือไม่ เช่นนั้นก็นานๆไปเข้าชั้นเรียนสักครั้งหนึ่ง ปัญหาจึงถึงกับมีผู้เสนอแนะให้ทางวัดที่เป็นสำนักเรียนลดจำนวนเด็กวัดให้น้อยลงเพื่อให้ได้มีที่พำนักให้แก่เด็กเรียนอย่างเพียงพอ (กรมการศาสนา 2526 ง. 67)

2.1.3 อายุ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ แม้จะเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณรในพระพุทธศาสนาเท่านั้นก็ตาม แต่มีสภาพที่เปิดกว้างสำหรับพระภิกษุสามเณรทุกรูปที่มีความประสงค์จะเรียนโดยไม่จำกัดอายุ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่หก ซึ่งมีอายุประมาณ 12 ขวบ หากไม่สามารถจะศึกษาต่อไปในระบบเดิมได้ด้วยข้อจำกัดบางประการด้วยบรรพชาเป็นสามเณรแล้ว จะเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมในระบบของทางคณะสงฆ์ก็ได้ เช่นเดียวกับพระภิกษุที่ได้อุปสมบทเมื่ออายุมากแล้ว ถ้าประสงค์จะเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมก็ได้เช่นกัน ดังนั้นนักเรียนที่ได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมของทางคณะสงฆ์จึงมีอายุที่แตกต่างกันออกไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 72)

2.1.4 พื้นฐานความรู้ ในการรับเอนักเรียนเข้ามาสู่ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ทางคณะสงฆ์ไม่ได้กำหนดพื้นฐานความรู้หรือระบบการศึกษาทางสายสามัญเอาไว้ว่าจะต้องสำเร็จการศึกษาจากระดับใดมาห นักเรียนอาจจบประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไปก็มาเข้าเรียนในระดับประโยคหนึ่ง-สองได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 76) อย่างไรก็ตามการศึกษาแผนกบาลีก็มีข้อกำหนดเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้ทางแผนกธรรมอยู่บ้างเหมือนกัน เช่น นักเรียนที่ได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์นั้น อาจเริ่มเรียนนักธรรมชั้นตรีของแผนกธรรมไปพร้อมกับเรียนประโยคหนึ่ง-สองของแผนกบาลีเลยก็ได้ แต่ถ้าเรียนไปแล้วยังสอบไม่ผ่านนักธรรมชั้นตรี ถึงแม้ว่าจะสอบได้เปรียญธรรมสามประโยคแล้วก็ตาม ก็จะไม่มียกย่องได้เปรียญธรรมสามประโยคนั้น นักเรียนที่สอบได้นักธรรมชั้นโทจึงมีสิทธิได้เปรียญธรรมสี่ประโยค และเมื่อสอบได้นักธรรมชั้นเอกจึงจะมีสิทธิได้เปรียญธรรมห้าประโยคขึ้นไป (กรมการศาสนา 2526 ข. 47)

2.2 ครู

2.2.1 พื้นความรู้ทางวิชาครู เกี่ยวกับพื้นความรู้ทางวิชาครูของครู

ผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้เล่าเอาไว้ว่า (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในกรมการศาสนา 2524 : 11 - 12) "การหาครูมาสอนพระปริยัติธรรมเท่าที่ผ่านมา ในประเทศไทยใช้หลักว่าใครมีความรู้ก็เป็นครูได้ ความรู้ที่กล่าวนี้หมายถึงความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน เช่นรู้พระสูตรก็สอนพระสูตรได้ รู้พระอภิธรรมก็สอนพระอภิธรรมได้ รู้บาลีก็สอนบาลีได้ ส่วนความรู้ในหลักวิชานั้นไม่ได้คำนึงถึงกันเลย" มาในระยะหลังๆ ได้เกิดเห็นความจำเป็นของการฝึกหัดครูพระปริยัติธรรมขึ้นมา สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัยร่วมกับคณะกรรมการยุติได้เปิดโรงเรียนครูพระปริยัติธรรมขึ้นเพื่อผลิตครูสอนพระปริยัติธรรม โดยให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้คัดเลือกส่งเข้ามาศึกษาจังหวัดละหนึ่งรูป โดยการคัดเลือกพระภิกษุและสามเณรผู้ได้นักธรรมชั้นเอกและเปรียญธรรมสี่ประโยคเป็น อย่างต่ำ มีความประพฤติเรียบร้อยและมีสุขภาพดีพอที่จะเรียนได้ แต่โรงเรียนแห่งนี้ตั้งแต่ดำเนินการมาก็ผลิตครูออกไปได้น้อยมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 50) ส่วนทางแม่กองบาลีนั้นก็ได้มองเห็นความจำเป็นที่จะอบรมครูให้มีความรู้ทางวิชาครู เพื่อจะได้ช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงได้ตั้งโรงเรียนอบรมครูพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ขึ้นที่วัดสามพระยา โดยมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้อำนวยการควบคุมดำเนินการทั้งปวงและกรมการศาสนาเป็นผู้รับสนองงานจัดประชุมอบรมถวายความรู้ให้เป็นครั้งคราว นอกจากนั้นพระภิกษุและสามเณรที่เป็นครูสอนบาลีจำนวนหนึ่งได้ใช้สิทธิในการเป็นครูสมัครสอบวิชาชุดครูของกรมการฝึกหัดครูในระดับ พ.ศ. และ พ.ม. ซึ่งจากการสำรวจทะเบียนสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียนพบว่า มีครูสอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูป สมัครสอบได้วุฒิทางครูดังตาราง 20

ตาราง 20 จำนวนครูที่ได้วุฒิทางครูจากการสอบวิชาชุด

สำนักเรียน	จำนวนครูทั้งสิ้น	จำนวนครูที่มีวุฒิ พ. กศ.	จำนวนครูที่มีวุฒิ พ. ม.
1. วัดนวลนรดิศ	5	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	18	4	1
3. วัดปทุมคงคา	37	4	1
4. วัดไตรมิตรวิทยาราม	20	8	2
5. วัดหิรัญบุรี	7	3	-
6. วัดนาคนกลาง	11	-	1
รวม	98	19	5

จากตาราง 20 เห็นว่าครูผู้สอนแผนกบาลีส่วนมากยังไม่มีวุฒิทางครู และในจำนวนครูที่มีวุฒิทางครูนั้นส่วนมากเป็นผู้ที่ได้รับวุฒิระดับ พ. กศ.

2.2.2 ระดับการศึกษาทางบาลี จากการสำรวจทะเบียนสำนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียน พบว่า มีครูผู้สอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูป ซึ่งมีวุฒิทางเปรียญธรรม ดังตาราง 21

ตาราง 21 จำนวนครูที่มีวุฒิทางบาลีระดับประโยคต่างๆ

สำนักเรียน	ประโยค 1 - 2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
1. วัดฉนวนรจิต	-	1	1	3	-	-	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	-	-	10	2	3	1	1	1
3. วัดพุทธมณฑล	-	16	9	3	4	1	2	2
4. วัดไตรมิตร	-	-	3	3	3	2	2	7
5. วัดหิรัญบุรี	-	-	-	2	1	-	-	4
6. วัดนาคกลาง	-	2	4	2	1	1	1	-
รวม	-	19	27	15	12	5	6	14

จากตาราง 21 เห็นว่าผู้ที่เป็นครุสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีวุฒิทางบาลีแตกต่างกันออกไปตั้งแต่ระดับเปรียญธรรมสามประโยค ไปจนถึงเปรียญธรรมเก้าประโยค โดยที่ครูวุฒิเปรียญธรรมเจ็ดประโยคมีน้อยที่สุด และครูส่วนใหญ่มีวุฒิเปรียญธรรมสี่ประโยค

2.2.3 ระดับการศึกษาสายสามัญ จากการสุ่มตัวอย่างทะเบียนสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียนพบว่า มีครูผู้สอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูป มีระดับการศึกษาสายสามัญดังตาราง 22

ตาราง 22 จำนวนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับต่างๆ

ระดับการศึกษา สำนักเรียน	ป.4	ป.7 หรือ เทียบเท่า	มศ.3 หรือ เทียบเท่า	มศ.5 หรือ เทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
1. วัดนวลนรดิศ	2	1	2	-	-	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	7	-	3	6	1	1	-
3. วัดปทุมคงคา	7	3	3	17	1	5	1
4. วัดไตรมิตร	4	-	4	10	2	-	-
5. วัดหิรัญบุรี	-	2	-	5	-	-	-
6. วัดนาครกลาง	7	2	1	-	-	1	-
รวม	27	8	13	38	4	7	1

จากตาราง 22 เห็นว่าผู้ที่เป็นครุสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีระดับการศึกษาสายสามัญแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ผู้ที่จบเพียงชั้นประถมศึกษาที่สี่ขึ้นไปจนถึงผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ครูที่มีการศึกษาระดับมัธยมปีที่ห้าหรือเทียบเท่ามีจำนวนมาก รองลงมาได้แก่ครูที่มีระดับการศึกษาทางสายสามัญเพียงชั้นประถมศึกษาที่สี่

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับระดับการศึกษาสายสามัญของครูนั้น จากการวิเคราะห์พบว่า ครูที่มีพรรษาน้อยมีแนวโน้มว่าจะได้รับการศึกษาทางสายสามัญสูงกว่าครูที่มีพรรษามาก (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.2933)

2.2.4 นิคมภัตของครู นิคมภัตเป็นเงินอุดหนุนบำรุงฐานะครูสอนพระปริยัติธรรมพระราชวรมุณีอธิบายว่า นิคมภัตไม่ใช่เงินเดือนของครูเพราะไม่ได้จ่ายให้ตามปริมาณงาน ไม่มีการเพิ่มหรือขึ้นได้ตามอายุการปฏิบัติงาน ไม่มีการจ่ายเบี้ยเลี้ยง และไม่มีรางวัลการปฏิบัติงานเกินเวลา (พระราชวรมุณี 2527 ข. 55) ในทางปฏิบัติโดยทั่วไปครูผู้สอนแผนกบาลีได้รับนิคมภัตแตกต่างกันออกไปในแต่ละสำนักเรียน บางวัดจะถวายนิคมภัตแก่ครูผู้เริ่มสอนในปีแรกในอัตราเท่ากันหมด โดยไม่คำนึงว่าครูผู้สอนจะสำเร็จเปรียญธรรมประโยคใดมา และจากนั้นจะเพิ่มนิคมภัตขึ้นตามประสบการณ์ที่สอนในปีต่อไป อัตราการเพิ่มก็ไม่เท่ากันอีกในแต่ละสำนักเรียน เงินที่ใช้จ่ายเป็นค่านิคมภัตแก่ครูผู้สอนนี้มาจากเงินอุดหนุนที่กรมการศาสนาจัดสรรให้ แต่เท่าที่ผ่านมาพบว่าไม่พอเพียงและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครูผู้สอนหมดกำลังใจ (กรมการศาสนา 2524 : 475) กรมการศาสนา 2526 : 45) อนึ่งในสำนักเรียนบางแห่งที่มีรายได้จากการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเป็นของตนเองก็ได้จัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งเป็นนิคมภัตเพิ่มให้แก่ครู เช่น นิคมภัตของครูในสำนักเรียนวัดชนะสงคราม และวัดพนัญเชิงส่วนหนึ่งได้มาจากดอกเบี้ยเงินฝากของมูลนิธิของวัด

2.3 สถานที่เรียน สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากจัดการเรียนการสอนที่อาคารเรียนพระปริยัติธรรม โดยมากสำนักเรียนที่มีอาคารเรียนโดยเฉพาะนี้มักเป็นสำนักเรียนขนาดใหญ่ เปิดสอนหลายระดับประโยค มีทุนทรัพย์มาก ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร วัดชนะสงคราม วัดหิรัญรูจี ฯลฯ ในต่างจังหวัดได้แก่ สำนักเรียนวัดชัยภูมิวนาราม จังหวัดชัยภูมิ วัดสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี วัดนิเวศน์วิทยาราม จังหวัดขอนแก่น วัดพระธาตุ จังหวัดสุโขทัย และวัดสวนดอก จังหวัดลำปาง สถานที่ที่ใช้เป็นสถานศึกษาบาลีของพระภิกษุและสามเณรกันมากรองลงไปได้แก่ ศาลาการเปรียญ สำนักเรียนที่ใช้ศาลาการเปรียญจัดการเรียนการสอนนี้มักเป็นสำนักเรียนขนาดปานกลาง

เปิดสอนเฉพาะระดับประโยคต้นๆ มีผู้สมัครไม่มาก และส่วนมากอยู่ในต่างจังหวัด เช่น
 สำนักเรียนวัดหนองไฉ้ จังหวัดสุโขทัย วัดค่านชัย จังหวัดขอนแก่น วัดศรีสุเมธังค์
 จังหวัดสกลนคร และวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง ฯลฯ สถานที่อย่างอื่นภายในสำนักเรียน
 ซึ่งใช้เป็นที่พักจัดการเรียนการสอนไม่มี นอกจากนี้ในบางสำนักเรียนด้าบางปีมีนักเรียนเรียน
 กันเป็นจำนวนมากก็อาจใช้ศาลาสถานอย่างอื่นเป็นห้องเรียนเพิ่ม เช่น สำนักเรียนวัดธาตุ
 จังหวัดขอนแก่น ปกติมีอาคารเรียนโดยเฉพาะแต่ในปี พ.ศ. 2526 มีจำนวนนักเรียนมาก
 ต้องใช้วิหารครอบองค์พระเจดีย์เป็นห้องเรียนเพิ่ม และที่สำนักเรียนวัดตาลเรียง จังหวัด
 ขอนแก่นปกติใช้ศาลาการเปรียญ แต่ในปีใดมีนักเรียนบวชมากก็ใช้ปะรำเล็กๆ และแม้แต่
 ภูมิเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนเพิ่ม (ฝ่ายวิเคราะห์และประเมินผล กองแผนงาน
 แบบสำรวจการอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2526)

2.4 งบประมาณ งบประมาณที่ใช้ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม
 ของคณะสงฆ์นั้นมาจากสองทางด้วยกันคือ งบประมาณแผ่นดินที่กรมการศาสนาได้จัดสรรให้
 ในหมวดเงินอุดหนุนและงบประมาณจากศาสนสมบัติกลาง ในปีงบประมาณ 2527 กรมการ
 ศาสนาได้จัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นจำนวน 10 ล้านบาท และทาง
 คณะสงฆ์ได้อนุมัติให้ใช้งบประมาณศาสนสมบัติกลางเพื่อการอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม
 อีก 1.21 ล้านบาท งบประมาณสองแหล่งดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่ใช้เป็นเงินอุดหนุนสำนักเรียน
 และอุดหนุนบำรุงฐานะของครูผู้สอนที่เรียกว่านิคยภัต อนึ่ง งบประมาณที่ทางสำนักเรียนได้
 รับนี้ไม่อาจวิเคราะห์ให้เห็นในรูปของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยรายหัวของนักเรียนแผนกบาลีแต่ละรูปได้
 เนื่องจากว่าบางสำนักเรียนได้เปิดสอนทั้งพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และแผนกธรรม และ
 นักเรียนในสำนักเรียนนั้นก็เรียนทั้งสองแผนกในเวลาเดียวกัน งบประมาณที่สำนักเรียนได้รับ
 ก็ถูกนำไปใช้ร่วมกันโดยไม่ได้แยกจ่ายตามประเภทการศึกษาเอาไว้ให้เด่นชัด อย่างไรก็ตาม

ถ้าพิจารณาจากจำนวนสำนักเรียน จำนวนครูและนักเรียนโดยรวมๆ แล้วนับว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ใช้ทุนน้อยมาก สำนักเรียนส่วนมากได้รับงบประมาณช่วยเหลือปีละ 100 - 200 บาท (พระราชวรมนี 2527 ข. 53,111) สำหรับสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนมากได้ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อปี ที่ได้มากกว่าปีละ 1,000 บาทมีอยู่เพียงไม่กี่สำนักเรียน เช่น สำนักเรียนวัดพระเชตุพน วัดมกุฏกษัตริยาราม วัดเบญจมบพิตร วัดพุทธคงคา ฯลฯ การที่สำนักเรียนสามารถจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุและสามเณรได้ด้วยเงินลงทุนเพียงจำนวนเล็กน้อยนั้นพระราชวรมนีได้อธิบายว่าเป็นเพราะสำนักเรียนได้รับการอุปถัมภ์บำรุงจากประชาชนเป็นสำคัญ โดยที่การบำรุงของประชาชนนี้มาในรูปของการถวายปัจจัยสี่แก่พระภิกษุและสามเณรผู้เรียนและผู้สอนเป็นรายบุคคลตามความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับอุทิศถ้ำบ้าง มาในรูปของการบำรุงกิจการต่างๆ เช่น มูลนิธิ การบริจาคสร้างโรงเรียนเป็นต้นบ้าง (พระราชวรมนี 2527 ข. 113)

2.5 หลักสูตร การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์นั้นได้จัดกันมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยที่ในสมัยนั้นได้ใช้พระไตรปิฎกเป็นหลักสูตรการศึกษา ล่วงมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ยังคงใช้พระไตรปิฎกเป็นหลักสูตรอยู่เช่นเดิม เพียงแต่ว่าในสมัยนี้ได้แบ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีออกเป็นสามชั้นคือ บาเรียนตรี บาเรียนโท และบาเรียนเอก พระไตรปิฎกได้ถูกใช้เป็นหลักสูตรการศึกษาตลอดจนถึงสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ใช้คัมภีร์อรรถกถาซึ่งรจนาขึ้นโดยพระอาจารย์ในสมัยนั้นเป็นหลักสูตรแทนพระไตรปิฎกสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ (พิฑูร มลิวัดย์ ในกรมการศาสนา 2526 ง. 2) ตลอดระยะเวลาเกือบสองศตวรรษที่ผ่านมา หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้รับการเปลี่ยนแปลงอยู่บ้าง หากแต่ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปอย่างเชื่องช้าและเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สาละ

สำคัญคือการใช้ตำมที่รื้อรรถดดา เป็นหัวใจของการศึกษาก็ยังคงเป็นอยู่เช่นเดิม ไม่มีการเรียนวิชาการใหม่ๆ ที่จำเป็นและสอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแต่ประการใด ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงมีลักษณะที่เน้นวิชาการในแนวลึกเพียงสาขาเดียว พระราชวรมุนีอธิบายว่าการที่ทางคณะสงฆ์ไม่ยอมเกี่ยวข้องกับวิชาการที่มากับความเจริญแบบใหม่ทั้งที่ความจริงก็เกี่ยวข้องกัน ทำให้ไม่มีการปรับปรุงระบบการศึกษาหรือแม้แต่ส่วนประกอบภายในระบบการศึกษาของคนเมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้มองเห็นกันว่าเนื้อหาวิชาการที่พระภิกษุสามเณรเล่าเรียนกันอยู่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและช่วยเหลือสังคมได้ เกียรติ ฐานะ และคุณค่าของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ลดต่ำลง ซึ่งจะเห็นได้ชัดโดยการเทียบเกียรติ และฐานะของผู้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเมื่อระยะ 50 - 70 ปีที่แล้วเมื่อเริ่มจะมีการศึกษาแผนใหม่กับสมัยปัจจุบัน ในสมัยก่อนนั้นพระสงฆ์ที่เป็นเปรียญแม่เพียงชั้นต้นก็จะเป็นที่สนใจ เป็นที่รู้จักและนิยมนับถือของประชาชนทั่วไป หากลาสิกขาบทไปแล้วยังเป็นผู้มีเกียรติในสังคมได้รับการยกย่องเชื่อถือเชิญให้ดำรงฐานะหรือตำแหน่งงานอันสูง แต่พร้อมกับที่สังคมภายนอกพัฒนาก้าวหน้าและสังคมสงฆ์ยุคนี้อยู่กับที่ ฐานะของผู้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมถูกลดต่ำลงๆ จนเห็นได้ชัดในขณะนี้ว่า แม้แต่ผู้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมชั้นสูงสุดในปัจจุบันก็ยังไม่มียกย่องเท่าผู้สอบได้ชั้นต่ำสุดในสมัยก่อน (พระราชวรมุนี 2527 ช. 213 - 220)

3. กระบวนการ

3.1 การเรียนการสอน การเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมใช้วิธีสอนให้ท่องจำจากตำรา หนังสือเรียน และทำแบบฝึกหัดเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้อุปกรณ์การสอนโดยเฉพาะเครื่องช่วยสอนสมัยใหม่อย่างที่ใช้กันในโรงเรียนของรัฐน้อยมาก (เสฐียรพงษ์ วรรณปก 2522 : 64 ชำเลือง วัชรจันทร์ 2526 : 107 พระมหาสมภารพรหมทา 2526 : 12) เป็นที่น่าสังเกตว่าการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นได้

เน้นการท่องจำเป็นหลักสำคัญจริงๆ แม้กระทั่งในการประชุมครูสอนพระปริยัติธรรม ณ วัดสามพระยา เมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่ประชุมก็ยังให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงผลการเรียนวิชาบาลีเอาไว้ว่า ควรจะต้องเน้นให้นักเรียนได้ท่องหลักบาลีไวยากรณ์ให้จบก่อนเปิดเรียนอย่างน้อย 1 เล่ม (กรรมการศาสนา 2524 : 469) เหตุที่การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีสภาพเช่นนี้ คงเป็นเพราะว่าครูผู้สอนส่วนมากไม่เคยได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรมทางด้านหลักการสอนมาก่อน เมื่อเป็นนักเรียนเคยเรียนกับครูมาอย่างไร พอมาเป็นครูสอน ก็มักจะสอนตามแบบนั้นไปด้วย ดังจะเห็นได้จากคำชี้แจงของพระราชจินตามณี เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ (พระราชจินตามณี ในกรรมการศาสนา 2523 : 51) ที่ว่า "ครูปริยัติธรรมของเราไม่เคยมีการอบรมกันหรือเรียนกันมาก่อน การสอนจึงเป็นไปตามบุญตามกรรม ตามวิธีการเก่าๆที่เราเคยใช้กันมา" นอกจากนั้นพระพนมทมาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดนครพนม (พระพนมทมาจารย์ ในกรรมการศาสนา 2523 : 54) ก็ได้ให้ข้อคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า "ครูปริยัติธรรมของเรานั้น แต่ไหนแต่ไรมาไม่มีการอบรมกันโดยตรง ได้เรียนมาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น เช่นเราได้เรียนจากครูอาจารย์อย่างไร เรียนบาลีมาในวิธีการใด ก็สอนนักเรียนไปในวิธีการนั้น เป็นอย่างนี้กันโดยมาก"

3.2 การบริหารสำนักเรียน พระราชวรมุนีชี้แจงว่าเรื่องการบริหาร การดำเนินงานและการจัดการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมนั้นเป็นเรื่องของวัดหรือท้องถิ่นที่จะดำเนินการกันเอง ทางฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ไม่ได้มาเกี่ยวข้องด้วย การจัดการศึกษาในท้องถิ่นต่างๆก็ไม่ใช่วิธีรวมทุนรวมกำลังและวิธีกระจายทุนกระจายกำลัง แต่ใช้วิธีที่ว่าวัดใดมีทุนมีกำลัง เช่น มีผู้เรียนและผู้สอน ก็จัดการเรียนการสอนขึ้น วัดไหนไม่มีทุนไม่มีกำลังหรือปีใดหมดทุนหมดกำลังก็ไม่จัด (พระราชวรมุนี ในกรรมการศาสนา 2521 : 356) นอกจากนั้นวัดที่ได้เปิดเป็นสำนักเรียนแล้ว ก็ไม่มีกฎ ระเบียบ เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรม

เอาไว้เป็นแนวปฏิบัติให้เหมือนกัน การดำเนินงานและการจัดการศึกษาเล่าเรียนจะเป็นไป
อย่างไรก็ขึ้นอยู่กับแต่ละสำนักเรียนเอง (กรมการศาสนา 2524 : 488 - 489) สมเด็จพระ
มหาธีรวงศ์ (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ในกรมการศาสนา 2523 : 24 - 25) ได้
เล่าไว้ในที่ประชุมครูปริยัติธรรมตอนหนึ่งว่า

การศึกษาพระปริยัติธรรมของเรานั้นทำแบบกันเอง เปิดก็ไม่เหมือนกันบางวัด
ก็เปิดเข้าพรรษาแล้วแปดวัน บางวัดก็เปิดก่อนวิสาขบูชา บางวัดก็เปิดหลัง
วิสาขบูชาอย่างวัดราชผาติการาม ถ้าวิสาขบูชาตกเดือนหก ก็เปิดหลัง ปีนี้
(พ.ศ. 2523) วิสาขบูชาเลื่อนไปเดือนเจ็ดก็เปิดแล้วตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม
2523 แต่วัดอื่นๆเปิดไม่เหมือนกัน โดยมากหัวเมืองเราเปิดในพรรษาแต่ว่า
เมื่อสอบๆพร้อมกัน เราไม่ได้บังคับเวลาเรียนว่าเท่านั้นเท่านั้นชั่วโมง เราถือ
เอาความรู้เป็นเกณฑ์...

นอกจากนั้น ท่านได้เล็งถึงสภาพการจัดการศึกษาภายในสำนักเรียนโดย
ทั่วไปว่า ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนเป็นสำคัญ ถ้าเจ้าสำนักเรียนรูปใดมีความสนใจต่อการ
ศึกษาของพระภิกษุสามเณรแล้วการศึกษาในสำนักเรียนนั้นก็จะเจริญเรื่อยไป ดังที่ท่านได้
ยกตัวอย่างให้เห็นว่า (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ในกรมการศาสนา 2524 : 38)

สำนักเรียนวัดหน้าพระธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น มีนักเรียนมากทั้ง
นักธรรมและบาลี ท่านพระครูปริยัติสุวโรประการเป็นเจ้าอาวาส ท่านบอกว่า
ครูบาอาจารย์และนักเรียนไม่ต้องเดือดร้อน การใช้จ่ายเอาไว้เป็นภาระของฉั
ฉันทาให้เอง เมื่อคนรู้อย่างนี้เข้าเขาก็ส่งข้าวสารมาให้เป็นกระสอบๆ จดบัญชี

ก็เอามอบถวายไว้ ผักหน้าอาหารท่านหามาไว้ตั้งครัวเลี้ยงพระ นักเรียนก็สบาย
ครูบาอาจารย์ก็มีนิคมภัต ครั้นพอท่านพระครูมรณภาพไปแล้วสำนักเรียนวัดหน้า-
พระธาตุก็ร้างโรยตามไปด้วย

3.3 การบรรจุครู ในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์
นั้นกำหนดไว้ว่า ครูผู้สอนต้องเป็นภิกษุหรือสามเณรเปรียญ และมีวิทยฐานะกำหนดตามคุณภาพ
แห่งลักษณะวิชาที่สอนโดยปกติเจ้าอาวาสวัดจะเป็นผู้จัดดำเนินการของสำนักเรียน ซึ่งมี
ตำแหน่งเรียกว่า เจ้าสำนักเรียน เจ้าสำนักเรียนนี้ต้องเป็นผู้จัดหาพระภิกษุหรือสามเณรเปรียญ
ที่มีวิทยฐานะที่จะเป็นครูสอนปริยัติธรรมในสำนักเรียนนั้นมาเสนอต่อเจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งเป็น
ครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียนนั้นๆ (ซ้ำเลื่อง วุฒิจันทร์ 2526 : 109) ส่วน
เรื่องที่จะกำหนดแน่นอนลงไปว่า ระดับประโยคใดควรใช้ครูที่มีวิทยฐานะอย่างไรบ้างตามประโยคใด
นั้น ทางคณะสงฆ์ไม่มีหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางกำหนดเอาไว้ ครูที่ทางสำนักเรียนจัดหาขึ้นมา
เองส่วนมากเป็นพระภิกษุและสามเณรที่มีวิทยฐานะบาลีแตกต่างกันออกไป สำนักเรียนส่วนมาก
ถ้าได้ครูที่มีวุฒิเปรียญธรรมสามประโยคขึ้นไปก็ให้สอนแผนกบาลีได้แล้วแต่สำนักเรียนบางแห่ง
เช่น วัดชนะสงครามนั้นได้กำหนดไว้ว่า ครูที่จะมาสอนแผนกบาลีไม่ว่าจะสอนวิชาอะไร สอน
ระดับประโยคใดก็ตามจะต้องมีวุฒิเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่าหกประโยค (พระมหาประกอบ
ธมฺมเสฏฺฐ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร และสุภกุล เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่วัดชนะสงคราม เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2527 จากทะเบียนครูซึ่งผู้วิจัยสุ่มมา
จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานคร
จำนวน 16 แห่งพบว่า ในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละระดับประโยคนั้น ใช้ครู
ที่มีวิทยฐานะบาลีสอนแตกต่างกันออกไป ดังตาราง 23

ตาราง 23 วิชาของครูที่สอนแผนกบาลีแต่ละระดับ

ระดับที่สอน วิชาครูที่สอน	ประโยค 1 - 2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
ป.ธ. 1 - 2	2	-	-	-	-	-	-	-
ป.ธ. 3	2	-	-	-	-	-	-	-
ป.ธ. 4	13	8	1	-	-	-	-	-
ป.ธ. 5	13	12	4	-	-	-	-	-
ป.ธ. 6	8	10	11	1	1	-	-	-
ป.ธ. 7	2	2	3	6	-	-	-	-
ป.ธ. 8	5	3	3	2	1	-	-	-
ป.ธ. 9	1	4	3	6	8	6	-	-

จากตาราง 23 แสดงว่าครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากสอนในระดับประโยคที่ต่ำกว่าวุฒิของตนเอง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ยังมีการใช้ครูสอนในระดับประโยคที่เท่ากับวุฒิของครูอยู่ คือ ประโยคหนึ่ง-สองและประโยคหก

โดยทั่วไปสำนักเรียนได้ครูมาสอนด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. ครูซึ่งอายุมากแล้วและอยู่ในท้องถิ่นนั้นเต็มใจและสมัครใจมาช่วยสอนให้เอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 72)

2. การมีข้อตกลงระหว่างนักเรียนกับสำนักเรียน เช่น กรณีที่นักเรียนจากวัดในชนบทมาพักอาศัยเพื่อการศึกษาเล่าเรียนในวัดที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อศึกษาเล่าเรียนจบเปรียญธรรมประโยคสูงๆแล้ว ก่อนที่จะกลับไปยังภูมิลำเนาเดิมของตนก็จะต้องอยู่ช่วยเป็นครูสอนในสำนักเรียนแห่งนั้นอีกระยะเวลาหนึ่งก่อนตามแต่ข้อตกลง (พระมหาทวีสุข สूरจิตฺโต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ศุภกุล เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดนรนาถสุนทริการาม เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

3. สำนักเรียนในต่างจังหวัดที่ขาดแคลนครูของครูจากสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครไปช่วยสอน แต่ครูที่ไปช่วยสอนก็ไม่ได้ช่วยสอนประจำที่สำนักเรียนแห่งนั้นเป็นเวลานานหลายปี เพราะปกติพระภิกษุที่ปฏิบัติศาสนกิจอยู่มากเป็นผู้ที่ต้องทำงานหลายด้านไปพร้อมๆกันนอกเหนือจากการเป็นครูสอน ฉะนั้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งพระภิกษุที่เป็นครูเหล่านี้ก็มักจะได้รับภาระการอาราธนาให้ไปช่วยเหลือพัฒนาวัดในท้องถิ่นอื่นๆต่อไป (พระมหาประสิทธิ์ อุกกาวญฺโธ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

เนื่องจากประสบปัญหาการขาดแคลนครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงทำให้สำนักเรียนวัดต่างๆจำนวนมากขอให้ครูสอนทุกวิชาในชั้นใดชั้นหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้เกิดปัญหาติดตามมาประการหนึ่งคือ ครูจำเป็นต้องสอนวิชาที่ตนเองไม่ถนัดหรือมีความถนัดน้อย และหลายสำนักเรียนก็ขอให้ครูสอนมากกว่าหนึ่งระดับชั้นหรือบางสำนักเรียนก็ขอให้สอนทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ทำให้ครูมีภาระด้านการสอนมากจนหลายกรณีต้องถึงกับตัดกิจนิมนต์ออกไปเสีย การที่ครูมีภาระในการสอนมากเช่นนี้ทำให้ไม่มีเวลาว่างพอที่จะเตรียมการสอนอย่างดี หรือตรวจการบ้านของนักเรียนอย่างละเอียดถี่ถ้วนได้ปัญหาต่างๆเหล่านี้ได้รับการอภิปรายอย่างกว้างขวางในที่ประชุมปรึกษาหารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั่วราชอาณาจักร ณ วัดเบญจมบพิตร เมื่อปี พ.ศ. 2526 (กรมการศาสนา 2526 ง. 9)

3.4 กำหนดเวลาเรียน การสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในรอบปีมักจัดกันเป็นสามภาคคือ ภาควิสาขะ เริ่มแต่ขึ้น 1 ค่ำเดือน 6 ถึงขึ้น 9 ค่ำเดือน 8 ภาคพรรษา เริ่มแต่แรม 9 ค่ำเดือน 8 จนถึงขึ้น 13 ค่ำเดือน 11 ภาคปวารณา เริ่มแต่ขึ้น 1 ค่ำเดือน 12 จนถึงแรม 13 ค่ำเดือนปี ในรอบปีต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง (กรมการศาสนา 2526 ก. 10) ในรอบสัปดาห์ บางสำนักเรียนกำหนดให้หยุดเรียนในวันโกนและวันพระ และบางสำนักเรียนก็กำหนดให้หยุดเรียนวันพระและวันอาทิตย์ สำนักเรียนที่หยุดวันอาทิตย์ เหล่านี้ส่วนมากจะเป็นสำนักเรียนที่เปิดสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่นักเรียน เยาวชน และประชาชนผู้สนใจทั่วไป จึงมีความจำเป็นต้องใช้อาคารเรียนหรือห้องเรียนเพื่อกิจกรรมดังกล่าว ส่วนในรอบวันนั้น การเรียนการสอนจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าระหว่างเวลา 8.30 - 10.30 น. และช่วงบ่ายระหว่างเวลา 13.00 - 16.00 น. เนื่องจากห้องเรียนหรืออาคารเรียนมีจำกัดฉะนั้นบางสำนักเรียนที่เปิดสอนหลายระดับประโยคจึงได้แบ่งให้นักเรียนบางประโยคเรียนช่วงเช้า ประโยคอื่นๆที่เหลือเรียนช่วงบ่าย เช่น สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร วัดชนะสงคราม ส่วนสำนักเรียนที่เปิดสอนเพียงบางระดับประโยคได้จัดให้มีการเรียนการสอนทั้งในช่วงเช้าและช่วงบ่าย เช่น สำนักเรียนวัดโสมนัส จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดพระยาบุญ วัดนางชี กรุงเทพมหานคร ฯลฯ อนึ่ง สำหรับสำนักเรียนที่ต้องใช้ศาลาการเปรียญเป็นสถานที่เรียนนั้นมักต้องหยุดทำการเรียนการสอนกันบ่อยครั้ง เพราะทางวัดใช้ศาลาการเปรียญทำกิจกรรมทางค่านพระศาสนาอย่างอื่น ในกรณีเช่นนี้การเรียนการสอนก็กระทำกันไม่ได้เต็มที่ ฉะนั้น แม้คณะสงฆ์จะได้มีข้อกำหนดว่าในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในรอบปีจะต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมงก็ตาม แต่ข้อกำหนดนี้ก็ไม่ได้ถึงกับเคร่งครัดแน่นอนอย่างใดสำนักเรียนที่ทำการสอนไม่ถึง 300 ชั่วโมงก็ไม่ได้รับการพิจารณาหรือเพ่งเล็งเอาโทษจากผู้บริหารของทางคณะสงฆ์ ในลักษณะดังนี้จึง

คล้ายกับที่พระราชวรมณี. (พระราชวรมณี ในกรมการศาสนา 2521 : 356) ได้กล่าว
เอาไว้ว่า "ในเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นทางฝ่ายบริหารของคณะสงฆ์รับผิดชอบเฉพาะ
การจัดสอบเพียงอย่างเดียว เรื่องการจัดการศึกษา การจัดให้มีการเล่าเรียน การบริหาร
และดำเนินงานเป็นเรื่องของทางวัดหรือของสำนักเรียนที่จะดำเนินการกันเอง" สำหรับ
เวลาเรียนตลอดหลักสูตรทั้งแต่ละระดับประโยคหนึ่ง-สองขึ้นไปจนถึงระดับเปรียญธรรมเก้า
ประโยคนั้นก็ไม่ได้มีการกำหนดเอาไว้ว่าจะต้องเรียนให้สำเร็จภายในเวลากี่ปี คราบเท่าที่
นักเรียนยังดำรงอยู่ในสมณเพศแล้วยังมีความประสงค์ที่จะเรียนและเข้าสอบบาลีสนามหลวง
อยู่ก็ย่อมจะกระทำเช่นนั้นได้ ฉะนั้นการใช้เวลาเรียนตลอดหลักสูตรจะมากน้อยเพียงใดจึง
ขึ้นอยู่กับความรู้ของนักเรียนเอง จากทะเบียนพระภิกษุและสามเณรผู้เรียนจบเปรียญธรรม
เก้าประโยค ระหว่าง พ.ศ. 2469 - 2527 ทั่วประเทศซึ่งมีจำนวน 383 รูป ผู้วิจัยได้
สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) มาจำนวน 16 รูปพบว่า ได้ใช้
เวลาในการเรียนแต่ละระดับประโยคตลอดหลักสูตรแตกต่างกันดังตาราง 24

ตาราง 24 จำนวนปีที่ใช้ในการเรียนแต่ละระดับประโยคของนักเรียนที่เรียนจบตลอดหลักสูตร

ระดับประโยค ชื่อ	ประโยค 1-2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9	รวม
1. พระมหาประกอบ	1	1	1	1	1	1	2	3	11
2. พระมหาเจลียว	1	1	1	1	1	2	1	3	11
3. พระมหาสินวล	-	1	1	5	2	4	2	6	22
4. พระมหาสมพร	-	1	1	1	1	1	1	10	16

ตาราง 24 (ต่อ)

ระดับประโยค ชื่อ	ประโยค 1 - 2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9	รวม
5. พระมหาประเสริฐ	1	1	1	1	1	1	3	2	11
6. พระมหาอิม	-	1	2	5	3	11	1	3	26
7. พระมหาพรหม	1	1	1	2	1	5	1	1	13
8. พระอมรณี	-	1	1	1	2	2	10	5	22
9. พระมหาเกษม	-	1	1	1	2	2	7	2	16
10. พระมหาสมชาย	-	1	1	2	2	11	1	5	13
11. พระมหาชูชาติ	1	1	1	1	1	2	1	1	9
12. พระมหาวิระ	1	1	1	1	1	1	1	1	8
13. พระมหาสมบุรณ์	1	2	1	1	1	1	1	1	9
14. พระมหาผดพล	-	1	1	1	2	5	4	10	24
15. พระมหาวิชัย	1	1	2	1	1	1	1	4	12
16. พระมหาลาก	-	1	1	7	3	4	22	4	22
เวลาเรียนโดยเฉลี่ย (เป็นปี)	1	1.06	1.13	2	1.56	2.75	2.44	3.81	15.31

จากตาราง 24 เห็นได้ว่าในระดับประโยคหนึ่ง-สองขึ้นไปถึงเปรียญธรรมสี่ประโยคนักเรียนส่วนมากใช้เวลาเรียนเพียงหนึ่งปีก็สามารถผ่านการสอบบาลีสนามหลวงได้ แต่จากระดับเปรียญธรรมห้าประโยคถึงเก้าประโยคมีแนวโน้มว่ายิ่งเรียนประโยคสูงขึ้นไปนักเรียนก็จะยิ่งใช้เวลาเรียนนานขึ้น เมื่อพิจารณาเวลาที่ใช้เรียนตลอดหลักสูตรแล้วพบว่าโดยเฉลี่ยนักเรียนจะต้องใช้เวลาเรียนรูปละ 15 ปีกว่าจะสำเร็จเปรียญธรรมเก้าประโยค ซึ่งผลอันนี้ตรงกับที่พระราชวรมุนีได้วิเคราะห์เอาไว้ (พระราชวรมุนี 2527 ข. 245)

3.5 การจัดชั้นเรียน เนื่องจากการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของทางคณะสงฆ์ไม่ได้กำหนดอายุเบื้องต้นของผู้ที่เข้าเรียนเอาไว้ ประกอบกับจำนวนนักเรียนแต่ละระดับในแต่ละปีก็ไม่แน่นอน จึงทำให้นักเรียนในชั้นเรียนหนึ่งๆแตกต่างกันออกไปมาก ทั้งในด้านพิสัยอายุของนักเรียนและด้านจำนวนนักเรียน จากการสุ่มตัวอย่างทะเบียนนักเรียนจากสำนักเรียน 16 แห่งของปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครพบว่า ในแต่ละชั้นเรียนของแต่ละสำนักเรียนนั้นมีนักเรียนที่มีพิสัยอายุและจำนวนนักเรียนแตกต่างกันมากดังตาราง 25

ตาราง 25 พิสัยอายุของนักเรียนและจำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นเรียนของแต่ละสำนักเรียน

สำนักเรียน	ช่วงอายุ ประโยค 1 - 2	ช่วงอายุ ป.ธ.3	ช่วงอายุ ป.ธ.4	ช่วงอายุ ป.ธ.5	ช่วงอายุ ป.ธ.6	ช่วงอายุ ป.ธ.7	ช่วงอายุ ป.ธ.8	ช่วงอายุ ป.ธ.9
1. วัดเทพากร	11 (16)	11 (6)	11 (6)	15 (11)	15 (4)	1 (2)	-	-
2. วัดเทพศิรินทราวาส	40 (24)	19 (11)	29 (11)	7 (5)	7 (1)	7 (2)	-	-
3. วัดเทพธิดาราม	12 (12)	19 (7)	5 (5)	16 (6)	1 (1)	9 (3)	1 (1)	10 (3)

ตาราง 25 (ต่อ)

สำนักเรียน	ช่วงอายุ ประโยค 1 - 2	ช่วงอายุ ป.ร.3	ช่วงอายุ ป.ร.4	ช่วงอายุ ป.ร.5	ช่วงอายุ ป.ร.6	ช่วงอายุ ป.ร.7	ช่วงอายุ ป.ร.8	ช่วงอายุ ป.ร.9
4. วัดมหาพฤฒาราม	3 (9)	10 (5)	8 (12)	25 (15)	1 (2)	(1)	(1)	(1)
5. วัดมหาธาตุ	27 (55)	40 (27)	23 (26)	31 (19)	23 (10)	45 (12)	(1)	33 (7)
6. คณะเขตบางเขต	53 (41)	5 (7)	36 (6)	40 (11)	7 (3)	(1)	(1)	(1)
7. เขตราษฎร์บูรณะ	40 (8)	11 (3)	-	5 (5)	3 (2)	-	-	-
8. วัดบุปผาราม	27 (17)	25 (4)	(1)	(1)	(1)	-	-	(1)
9. วัดระฆังโฆสิตาราม	10 (13)	(1)	36 (4)	24 (5)	37 (3)	37 (6)	(1)	-
10. วัดราชโอรสาราม	35 (26)	11 (10)	15 (7)	31 (6)	-	20 (6)	(1)	-
11. วัดสุวรรณาราม	44 (24)	23 (19)	15 (12)	17 (7)	10 (5)	26 (7)	(1)	(1)
12. วัดพระเชตุพน	16 (19)	16 (9)	13 (10)	18 (5)	19 (5)	7 (5)	(1)	(1)
13. วัดชัยพฤกษมาลา	3 (5)	30 (3)	9 (2)	13 (3)	-	-	-	(1)
14. วัดโพธิ์นิมิตร	21 (45)	12 (6)	12 (4)	15 (11)	-	(1)	(1)	-
15. วัดราชาธิวาสวิหาร	15 (13)	22 (7)	33 (8)	26 (20)	16 (5)	3 (3)	(1)	-
16. วัดพระพิเรนทร์	9 (13)	10 (7)	1 (2)	17 (9)	25 (4)	-	-	-

หมายเหตุ ในตารางแต่ละช่องตัวเลขข้างบน หมายถึงพิสัยอายุของนักเรียนภายในชั้น ส่วนตัวเลข
ในวงเล็บข้างล่าง หมายถึงจำนวนนักเรียนที่มีอยู่ในชั้น

จากตาราง 25 เห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยอายุของนักเรียนภายในชั้นในแต่ละระดับ
 ประโยคมีแตกต่างกันดังนี้ ประโยคหนึ่ง-สอง มีตั้งแต่ 3 - 53 ปี เปรียญธรรมสามประโยค
 มีตั้งแต่ 5 - 40 ปี เปรียญธรรมสี่ประโยคมีตั้งแต่ 5 - 30 ปี เปรียญธรรมห้าประโยคมี
 ตั้งแต่ 5 - 40 ปี เปรียญธรรมหกประโยคมีตั้งแต่ 1 - 37 ปี เปรียญธรรมเจ็ดประโยคมี
 ตั้งแต่ 1 - 41 ปี และเปรียญธรรมเก้าประโยคมีตั้งแต่ 10 - 33 ปี ส่วนทางด้านจำนวน
 นักเรียนภายในชั้นในแต่ละระดับมีแตกต่างกันดังนี้ ประโยคหนึ่ง-สองมีตั้งแต่ 5 - 55 รูป
 เปรียญธรรมสามประโยคมีตั้งแต่ 1 - 27 รูป เปรียญธรรมสี่ประโยคมีตั้งแต่ 1 - 26 รูป
 เปรียญธรรมห้าประโยคมีตั้งแต่ 1 - 20 รูป เปรียญธรรมหกประโยคมีตั้งแต่ 1 - 10 รูป
 ส่วนเปรียญธรรมเจ็ดถึงเก้าประโยคมีจำนวนนักเรียนภายในชั้นเรียนไม่แตกต่างกันมากนัก

เกี่ยวกับเรื่องอายุของนักเรียนภายในชั้นเรียนนั้น พระราชวรมุนีได้ให้ข้อคิด
 ว่าผู้บวชเข้ามาในพระศาสนาและเริ่มเรียนพระปริยัติธรรมไม่ว่าจะเป็นสามเณรอายุ 12 ขวบ
 หรือพระภิกษุอายุ 21 ปี หรือบวชเมื่อชราอายุ 60 ปี ไม่ว่าวัยจะแตกต่างกันเท่าใด พื้นฐาน
 การศึกษาและประสบการณ์จะต่างกันอย่างไรก็ตาม จะบวชอยู่ระยะสั้นหรือนานเท่าใดก็ตาม
 ก็ต้องเรียนชั้นเดียวกัน เรียนวิชาเดียวกัน เนื้อหาวิชาอย่างเดียวกัน ตามหลักสูตรเดียวกัน
 จึงยากที่จะให้การศึกษาเล่าเรียนได้ผลดี (พระราชวรมุนี ในกรมการศาสนา 2521 : 358)
 สำหรับด้านจำนวนนักเรียนภายในชั้น พระมหาประสิทธิ์ อุกกวุฒโธ ได้ให้ข้อคิดว่าถ้าในชั้นเรียน
 หนึ่งมีนักเรียนระหว่าง 15 - 25 รูปก็อาจจะจัดการเรียนการสอนได้ผลดี เพราะครูมีเวลา
 ตรวจการบ้านหรือแบบฝึกหัดของนักเรียนได้ละเอียด การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนก็ทำได้ทั่วถึง
 แต่ถ้าต้องสอนนักเรียนในห้องจำนวนมากกว่านี้ขึ้นไปจะมีปัญหาเรื่องการตรวจแบบฝึกหัดมาก
 บางที่ใช้เวลาตรวจนานจนไม่สามารถรับเงินเดือนจากชาวบ้านได้ (พระมหาประสิทธิ์
 อุกกวุฒโธ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรี
 อยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

3.6 การวัดและประเมินผลการเรียน การสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งสอบเป็นแปดชั้นคือ บาลีประโยคหนึ่ง-สอง เปรียญธรรมสามถึงเก้าประโยค โดยดำเนินการสอบเป็นสองครั้งในแต่ละปีการศึกษา คือ ครั้งที่ 1 สำหรับเปรียญธรรมหกถึงเก้าประโยค จัดการสอบในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 และครั้งที่ 2 สำหรับประโยคหนึ่ง-สองถึงเปรียญธรรมห้าประโยคจัดการสอบในวันแรม 10 ค่ำ เดือน 3 (กรมการศาสนา 2526 ข. 475)

ส่วนการดำเนินการสอบอยู่ในความรับผิดชอบของแม่กองบาลี โดยมีกรมการศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบงาน สำหรับในส่วนภูมิภาคหรือต่างจังหวัดนั้น แม่กองบาลีสันามหลวงได้มอบให้เจ้าคณะภาคต่างๆแต่งตั้งคณะกรรมการนำข้อสอบจากส่วนกลางไปยังสนามสอบทุกแห่ง แล้วนำใบคำตอบมารวมส่งแม่กองบาลีดำเนินการตรวจโดยนิมนต์พระเถระมาประชุมตรวจพร้อมกัน ณ สถานที่แม่กองบาลีกำหนด (กรมการศาสนา 2526 : 31) เนื่องจากว่าในแต่ละปีที่ผ่านมา มีนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในแต่ละระดับสอบตกกันเป็นจำนวนมาก ถ้าสำนักเรียนใดส่งนักเรียนสอบบาลีสันามหลวงและมีนักเรียนสอบได้เป็นจำนวนมากย่อมหมายถึง ความมีชื่อเสียงและเกียรติคุณของสำนักเรียนแห่งนั้น ดังนั้นหลายสำนักเรียนจึงได้กำหนดให้นักเรียนได้ทดลองสอบข้อสอบของสนามวัดก่อนที่จะเข้าสอบข้อสอบของแม่กองบาลีสันามหลวง ถ้านักเรียนสอบข้อสอบของสนามวัดผ่าน ทางสำนักเรียนก็จะเสนอชื่อนักเรียนรูปนั้นเข้าสอบข้อสอบสนามหลวงต่อไป ส่วนนักเรียนที่สอบได้คะแนนน้อยมากทางสำนักเรียนก็จะไม่เสนอชื่อส่งเข้าสอบข้อสอบสนามหลวงสำนักเรียนที่ดำเนินการเช่นนี้ได้แก่ สำนักเรียนวัดชนะสงคราม วัดเบญจมบพิตร วัดนรนาถสุนทริการาม วัดหิรัญบุรี ฯลฯ ส่วนข้อสอบที่ใช้ในสนามวัดนั้นก็ เป็นข้อสอบที่ครูในแต่ละสำนักเรียนสร้างขึ้นมาเอง (พระมหาประคอบ อุ่มแสงโชติ) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ สุกกุล เกียรติกุลสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดชนะสงคราม เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2527 และสามเถรประหวน อุตมกั เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดเบญจมบพิตร เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2527 อย่างไรก็ตามประเพณี

การกำหนดให้นักเรียนสอบข้อสอบของสนามวัดให้ได้เสียก่อนจึงจะส่งเข้าสอบบาลีสนามหลวงนั้น
ก็ไม่ได้ถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดแต่อย่างใด ดังที่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ได้เล่าว่า

(สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ในกรมการศาสนา 2523 : 24 - 25)

สำนักเรียนทุกสำนักก่อนที่จะส่งนักเรียนเข้าสอบที่สนามหลวงนั้น เราเรียกว่า
สอบสนามวัด สอบสนามวัดก็วัดกันเอง ระเบียบคณะสงฆ์ว่าจะต้องสอบสนามวัด
อย่างนั้นๆ ต่างคนต่างทำตามระเบียบที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา
วชิรญาณวโรรสทรงวางไว้ ก่อนจะส่งนักเรียนเข้าสอบ เจ้าพระคุณท่านโปรด
ให้สอบคัดเลือกที่วัดบวรนิเวศวิหาร ทุกสำนักเรียนต้องส่งนักเรียนไปสอบคัดเลือก
ที่สำนักของท่าน ตั้งกรรมการตรวจ แต่ไม่ได้ถึงเคร่งครัดว่า ถ้าตกแล้วไม่ได้
เข้าสอบสนามหลวง ไม่ใช่อย่างนั้น ตรวจพิจารณาดูสติปัญญา ความเฉลียว
ฉลาด ดูความสะอาด ดูระเบียบในการเขียนหนังสือ ถ้าหนังสือดี ระเบียบดี
เขียนสะอาด ไม่ขีดฆ่าไม่ตกมากแม้จะอยู่ในเกณฑ์ตกก็ให้ผ่านแต่ก็แล้วแต่
พระองค์ท่าน เจ้าสำนักเรียนส่งไปแล้วต้องกราบทูลให้ทรงทราบด้วยว่าองค์นี้
ได้คะแนนเท่าไรแล้วพระองค์ท่านก็ทรงอนุมัติเราก็คือปฏิบัติกันแบบนี้เสมอมา

อนึ่งการสอบสนามวัดตามที่ได้กล่าวมานั้น ก็ไม่ได้จัดกันทุกสำนักเรียน
อย่างเช่น สำนักเรียนวัดพนัญเชิง วัดเสนาสนารวม ฯลฯ ก็ไม่ได้จัดสอบแต่ประการใด ทั้งนี้
เพราะสาเหตุหนึ่งก็คือทางสำนักเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดทำข้อสอบ เช่น
เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องโรตารี ฯลฯ (พระมหาขุมพล เมตฺตาสโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22
ธันวาคม 2527) พระมหาประสิทธิ์ อุกกาวณโณ ได้ให้ข้อคิดเป็นการสรุปเกี่ยวกับเรื่อง

การวัดและประเมินผลการศึกษานี้แผนกบาลีเอาไว้ว่า "เป็นเรื่องที่แปลกที่สุดในโลกที่ในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นไม่ว่าจะเป็นแผนกธรรมหรือบาลี คนสอน คนออกข้อสอบและคนตรวจข้อสอบไม่ใช่คนเดียวกันเลย ครูที่สอนนักเรียนมากับมือกลับไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อตัดสินได้ - ตกของลูกศิษย์ของตนเอง" (พระมหาประสิทธิ์ อภกฺขณฺโณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

4. ผลผลิต

4.1 ความรู้ของนักเรียน ดังที่ได้เสนอมาแล้วว่าการสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุและสามเณรแต่ละปีที่ผ่านมา มีนักเรียนสอบตกกันเป็นจำนวนมาก นักเรียนที่สามารถเรียนจนสำเร็จตลอดหลักสูตรเปรียญธรรมเก้าประโยคนั้นมีอยู่เพียง ๐๐ จำนวนน้อย และนักเรียนเหล่านี้ต้องใช้เวลาเรียนกันถึงรูปละ 15 ปี โดยเฉพาะ เนื่องจากว่าหลักสูตรกำหนดให้ใช้หนังสืออรรถกถาชั้นฎีกาเป็นแบบเรียน นักเรียนไม่ได้เรียนพระพุทธพจน์ที่เป็นภาษาบาลีตัวจริง ดังนั้นผู้ที่เรียนจบชั้นสูงสุดของการศึกษาระบบนี้แล้วจึงยังไม่เป็นที่เชื่อได้ว่ามีความรู้ทางศาสนาธรรมอย่างลึกซึ้ง (พระมหาสมภาร พรหมพา 2526 : 12 เสฐียร วรณปก 2526 : 171 พิศุร มลิวัลย์ ในกรมการศาสนา 2526 ง. 2) และเนื่องจากว่าการสอบไล่แผนกบาลีได้มุ่งเน้นการทดสอบความจำของนักเรียนเป็นสำคัญ จึงทำให้ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีผลิตแต่บุคคลที่ท่องจำและแปลภาษาบาลีได้คล่อง แต่ไม่มีความเข้าใจ เสฐียร วรณปก ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้ว่า "ไม่เป็นเรื่องที่น่าแปลกแต่อย่างใดต่อการที่ไปเรียนถามปัญหาธรรมะง่าย ๆ กับพระมหาเปรียญสูงๆแล้วท่านตอบไม่ได้" (เสฐียรพงษ์ วรณปก 2522 : 63) นอกจากนั้นการที่หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกำหนดให้นักเรียนเรียนแต่คัมภีร์อรรถกถา โดยคณะสงฆ์

ไม่ได้สนใจที่จะให้เรียนวิชาการทางโลกสมัยใหม่ควบคู่ไปด้วยตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น พระราชวรมุนีได้ให้ข้อคิดเอาไว้ว่า ในลักษณะเช่นนี้คล้ายกับเป็นการจัดหลักสูตรสำหรับ พระภิกษุและสามเณรทุกรูปที่จะไม่ลาสิกขาบทได้เรียน เพื่อจะได้สำเร็จออกไปเป็นผู้สืบอายุ พระพุทธศาสนา แต่ในสภาพปัจจุบันผลที่คาดหวังไว้ดังกล่าวเกิดขึ้นน้อยมาก เพราะปรากฏ ว่าได้มีพระภิกษุและสามเณรที่จบเปรียญธรรมเก้าประโยค แล้วลาสิกขาบทไปเป็นจำนวนมาก และผู้ลาสิกขาบทไปแล้วเหล่านั้นส่วนใหญ่ก็ไม่มีฐานะที่เหมาะสมในสังคม ไม่มีโอกาสใช้ความรู้ ที่ตนเล่าเรียนมาให้เป็นประโยชน์เช่น มีความรู้ในภาษาบาลีมากมาย แต่ออกไปทำงานเพียง เป็นบุรุษไปรษณีย์ใช้ความรู้ที่เรียนมาเพียงแค่อ่านซองจดหมาย (พระราชวรมุนี 2527 ข. 363) เพราะฉะนั้นถ้าพิจารณาในประเด็นนี้นับว่าเป็นความสูญเสียเปล่าของระบบการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่สำคัญประการหนึ่ง ส่วนในกรณีของผู้ที่สำเร็จเปรียญธรรมเก้า ประโยคที่ไม่ได้ลาสิกขาบทนั้นก็ปรากฏว่าส่วนใหญ่ยังมีโอกาสน้อยที่จะได้ใช้ความรู้ดังกล่าว คือ ในแง่การใช้ประโยชน์ภายในสำนักเรียนผู้เรียนไปแล้วจำนวนมากไม่มีโอกาสใช้ความรู้เลย หรือไม่ก็ใช้เวลาให้หมดไปด้วยกิจอื่นที่ไม่เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ อีกจำนวนหนึ่งที่มีโอกาส ใช้โดยการเป็นครูสอนพระภิกษุและสามเณรรุ่นหลัง ก็ปรากฏว่าหาผู้เรียนยากเข้าโดยลำดับ แม้ในสำนักเรียนที่มีนักเรียนเรียนกันเป็นจำนวนมากก็เป็นการเรียนเพียงแค่ออให้ เป็นทางผ่าน ไม่มีความใฝ่รู้อย่างแท้จริง ส่วนในแง่ของการใช้ประโยชน์เพื่อสังคมภายนอกนั้น ปรากฏว่า ขอบเขตที่จะใช้ ถูกจำกัดอยู่กับสังคมแบบเก่าๆ ซึ่งกำลังแทบเข้าและค่อยๆ หมดไปโดยลำดับ ส่วนในสังคมแบบใหม่แทบไม่มีโอกาสใช้เลย เพราะผู้สำเร็จการศึกษาออกไปไม่มีความรู้อื่น พอที่จะเป็นสะพานสำหรับถ่ายทอดได้ (พระราชวรมุนี 2527 ข. 364) สภาพเช่นนี้ก็เท่า กับเป็นความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาแผนกบาลีอีกประการหนึ่ง

4.2 ทศนคติต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียน ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ผ่านมายังไม่เคยมีการติดตามและประเมินผลดูว่า หลังจากที่ได้มีประสบการณ์ในการเรียนไปแล้ว นักเรียนมีทัศนคติต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างไร อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้กล่าวถึงความรู้สึกและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเอาไว้บ้างดังนี้ สนั่น ไชยานุกุล และสังคม ชูชัยชยางกูร กล่าวว่า (สนั่น ไชยานุกุล และสังคม ชูชัยชยางกูร ในกรมการศาสนา 2521 : 27) หลักสูตรแผนกบาลีนี้นั้นใช้มานานแล้วโดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขและสังคมทางโลกก็ไม่ยอมรับรู้เรื่องการศึกษาประเภทนี้ ทำให้พระภิกษุและสามเณรวัยฉกรรจ์มองไม่เห็นประโยชน์และหมดศรัทธาที่จะเรียน พระพุทธไตรโลก ได้กล่าวว่า ปัจจุบันนักเรียนมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับในการเรียนบาลีน้อยมาก เพราะเมื่อลาสิกขาบทไปแล้วแม้ทางราชการจะเทียบระดับความรู้ให้แก่นักเรียนก็เห็นว่าต้องใช้เวลาเรียนมากกว่าการสอบเทียบความรู้ของการศึกษาผู้ใหญ่ นักเรียนจึงหันไปให้ความสำคัญแก่การเรียนตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่กันมาก (พระพุทธไตรโลก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดพญางิ้ว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามที่ได้เสนอผลมานั้น เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่องระบบและการทำงานของระบบของบานาธิยแล้ว เห็นได้ว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไม่มีลักษณะเป็นระบบ ไม่มีโครงสร้างที่เป็นแบบแผนแน่นอน กล่าวคือ

1. ไม่มีจุดมุ่งหมายเขียนเอาไว้ชัดเจนแน่นอนว่าคณะกรรมการให้นักเรียนที่สอบได้ในแต่ละระดับประโยชน์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติอย่างไร การจัดการศึกษาจึงเป็นไปตามประเพณีนิยมที่จะอนุรักษ์การศึกษาแบบเก่าเอาไว้เท่านั้น

2. ปัจจุบันนำเข้า คำนครุและนักเรียนมีความซับซ้อนกันในแง่ของบทบาทมาก กล่าวคือภายในสำนักเรียน บทบาทของผู้สอนกับผู้เรียนมีโอกาสอยู่ในตัวบุคคลผู้เดียวได้มาก โดยบุคคลผู้เดียวอาจเป็นทั้งผู้เรียนในชั้นสูงขึ้นไปและเป็นผู้สอนในชั้นที่ต่ำลงมา การเรียนการสอนในสำนักเรียนจึงเป็นแบบพี่สอนน้อง (พระราชวรพันธุ์ 2527 ข. 97)

3. ไม่มีเอกสารหลักสูตรหรือคู่มือการใช้หลักสูตรให้ครูผู้สอนได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนร่วมกันนอกจากแบบเรียนที่กำหนดให้ใช้เท่านั้น

4. ไม่มีโครงสร้างทางการบริหารการศึกษาที่แน่นอน การจัดการเรียนการสอนจริงๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหารของคณะสงฆ์ หากแต่ขึ้นอยู่กับทางสำนักเรียนที่จะดำเนินการกันเอง เช่นจะเปิดการเรียนการสอนหรือไม่ จะกำหนดเวลาเรียนแต่ละชั้นอย่างไร ขึ้นอยู่กับทุนและกำลังของทางสำนักเรียน

5. ครูผู้สอนไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อตัดสินได้ - ตกของนักเรียนเลย อำนาจหน้าที่เป็นของแม่กองบาลีสนามหลวงเท่านั้น และเนื่องจากว่าแม่กองบาลีรับผิดชอบแต่ด้านการสอบเพียงอย่างเดียว ส่วนเรื่องการบริหารการศึกษา การจัดการเรียนการสอนภายในสำนักเรียนปล่อยให้เป็นการกิจของทางสำนักเรียนที่จะคิดดำเนินการกันเอง จึงทำให้แต่ละสำนักเรียนมีสภาพคล้ายกับสถานที่กวัดวิชาแก่นักเรียนผู้สนใจ เพื่อสอบรับประกาศนียบัตรจากทางคณะสงฆ์เท่านั้น และด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เกิดผลติดตามมาอีกประการหนึ่งคือ ขาดการติดตามและประเมินผลเพื่อนำข้อมูลย้อนกลับมาพิจารณาเป็นพื้นฐานแก้ไขปรับปรุงการศึกษาโดยส่วนรวมให้ดีขึ้น

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจข้อมูล

เกี่ยวกับ

ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์

คำชี้แจง

แบบสำรวจฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายจะขอทราบข้อมูลบางประการเกี่ยวกับตัวครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ ระดับประโยค 1 - 2 เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ขอให้ท่านตอบด้วยการเติมคำลงในช่องว่าง และขีด ✓ ลงใน ○ ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ชื่อ/ฉายา.....
2. วุฒิสูงสุดทางการศึกษาสายสามัญของท่าน
 - ☐ ป.6 หรือต่ำกว่า
 - ☐ ม.3 / ม.ศ. 3 หรือเทียบเท่า (ยกเว้นวุฒิต่างบาลี)
 - ☐ ม.6 / ม.ศ. 5 หรือเทียบเท่า (เช่น ป.กศ. พ.กศ. หรืออาชีวชั้นสูง ยกเว้นวุฒิต่างบาลี)
 - ☐ อนุปริญญา หรือเทียบเท่า (เช่น ป.กศ.สูง, พ.ม.)
 - ☐ ปริญญาตรี (ยกเว้นวุฒิต่างบาลี)
 - ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
3. วุฒิสูงสุดทางวิชาครูของท่าน
 - ☐ ไม่มีวุฒิต่างครู
 - ☐ ป.กศ., พ.กศ.
 - ☐ ป.กศ.สูง, พ.ม.
 - ☐ ปริญญาตรี (เช่น กศ.บ., ก.บ. ฯลฯ)

4. วิชาสูงสุดทาง**บาลี** ของท่าน

☐ ประโยค 1 - 2

☐ ป.ธ. 6

☐ ป.ธ. 3

☐ ป.ธ. 7

☐ ป.ธ. 4

☐ ป.ธ. 8

☐ ป.ธ. 5

☐ ป.ธ. 9

5. ในการเป็นครูสอนวิชาบาลีไวยากรณ์นั้น ท่านคิดว่าท่านมีความถนัดที่จะสอนวิชานี้เพียงใด

☐ ถนัดน้อยที่สุด

☐ ถนัดมาก

☐ ถนัดน้อย

☐ ถนัดมากที่สุด

☐ ถนัดปานกลาง

6. เท้าที่ผ่านมาในปี นี้ นอกจากวิชาบาลีไวยากรณ์แล้ว ท่านยังสอนวิชาอะไรอีกบ้าง

6.1 วิชา.....

6.2 วิชา.....

6.3 วิชา.....

7. ในหนึ่งสัปดาห์ ถ้านับรวมวิชาบาลีไวยากรณ์ด้วยท่านมีชั่วโมงสอน..... ชั่วโมง

8. นับตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบันท่าน เป็นครูสอนวิชาบาลีไวยากรณ์มาแล้ว.....ปี

9. ท่านได้รับค่าตอบแทนจากการเป็นครูสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ เดือนละ.....บาท

10. ในชั้นเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยค 1 - 2 ท่านมีนักเรียนที่ต้องสอนอยู่.....รูป

ขอขอบพระคุณที่กรุณาตอบครบทุกข้อ

ชุดที่ 1

ชื่อ/ฉายา..... เลขที่..... สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีจุดมุ่งหมายจะขอทราบข้อมูลเบื้องต้นบางประการเกี่ยวกับตัวท่าน เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ขอให้ท่านตอบด้วยการเติมคำลงในช่องว่างและขีด ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ท่านมีอายุ ปี/พรรษา
2. ครูที่สอนวิชาบาลีไวยากรณ์แก่ท่านชื่อ
3. ท่านสำเร็จการศึกษาทางสายสามัญชั้นสูงสุดในระดับใด

☐ ป. 6 หรือต่ำกว่า☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (เช่น ป.กศ. สูง, พ.ม.)☐ ม. 3 หรือเทียบเท่า☐ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า☐ ม. 6 หรือเทียบเท่า☐ สูงกว่าปริญญาตรี

4. การใช้เวลาเรียนในวิชาบาลีไวยากรณ์

ในขณะที่ท่านเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ในชั้นเรียนนั้น บางทีท่านก็ตั้งใจฟัง และคิดตามที่ครูอธิบาย บางทีท่านก็ไม่ตั้งใจ เมื่อครูให้ทำงานในห้องเรียน บางครั้งท่านก็ทำตามโดยตลอด แต่บางครั้งก็ไม่ได้ทำตาม ขอให้ท่านพิจารณาตอบทวนดูให้ได้ว่า เท่าที่เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ผ่าน มาแต่ละชั่วโมง ท่านคิดว่าส่วนใหญ่ท่านได้ใช้เวลาในการเรียนอย่างจริงจังเพียงใด

☐ ส่วนใหญ่ใช้เวลาเรียนอย่างจริงจัง น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง ของชั่วโมงเรียน☐ ส่วนใหญ่ใช้เวลาเรียนอย่างจริงจัง ประมาณครึ่งหนึ่ง ของชั่วโมงเรียน☐ ส่วนใหญ่ใช้เวลาเรียนอย่างจริงจัง เกือบตลอด ชั่วโมงเรียน☐ ส่วนใหญ่ใช้เวลาเรียนอย่างจริงจัง ตลอด ชั่วโมงเรียน

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบครบทุกข้อ

ชุดที่ 2

ชื่อ/ฉายา..... เลขที่..... สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 27 ข้อ ข้อความแต่ละข้อจะกล่าวถึงวิชาบาลีไวยากรณ์ ขอให้ท่านอ่านแล้วพิจารณาตอบว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับข้อความแต่ละข้อนั้นเพียงใด ด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความรู้สึก หรือความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน ดังตัวอย่าง

วิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชาที่.....

ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
		✓		

๐) น่าเรียน

ถ้าท่านรู้สึกไม่แน่ใจว่าวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชาที่น่าเรียน หรือไม่ท่านก็ขีด ✓

ลงในช่องไม่แน่ใจ

ถ้าเข้าใจวิธีการตอบดีแล้ว กรุณาพลิกไปหน้าหลังแล้วลงมือตอบได้

ชุดที่ 3

ชื่อ/ฉายา..... เลขที่..... สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 24 ข้อ ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาตอบให้รอบคอบว่า ในการเรียนวิชาสี่ไวยากรณ์นั้น ท่านได้ทำกิจกรรมแต่ละข้อ บ่อยครั้งเพียงใด แล้วตอบด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านดังตัวอย่าง

๐) ทำการบ้านวิชาสี่ไวยากรณ์ที่ครูมอบหมายให้

ไม่เคย	เกือบจะ ไม่เคย	บางที	บ่อย	บ่อยมาก
✓				

ถ้าท่าน ไม่เคย ทำการบ้านวิชาสี่ไวยากรณ์ที่ครูมอบหมายให้เลย ท่านก็ขีด ✓

ลงในช่องว่าไม่เคย

เมื่อเข้าใจวิธีการตอบแล้ว กรุณาพลิกไปหน้าหลังแล้วลงมือตอบได้

ไม่เคย	เกือบจะ ไม่เคย	บางที	บ่อย	บ่อยมาก

21. หักแปลบาลีในธรรมบทเพื่อฝึกหัดใช้ไวยากรณ์
22. สนใจในการค้นหาศัพท์จากธรรมบท
23. เข้าเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ด้วยความรู้สึกพึงพอใจ
24. เห็นเพื่อนร่วมชั้นสนทนากันเรื่องบาลีไวยากรณ์ ก็
เข้าร่วมการสนทนาด้วย

(ขอขอบคุณที่กรุณาตอบครบทุกข้อ)

ชุดที่ 4

ชื่อ/ฉายา.....เลขที่.....สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 31 ข้อ แต่ละข้อกล่าวถึงพฤติกรรมในการสอนของครู
วิชาบาลีไวยากรณ์ ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อนั้น แล้วพิจารณาตอบว่า ในการสอนบาลี
 ไวยากรณ์นั้นครูของท่านได้ทำกิจกรรมแต่ละข้อ บ่อยครั้งเพียงใด ด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓
 ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง ตัวอย่าง

- ๐) ให้นักเรียนท่องหลักบาลีไวยากรณ์ปากเปล่า
 คังๆ พร้อมกันทั้งชั้นก่อนขึ้นบทเรียนใหม่

ไม่เคย	เกือบจะ ไม่เคย	บางที	บ่อย	บ่อยมาก
✓				

ถ้าท่านพิจารณาแล้วเห็นว่าเท่าที่ผ่านมามีครูไม่เคยให้นักเรียนท่องปากเปล่าคังๆ
 พร้อมกันทั้งชั้นเลยสักครั้งเดียว ท่านก็ขีด ✓ ลงในช่องไม่เคย

เมื่อเข้าใจวิธีการตอบแล้วกรุณาพลิกไปหน้าหลัง แล้วลงมือตอบได้

11. หาเวลาสอนบาลีไวยากรณ์เพิ่มเติมในเรื่องที่นักเรียนไม่ค่อยเข้าใจ
12. อธิบายบทเรียนบาลีไวยากรณ์ให้นักเรียนในชั้นฟังด้วยน้ำเสียงที่ชัดเจน
13. แนะนำและมอบหมายให้นักเรียนอ่านหนังสือบาลีไวยากรณ์เล่มอื่นๆ ที่นอกเหนือจากเล่มที่ใช้เรียนประจำ
14. กล่าวคำชมเชย เมื่อนักเรียนตอบคำถามในชั้นเรียนได้ถูกต้อง
15. ในชั้นเรียน เมื่อนักเรียนตอบคำถามผิด ครูตั้งคำถามแนะให้ย้ายชั้น หรือกระตุ้นให้นักเรียนคิดใหม่
16. เข้าสอนวิชาบาลีไวยากรณ์แต่ละครั้งตรงเวลา
17. เข้าสอนวิชาบาลีไวยากรณ์แต่ละครั้งด้วยความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง
18. ให้อีกาสแก่นักเรียนที่มีข้อสงสัยในหลักบาลีไวยากรณ์ได้ซักถามเพื่อความเข้าใจอย่างเต็มที่
19. รับฟังคำถามต่างๆ ของนักเรียนด้วยความสนใจ
20. เขียนกระดานคำประกอบการอธิบายบาลีไวยากรณ์อย่างเป็นระเบียบ
21. อธิบายหลักบาลีไวยากรณ์ที่นักเรียนยังไม่เข้าใจให้เกิดความเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง

[illegible]

ชุดที่ 5

ชื่อ/ฉายา.....เลขที่.....: สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 40 ข้อ ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาตอบว่าตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน เพียงใด ด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง ดังตัวอย่าง

- ๐) ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สบายใจ เมื่อเพื่อนในชั้นได้คะแนนสูงกว่าข้าพเจ้า

ไม่จริง เลย	จริง น้อย	จริง เพียง ครึ่งเดียว	จริง	จริง ที่สุด
			✓	

ถ้าท่านคิดว่า ส่วนใหญ่ท่านเป็นตามข้อความที่กล่าวนั้น แต่ไม่ทุกครั้งเสมอไป ท่าน
ก็ขีด ✓ ลงในช่อง จริง

เมื่อเข้าใจวิธีการตอบแล้วกรุณาพลิกไปหน้าหลัง แล้วลงมือตอบได้

	ไม่จริง เลย	จริง น้อย	จริงเพียง ครึ่งเดียว	จริง	จริง ที่สุด
1. ข้าพเจ้ามีความพยายามอย่างยิ่งที่จะทำอะไรให้ดีกว่าที่ตั้งใจไว้					
2. เมื่อประสบความล้มเหลวในงานอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าจะคิดหาวิธีการใหม่ๆ ที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จให้จงได้					
3. เพื่อนๆ ของข้าพเจ้ามักคิดว่า ข้าพเจ้าเป็นคนที่มีความรับผิดชอบสูง					
4. หลายครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกท้อใจกับการเรียนแผนกบาลี					
5. ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ขยันมากอย่างสม่ำเสมอ					
6. บุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่เพื่อนสนิทของข้าพเจ้าจะมีความรู้สึก ว่าข้าพเจ้าเป็นบุคคลที่เคร่งเครียดกับงานมาก					
7. แม้ว่าข้าพเจ้าจะไม่ใช่มูลค่าที่สุดในสำนักเรียน แต่ เพื่อนและครูก็ชมว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ขยันมากที่สุดคนหนึ่ง					
8. ข้าพเจ้าชอบเปรียบเทียบผลงานของตนเองกับผู้อื่นเสมอ					
9. ข้าพเจ้ามีความพยายามที่จะทำอะไรให้สูงที่สุดในสำนักเรียน					
10. ปกติข้าพเจ้าจะใช้เวลาวางอ่านหนังสือมากกว่าจะคุยกับผู้อื่น					
11. ข้าพเจ้าเชื่อว่า นักเรียนทุกคนจะเรียนได้ดีขึ้น ถ้าหากครู ส่งเสริมให้มีการแข่งขันและให้รู้จักพึ่งตนเอง					

ชุดที่ 6

ชื่อ/ฉายา..... เลขที่..... สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 25 ข้อ แต่ละข้อ กล่าวถึง สภาพภายในชั้นเรียนวิชาบาลี
ไวยากรณ์ ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อนั้น แล้วพิจารณาว่า ท่านได้เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์
 มาตั้งแต่ต้นจนถึงวันนี้ ข้อความแต่ละข้อตรงกับสภาพความเป็นจริง ภายในชั้นเรียนวิชาบาลี
 ไวยากรณ์ที่ท่านเรียนอยู่เพียงใด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง ดังตัวอย่าง

- ๐) ในชั้นเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ ครูมัก
 บอกให้นักเรียนนั่งเงยๆ คอยฟังครู
 เท่านั้น

ไม่จริง เลย	จริง น้อย	จริงเพียง ครึ่งเดียว	จริง	จริง ที่สุด
	✓			

ถ้าท่านพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อความนั้น เป็นจริงอยู่บ้างแต่น้อยท่านก็ขีด ✓ ลงใน
 ช่องจริงน้อย

เมื่อเข้าใจวิธีการตอบแล้ว กรุณาพลิกไปหน้าหลัง แล้วลงมือตอบได้

20. นักเรียนในชั้นเรียนบาลีไวยากรณ์ชอบทำงานเป็นกลุ่มมากกว่าทำงานตามลำพังคนเดียว
21. ครูมักแสดงความพอใจถ้ามีนักเรียนถามข้อสงสัยเกี่ยวกับบทเรียนแก่ครูมากๆ
22. นักเรียนมักหาหนังสืออ่านประกอบบาลีไวยากรณ์มาแลกเปลี่ยนกันอ่าน
23. ครูชอบเรียนนักเรียนที่เรียนเก่งออกไปเขียนกระดานคำประกอบคำอธิบายให้เพื่อนๆ ฟังหน้าชั้นเรียน
24. ในการมอบหมายงานให้ทำ ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ได้บอกขั้นตอนไว้ชัดเจน นักเรียนรู้อย่างไรที่จะต้องทำอะไรบ้าง
25. ครูชอบให้นักเรียนท่องหลักบาลีไวยากรณ์มาล่วงหน้าแล้วมาอธิบายให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง

ไม่จริง เลย	จริง น้อย	จริงเพียง ครึ่งเดียว	จริง	จริง ที่สุด

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบครบทุกข้อ

แบบทดสอบ

วิชา บาลีไวยากรณ์

คำชี้แจง

แบบทดสอบฉบับนี้มุ่งสอบวัดความรู้ในวิชาบาลีไวยากรณ์ของท่าน แบบทดสอบมีจำนวนทั้งสิ้น 75 ข้อ แต่ละข้อมีคำตอบให้เลือก 4 คำตอบ เมื่อท่านอ่านคำถามแล้ว ขอให้พิจารณาว่าคำตอบที่ให้นั้นข้อใดเป็นคำตอบที่ถูกต้องที่สุด เมื่อเลือกได้แล้วขอให้ท่านไปวงกลมล้อมรอบตัวอักษรในกระดาษคำตอบที่ตรงกับคำตอบที่ถูกต้องนั้นเพียงข้อละ

1 วง ดังตัวอย่าง

๐) ในบาลีไวยากรณ์ ถ้าท่านเรียนเรื่องอักษรวิธีแสดงว่าท่านเรียนเกี่ยวกับเรื่องอะไร

- ก. คำพูด
- ข. อักษร
- ค. การแต่งฉันท
- ง. การแต่งประโยค

ในกระดาษคำตอบ

๐) ก ข ค ง

๐๐) ก ข ค ง

ฯลฯ

ถ้าท่านคิดว่าเรื่องอักษรวิธี เป็นเรื่องเกี่ยวกับอักษร ท่านก็วงกลมล้อมรอบตัวอักษร ข และ

ถ้าท่านเข้าใจวิธีการตอบดีแล้ว กรุณาพลิกไปทำแบบทดสอบจริงได้ หวังว่าคงทำได้ดี ไม่แพ้ใคร

1. พยัญชนะข้อใดเป็นธนิศ

ก. ก ข ง

ข. ก ข ค

ค. ค ฌ ญ

ง. ฉ ฐ ฎ

2. พยัญชนะข้อใดเป็นอโฆชะ

ก. ข ค ฌ

ข. จ ป ส

ค. ฉ ช ฌ

ง. ค ฌ ฬ

3. คำกล่าวต่อไปนี้ข้อใดถูกต้องที่สุด

ก. อักษร และพยัญชนะในภาษาบาลี
มีจำนวนเท่ากัน

ข. นิคคหิต เป็นสระตัวหนึ่งในภาษาบาลี

ค. นิสสัย มีหน้าที่ทำให้ความไพเราะ

ง. ในภาษาบาลีถือว่าเสียงเป็นอักษร
อย่างหนึ่ง

4. พยัญชนะ ง น ม มีอะไรเป็นฐานกรณ์

ก. สกฐฐานนาสิกฐฐานชา

ข. นาสิกฐฐานชา

ค. กณฐคาจุไซ

ง. ทนุโณฐไซ

5. คำว่า "อักษร" หมายถึงอะไร

ก. เสียงของตัวหนังสือ

ข. ภาษาพูดกับภาษาเขียน

ค. สรรกับพยัญชนะ

ง. สระ พยัญชนะ ฐานกรณ์

6. อักษรในภาษาบาลีมีทั้งหมดกี่ตัว

ก. 33

ข. 38

ค. 40

ง. 41

7. "อนุสาร" หมายถึงอะไร

ก. สระ

ข. พยัญชนะ

ค. นิคคหิต

ง. ไปตามสระ

8. ส่วนของคำในภาษาบาลีซึ่งไม่ได้แจกวัดติ
เรียกว่าอะไร

ก. บัพ

ข. กัพ

ค. คำ

ง. ความ

9. คำที่เข้าสมาสกันแล้ว ความหมายของ
คำนั้นจะเป็นอย่างไร
- ความหมายคงเดิม
 - ความหมายเปลี่ยนไป
 - ความหมายไม่แน่นอน
 - ความหมายหนักแน่นขึ้น
10. สัทท คำว่า "ทีมะ" แปลว่าอะไร
- การตอเติมเสียง
 - การกลมกลืนเสียง
 - การยืดยเสียง
 - การเปลี่ยนแปลงเสียง
11. "พยัญชนะตัวนี้ ใช้ซ้อนหน้าพยัญชนะอื่นๆ
ในวรรคของคนใด" แก่ซ้อนหน้าตัวเอง
ไม่ได้" ผู้พูดน่าจะหมายถึงพยัญชนะ
ตัวใด
- ง
 - ญ
 - น
 - ม
12. "สนธิกิริโยปกรณชนินิ ใช้ได้กับสระสนธิ
เท่านั้น ส่วนพยัญชนะสนธิและนิคคหิตสนธิ
ใช้ไม่ได้" ผู้พูดหมายถึงสนธิกิริโยปกรณ
ชนินิใด
- อาคโม
 - ปกติ
 - สญญโค
 - ทีโ
13. "การแปลงสระหรือนิคคหิตให้เป็นพยัญชนะ
หรือแปลงพยัญชนะให้เป็นสระ" คำกล่าว
นี้จะเป็นความหมายของคำในข้อใด
- วิการ
 - อาเทศ
 - อาคม
 - สังโยค
14. พยัญชนะในข้อใดจัดว่าเป็นพยัญชนะอาคม
- ย ม น ร
 - ฆ ฌ ญ ฎ
 - ว พ ล ร
 - ท ธ น พ

15. "พยัญชนะเหล่านี้" บางตัวก็รวมลงในสระเดียวกันกับพยัญชนะอื่น ออกเสียงพร้อมกันได้ บางตัวแม้เป็นตัวสะกดก็ออกเสียงเพียงนิตเดียว พอให้รู้ว่าตัวนี้"สะกด" ผู้พูดน่าจะหมายถึงพยัญชนะในข้อใด

ก. ส ฦ ฦ

ข. ฎ ฏ ฦ

ค. ร ว ห

ง. ก ง ช

16. คำว่า "การันต์" ในภาษาบาลีมีความหมายว่าอย่างไร

ก. ส่วนที่ไม่ออกเสียง

ข. เครื่องหมายแสดงถึงคำ

ค. เสียงสุดท้าย

ง. ส่วนที่เป็นที่สะ หรือรัสสะ

17. ลักษณะของ การันต์ ในภาษาบาลีเป็นแบบใด

ก. พยัญชนะการันต์

ข. สระการันต์

ค. อักษรการันต์

ง. เครื่องหมายการันต์

18. คำว่า "บทปลง" มีความหมายอย่างเดียวกันกับข้อใด

ก. บทสมาส

ข. อนุบท

ค. บทเชื่อม

ง. อนุตรบท

19. ข้อใดเป็นสระสนธิ

ก. ชลาลัย

ข. ราชการ

ค. เทศบาล

ง. นครบาล

20. คำว่า "สมาคม" มาจากการสนธิของคำในข้อใด

ก. สม + อาคม

ข. ส + อาคม

ค. ส + มา + คม

ง. สม + คม

21. คำว่า "สงสาร" เกิดจากการสนธิของคำในข้อใด

ก. สง + สาร

ข. สง + สาร

ค. ส + สาร

ง. ส + อังสาร

22. คำว่า "โสคติ" เกิดจากการสนธิของ
คำในข้อใด
ก. ส + อตฺติ
ข. โส + อตฺติ
ค. โส + อตฺติ
ง. สุต + อตฺติ
23. คำพูดที่ใช้แทนชื่อ คน สัตว์ สิ่งของ
เรียกว่าอะไร
ก. สัพพนาม
ข. คุณนาม
ค. นามนาม
ง. สาธารณนาม
24. คำว่า "หินทโม" จัดเป็นคุณนามชั้นใด
ก. ปกติ
ข. วิเสส
ค. อุปกติ
ง. อติวิเสส
25. คำในข้อใดจัดว่าเป็น ปุริสสัพพนาม
ก. จาก
ข. ของ
ค. นั้น
ง. ทาน
26. ความรู้ในเรื่องใดเป็นประโยชน์ในการ
แจกนามศัพท์ด้วยวิภัติ
ก. นาม
ข. วจนะ
ค. วิภัติ
ง. การันต์
27. เกี่ยวกับเรื่องนามศัพท์ คำกล่าวข้อใด
ถูกต้องที่สุด
ก. ถ้าไม่มีสัพพนาม ก็จะไม่รู้นามนาม
ที่ใช้อย่างไร
ข. ถ้าไม่มีสัพพนามแล้ว คุณนามและ
นามนามจะเกิดขึ้นไม่ได้
ค. ถ้าไม่มีคุณนาม จะทำให้ต้องออก
ชื่อนามข้อเท็จจริงน่าเบื่อ
ง. ถ้าไม่มีนามนามแล้ว คุณนามและ
สัพพนามจะเกิดขึ้นไม่ได้
28. คำว่า "จุนโท" จัดเป็นสิ่งกัมปะเภทใด
ก. บุลิจก
ข. อิตถิลิจก
ค. นบุลิก
ง. สกิลิจก

29. การแจกนามศัพท์ตามการันต์เพื่อให้
ศัพท์มีรูปต่างๆเป็นหน้าที่ของอะไร

- ก. นาม
- ข. จงนะ
- ค. การันต์
- ง. วิภัติ

30. เกี่ยวกับวจนะ คำกล่าวในข้อใดถูกต้องที่สุด

- ก. พหูวนะ คือคำพูดบอกให้รู้ว่า
นามนามมีสิ่งเดียว
- ข. ถ้าไม่มีวจนะ ก็ไม่ทราบว่ามี
นามนามอยู่จำนวนเท่าใด
- ค. จะรู้วจนะได้ต้องสังเกตที่ท้ายศัพท์
ซึ่งเป็นวิภัติ
- ง. วจนะบอกจำนวนนามนามได้ชัดเจน
ว่ามีเท่าไร

31. ข้อใดเป็นรูป พหูวนะ ของคำว่า วฐ

- ก. วฐโย
- ข. วฐหิ
- ค. วฐยา
- ง. วฐสุ

32. คำในข้อใดจัดว่าเป็น วิเศษคุณนาม

- ก. ปณฺธิตฺตโร
- ข. มนุสฺโส
- ค. ปาปตโม
- ง. เอราวโณ

33. คำว่า นาโด นาดา นาดิ เหมือนกัน
ตรงไหน

- ก. เป็นนามประเภทเดียวกัน
- ข. เป็นคุณนามเหมือนกัน
- ค. เป็นลิงค์เดียวกัน
- ง. เป็นสัพพนามเหมือนกัน

34. วิภัติที่เป็นพหูวนะได้แก่ข้อใด

- ก. อ น ส
- ข. สิ สุ โย
- ค. สุมิ สุมานา
- ง. หิ โย

35. การันต์อะไร ที่ไม่มี ใน นปฺสกลิงค์

- ก. อ
- ข. อุ
- ค. อิ
- ง. ฤ

36. ข้อใดเป็นรูปเอกวจนะของคำว่า "มุนีน" 40. ข้อความที่ว่า "น้ำ 4 ตัว" ประกอบเป็นศัพท์บาลีได้อย่างไร .
- ก. มุนินา
ข. มุนิสฺมา
ค. มุนิสฺส
ง. มุนิ
37. การเปลี่ยนคำจาก เอกวจนะ ไปเป็นพหูวจนะ ในข้อใด ไม่ถูกต้อง
- ก. วตฺตฺสฺส เป็น วตฺตฺส
ข. อคฺคินา เป็น อคฺคิยิ
ค. รตฺติ เป็น รตฺติโย
ง. เสฏฺฐิ เป็น เสฏฺฐิโน
38. การเปลี่ยนคำจาก เอกวจนะ ไปเป็นพหูวจนะในข้อใด ถูกต้อง
- ก. มนสิ เป็น มนานิ
ข. มาคร เป็น มาคฺคินิ
ค. สตฺตฺตาริ เป็น สตฺตฺตาริ
ง. กมฺมฺนา เป็น กมฺมฺเมหิ
39. ข้อใดเป็นปกติสังขยา
- ก. อสีติ
ข. เอกาทสโม
ค. ปญจมา
ง. สหโม
41. อุปสัถ ในข้อใด ถ้าเติมลงในศัพท์แล้ว ทำให้มีความหมายเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม
- ก. อนุ
ข. อธิ
ค. อป
ง. อปิ
42. "อัมพพยศัพท์ พวกนี้ ถ้าใช้ลงท้ายนาม-นาม และสัพพนามจะบอกวิภัติ ถ้าใช้ลงท้ายธาตุ จะบอกกิริยา" ผู้พูดกำลังกล่าวถึงเรื่องอะไร
- ก. นิบาต
ข. ปัจจัย
ค. อุปสัถ
ง. ธาตุ

43. ข้อใดเป็นลักษณะของ อาลปนะ ใน
อภัพยศัพท์

ก. มีวิภัติประจำ เป็นไคทั้งสองวณะ

ข. มีวิภัติประจำ เมื่อลบวิภัติแล้ว

อาจเปลี่ยนเป็นวิภัติอื่น ๆ ได้

ค. แจกตามวิภัติให้รูปเปลี่ยนไปไม่ได้
เป็นไคเพียงวณะเดียว

ง. แจกตามวิภัติให้รูปเปลี่ยนไปไม่ได้
อาจเป็นไคทั้งสองวณะ

44. ข้อใดไม่ใช่ ศัพท์ อาลปนะในอภัพยศัพท์

ก. เหตุ

ข. ภาเต

ค. อมุโก

ง. อารุโส

45. ถ้าพูดกับสุภาพสตรี เราควรใช้ อาลปนะ
ศัพท์ในข้อใด

ก. ทาตา

ข. อุมม

ค. เห

ง. อเร

46. ปัจจัยในข้อใดใช้ประกอบไคทั้งกับนามนาม
และสัพพนาม

ก. ตุร

ข. ทานิ

ค. รหิ

ง. โค

47. คำว่า "ภโรติ" ลงปัจจัยอะไร

ก. อ

ข. โอ

ค. ฌา

ง. ฌเ

48. ศัทธิต คืออะไร

ก. การต่อศัพท์ให้เป็นศัพท์เดียวกัน
โดยลบวิภัติทิ้ง

ข. การต่อศัพท์โดยลบศัพท์หลังแล้ว
ลงปัจจัยแทน

ค. การต่อศัพท์ให้เนื่องกันด้วยตัวอักษร
เป็นสำคัญ

ง. การต่อศัพท์โดยเปลี่ยนวิภัติ แล้ว
ลงปัจจัยแทน

49. ศัพท์ กับ สมาส มีส่วนที่ต่างกันตรงไหน

- ก. ศัพท์หน้า
- ข. ศัพท์กลาง
- ค. ศัพท์หลัง
- ง. วิภัติ

50. เกี่ยวกับ ศัพท์ คำกล่าวข้อใด ไม่ถูกต้อง

- ก. ศัพท์ศัพท์ลงปัจจัยปฐขึ้นจากศัพท์ที่เป็นนาม
- ข. โศกตศัพท์เป็นไคทั้งนามนาม และคุณนาม
- ค. อพยยศัพท์ แยกวิภัติได้
- ง. ศัพท์แบ่งโดยย่อเป็น สามัญญศัพท์ ภาวศัพท์และอพยยศัพท์

51. โศกตศัพท์ ลงปัจจัยแทนคำว่าอะไร

- ก. โศก
- ข. ตรี
- ค. อปัจจัย
- ง. ราก

52. คำว่า "สามเณโร" ลงปัจจัยในศัพท์อะไร

- ก. โศกตศัพท์
- ข. ตรีศัพท์
- ค. รากศัพท์
- ง. ชาศาศัพท์

53. คำว่า "ภาสาว" ลงปัจจัยในศัพท์อะไร

- ก. โศกตศัพท์
- ข. ตรีศัพท์
- ค. รากศัพท์
- ง. ชาศาศัพท์

54. คำว่า "นาวิโก" ลงปัจจัยในศัพท์อะไร

- ก. โศกตศัพท์
- ข. ตรีศัพท์
- ค. รากศัพท์
- ง. ชาศาศัพท์

55. ปัจจัยใช้ประกอบอย่างไร

- ก. ประกอบหน้าธาตุ
- ข. ประกอบหลังธาตุ
- ค. ประกอบหลังวิภัติ
- ง. ประกอบหลังธาตุ หน้าวิภัติ

56. ญฺ ลงปัจจัย เมื่อประกอบกับธาตุแล้ว จะมีรูปเป็นอย่างไร

- ก. แปลง ญฺ เป็น อก
- ข. แปลง ญฺ เป็น อน
- ค. แปลง ญฺ เป็น อานก
- ง. แปลง ญฺ เป็น ฌย

57. เสอฺยโย ลงปัจจัยอะไร

ก. เสอฺย

ข. ตม

ค. อีย

ง. อียิสฺสก

58. ปัจจัยใน ปุรณัตถิธิโยลงในศัพท์ข้อใด

ก. ศัพท์สังขยาทุกประเภท

ข. ศัพท์ปกติสังขยาเพียงอย่างเดียว

ค. ศัพท์กิริยา

ง. ศัพท์นาม

59. ข้อใดเป็นปัจจัยที่ใช้ใน อพยยัตถิธิ

ก. ตีย

ข. โส

ค. ตุต

ง. กา

60. อายุขวํ เป็นศัพท์อะไร

ก. ภาวศัพท์

ข. วิภาวศัพท์

ค. สังขยาศัพท์

ง. อพยยศัพท์

61. "ปัจจัยนี้ เมื่อลงประกอบกับธาตุแล้ว

คงไว้ตามรูปเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง"

คำกล่าวนี้น่าจะหมายถึงปัจจัยในข้อใด

ก. ฌี

ข. ฌว

ค. ตุ

ง. กวิ

62. องค์ประกอบของศัพท์อาชยาค ข้อใด

มีความสำคัญมากที่สุด

ก. กาล

ข. บุรุษ

ค. วิภัติ

ง. วจนะ

63. กิञ्ช กับ อาชยาค มีอะไรเป็นหลักสำคัญ
ร่วมกันอยู่

ก. ธาตุ

ข. ปัจจัย

ค. วิภัติ

ง. กิริยา

64. การประกอบศัพท์อาชยาตขึ้นใช้ ต้องเรียงส่วนประกอบจากหน้าไปหลังอย่างไร

- ก. วิภัติ - ธาตุ - ปัจจัย
- ข. ธาตุ - วิภัติ - ปัจจัย
- ค. ปัจจัย - ธาตุ - วิภัติ
- ง. ธาตุ - ปัจจัย - วิภัติ

65. ส อาคม ใช้ลงในวิภัติหมวดใดได้

- ก. อัยยัตถ์
- ข. วัตตมานา
- ค. หิยัตถ์
- ง. ภวิสสันติ

66. ถ้าจะวิเคราะห์เห็นว่า บุรุษในอาชยาตเป็นบุรุษอะไร ควรดูจากอะไร

- ก. บท
- ข. วจนะ
- ค. วิภัติ
- ง. ปัจจัย

67. ท่านคิดว่า ความรู้ในเรื่อง วาจก เป็นประโยชน์ต่อท่านอย่างไร

- ก. ช่วยให้รู้ธาตุ
- ข. ช่วยให้ประกอบศัพท์อาชยาตให้ถูกต้อง
- ค. ช่วยให้ใช้กิริยาศัพท์ได้สอดคล้องกับประธาน
- ง. ช่วยให้เรียงคำพูดในภาษาบาลีได้ถูกต้อง

68. คำว่า "กิตก" มาจากรากศัพท์เดิมว่าอะไร

- ก. กิร
- ข. กิตล
- ค. กิรต
- ง. กิตโก

69. คำว่า "โอวาทโก" จัดเป็น สาธนะประเภทใด

- ก. สัมปทานสาธนะ
- ข. ภาวสาธนะ
- ค. กรณสาธนะ
- ง. กัตตุสาธนะ

70. ข้อใดเป็น กิจจปัจจัย

ก. ฌี

ข. ข

ค. ตุ

ง. รุ

71. คำว่า "สัจจะ" เป็นสนธิอะไร

ก. สรรสนธิ

ข. พยัญชนะสนธิ

ค. นิตยหิตสนธิ

ง. พยัญชนะสนธิ และนิตยหิตสนธิ

72. คำว่า "พหูพกาโร" เป็นสนธิอะไร

ก. สรรสนธิ

ข. พยัญชนะสนธิ

ค. นิตยหิตสนธิ

ง. สรรสนธิ และนิตยหิตสนธิ

73. คำว่า "พหูพกาโร" ใช้สนธิกิริยาอย่างไร

ตามข้อใด

ก. โลโป

ข. อาเทโส

ค. อากโม

ง. ที่โหม

74. คำว่า "มนุสเสว" ใช้สนธิกิริยาอย่างไร

ตามข้อใด

ก. โลโป

ข. วิกาโร

ค. ที่โหม

ง. รสสุ

75. คำว่า "อิจุเจว" ใช้สนธิกิริยาอย่างไรตามข้อใด

ก. โลโป

ข. อาเทโส

ค. วิกาโร

ง. รสสุ

ภาคผนวก ก

กาสดิติของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตาราง 26 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมและค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.409	10.	.317	19.	.332
2.	.366	11.	.352	20.	.397
3.	.380	12.	.321	21.	.424
4.	.439	13.	.437	22.	.448
5.	.326	14.	.371	23.	.435
6.	.345	15.	.406	24.	.284
7.	.313	16.	.321	25.	.396
8.	.140	17.	.170	26.	.233
9.	.229	18.	.256	27.	.281

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .806

ตาราง 27 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดความสนใจในวิชาบาลีไวยากรณ์ ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.485	9.	.531	17.	.464
2.	.566	10.	.325	18.	.555
3.	.565	11.	.502	19.	.415
4.	.492	12.	.515	20.	.521
5.	.490	13.	.503	21.	.514
6.	.470	14.	.524	22.	.578
7.	.627	15.	.236	23.	.447
8.	.527	16.	.529	24.	.549

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .898

ตาราง 28 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดคุณภาพการสอน ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.525	11.	.541	21.	.608
2.	.631	12.	.520	22.	.453
3.	.497	13.	.519	23.	.611
4.	.536	14.	.518	24.	.499
5.	.489	15.	.544	25.	.572
6.	.440	16.	.474	26.	.631
7.	.539	17.	.585	27.	.560
8.	.565	18.	.532	28.	.493
9.	.500	19.	.628	29.	.509
10.	.590	20.	.541	30.	.386
				31.	.614

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .930

ตาราง 29 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมและค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.440	14.	.454	27.	.540
2.	.463	15.	.343	28.	.314
3.	.427	16.	.318	29.	.559
4.	.184	17.	.479	30.	.547
5.	.530	18.	.567	31.	.491
6.	.364	19.	.313	32.	.400
7.	.554	20.	.361	33.	.546
8.	.341	21.	.414	34.	.414
9.	.476	22.	.209	35.	.240
10.	.493	23.	.376	36.	.518
11.	.307	24.	.456	37.	.565
12.	.162	25.	.293	38.	.463
13.	.450	26.	.430	39.	.231

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .886

ตาราง 30 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดความรู้บรรยาภาสในชั้นเรียน ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.453	9.	.557	17.	.494
2.	.540	10.	.412	18.	.180
3.	.638	11.	.439	19.	.565
4.	.418	12.	.595	20.	.429
5.	.471	13.	.129	21.	.463
6.	.416	14.	.476	22.	.564
7.	.564	15.	.410	23.	.492
8.	.542	16.	.533	24.	.482
				25.	.483

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .885

ตาราง 31 การวัดความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถาม และค่าความเชื่อมั่นใน
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์. ($n = 372$)

ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r
1.	.19	.25	26.	.43	.36	51.	.32	.24
2.	.41	.28	27.	.66	.53	52.	.70	.42
3.	.39	.35	28.	.81	.31	53.	.60	.30
4.	.45	.38	29.	.80	.26	54.	.59	.59
5.	.46	.25	30.	.24	.15	55.	.58	.33
6.	.64	.36	31.	.46	.34	56.	.66	.50
7.	.42	.25	32.	.70	.26	57.	.61	.53
8.	.70	.20	33.	.53	.60	58.	.45	.32
9.	.25	.30	34.	.90	.19	59.	.41	.61
10.	.65	.46	35.	.87	.20	60.	.54	.45
11.	.76	.35	36.	.58	.54	61.	.56	.47
12.	.49	.53	37.	.62	.38	62.	.73	.29
13.	.46	.36	38.	.72	.39	63.	.42	.42
14.	.52	.29	39.	.69	.44	64.	.54	.47
15.	.61	.50	40.	.68	.42	65.	.60	.53
16.	.54	.29	41.	.44	.44	66.	.57	.66
17.	.59	.36	42.	.63	.45	67.	.42	.38
18.	.59	.46	43.	.41	.27	68.	.41	.44
19.	.61	.40	44.	.78	.37	69.	.61	.64
20.	.62	.47	45.	.85	.22	70.	.67	.45
21.	.63	.34	46.	.55	.45	71.	.43	.64
22.	.47	.62	47.	.62	.42	72.	.52	.56
23.	.35	.25	48.	.45	.53	73.	.44	.45
24.	.21	.13	49.	.38	.47	74.	.38	.20
25.	.74	.36	50.	.45	.24	75.	.44	.41

ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9268

ประวัตินิติปรัชญาเอก

ชื่อ นายเกียรติ ศรีวิเชียร

วัน เดือน ปีเกิด วันที่ 8 มีนาคม 2491

สถานที่เกิด 128 หมู่ที่ 3 ต.ทับใต้เหล็ก อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2501 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแก้ว จ.สุพรรณบุรี
- พ.ศ. 2504 ชั้นมัธยมปีที่ 3 โรงเรียนนเรศวรวิทยาลัย จ.สุพรรณบุรี
- พ.ศ. 2507 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จ.สุพรรณบุรี
- พ.ศ. 2509 ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยา
- พ.ศ. 2511 ประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม
- พ.ศ. 2514 การศึกษาบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) วิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร
- พ.ศ. 2521 Master of Education (Higher Education)
The Pennsylvania State University
- พ.ศ. 2523 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พ.ศ. 2528 การศึกษาคณะบัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2510-2512 ครูโรงเรียนวัดสุวรรณภูมิ อ.เมืองฯ จ.สุพรรณบุรี
- พ.ศ. 2515-2519 อาจารย์วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
- พ.ศ. 2519- นักวิชาการศาสนา ฝ่ายข้อมูลและสถิติ กองแผนงาน
กรมการศาสนา

ที่อยู่ปัจจุบัน 10/4 ถนนสาย 3 ต.ประจักษ์ อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

13000 โทร. (035) 251-365

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนหอปริยัติธรรมแผนกบาลี

บทคัดย่อ

ของ

กิริติ ศรีวิเชียร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาทุติยบัณฑิต

มีนาคม 2528

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิดวิเคราะห์ที่เรียนและผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน คือขั้นแรกเป็นการศึกษาเชิงบรรยายถึงสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการคัดเลือกตัวแปรมาศึกษา และขั้นที่สองเป็นการทดสอบสมมติฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยชั้นทดสอบสมมติฐานเป็นพระภิกษุและสามเณรที่กำลังเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในระดับประโยคหนึ่ง-สองจำนวน 372 รูป และครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองอีก 26 รูป จากสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 21 แห่ง ตัวแปรอิสระมีจำนวนทั้งหมด 16 ตัว ตัวแปรตามมีสองตัว คือผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์และทักษะคิดวิเคราะห์วิชาบาลีไวยากรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสำรวจและแบบสอบวัดแปลฉบับ การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างวันที่ 14 - 19 มกราคม พ.ศ. 2528 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ และวิเคราะห์สหสัมพันธ์คานอนิกอล

ผลการวิจัยพบว่า

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอน
2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทักษะคิดวิเคราะห์วิชาบาลีไวยากรณ์ เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณได้แก่ ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน

3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมเมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์คาโนนิกอล ชุดแรกได้แก่ ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน ชุดที่สองได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น และค่านิยมกัต

ในการปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้ดีขึ้น ควรให้ความสำคัญแก่การพัฒนาความสนใจในการเรียนของนักเรียน และการจัดบรรยากาศในการเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น

VARIABLES RELATED TO THE LEARNING OUTCOMES
OF PALI EDUCATION STUDENTS

AN ABSTRACT
BY
KIRATI SRIWICHIAN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Doctor of Education degree
at Srinakharinwirot University

March 1985

The purpose of this study was to investigate that what variables were related to the learning outcomes of Pali education students.

The research was conducted in two steps. Firstly, it was a descriptive study of Pali education program aiming at searching for variables expected to be related to students' learning outcomes. Secondly, the regression model was utilized in testing hypotheses. The sample groups employed in this study were 372 students studying at the first level of Pali education program and 26 teachers in 21 Pali education schools in Bangkok Metropolitan selected randomly. There were 16 independent variables and two dependent variables namely achievement in Pali grammar and attitude towards Pali grammar subject. The research instruments were composed of two questionnaires and six tests. The data were collected during 14 - 19 January, 1985. Techniques of multiple regression and canonical correlation analyses were used in data processing.

The research findings were as follows:

1. The variables related to achievement in Pali grammar when using multiple regression analysis were student-teacher ratio, teaching load, achievement motive and teaching experience.
2. The variables related to attitude towards Pali grammar subject when using multiple regression analysis were learning interest and classroom climate.
3. The variables related to the learning outcomes when using canonical analysis in the first set were learning interest and classroom climate and in the second set were student-teacher ratio, teachers' general education

level, students' age range and teachers' monthly food allowance.

To improve the learning outcomes of Pali education students, it was recommended that great efforts be placed on increasing students' learning interest and improving classroom management for appropriate climate to facilitate effective learning.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้เพราะด้วยความช่วยเหลือทางคำปรึกษาการอย่าง
ดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่
และอาจารย์ ดร. โกวิท ประวาลพุกษ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์นำทรัพย์ จันทน์หอม ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรม
การศาสนาที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้อย่างเต็มที่

ขอกราบขอบพระคุณ เจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่กรุณาให้ความ
อนุเคราะห์และความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอกราบขอบพระคุณ ครู และ นักเรียน
ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการตอบแบบสำรวจและแบบสอบวัด

ขอขอบคุณ คุณศุภกุล เกียรติสุนทร และ คุณประพันธ์พล สวัสดิ์สาระ ที่ได้ช่วยเหลือ
ในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความอดทนและจริงใจมาตลอดทุกขั้นตอน ขอขอบคุณ
คุณณิศา นุ่มอุรา ที่ได้ช่วยเหลือในการพิมพ์ต้นฉบับก่อนที่ผู้เขียนจะสอบปากเปล่า

ขอขอบคุณ คุณเพ็ญใจ พิชัยผลากร คุณจีระวิทย์ สมพงษ์ คุณวิไลวัลย์ ห่มรัตน์ และ
คุณจุฬารัตน์ คงวีรวัฒนกุล ที่ได้ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณ นักศึกษาวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา ที่ได้ช่วยเหลือในการตรวจแบบ
สอบวัด และลงรหัสคอมพิวเตอร์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์บุญยิ่ง บุญยเวช ที่ให้กำลังใจและเป็นห่วงเป็นใยมาตลอด
กระบวนการในการทำปริญญานิพนธ์นี้

ขอขอบคุณ คุณนุจรี สิงห์ฤกษ์ ที่ได้ช่วยเหลือในการพิมพ์ปริญญานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์
ด้วยความอดทนยิ่ง และ ขอขอบคุณอาจารย์สมบัติ ศรีวิเชียร ที่ได้ช่วยเหลือในการพิสูจน์อักษร

ยังมีผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้อีกมาก ซึ่งไม่ได้กล่าวนามไว้
ผู้เขียนขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

กิริติ ศรีวิเชียร

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลังการวิจัย	1
	ความจำเป็นในการวิจัย	6
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
	สมมติฐานการวิจัย	8
	ขอบเขตของการวิจัย	9
	ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	10
	นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	11
	ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย	15
2	เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
	คานทร	16
	ระดับการศึกษาสายสามัญของครู	16
	ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู	18
	ระดับการศึกษาทางบาลีของครู	20
	ความถนัดในการสอน	22
	จำนวนวิชาที่สอน	23
	จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์	24
	ประสบการณ์การสอน	24

ความนิยมนัก 26	26
คุณภาพการสอนของครู 27	27
ด้านการจัดชั้นเรียน 31	31
สัดส่วนครูต่อนักเรียน 31	31
พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น 34	34
บรรยากาศในชั้นเรียน 36	36
ค่านักเรียน 41	41
ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน 41	41
เวลาที่ใช้ในการเรียน 42	42
ความสนใจในการเรียน 43	43
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 47	47
สรุปสมมติฐานในการวิจัย 51	51
3 วิธีดำเนินการวิจัย 52	52
แหล่งข้อมูล 52	52
กลุ่มตัวอย่าง 52	52
ตัวแปรที่ศึกษา 54	54
ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล 55	55
การสร้างและทดลองใช้เครื่องมือ 61	61
การเก็บรวบรวมข้อมูล 68	68

การจัดกระทำข้อมูล	69
การวิเคราะห์ข้อมูล	71
4 ผลการศึกษาค้นคว้า	73
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ	75
การทดสอบสมมติฐาน	81
การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียน ..	81
ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับ...	
ตัวแปรตามแต่ละตัว	86
ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระ	
กับผลการเรียน	89
สรุปผลการวิเคราะห์ในรายละเอียด	94
5 บทย่อ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	97
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	97
วิธีดำเนินการวิจัย	97
สมมติฐานในการวิจัย	97
กลุ่มตัวอย่าง	99
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	99
การวิเคราะห์ข้อมูล	100
ผลการวิจัย	100

บทที่

หน้า

การอภิปรายผล	101
ข้อเสนอแนะ	113
บรรณานุกรม	117
ภาคผนวก	128

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ร้อยละของนักเรียนแผนกบาลีแต่ละประโยคที่สอบได้ในแต่ละปี	5
2 จำนวนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับต่างๆ	16
3 จำนวนครูที่ได้วุฒิทางครูจากการสมัครสอบ	19
4 วุฒิทางบาลีของครูที่สอนแผนกบาลีแต่ละระดับประโยค	21
5 ค่ามัธยฐานของสหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆของคุณภาพการสอน กับผลสัมฤทธิ์จากการศึกษาระดับมัธยมศึกษา	29
6 สหสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการสอนกับผลสัมฤทธิ์ในการศึกษาระดับจุลภาค ..	30
7 จำนวนนักเรียนต่อครูหนึ่งรูปในแต่ละชั้นของแต่ละสำนักเรียน	32
8 พิสัยอายุของนักเรียนในแต่ละชั้นของสำนักเรียนแต่ละแห่ง	35
9 มัธยฐานของสหสัมพันธ์ระหว่างความสนใจที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ ในวิชานั้นๆ	45
10 ความสัมพันธ์ระหว่างความชอบที่มีต่อวิชา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในวิชานั้น	46
11 จำนวนครูและนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	53
12 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว	75
13 ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว	80
14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระในด้านต่างๆกับผล การเรียนในแต่ละด้าน	82

15	ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตาม แต่ละด้าน (เฉพาะด้านที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน	85
16	ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลี ไวยากรณ์เป็นเกณฑ์	87
17	ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ทัศนคติต่อวิชาบาลี ไวยากรณ์เป็นเกณฑ์	88
18	การวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระ กับผลการเรียนทั้งสองด้าน	91
19	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่า r และค่า n กับบนตัวแปรคาโนนิคอล ..	94
20	จำนวนครูที่ได้วุฒิทางครูจากการสอบวิชาชุด	140
21	จำนวนครูที่มีวุฒิทางบาลีระดับประโยคต่างๆ	141
22	จำนวนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับต่างๆ	142
23	วุฒิของครูที่สอนแผนกบาลีแต่ละระดับ	150
24	จำนวนปีที่ใช้ในการเรียนแต่ละระดับประโยคของนักเรียนที่เรียน จบตลอดหลักสูตร	153
25	พิสัยอายุของนักเรียนและจำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นของแต่ละ สำนักเรียน	155
26	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมและค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์	201

27	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดความสนใจในวิชาบาลีไวยากรณ์	202
28	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดคุณภาพการสอน	203
29	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	204
30	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดคำนบรียากาศในชั้นเรียน	205
31	การระดับความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถาม และค่า ความเชื่อมั่นในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์	206

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 องค์ประกอบของระบบ	131
2 การทำงานของระบบ	132

ภูมิหลังการวิจัย

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยรูปแบบหนึ่ง ซึ่ง
มีมาช้านานแล้ว จากหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าพระภิกษุ
และสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมค่านภาษาบาลีกันมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย (กรมการศาสนา
2526 ก. 27) โดยการศึกษาได้มุ่งเน้นไปที่ตัวคัมภีร์หรือพระไตรปิฎกเป็นสำคัญ ล่วงมาถึง
สมัยกรุงศรีอยุธยา การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณรก็ยังคงเป็นแผนกบาลีอยู่
เพราะหลักสูตรยังคงมุ่งเน้นความรู้ทางภาษาบาลี เพื่อจะได้นำไปใช้ศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก
อยู่เช่นเดิม ต่างกันแต่เพียงว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสมัยนี้ได้ถูกแบ่งออกเป็น
สามชั้นคือ

1. บาเรียนตรี ใช้พระสูตรเป็นหลักสูตรตามแต่คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้สอบ
แปล เมื่อแปลได้ก็เป็นบาเรียนตรี
2. บาเรียนโท ใช้พระสูตรกับพระวินัยเป็นหลักสูตร เมื่อแปลได้ก็เป็นบาเรียนโท
3. บาเรียนเอก ใช้พระสูตรพระวินัยและปรมัตถ์เป็นหลักสูตรตามแต่คณะกรรมการ
จะเลือกให้แปล เมื่อแปลได้หมดก็เป็นบาเรียนเอก (สิริวัฒน์ คำวันสา 2524 : 32-33
อ้างอิงมาจากเสงี่ยม กุณหวาส 2508 : 30)

การจัดหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในลักษณะดังกล่าวสืบต่อมาจนถึง
สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ก็ได้ทรงโปรดให้สมเด็จพระสังฆราช(มี)เป็น
ประธานทำการปฏิรูปเสียใหม่เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรได้เล่าเรียนกันมากขึ้น และได้จัดแบ่ง
หลักสูตรให้กว้างออกไปเป็นเก้าชั้น แต่เรียกว่าเก้าประโยค แต่ละประโยคใช้พระคัมภีร์เป็น
หลักสูตรแตกต่างกันออกไป

สำหรับการสอบบาลีเท่าที่สอบมาตั้งแต่ครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ใช้วิธีแปลด้วยปากให้กรรมการฟังได้หรือตักกรรมการคัดลึกลงในขณะนั้น ครั้นถึงปี พ.ศ. 2455 จึงเปลี่ยนมาเป็นสอบข้อเขียนในบางประโยค คือ ประโยคหนึ่งและสองให้สอบข้อเขียน ส่วนประโยคสามถึงเก้าคงให้สอบด้วยวิธีเดิม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2458 จึงได้สอบด้วยวิธีเขียนทุกประโยค (กรมการศาสนา 2526 ข. 472) ผู้เรียนจบเก้าประโยคแล้วถือว่าจบชั้นเรียน แต่ก็ยังต้องค้นคว้าเพิ่มเติมความรู้จากการอ่านแปลอีกเพื่อให้มีความแตกฉานยิ่งขึ้นเป็นเทปฎิภักลาโกศล

หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในบางระดับขึ้นในเวลาต่อมา ครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. 2508 ได้มีการยกเลิกและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบางวิชาในชั้นประโยคเปรียญธรรมสาม เปรียญธรรมห้า และเปรียญธรรมหก (คำสั่งมหาเถรสมาคม ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2508)

ในปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีระดับการศึกษาตั้งแต่ประโยคหนึ่งถึงประโยคเก้า และมีหลักสูตรใช้ดังนี้

ประโยคหนึ่ง-สอง

1. วิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ ใช้หนังสือธรรมบทฎกถาภาคหนึ่งถึงภาคสี่
2. วิชาบาลีไวยากรณ์ ใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์และประเภทสอบตามความจำ

ประโยคเปรียญธรรมสาม

1. วิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ ใช้หนังสือธรรมบทฎกถาภาคห้าถึงภาคแปด
2. วิชาสัมพันธ์ไทย ใช้หนังสือธรรมบทฎกถาภาคห้าถึงภาคแปด
3. วิชาบาลีไวยากรณ์ ใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ประเภทสอบตามความจำและความเข้าใจประกอบกัน

4. วิชาบูรพภาค ข้อเขียนภาษาไทยโดยแก้ไขให้ถูกต้องตามระเบียบใช้
หนังสือที่ควรรู้

ประโยคเปรียญธรรมสี่

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมปัญญฎกภาคหนึ่ง
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมงคลัตถที่ปปีภาคหนึ่ง

ประโยคเปรียญธรรมห้า

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมปัญญฎกภาคสองถึงภาคสี่
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือมงคลัตถที่ปปีภาคสอง

ประโยคเปรียญธรรมหก

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธรรมปัญญฎกภาคห้าถึงภาคแปด
แต่ในการสอบกรรมการจะแปลประโยคที่ออกสอบเป็นความไทยโดยสันตติ หรืออาจคัดแปลง
สำนวนและท้องเรื่องหรือตัดตอนที่กว้างๆ มาเรียงติดต่อกันเป็นประโยคสอบไล่ก็ได้
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือตติย-จุลัตถ-ปัญจม-สมันตปาสาทิกา

ประโยคเปรียญธรรมเจ็ด

1. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือมงคลัตถที่ปปีภาคหนึ่ง
2. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือปฐม-ทุติยสมันตปาสาทิกา

ประโยคเปรียญธรรมแปด

1. วิชาแต่งฉันทมคธ แต่งฉันทเป็นภาษามคธสามฉันทในจำนวนหกฉันทคือ

1.1 ปุริยาวัตร	1.4 อินทรวงศ์
1.2 อินทรวีเชียร	1.5 วังสัจจะ
1.3 อุเปนทวิเชียร	1.6 วสันตคิลก

ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้

2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือปฐม-หุติยสมันตปาสาทิกา

3. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมรรค

ประโยชน์เปรียญธรรมเก้า

1. วิชาแต่งไทยเป็นมคธ แต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่
กรรมการจะกำหนดให้

2. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือวิสุทธิมรรค

3. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือภิกขุกรรมมัตถกาวินี

จุดมุ่งหมายประการสำคัญของหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบัน ก็คือ การช่วยให้เด็กเรียนมีความรู้ความสามารถทางภาษาบาลี เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการ ศึกษาค้นคว้าเรื่องราวและหลักธรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาที่บันทึกไว้เป็นภาษาบาลีใน พระไตรปิฎกแล้วนำไปเผยแพร่ให้ศาสนิกชนทั่วไปได้รู้และปฏิบัติตาม การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีจึงมีความสำคัญมาก มีผู้กล่าวว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนั้นเป็นการ ศึกษาขั้นพื้นฐานของพระภิกษุและสามเณรเพื่อจะได้เรียนในชั้นสูงต่อไป แต่การศึกษาแผนกบาลี นับว่าเป็นการศึกษาอันแท้จริงของพระภิกษุและสามเณรที่จะต้องศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ 2526 : 11)

ในปัจจุบันมีพระภิกษุและสามเณรที่กำลังเรียนตามหลักสูตรนี้อยู่ในสำนักเรียนต่างๆ ทั่วประเทศเป็นจำนวนมาก จากสถิติของกรมการศาสนาในปี พ.ศ. 2526 มีนักเรียนอยู่เป็น จำนวนถึง 11,910 รูป จาก 454 สำนักเรียน (กรมการศาสนา 2526 ค. 294,306) ถ้าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะสงฆ์ก็จะสามารถผลิตนักเรียน เหล่านี้ให้ออกไปเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่พระพุทธศาสนาได้อย่าง ใหญ่หลวง แต่จากสถิติผลการสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าในการสอบแต่ละประโยคนั้นมีนักเรียนสอบตกกันเป็นจำนวนมาก ดังตาราง 1 (กรมการศาสนา 2526 ก. 35 - 42)

ตาราง 1 ร้อยละของนักเรียนแผนกบาลีแต่ละประโยคที่สอบได้ในแต่ละปี

พ.ศ. ระดับ	2519	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526
ประโยค 1-2	21.11	21.62	22.77	20.30	25.50	25.16	24.44	33.86
ป.ธ. 3	51.51	43.32	47.06	40.33	50.84	57.77	56.36	47.40
ป.ธ. 4	50.42	40.60	35.78	45.39	46.60	46.99	42.54	52.05
ป.ธ. 5	16.07	21.85	26.89	18.38	22.40	21.38	22.02	25.94
ป.ธ. 6	17.84	15.74	15.12	24.15	32.41	32.08	31.47	32.83
ป.ธ. 7	15.02	22.56	11.73	15.88	22.00	33.57	26.13	14.87
ป.ธ. 8	28.57	21.62	34.15	46.38	45.45	32.31	16.44	28.41
ป.ธ. 9	23.53	26.15	22.81	13.43	20.00	13.83	24.73	15.00
รวม	28.83	27.61	28.63	27.35	31.91	33.17	31.69	36.60

จากสภาพผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุและสามเณรที่เป็นอยู่เช่นนี้ ได้ก่อให้เกิดความห่วงใยโดยเฉพาะประเด็นที่ว่า นอกจากจะเป็นการลงทุนที่สูงไปแล้วการที่นักเรียนส่วนมากสอบตกยังอาจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกท้อถอย เพราะเห็นว่าการศึกษามูลีเป็นเรื่องยากเกินไปแล้วก็จะค่อยๆ หมดความสนใจที่จะเรียนต่อไป ซึ่งถ้าพระภิกษุและสามเณรได้พากันละเลยที่จะศึกษามูลีกันเสียแล้ว ความเจริญก้าวหน้าของพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวกับปริยัติก็จะอยู่ในภาวะซบถงั้นได้ (พิรุณ มลิวัลย์ ในกรรมการศาสนา 2526 ง . 33 พระโสภณญาณารุณ ในกรรมการศาสนา 2526 ง . 110-137)

ปัญหาเรื่องนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสอบตกกันมากนี้เป็นเรื่องที่ได้รับการ
 วิพากษ์วิจารณ์กันมานานแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้ดำเนินการอะไรที่จะแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
 อย่างเป็นกิจลักษณะ กรมการศาสนาในฐานะหน่วยงานราชการซึ่งมีหน้าที่ในการรับสนองงาน
 การศึกษาของคณะสงฆ์ก็ได้แต่เพียงจัดประชุมเพื่อถวญความรู้ทางด้านวิชาครูให้แก่ครูผู้สอน
 พระปริยัติธรรมโดยมีความเชื่อเป็นพื้นฐานอยู่ว่า ถ้าการสอนของครูมีคุณภาพผลการเรียนของ
 นักเรียนก็ควรจะดีขึ้น และได้จัดประชุมดังกล่าวมาหลายปีแล้วแต่ละปีได้ใช้งบประมาณแผ่นดิน
 เป็นจำนวนมากแต่ผลการเรียนของนักเรียนโดยทั่วไปก็ยังไม่ดีขึ้นจนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2526
 ได้มีการประชุมปรึกษาหารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั่วราชอาณาจักร ณ วัดเบญจมบพิตร
 กรุงเทพมหานคร ที่ประชุมในครั้งนั้นได้มีมติให้กรมการศาสนาช่วยพิจารณาหาแนวทางแก้ไข
 ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแล้วนำเสนอต่อคณะสงฆ์เพื่อดำเนินการต่อไป
 (กรมการศาสนา 2526 ง. 11-14)

ความจำเป็นในการวิจัย

การคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวย่อมเป็นไปได้ยาก ถ้ายังไม่เป็นที่ทราบ
 กันอย่างแน่ชัดว่าสาเหตุของปัญหานั้นคืออะไรหรือเนื่องมาจากปัจจัยอะไรบ้าง กรมการศาสนา
 เองก็ยังไม่ทราบแน่ชัดว่า ผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นเกี่ยวข้องกับปัจจัยหรือตัวแปร
 อะไรบ้าง การดำเนินการใดๆ ในการแก้ปัญหาจึงควรคำนึงถึงเรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 ให้มากโดยการแก้ปัญหาให้ตรงจุดนั่นเอง

ความจริงในวงการศึกษาด้านสาขาสัมณหรือที่เรียกว่าการศึกษาทางโลกนั้น ได้มีผู้ทำ
 การศึกษาค้นคว้าเรื่องตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนเอาไว้มากพอสมควร แม้
 กระทั่งลึกลงไปถึงการค้นหาวาผลการเรียนของนักเรียนที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากตัวแปรใด

และอย่างไรก็ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้บ้างแล้ว สิ่งที่ยังพบจากการศึกษาเหล่านี้ก็น่าจะนำมาอธิบาย ผลการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุและสามเณรได้ อย่างไรก็ตามประเด็นที่ควร ได้รับการพิจารณาอย่างยิ่งก็คือในปัญหาอย่างเดียวกัน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในวัฒนธรรมหนึ่ง ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกับในอีกวัฒนธรรมหนึ่งเสมอไป ในวัฒนธรรมของคณะสงฆ์ไทยนั้น การจัด การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีไม่มีลักษณะเป็นระบบ ที่มีโครงสร้างการดำเนินงานเป็นแบบ แผนแน่นอนชัดเจนเหมือนกับการศึกษาทางสายสามัญทั่วไป (ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก) ผู้วิจัยจึงคิดว่าควรนำตัวแปรจากผลการวิจัยทางการศึกษาสายสามัญมาใช้อธิบายผลการเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุและสามเณรควรจะต้องได้รับการตรวจสอบยืนยันให้แน่ชัด เสียก่อน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงพิจารณาเห็นความจำเป็นที่จะทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์หาตัวแปรใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ทั้งนี้เพื่อจะได้ใช้เป็นพื้นฐาน ในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาคำถามการจัดการศึกษาดังกล่าวของคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อนึ่ง การศึกษาทุกประเภทและทุกระดับไม่ได้มีจุดมุ่งหมายอยู่แต่เพียงการพัฒนานักเรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปเท่านั้น หากแต่ได้ครอบคลุมไปถึงเรื่องการพัฒนาทางด้าน จิตใจและการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ปฏิบัติจริงอีกด้วย (Kibler. and others. 1974 : 84-113) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็เช่นเดียวกัน แม้จะไม่มีจุดมุ่งหมายกำหนดเอาไว้ชัดเจนว่า ต้องการพัฒนานักเรียนมีคุณลักษณะอย่างไร แต่การศึกษาของคณะสงฆ์ประเภทนี้ก็คงไม่ได้มี จุดมุ่งหมายอยู่แต่เพียงการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ในสิ่งที่เรียนไปเท่านั้น หากแต่การพัฒนา ทางด้านจิตใจให้แก่เด็กนักเรียนก็เป็นจุดมุ่งหมายที่พึงประสงค์อันสำคัญอีกประการหนึ่งด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นเป็นความจำเป็นอีกเช่นกันที่จะศึกษาหาตัวแปรใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียน ด้านจิตใจของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง
2. เพื่อศึกษาว่าทัศนคติต่อวิชาที่เรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง
3. เพื่อศึกษาว่าผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง

สมมติฐานการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทัศนคติต่อวิชาที่เรียนและผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรต่อไปนี้

1. ตัวแปรต้นครู ได้แก่
 - 1.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
 - 1.2 ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู
 - 1.3 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
 - 1.4 ความถนัดในการสอน
 - 1.5 จำนวนวิชาที่สอน
 - 1.6 จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์
 - 1.7 ประสบการณ์การสอน
 - 1.8 กาลิศยภัต
 - 1.9 คุณภาพการสอน

2. ตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียน ได้แก่

- 2.1 สักส่วนครูต่อนักเรียน
- 2.2 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- 2.3 บรรยากาศในชั้นเรียน

3. ตัวแปรด้านนักเรียน ได้แก่

- 3.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน
- 3.2 เวลาที่ใช้ในการเรียน
- 3.3 ความสนใจในการเรียน
- 3.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตจำกัดอยู่ในเรื่องต่อไปนี้

1. ตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีอยู่หลายด้าน เช่น ภูมิหลังทางครอบครัว นักเรียน กลุ่มเพื่อน ครู โรงเรียน ฯลฯ แต่ในการวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะตัวแปรด้านครู ด้านการจัดชั้นเรียนและด้านนักเรียนเท่านั้น
2. ศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาจากประชากรที่เป็นครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ ระดับประโยคหนึ่ง-สองและนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจำนวน 64 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงนักเรียนระดับอื่นๆ และนักเรียนในสำนักเรียนจังหวัดอื่นๆ ด้วย
3. ผลการเรียนรู้ที่ใช้เป็นตัวแปรเกณฑ์ในการวิจัย ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์และทัศนคติต่อวิชาที่เรียนของนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงผลการเรียนวิชาอื่นและในระดับประโยคที่สูงขึ้นไปด้วย

4. ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ได้จากการให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามที่ใช้อย่างเฉพาะในการศึกษารังนี้เท่านั้นไม่ได้นำมาใช้ในการวัดตัวแปรด้วยวิธีอื่นด้วย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

1.1 ตัวแปรด้านครู ได้แก่

- 1.1.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
- 1.1.2 ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู
- 1.1.3 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
- 1.1.4 ความถนัดในการสอน
- 1.1.5 จำนวนวิชาที่สอน
- 1.1.6 จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์
- 1.1.7 ประสบการณ์การสอน
- 1.1.8 ค่าวิทยภัต
- 1.1.9 คุณภาพการสอน

1.2 ตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียน ได้แก่

- 1.2.1 สัดส่วนครูต่อนักเรียน
- 1.2.2 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- 1.2.3 บรรยากาศในชั้นเรียน

1.3 ตัวแปรค่านักเรียน ได้แก่

1.3.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน

1.3.2 เวลาที่ใช้ในการเรียน

1.3.3 ความสนใจในการเรียน

1.3.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

2. ตัวแปรตาม ประกอบด้วย

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 ทักษะการคิดวิเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. ระดับการศึกษาสายสามัญของครู หมายถึงระดับการศึกษาทางสายสามัญชั้นสูงสุดที่ครูได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาโดยตรง หรือจากการสอบเทียบความรู้ซึ่งแสดงได้โดยประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรของการศึกษาระดับนั้น แบ่งออกเป็นเจ็ดระดับ คือ

1.1 ประถมปีที่หกหรือต่ำกว่า

1.2 มัธยมศึกษาสามหรือเทียบเท่า (ยกเว้นวุฒิทางบาลี)

1.3 มัธยมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า

1.4 มัธยมศึกษาปีที่แปดหรือเทียบเท่า เช่น ป.กศ., พ.กศ.

1.5 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า เช่น ป.กศ.สูง, พ.ม.

1.6 ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (ยกเว้นวุฒิทางบาลี)

1.7 สูงกว่าปริญญาตรี

2. ระดับการศึกษาทางวิชาครู หมายถึงระดับการศึกษาทางวิชาครูชั้นสูงสุดที่ครู
 ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาโดยตรง หรือจากการสอบวิชาครูซึ่งแสดงได้โดย
 ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรของการศึกษาระดับนั้น แบ่งออกเป็นสี่ระดับ คือ

2.1 ไม่มีวุฒิทางครู

2.2 ป. กศ. หรือ พ. กศ.

2.3 ป. กศ. สูง หรือ พ. ม.

2.4 ปริญญาตรี เช่น กศ.บ., ค.บ. ฯลฯ

3. ระดับการศึกษาทางบาลีของครู หมายถึงระดับการศึกษาทางพระปริยัติธรรม
 แผนกบาลีประโยคสูงสุดที่ครูสอบได้ แบ่งออกเป็นแปดระดับ คือ

3.1 ประโยค 1-2

3.2 ประโยค ป.ธ. 3

3.3 ประโยค ป.ธ. 4

3.4 ประโยค ป.ธ. 5

3.5 ประโยค ป.ธ. 6

3.6 ประโยค ป.ธ. 7

3.7 ประโยค ป.ธ. 8

3.8 ประโยค ป.ธ. 9

4. ความถนัดในการสอนของครู หมายถึงการรับรู้ของครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์
 ประโยคหนึ่ง-สองว่าตนเองมีความถนัดในการสอนวิชาดังกล่าวหรือไม่เพียงใด

5. จำนวนวิชาที่สอน หมายถึงจำนวนวิชาทั้งหมดที่ครูผู้สอนบาลีไวยากรณ์ประโยค
 หนึ่ง-สองได้สอนอยู่ในปัจจุบันนี้โดยนับรวมวิชาบาลีไวยากรณ์ด้วย

6. จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ หมายถึงจำนวนชั่วโมงทั้งหมดที่ครูผู้สอน
บาลีไวยากรณ์ประโยคหนึ่ง-สองคำสอนอยู่ในปัจจุบันโดยนับรวมชั่วโมงที่สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ด้วย
7. ประสบการณ์การสอน หมายถึงจำนวนปีการศึกษาที่ครูได้ทำการสอนวิชาบาลี
ไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองมาตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน
8. ค่าตอบแทน หมายถึงจำนวนเงินที่ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-
สองได้รับจากทางสำนักเรียนเป็นค่าตอบแทนการสอนคิดเป็นรายเดือน
9. คุณภาพการสอนของครู หมายถึงความสามารถที่จะอธิบายบทเรียนและยกตัวอย่าง
ได้ชัดเจน ความสามารถที่จะพลิกแพลงวิธีการสอนให้เป็นที่น่าสนใจแก่นักเรียนแต่ละรูปได้ ฯลฯ
ซึ่งสอบวัดได้โดยใช้แบบสอบวัดคุณภาพการสอนที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นสำหรับงานวิจัยครั้งนี้
10. ส่วนของครูต่อนักเรียน หมายถึงจำนวนนักเรียนในหนึ่งชั้นเรียนที่เรียนวิชา
บาลีไวยากรณ์ต่อครูหนึ่งรูป
11. พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น หมายถึงค่าความแตกต่างระหว่างอายุของนักเรียน
ที่มีอายุใสมากที่สุดกับอายุของนักเรียนที่มีอายุใสน้อยที่สุดภายในชั้นเรียนเดียวกัน
12. บรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมจิตวิทยาภายในชั้นเรียน
ซึ่งมีความเคลื่อนไหว อันประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างครูกับนักเรียน
และระหว่างนักเรียนกับนักเรียน สอบวัดได้โดยใช้แบบสอบวัดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้
13. ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน หมายถึงระดับการศึกษาทางสายสามัญ
ชั้นสูงสุดที่นักเรียนได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาโดยตรงหรือจากการสอบเทียบ
ความรู้ ซึ่งแสดงได้โดยประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรของการศึกษาระดับนั้น แบ่งออกเป็น
หกระดับ คือ

- 13.1 ประถมปีที่หกหรือต่ำกว่า
- 13.2 มัธยมศึกษาสามหรือเทียบเท่า
- 13.3 มัธยมศึกษาหกหรือเทียบเท่า
- 13.4 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า เช่น ป.กศ.สูง, พ.ม.
- 13.5 ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- 13.6 สูงกว่าปริญญาตรี

14. เวลาที่ใช้ในการเรียน หมายถึงเวลาที่นักเรียนรับรู้ว่าคุณได้ใช้อย่างจริงจังในการเรียนหรือทำงานในวิชาบาลีไวยากรณ์ที่เรียนในแต่ละครั้ง

15. ความสนใจในการเรียน หมายถึงการแสดงออกของนักเรียนที่แสดงถึงความรู้ลึกซึ้งชอบพอในการศึกษาเล่าเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ เช่น การใช้เวลาวางอ่านหนังสือเรียน และหนังสืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาบาลีไวยากรณ์ สรุปเรื่องที่เรียนย่อยๆ เพื่อสะดวกแก่การจดจำหาความรู้เพิ่มเติมจากผู้รู้ ฯลฯ ความสนใจในการเรียนนี้สอบวัดได้โดยใช้แบบสอบถามความสนใจที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

16. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึงความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและแข่งขันกันด้วยมาตรฐานอันดีเยี่ยมหรือทำให้ดีกว่าบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องพยายามเอาชนะอุปสรรคต่างๆ มีความสบายใจเมื่อประสบความสำเร็จและมีความวิตกกังวลเมื่อประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว (McClelland and others. 1953 : 110-111) สอบวัดได้ด้วยแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

17. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สอง สอบวัดได้โดยข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่อนุศาสตราจารย์และนักวิชาการศาสนาของกรมการศาสนา ร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อการวิจัยครั้งนี้

18. หัตถ์คดีต่อวิชาที่เรียน หมายถึงความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ในแง่ของคุณค่า ประโยชน์ ความจำเป็น ความสำคัญ ความน่าสนใจ ฯลฯ ของวิชานั้น สอบวัด ได้โดยแบบสอบวัดหัตถ์คดีต่อวิชาที่เรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อการวิจัยครั้งนี้

19. ผลการเรียนรู้รวม หมายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ซึ่งพิจารณา รวมกับหัตถ์คดีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สอง

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะช่วยให้ทราบว่าตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน หัตถ์คดีต่อวิชาที่เรียน และผลการเรียนเมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ หัตถ์คดีต่อวิชาที่เรียนร่วมกัน

2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับกรมการศาสนาได้ใช้พิจารณา วางแผนและจัดทำโครงการเพื่อช่วยเหลือในการแก้ไขปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก บาลีของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น

3. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะช่วยให้กรมการศาสนามองเห็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาค้านคุณภาพของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และนำแนวทางนั้นเสนอต่อคณะสงฆ์คามมติ ของที่ประชุมเจ้าสำนักเรียนทั่วราชอาณาจักรที่วัดเบญจมบพิตรเมื่อปี พ.ศ. 2526 เพื่อพิจารณา มาตรการการแก้ไขปัญหาดังต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ 2 ขอเสนอเหตุผลในการเลือกตัวแปรอิสระแต่ละตัวตามที่ได้อธิบายเอาไว้
ในบทที่ 1 ดังต่อไปนี้

ด้านครู

1. ระดับการศึกษาสายสามัญของครู

ครูที่สอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีระดับการศึกษาสายสามัญแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างทะเบียนสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียนพบว่า มีครูผู้สอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูปมีระดับการศึกษาสายสามัญดังปรากฏในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับต่าง ๆ

ระดับการศึกษา สำนักเรียน	ป.4	ป.7 หรือ เทียบเท่า	มศ.3 หรือ เทียบเท่า	มศ.5 หรือ เทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
1. วัดนวลนรดิศ	2	1	2	-	-	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	7	-	3	6	1	1	-
3. วัดพุทธคงคา	7	3	3	17	1	5	1
4. วัดไตรมิตร	4	-	4	10	2	-	-
5. วัดหิรัญรูจี	-	2	-	5	-	-	-
6. วัดนาถกลาง	7	2	1	-	-	1	-
รวม	27	8	13	38	4	7	1

จากตาราง 2 พบว่าผู้ที่เรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีระดับการศึกษาสายสามัญแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ผู้จบเพียงชั้นประถมปีที่สี่ขึ้นไปจนถึงผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ครูที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ห้าหรือเทียบเท่ามีจำนวนมาก รองลงมาได้แก่ครูที่มีระดับการศึกษาทางสายสามัญเพียงชั้นประถมปีที่สี่

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับระดับการศึกษาสายสามัญของครูนั้นจากการวิเคราะห์พบว่า ครูที่มีพรรษาน้อยมีแนวโน้มว่าจะได้รับการศึกษาทางสายสามัญสูงกว่าครูที่มีพรรษามาก (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ - .2933)

มีผลจากการศึกษาค้นคว้าหลายเรื่องแสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาสายสามัญหรือวุฒิการศึกษาสายสามัญของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียน เช่น บีเบท์ (Alexander and Simons. 1975 : 49-55 citing Beebout) ศึกษาพบว่า วุฒิของครู ประสบการณ์ของครู การฝึกอบรมของครู ขนาดของชั้นเรียน และขนาดของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คาร์นอยและไธอัส (Alexander and Simons. 1975 : 31-36 citing Carnoy and Thais. 1974) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆกับผลการเรียนในโรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนในเขตเมืองและชนบทในประเทศญี่ปุ่นจำนวน 6,195 คน ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านโรงเรียนและครูที่สัมพันธ์กับผลการเรียนอย่างมีนัยสำคัญได้แก่ เพศของครู (ชาย) และวุฒิของครู บาร์ซากา (Barsaga. 1976 : 24) ศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับผลการสอบของนักเรียนระดับมัธยมในประเทศฟิลิปปินส์ ผลการศึกษาพบว่า วุฒิของครู (ปริญญาโท) สัมพันธ์กับผลการสอบโดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .41 อาร์ ยังสกูล (อาร์ ยังสกูล 2514 : 56 - 68) ศึกษาพบว่า วุฒิของครูที่สอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 38 - 39, 45) ศึกษาประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่สามจากทั่วประเทศจำนวน 23,555 คน เพื่อค้นหาว่าเมืองใดประกอบไปด้วย
ที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ภูมิการศึกษาของครูเป็นองค์ประกอบ
หนึ่งที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากผลการศึกษาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาระดับการศึกษาสายสามัญของ
ครูเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัย โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่าระดับการศึกษาสายสามัญของครูมีความ
เกี่ยวข้องกับการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู

โดยทั่วไปผู้ที่จะเป็นครูจะต้องได้รับการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง
ของกับวิชาครูมาแล้ว วิชาครูที่กล่าวถึงนี้ได้แก่กลุ่มวิชาชีพที่ผู้จะเป็นครูจำเป็นต้องเรียน
(Howson and others, 1976 : 81-90) กลุ่มวิชาชีพดังกล่าวได้แก่ วิชาที่เกี่ยวข้องกับ
หลักการสอน วิธีสอนวิชาต่างๆ จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาการเรียนรู้ ฯลฯ และรวมถึง
ประสบการณ์ในภาคปฏิบัติ เช่น การฝึกสอนในสภาพการณ์จริงด้วย สำหรับครูที่สอนในสำนัก
เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นไม่ได้เคยศึกษาวิชาครูมาก่อน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
ได้เล่าเกี่ยวกับพื้นความรู้ทางวิชาครูของครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเอาไว้ว่า (สมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ ใน กรมการศาสนา 2524 : 11 - 12) "การหาครูมาสอนพระปริยัติ
ธรรมเท่าที่ผ่านมาในประเทศไทยใช้หลักว่าใครมีความรู้ก็เป็นครูได้ ความรู้ที่กล่าวนี้หมายถึง
ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน เช่นรู้พระสูตรก็สอนพระสูตรได้ รู้พระอภิธรรมก็สอนพระอภิธรรมได้
รู้บาลีก็สอนบาลีได้ ส่วนความรู้ในหลักวิชานั้นไม่ได้คำนึงถึงกันเลย"

หลังจากที่ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูสอนแล้ว พระภิกษุและสามเณรที่เป็นครูเหล่านี้
ก็ได้สมัครสอบวิชาชุดครู พ.ศ. และ พ.ม. ซึ่งกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการเป็น
ผู้จัด ผู้วิจัยได้สำรวจทะเบียนสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ใน
เขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียนพบว่า มีครูสอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูปสมัครสอบได้
วุฒิทางครู ดังตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนครูที่ได้วุฒิทางครูจากการสมัครสอบ

สำนักเรียน	จำนวนครูทั้งสิ้น	จำนวนครูที่มี วุฒิ พ. กศ.	จำนวนครูที่มี วุฒิ พ. ม.
1. วัดนวลนรดิศ	5	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	18	4	1
3. วัดพุทธมณฑล	37	4	1
4. วัดไตรมิตรวิทยาราม	20	8	2
5. วัดหิรัญรูจี	7	3	-
6. วัดนาครกลาง	11	-	1
รวม	98	19	5

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนแผนกบาลีส่วนมากยังไม่มีวุฒิทางครู และในจำนวนครูที่มีวุฒิทางครูนั้นส่วนมากเป็นผู้ที่ได้รับวุฒิระดับ พ. กศ.

นอกจากนี้ยังปรากฏว่าในขณะนี้มีพระภิกษุและสามเณรที่เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีได้สมัครเข้าศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชในระดับปริญญาตรี กันอีกด้วย ครูเหล่านี้เมื่อมีความรู้ทางวิชาครูแล้วน่าจะจัดการเรียนการสอนได้ผลดีกว่าครูส่วนใหญ่ที่ไม่เคยศึกษาวิชาครูมาเลย เพราะเท่าที่ผ่านมามีครูที่ไม่มีความรู้ทางวิชาครูไม่รู้จักวิธีสอนที่แปลกใหม่ ไม่เข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้อย่างแท้จริง และไม่เข้าใจความต้องการของนักเรียน (พระราชจินตมานันท์ ใน กรมการศาสนา 2523 : 51 กรมการศาสนา 2524 : 474, 479)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูผู้สอน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

3. ระดับการศึกษาทางบาลีของครู

ในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์นั้นกำหนดไว้ว่าครูผู้สอน ต้องเป็นภิกษุหรือสามเณรเปรียญ และมีวิทยฐานะกำหนดตามคุณภาพแห่งลักษณะวิชาที่สอนโดย ปรกติเจ้าอาวาสวัดจะเป็นผู้จัดดำเนินการของสำนักเรียน ซึ่งมีตำแหน่งเรียกว่า เจ้าสำนักเรียน เจ้าสำนักเรียนนี้ต้องเป็นผู้จัดหาพระภิกษุหรือสามเณรเปรียญที่มีวิทยฐานะที่จะเป็นครูสอนปริยัติธรรม ในสำนักเรียนมาเสนอต่อเจ้าคณะจังหวัดเพื่อแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียน นั้นๆ (ชาเลื่อง วุฒิจันทร์ 2526 : 109) ส่วนเรื่องที่จะกำหนดแน่นอนลงไปว่าระดับประโยคใด ควรใช้ครูที่มีวุฒิทางบาลีอย่างต่ำประโยคใดนั้น ทางคณะสงฆ์ไม่มีหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางกำหนด เอาไว้ ครูที่ทางสำนักเรียนจัดหากันมาเองส่วนมากเป็นพระภิกษุและสามเณรที่มีวุฒิทางบาลีแตกต่างกันออกไป สำนักเรียนส่วนมากได้ครูที่มีวุฒิเปรียญธรรมสามประโยคขึ้นไปก็ให้สอนแผนกบาลี ได้แล้ว แต่สำนักเรียนบางแห่ง เช่นวัดชนะสงคราม ได้กำหนดไว้ว่าครูที่จะมาสอนแผนกบาลีไม่ว่าจะสอนวิชาอะไร สอนระดับประโยคใดก็ตามจะต้องมีวุฒิเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่าหกประโยค (พระมหาประกอบ ธมฺมเสฏฺฐ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร และสุกฤต เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดชนะสงคราม เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มทะเบียนครูมาจากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำ ปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 16 แห่งพบว่าการจัดการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละระดับประโยคนั้นใช้ครูที่มีวุฒิทางบาลีสอนแตกต่างกันออกไป

ตาราง 4 วิถีทางบาลีของครูที่สอนแผนกบาลีแต่ละระดับประโยค

ระดับที่สอน วิธครูที่สอน	ประโยค 1-2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
ประโยค 1-2	2	-	-	-	-	-	-	-
ป.ธ. 3	2	-	-	-	-	-	-	-
ป.ธ. 4	13	8	1	-	-	-	-	-
ป.ธ. 5	13	12	4	-	-	-	-	-
ป.ธ. 6	8	10	11	1	1	-	-	-
ป.ธ. 7	2	2	3	6	-	-	-	-
ป.ธ. 8	5	3	3	2	1	-	-	-
ป.ธ. 9	1	4	3	6	8	6	-	-

จากตาราง 4 แสดงว่าครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากสอนในระดับประโยคที่ต่ำกว่าวุฒิของตนเอง อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่ายังมีการใช้ครูสอนในระดับประโยคที่เท่ากับวุฒิของครูอยู่ คือ ประโยคหนึ่ง-สองและประโยคหก ในชั้นประโยคหนึ่ง-สองและประโยคสามส่วนมากใช้ครูวุฒิเปรียญธรรมสี่และห้าประโยคเป็นผู้สอน ชั้นเปรียญธรรมสี่ประโยคส่วนใหญ่ใช้ครูวุฒิเปรียญธรรมหกประโยคเป็นผู้สอน ชั้นประโยคห้าส่วนมากใช้ครูวุฒิเปรียญธรรมเจ็ดและเก้าประโยคเป็นผู้สอน และชั้นประโยคเจ็ดนั้นใช้ครูที่มีวุฒิเปรียญธรรมเก้าประโยคเป็นผู้สอน

การใช้ครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีแตกต่างกันมาสอนในระดับประโยคเดียวกัน ผลการเรียนของนักเรียนจึงน่าจะแตกต่างกันออกไป เพราะครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีสูงกว่า น่าจะมีโอกาสนำเอาความรู้ไปใช้ให้บังเกิดผลแก่การสอนได้มากกว่า เกี่ยวกับเรื่องระดับการศึกษาทางบาลีหรือวุฒิทางบาลีของครูนี้ที่ประชุมเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั่วราชอาณาจักร ณ วัดเบญจมบพิตร เมื่อปี พ.ศ. 2526 ก็ได้สรุปเป็นผลการประชุมไว้ข้อหนึ่งว่าปัญหาเรื่องคุณภาพของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ตกต่ำน่าจะมีสาเหตุสืบเนื่องมาจากการที่ครูจำนวนมาก ยังมีวุฒิไม่เหมาะสมที่จะสอน (กรมการศาสนา 2526 ง 12)

จากเหตุผลตามที่ได้อ้างว่าผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาระดับการศึกษาทางบาลีของครู เป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า ระดับการศึกษาทางบาลีของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

4. ความถนัดในการสอน

ในโรงเรียนโดยทั่วไปได้มีความพยายามที่จะบรรจุครูให้ได้อ่อนวิชาที่ถนัดเพื่อผล การเรียนของนักเรียนจะได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ส่วนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของคณะสงฆ์นั้นการบรรจุครูเข้าสอนเฉพาะวิชาที่ถนัดนับว่าเป็นเรื่องยาก เพราะสำนักเรียนส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องมีครูสอนไม่พอเพียง (พระมหาประสิทธิ์ อุกกาวุธโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527) เนื่องจากประสบปัญหาการขาดแคลนครูพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียน วัดต่างๆ จำนวนมากจึงได้ขอให้ครูสอนทุกวิชาในชั้นใดชั้นหนึ่ง และหลายสำนักเรียนก็ขอให้ครู สอนมากกว่าหนึ่งระดับชั้นเมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้ครูต้องสอนวิชาที่ตนเองไม่ถนัด หรือมีความ ถนัดน้อย (กรมการศาสนา 2524 : 471) ตามหลักแล้วครูที่มีความถนัดในการสอนมากกว่า น่าจะจัดการเรียนการสอนได้ผลดีกว่าครูที่ไม่ถนัดในการสอนด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำ

เอาความถนัดในการสอนของครูมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า ความถนัดในการสอนของครูเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

5. จำนวนวิชาที่สอน

ครูที่สอนหลายวิชาย่อมต้องใช้เวลาในการเตรียมการสอนมากกว่าครูที่สอนเพียงวิชาเดียวถ้าหากครูผู้สอนมีเวลาจำกัดแล้วการเตรียมการสอนในทุกๆวิชาที่ตนเองรับผิดชอบก็จะทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร และถ้าเป็นเช่นนั้นก็น่าจะมีผลทำให้นักเรียนเรียนรู้ไม่ดีเท่าที่ควร บริดจ์ จัดด์ และม็อคกล่าวไว้ว่า (Bridge, Judd and Mook. 1979 : 249) ถ้าครูได้สอนวิชาที่มีความหลากหลายกันน้อยลง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะสูงขึ้น คอห์น (Bridge, Judd and Mook. 1979 : 249 citing Cohn) ได้ทำการวิจัยกับนักเรียนเกรด 12 จำนวน 377 ตำบล (Districts) ในรัฐไอโอวา ผลการวิจัยพบว่า ถ้าครูคนหนึ่งสอนวิชาที่มีลักษณะแตกต่างกันมากวิชาขึ้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะลดน้อยลง

อนึ่ง ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ถ้าเป็นสำนักเรียนขนาดใหญ่ มีครูมาก ก็อาจจะสามารถกำหนดให้ครูสอนเป็นรายวิชาหรือรายชั้นไปได้ แต่สำนักเรียนส่วนมากมีครูจำนวนจำกัดจะกระทำเช่นนั้นไม่ได้ สำนักเรียนหลายแห่งต้องขอให้ครูสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมซึ่งทำให้ครูมีภาระในการเตรียมการสอนมากจนหลายกรณีต้องถึงกับตัดकिनมนต์ออกไปเสีย (พระมหาประสิทธิ์ อภกขฺยโณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527) ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกเอาจำนวนวิชาที่สอนเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่าจำนวนวิชาที่ครูสอนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

6. จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์

ในการสอนของครูโดยทั่วไปนั้น จำเป็นต้องมีการเตรียมการสอนเพื่อจะได้ช่วยให้ผลการเรียนเกิดขึ้นแก่นักเรียนตามที่พึงประสงค์ แต่ถ้าครูมีจำนวนชั่วโมงที่ต้องทำการสอนในหนึ่งสัปดาห์มากจะทำให้ครูมีเวลาเตรียมการสอนน้อยลง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงน่าจะมีผลกระทบถึงผลการเรียนของนักเรียน สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากมีปัญหาเรื่องขาดแคลนครูหรือมีครูทำการสอนไม่เพียงพอ ทำให้ครูต้องรับภาระในการสอนกันมากจนไม่ได้เตรียมการสอน ซึ่งปัญหาในข้อนี้ถึงกับมีการเรียกร้องให้เหตุผลที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นครูสอนได้ในสำนักเรียนที่ขาดแคลนครู (กรมการศาสนา 2526 ง 9)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเกิดความสงสัยว่า จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ของครูนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนหรือไม่ และได้เลือกเอามาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ของครูมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

7. ประสบการณ์การสอน

ในการสอนวิชาใดๆก็ตามครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมากย่อมมองเห็นจุดอ่อนและปัญหาในการสอน และมีโอกาสที่จะแก้ไขจุดอ่อนและปัญหาต่างๆเหล่านั้นได้มาก นอกจากนั้นการมีประสบการณ์ในการสอนมามากยังช่วยทำให้มีความชำนาญในการสอนมากขึ้นมีความรู้ในวิชาที่สอนสะสมมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงน่าจะมีโอกาสเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของนักเรียนได้ บริดจ์ จัดจ์และมูค (Bridge, Judd and Moock. 1979 : 243, 248) กล่าวว่า โดยทั่วไปประสบการณ์ในการสอนของครูมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องในทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการศึกษาของนักวิชาการหลายคนพบความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในการสอนของครูกับผลการเรียนของนักเรียน เช่น ชิม (Shim. 1964 : 5225-A - 5226 - A) ศึกษา นักเรียนเกรดหกจำนวน 124 คนจากโรงเรียนฮาร์วาร์ด เคนตี

รัฐแมริแลนด์ โดยใช้ข้อมูลประวัติครูที่เคยสอนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่เกรดหนึ่งถึงเกรดห้า และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเลขคณิต ภาษา การอ่าน และสติปัญญาของนักเรียน ผลการศึกษา ประการหนึ่งพบว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่าสิบปีมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนกับครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่าสิบปี ไคสลิง (Keisling, 1971 : 24 - 27) ใช้ตัวแปรเกี่ยวกับครูพยากรณ์ผลการเรียนและพบว่า ประสบการณ์ของครูเป็นตัวแปรหนึ่งที่สัมพันธ์กับผลการเรียนของเด็ก ปีเบธ (Alexander and Simons, 1975 : 49 - 55 citing Beebout, 1972) วิจัยในประเทศมาเลเซียพบว่า ประสบการณ์ของครูเป็นตัวแปรหนึ่งที่สัมพันธ์กับผลการเรียน นิวแมน (Newman, 1980 : 3766 - A) ศึกษาผลของประสบการณ์ของครูต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนเกรดสาม จำนวน 868 คนใน 42 ห้องเรียนจากโรงเรียนเก่าแห่งที่อยู่ในเขตเมืองเซตที่หนึ่ง (Title I) ของเท็กซัสตอนเหนือ ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีทดลอง ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนหลายปีจะสามารถเพิ่มคะแนนการอ่านและเลขคณิตของนักเรียนที่ตนสอนได้มากกว่า ครูที่มีประสบการณ์น้อยปี อาร์ ยังสกุล (อาร์ ยังสกุล 2514 : 56 - 68) ศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมบางประการที่อาจส่งผลต่อความสามารถในการเรียนภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์ในการสอนภาษาไทยของครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนภาษาไทย นิยม สุขประพันธ์ (นิยม สุขประพันธ์ 2514 : 69 - 87) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพบางประการที่ไม่เกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญาับผลการเรียนภาษาอังกฤษ พบว่าการเรียนกับครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมานานเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน

จากเหตุผลและผลการศึกษาที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเลือกเอาประสบการณ์ในการสอนของครูเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า ประสบการณ์ในการสอนของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

๘. คำนินตยภัต

โดยทั่วไป ครูผู้สอนไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษาของรัฐหรือของเอกชนก็ตามจะได้รับเงินเดือนเป็นผลตอบแทน เงินเดือนที่จ่ายให้แก่ครูก็จะแตกต่างกันออกไปตามระดับการศึกษาที่ครูได้รับและตามประสบการณ์ในการสอนของครูแต่ละคน บริดจ์ จัดด์ และม็อค

(Bridge, Judd, and Mook. 1979 : 265) ได้สรุปผลการวิจัยของคนอื่นๆว่า เงินเดือนที่ครูได้รับมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

สำหรับพระภิกษุและสามเณรที่เป็นครูสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นได้รับเงินจำนวนหนึ่งที่เรียกว่า คำนินตยภัตเป็นรายเดือน พระราชวรมุณี (พระราชวรมุณี 2527 ข : 55) อธิบายว่า นิตยภัตไม่ใช่เงินเดือนของครูเพราะไม่ได้จ่ายให้ตามปริมาณงาน ไม่มีการเพิ่มหรือขึ้นให้ตามอายุการปฏิบัติงาน ไม่มีการจ่ายเบี้ยเลี้ยง และไม่มีรางวัลการปฏิบัติงานเกินเวลาเงินคำนินตยภัตที่ถวายให้แก่ครูผู้สอนนี้มาจากงบประมาณแผ่นดินที่กรมการศาสนาจัดสรรไปให้สำนักเรียนเพื่อเป็นการอุดหนุนและส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณร บางสำนักเรียนที่มีรายได้จากการดำเนินงานบางอย่างเป็นของตนเองก็ได้จัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งเป็นนิตยภัตเพิ่มให้แก่ครู เช่นนิตยภัตของครูในสำนักเรียนวัดชนะสงคราม และวัดพนัญเชิงส่วนหนึ่งได้มาจากดอกเบี้ยเงินฝากของมูลนิธิของวัด การจัดสรรคำนินตยภัตให้แก่ครูก็ไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดอัตราไว้เป็นที่แน่นอนบางวัดก็ถวายนิตยภัตแก่ครูผู้เริ่มสอนในปีแรกในอัตราเท่ากันหมดโดยไม่คำนึงว่าครูผู้สอนจะสำเร็จเปรียญธรรมประโยคใดมา และจากนั้นก็เพิ่มนิตยภัตขึ้นตามประสบการณ์ที่สอนในปีต่อไปจึงอัตรการเพิ่มก็ไม่เท่ากันอีกในแต่ละสำนักเรียน (พระมหาประกอบ ธรรมเสฏฐ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ศุภกุล เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2527 พระมหาชุมพล เมตตาสโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดพนัญเชิง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2527) เรื่องเงินค่านิตยภัตนี้เป็นเรื่องหนึ่งที่ทางผู้หมิ่นพิทักษ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคณะสงฆ์เห็นว่ามีความสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับกำลังใจของครูเนื่องจากครูที่สอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นแม้จะดำรงอยู่ในสมณเพศ แต่ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยด้านทรัพย์สินไว้ใช้จ่ายตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (กรมการศาสนา 2524 : 475 กรมการศาสนา 2526 ง . 45)

จากเหตุผลตามที่ได้อธิบายมาผู้วิจัยจึงเกิดความสงสัยว่า ค่านิตยภัตที่ครูพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้รับนี้จะมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนหรือไม่จึงได้กำหนดเอามาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า ค่านิตยภัตที่ครูได้รับมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

9. คุณภาพการสอนของครู

การสอนของครูในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีใช้วิธีสอนให้ท่องจำจากตำราหนังสือเรียนและทำแบบฝึกหัดเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้อุปกรณ์การสอนโดยเฉพาะเครื่องช่วยสอนสมัยใหม่อย่างที่ใช้กันในโรงเรียนของรัฐน้อยมาก (เสฐียรพงษ์ วรรณปก 2522 : 64 ชำเลียง วุฒิจันทร์ 2526 : 107 พระมหาสมภาร พรหมทา 2526 : 12) เป็นที่น่าสังเกตว่าการเรียนการสอนบาลีนั้นได้เน้นการท่องจำเป็นหลักสำคัญจริงๆแม้กระทั่งในการประชุมครูสอนพระปริยัติธรรม ณ วัดสามพระยา เมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่ประชุมก็ยังให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงผลการเรียนวิชาบาลีเอาไว่ว่า ควรจะต้องเน้นให้นักเรียนได้ท่องหลักบาลีไวยากรณ์ให้จบก่อนเปิดเรียนอย่างน้อย 1 เล่ม (กรมการศาสนา 2524 : 469)

เหตุที่การสอนบาลีมีสภาพเช่นนี้ คงเป็นเพราะว่าครูผู้สอนส่วนมากไม่เคยได้
รับการศึกษาหรือฝึกอบรมทางด้านหลักการสอนมาก่อน เมื่อเป็นนักเรียนเคยเรียนกับครูมา
อย่างไร พอมาเป็นครูสอนก็มักจะสอนตามแบบนั้นไปด้วยดังจะเห็นได้จากคำชี้แจงของพระราช
จินตามุนี เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษที่ว่า "ครูปรียัติธรรมของเราไม่เคยมีการอบรมกันหรือ
เรียนกันมาก่อนการสอนจึงเป็นไปตามบุญตามกรรม ตามวิธีการเก่าๆที่เราเคยใช้กันมา"
(พระราชจินตามุนี ในกรมการศาสนา 2523 : 51) นอกจากนั้นพระพนมคณาจารย์เจ้าคณะ
จังหวัดนครพนม (พระพนมคณาจารย์ ใน กรมการศาสนา 2523 : 54) ก็ได้ให้ข้อคิดเห็น
ที่สอดคล้องกันว่า "ครูปรียัติธรรมของเรานั้นแต่ไหนแต่ไรมาไม่มีการอบรมกันโดยตรง ได้เรียน
มาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น เช่นเราได้เรียนจากครูอาจารย์อย่างใด เรียนบาลีมาในวิธีการ
ใด ก็สอนนักเรียนไปในวิธีการนั้น เป็นอย่างนี้กันโดยมาก" การสอนพระปรียัติธรรมแผนกบาลี
โดยทั่วไปจึงยังไม่มีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจเมื่อเป็นเช่นนี้จึงน่าจะมีผลเกี่ยวข้องโดยตรงกับผล
การเรียนของนักเรียน

ในรูปแบบผลการเรียนของคาร์รอลล์ (Carroll. 1963 : 723 - 733)
ของบลูม (Bloom. 1976) ของสำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (Boonruangrutana. 1978)
และบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524) ได้แสดงให้เห็นว่า คุณภาพการสอนของ
ครูเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสำคัญต่อผลการเรียนของนักเรียน แม้ว่าแต่ละคนจะให้ความหมาย
ของคุณภาพการสอนแตกต่างกันออกไปบ้างก็ตาม นอกจากนั้นยังมีผู้ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์
ระหว่างคุณภาพการสอนของครูกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเอาไว้อีกด้วยดังนี้

บลูม (Bloom. 1976 : 118-128) ได้สรุปผลการศึกษาทั้งในระดับมัธยมศึกษา
และระดับจุลภาคเอาไว้ดังตาราง 5 และตาราง 6

ตาราง 5 ความสัมพันธ์ของสัณนิษฐานระหว่างองค์ประกอบต่างๆของคุณภาพการสอนกับผลสัมฤทธิ์
จากการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

องค์ประกอบของ คุณภาพของการสอน	หน่วยการวัดเป็นกลุ่ม		หน่วยการวัดรายบุคคล	
	ผลสัมฤทธิ์เมื่อ สิ้นสุดการเรียน	ผลสัมฤทธิ์ที่ เพิ่มขึ้น	ผลสัมฤทธิ์เมื่อ สิ้นสุดการเรียน	ผลสัมฤทธิ์ที่ เพิ่มขึ้น
การชี้แนะ	.33 (19)	.53 (4)		
การเสริมแรง	.26 (12)	.24 (13)		
การมีส่วนร่วม	.26 (7)	.28 (11)	.42 (34)	.58 (10)

หมายเหตุ จำนวนในวงเล็บแสดงจำนวนครั้งที่ศึกษา

ตาราง 6 สหสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการสอนกับผลสัมฤทธิ์ในการศึกษาระดับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิชา	สหสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการสอน กับผลสัมฤทธิ์ในเนื้อหาการเรียน			สหสัมพันธ์ระหว่าง คุณภาพของการสอน กับผลสัมฤทธิ์รวม
	เนื้อหา ภาคเรียน 1	เนื้อหา ภาคเรียน 2	เนื้อหา ภาคเรียน 3	
พีชคณิตเมตริกซ์ (Anderson. 1973)	-.02	.33	.52	.52
พีชคณิตเมตริกซ์ (Block. 1970)	.19	.23	.38	.72
การน่าจะเป็นเบื้องต้น (Levin. 1975)	-.06	.22	.23	.55
วิทยาศาสตร์จินตภาพ (Arlin. 1973)	.19	.43	.58	
ภาษาที่สอง (Binor. 1974)	.24	.45	.55	.65
ภาษาที่สอง (Pillet. 1975)		.15	.33	
ชีววิทยาระดับวิทยาลัย (Ozcelik. 1974)		.38	.66	
คณิตศาสตร์ระดับวิทยาลัย (Ozcelik. 1974)		.51	.43	
มัธยมศึกษา	.19	.35	.47	.53

หมายเหตุ คุณภาพของการสอนจะใช้การให้ข้อมูลย้อนกลับและการแก้ไขข้อบกพร่อง ยกเว้นเฉพาะในการศึกษาของโอเซลิก (Ozcelik) ที่ใช้การรับรู้ของนักเรียนต่อคุณภาพของการสอนที่ใช้

ในปี ค.ศ. 1980 โดแลน (Dolan. 1980 : 989-A) ศึกษาตัวแปรด้านคุณภาพของการสอน การเข้าร่วมในโครงการของผู้ปกครอง และผลสัมฤทธิ์ที่ส่งผลต่อผลด้านการสนใจโดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนเกรดห้าสองกลุ่ม กลุ่มแรกจำนวน 346 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในควีนเมืองที่มีคุณภาพของการสอนสูง ผู้ปกครองเข้าร่วมในโครงการของโรงเรียนอย่างเข้มแข็ง โรงเรียนคำนึงโครงการของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องกัน อีกกลุ่มหนึ่งจำนวนนักเรียน 247 คนจากโรงเรียนที่เป็นแบบอย่างของโรงเรียนทั่วไปซึ่งมีหลายโครงการ แต่ใช้โครงการไม่ต่อเนื่องกัน ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพของการสอน การเข้าร่วมโครงการและการให้การสนับสนุนจากผู้ปกครองต่างก็มีอิทธิพลต่อผลการเรียนของนักเรียนเป็นอันมาก และยังมีอิทธิพลต่อคุณลักษณะด้านอารมณ์ - จิตใจมากด้วยเช่นกัน

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากที่บลูมได้รวบรวมและรายงานเอาไว้ มีพิสัยระหว่าง .24 ถึง .65 และมีมาตรฐานเท่ากับ .52

จากเหตุผลและผลการศึกษาที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยกำหนดเอาคุณภาพของการสอนเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานเอาไว้ว่าคุณภาพของการสอนของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ด้านการจัดชั้นเรียน

1. สัดส่วนครูต่อนักเรียน

ในชั้นเรียนแต่ละระดับของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีจำนวนนักเรียนมากน้อยแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างทะเบียนนักเรียนจากสำนักเรียน 16 แห่งของปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครพบว่าแต่ละชั้นมีจำนวนนักเรียนต่อครูหนึ่งรูปแตกต่างกันมากดังตาราง 7

ตาราง 7 จำนวนนักเรียนต่อครูหนึ่งรูปในแต่ละชั้นของแต่ละสำนักเรียน

สำนักเรียน	จำนวนนักเรียนในชั้นต่อครู 1 รูป							
	ประโยค1-2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
1. วัดเทพากร	16	6	6	11	4	2	-	-
2. วัดเทพศิรินทราวาส	24	11	11	5	1	2	-	-
3. วัดเทพธิดาราม	12	7	5	6	1	3	1	3
4. วัดมหาพฤฒาราม	9	5	12	15	2	1	1	1
5. วัดมหาธาตุ	55	27	26	19	10	12	1	7
6. ณะเขตบางเขน	41	7	6	11	3	1	1	1
7. เขตราษฎร์บูรณะ	8	3	-	5	2	-	-	-
8. วัดบุปผาราม	17	4	1	1	1	-	-	1
9. วัดระสังโฆสิตาราม	13	1	4	5	3	6	1	-
10. วัดราชโอรสาราม	26	10	7	6	-	6	1	-
11. วัดสุวรรณาราม	24	19	12	7	5	7	1	1
12. วัดพระเชตุพน	19	9	10	5	5	5	1	1
13. วัดชัยพฤกษ์มาลา	5	3	2	3	-	-	-	1
14. วัดโพนินมิตร	45	6	4	11	-	1	1	-
15. วัดราชาธิวาสวิหาร	13	7	8	20	5	3	1	-
16. วัดพระพิเรนทร์	13	7	2	9	4	-	-	-

จากตาราง 7 เห็นได้ว่าในแต่ละชั้นเรียนของสำนักเรียนแต่ละแห่งมีจำนวนนักเรียนต่อครูหนึ่งรูปแตกต่างกันมากดังนี้ ประโยคหนึ่ง-สองมีตั้งแต่ 5-55 รูป เปรียญธรรมสามประโยคมีตั้งแต่ 1-27 รูป เปรียญธรรมสี่ประโยคมีตั้งแต่ 1-26 รูป เปรียญธรรมห้าประโยคมีตั้งแต่ 1-20 รูป เปรียญธรรมหกประโยคมีตั้งแต่ 1-10 รูป ส่วนเปรียญธรรมเจ็ดถึงเก้าประโยคมีจำนวนนักเรียนภายในชั้นเรียนไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนครูต่อนักเรียนในชั้นเรียนของสำนักเรียนแต่ละแห่งแตกต่างกัน

สัดส่วนครูต่อนักเรียนนี้เป็นตัวแปรที่ชี้ถึงปริมาณความรับผิดชอบของครูเป็นตัวเลขที่ได้จากจำนวนนักเรียนในหนึ่งชั้นเรียนที่เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ต่อครูหนึ่งรูป การมีสัดส่วนครูต่อนักเรียนมากแสดงถึงว่าจำนวนนักเรียนในชั้นมีจำนวนมาก ความรับผิดชอบของครูต่อนักเรียนก็ย่อมมีมาก และมีองค์ประกอบต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากตามไปด้วย สัดส่วนครูต่อนักเรียนจึงเป็นตัวแปรที่น่าจะมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนของนักเรียน จากรูปแบบผลการเรียนของบีดเวลล์ และคาสาร์ด (Bidwell, and Kasarda, 1975 : 55 - 70) และของเซ็นตรา และพอตเตอร์ (Centra, and Potter, 1980 : 274) แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนครูต่อนักเรียนเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนของนักเรียน นอกจากนั้นยังมีผลการศึกษอื่นๆ ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนครูต่อนักเรียนกับผลการเรียนดังนี้

ไคสลิง (Keisling, 1971 : 24 - 27) ใช้ตัวแปรเกี่ยวกับครูพยากรณ์ผลการเรียนพบว่าสัดส่วนต่อนักเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน สूरศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ ศึกษาอิทธิพลขององค์ประกอบที่ไม่ใช่ทางด้านสติปัญญาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สี่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 704 คน ผลการศึกษาพบว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สัมพันธ์กับผลการเรียน (สूरศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ 2521 : 52 - 62) ชวนชัย เชื้อสาธุชน (ชวนชัย เชื้อสาธุชน 2522 : 111 - 123) ศึกษาตัวแปร

ที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่สาม ผลการศึกษาพบว่าอัตราส่วนครูต่อนักเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 38 - 39, 45) ศึกษาประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่าสัดส่วนของครูต่อนักเรียนเป็นตัวแปรในองค์ประกอบด้านคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงเป็นอันดับที่สาม

จากผลการศึกษาครั้งนี้ที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาสัดส่วนครูต่อนักเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์นี้แม้จะเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณรในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ก็มีสภาพเป็นการศึกษาที่เปิดกว้างสำหรับพระภิกษุและสามเณรทุกรูปที่มีความประสงค์จะเรียนโดยไม่จำกัดอายุ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่หก ซึ่งมีอายุประมาณ 12 ปีหากไม่สามารถจะศึกษาต่อไปในระบบการศึกษาของรัฐด้วยข้อจำกัดบางประการ ถ้าบรรพชาเป็นสามเณรแล้วจะเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ก็ได้เช่นเดียวกับพระภิกษุที่ได้อุปสมบทเมื่ออายุมากแล้ว ถ้าประสงค์จะเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมก็ได้เช่นกัน ดังนั้นนักเรียนที่ได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์จึงมีอายุที่แตกต่างกันออกไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 72) เกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างทะเบียนนักเรียนจากสำนักเรียน 16 แห่งของปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าในแต่ละชั้นเรียนของสำนักเรียนแต่ละแห่งมีนักเรียนที่มีพิสัยอายุแตกต่างกันมากดังตาราง 8

ตาราง 8 พิสัยอายุของนักเรียนในแต่ละชั้นของสำนักเรียนแต่ละแห่ง

สำนักเรียน	พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น คิดเป็นปี							
	ประโยชน์-2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
1. วัดเทพากร	11	11	11	15	15	1	-	-
2. วัดเทพศิรินทราวาส	40	19	29	7	-	7	-	-
3. วัดเทพธิดาราม	12	19	5	16	-	9	-	10
4. วัดมหาพฤฒาราม	8	10	8	25	1	-	-	-
5. วัดมหาธาตุ	27	40	23	31	23	41	-	33
6. คณะเซกตบางเขน	53	5	36	40	7	-	-	-
7. เขตราชบุรีบูรณะ	40	11	-	5	3	-	-	-
8. วัดบุปผาราม	27	25	-	-	-	-	-	-
9. วัดระฆังโฆสิตาราม	10	-	36	24	37	37	-	-
10. วัดราชโอรสาราม	35	11	15	31	-	20	-	-
11. วัดสุวรรณาราม	44	23	15	17	10	26	-	-
12. วัดพระเชตุพน	16	16	13	18	19	7	-	-
13. วัดชัยพฤกษมาลา	3	30	9	13	-	-	-	-
14. วัดโพธิ์นิมิตร	21	12	12	15	-	-	-	-
15. วัดราชาธิวาสวิหาร	15	22	33	26	16	3	-	-
16. วัดพระพิเรนทร์	9	10	1	17	25	-	-	-

จากตาราง ๓ เห็นได้ว่าพิสัยอายุของนักเรียนภายในชั้นเรียน ในแต่ละระดับ
 ประโยคมีดังนี้ ประโยคหนึ่ง-สองมีตั้งแต่ 3 - 53 ปี เปรียญธรรมสามประโยคมีตั้งแต่ 5 -
 40 ปี เปรียญธรรมสี่ประโยคมีตั้งแต่ 5 - 30 ปี เปรียญธรรมห้าประโยคมีตั้งแต่ 5 - 40 ปี
 เปรียญธรรมหกประโยคมีตั้งแต่ 1 - 37 ปี เปรียญธรรมเจ็ดประโยคมีตั้งแต่ 1 - 41 ปี และ
 เปรียญธรรมเก้าประโยคมีตั้งแต่ 10 - 33 ปี

การที่นักเรียนในชั้นเรียนหนึ่งมีอายุแตกต่างกันมากนี้ พระราชวรมุนี ได้ให้ข้อ
 คิดว่าเป็นเรื่องยากที่จะจัดการศึกษาเล่าเรียนให้บังเกิดผลดีได้ (พระราชวรมุนี ใน กรมการ
 ศาสนา 2521 : 358) ทั้งนี้เป็นเพราะว่าตามปกติความต้องการ ความสนใจ และช่วงเวลา
 แห่งความสนใจของคนเราจะแตกต่างกันออกไปตามวัยหรืออายุ ถ้าในชั้นเรียนหนึ่งมีนักเรียน
 ที่อยู่ในวัยเดียวกัน การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สนองและสอดคล้องกับความต้องการและ
 ความสนใจของนักเรียนทั้งชั้นก็ไม่เป็นเรื่องยาก แต่ในทางตรงข้าม ถ้าภายในชั้นเรียนหนึ่ง
 ได้จัดให้นักเรียนมีอายุแตกต่างกันมากมาเรียนอยู่ด้วยกันย่อมก่อให้เกิดความยุ่งยากในการจัด
 การเรียนการสอนให้สนองและสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนในชั้นเป็นอันมาก และเมื่อ
 เป็นเช่นนี้จึงน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับไปถึงผลการเรียนของนักเรียนด้วย

จากเหตุผลตามที่ได้อภิปรายมา ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาพิสัยอายุของนักเรียนใน
 ชั้นเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานว่า พิสัยอายุของนักเรียนในชั้นมี
 ความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

3. บรรยายภาพในชั้นเรียน

บรรยายภาพในชั้นเรียน หมายถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมจิตวิทยาในชั้นเรียน
 ซึ่งมีความเคลื่อนไหวอันประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียน
 กับนักเรียน การที่ผู้วิจัยเลือกเอาบรรยายภาพในชั้นเรียนมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้

เพราะได้มีผู้กล่าวถึงและศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศในชั้นเรียนกับ ผลการเรียนรู้เอาไว้ทั้งต่างประเทศและในประเทศดังนี้

ลอว์เรนซ์ (Lawrence. 1976 : 418) ได้กล่าวว่า บรรยากาศในชั้นเรียน นั้นเป็นสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมของครู ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับ นักเรียนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ถ้าผู้เรียนมีสภาพจิตใจดี อารมณ์แจ่มใส รู้สึกตื่นตัวกระฉับกระเฉง ก็จะมี ความสนใจในการเรียนและยอมช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ ดีขึ้น วิธฮอล (Withall. 1979 : 347) กล่าวว่า การเรียนรู้ของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประสบการณ์ในการเรียนรู้นั้นมีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) มีความหมายต่อตัวผู้เรียน กล่าว คือนักเรียนเห็นว่าประสบการณ์นั้นตรงกับความต้องการและเหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของเขา และ 2) ไม่ใช่สถานการณ์ที่ขี้เซา กล่าวคือนักเรียนไม่รู้สึกว่าสถานการณ์นั้นๆมีความน่ากลัว หากแต่รู้สึกว่าคุณได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆในสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีแต่ความจริงใจต่อกัน เงื่อนไขข้อที่หนึ่งต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขข้อที่สอง วอลเบอร์ก และแอนเดอร์สัน (Walberg and Anderson. 1968 : 414 - 419) ได้ศึกษาอิทธิพลของบรรยากาศภายในห้องเรียนที่มี ต่อการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่าบรรยากาศของห้องเรียนมีความสัมพันธ์กับตัวแปรที่ เกี่ยวกับการเรียนรู้ นั่นคือสามารถนำบรรยากาศของห้องเรียนมาใช้ทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาฟิสิกส์ และทัศนคติต่องานในห้องทดลองวิทยาศาสตร์ได้ นอกจากนั้นยังพบอีกว่าตัวแปรที่ เกี่ยวกับบรรยากาศของห้องเรียนนั้นใช้ทำนายผลการเรียนรู้ได้ดีกว่าตัวแปรด้านอื่นๆ วอลเบอร์ก (Walberg. 1969 : 443 - 448) ได้ศึกษาในทำนองเดียวกันนี้อีกพบว่า บรรยากาศของห้องเรียนใช้เป็นตัวทำนายผลการเรียนรู้ได้ โดยมีความยากเป็นตัวทำนาย ที่ดีที่สุดของการเรียนรู้ด้านความรู้ ความคิด ความพึงพอใจเป็นตัวทำนายที่ดีในทางบวกของ การเรียนรู้ด้านความรู้สึกและพฤติกรรม ความแตกแยก การแบ่งเป็นพรรคเป็นพวก และ

ความเปื่อยหายเป็นตัวแทนที่ดีในทางลบของผลการเรียนรู้ด้านความรู้สึกรวมและพฤติกรรม
 โอ เรลลี (O'Reilly. 1975 : 241 - 248) ได้ศึกษากับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
 จำนวน 1,100 คน ตัวแปรที่ศึกษามี โอ คิว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และ
 บรรยากาศในห้องเรียน ผลการศึกษพบว่า บรรยากาศของห้องเรียนจำนวน 15 คำนวณนำ
 มารวมกันมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ 67 เปอร์เซ็นต์ โอ เรลลี ได้สรุป
 ว่าบรรยากาศของห้องเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
 มากกว่าคุณลักษณะส่วนตัวและสังคมของนักเรียนเสียอีก เพจ (Paige. 1978 : 364 - A)
 ได้ศึกษาผลของตัวแปรทางโรงเรียนและตัวแปรภายนอกโรงเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ
 และไม่ใช่ทางวิชาการของเด็กเกรดหกจำนวน 1,621 คนจากโรงเรียนในเมือง 30 โรงเรียน
 และในชนบท 30 โรงเรียน ในช่วงวันออกของประเทศอินโดนีเซีย ผลของการศึกษาพบว่า
 ตัวแปรด้านบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อความแปรปรวนในการเรียนรู้อย่าง
 มีนัยสำคัญ สคอน (Skon. 1980 . 4972 - A --- 4973 - A) ได้ศึกษาผลของสถานการณ์
 การเรียนแบบร่วมมือกัน แข่งขันกัน และเรียนแบบรายบุคคลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์และกระบวนการ
 ในการให้เหตุผลโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรดหนึ่งจำนวน 86 คน ผลการศึกษพบว่า
 การร่วมมือกันมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์สูงและมีวิธีการให้เหตุผลที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการ
 แข่งขันและการเรียนเป็นรายบุคคล สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถในระดับสูง ระดับกลาง
 และระดับต่ำ สคอนได้อ้างถึงการศึกษาในทำนองเดียวกันนี้อีกนับเป็นร้อยๆ เรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่
 แล้วพบว่า การร่วมมือกันเป็นสถานการณ์การเรียนที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการแข่งขัน และ
 การเรียนเป็นรายบุคคล

สำหรับในประเทศไทยนั้น พินิจ นิวาตะบุตร (พินิจ นิวาตะบุตร 2519 :

37 - 40) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งออกเป็นสามแบบคือ แบบอัตตาธิปไตย แบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย กับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ปีการศึกษา 251๒ ของโรงเรียนในภาคการศึกษาที่หนึ่ง จำนวน 366 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด รองลงมา ได้แก่แบบปล่อยปละละเลย และแบบอัตตาธิปไตยตามลำดับ

2. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกัน มีความคิดสร้างสรรค์ต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยมีความคิดสร้างสรรค์ที่สูงที่สุด รองลงมา ได้แก่แบบปล่อยปละละเลย และแบบอัตตาธิปไตยตามลำดับ

จิรพร โพธิ์สุวรรณ (จิรพร โพธิ์สุวรรณ 2519 : 44 - 46) ได้ศึกษา ห่วงองเดียวกันกับพินิจ นิวาตะบุตร โดยเปลี่ยนตัวแปรจากความคิดสร้างสรรค์มาเป็นบุคลิกภาพ แบบเก็บตัว - แสดงตัว กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักเรียนในภาคการศึกษาที่เก้า จำนวน 311 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบอัตตาธิปไตยกับแบบปล่อยปละละเลย แบบประชาธิปไตย กับแบบปล่อยปละละเลยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน แต่ไม่พบความแตกต่างในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูในแบบประชาธิปไตยและแบบอัตตาธิปไตย

2. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกัน มีบุคลิกภาพแบบเก็บตัว - แสดงตัวแตกต่างกัน

สมบูรณ์ ทองทิลป์ (สมบูรณ์ ทองทิลป์ 2519 : 48 - 50) ได้ศึกษาในทำนองเดียวกันโดยเปลี่ยนตัวแปรจากความคิดสร้างสรรค์เป็นผู้นำของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในภาคการศึกษาที่แปด จำนวน 452 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน โดยที่นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงที่สุด รองลงมาได้แก่แบบปล่อยปละละเลย และแบบอิตาเลียนโดยตามลำดับ

2. นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกันมีความเป็นผู้นำต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยมีความเป็นผู้นำสูงกว่าอิตาเลียนโดย และแบบปล่อยปละละเลย แต่แบบอิตาเลียนโดยกับแบบปล่อยปละละเลยนั้นไม่พบความแตกต่างของลักษณะความเป็นผู้นำ

ประคอง ประสิทธิ์พร (ประคอง ประสิทธิ์พร 2519 : 41 - 43) ได้ศึกษาในทำนองเดียวกันนี้ โดยเปลี่ยนตัวแปรจากความคิดสร้างสรรค์มาเป็นการปรับตัวของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในภาคการศึกษาที่ 12 จำนวน 423 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูต่างกันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน โดยนักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย มีผลทางการเรียนสูงที่สุด รองลงมาได้แก่แบบปล่อยปละละเลยและแบบอิตาเลียนโดยตามลำดับ

จากหลักฐานการศึกษาค้นคว้าต่างๆตามที่ได้อ้างมาผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า บรรยากาศในชั้นเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ค่านักเรียน

1. ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน

ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน หมายถึงระดับการศึกษาทางสายสามัญชั้นสูงสุดที่นักเรียนได้รับ โดยได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษาโดยตรงหรือจากการสอบเทียบความรู้ที่ได้การที่ผู้วิจัยเลือกเอาระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ก็เพราะผู้วิจัยเห็นว่า ในความเป็นจริงระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในระดับเดียวกันแตกต่างกันออกไป กล่าวคือระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนอาจจะมีตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่หก ขึ้นไปจนถึงระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ผู้วิจัยคิดว่าปกติในการเรียนทางสายสามัญนั้น จุดมุ่งหมายทางด้านสติปัญญา (Cognitive objectives) ของการเรียนจะอยู่ที่การพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถที่จะนำหลักการที่เรียนไปประยุกต์ใช้มีความสามารถที่จะวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตลอดจนประเมินคุณค่าของสิ่งที่เรียนได้ เมื่อพิจารณาในจุดนี้ทำให้พอจะเชื่อได้ว่าถ้าการศึกษาสายสามัญที่นักเรียนได้รับไม่ถึงกับเป็นการล้มเหลวโดยสิ้นเชิง นักเรียนที่มีโอกาสเรียนทางสายสามัญมามากย่อมมีประสบการณ์ในการฝึกฝนสมรรถภาพทางสมองมากกว่า และเมื่อเป็นเช่นนั้นก็น่าจะมีความสามารถทางสมองในการทำความเข้าใจบทเรียนตามหลักสูตรได้ดีกว่านักเรียนที่มีการศึกษาทางสายสามัญในระดับต่ำ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดความสงสัยว่า ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนจะมีความสัมพันธ์กับผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีหรือไม่ จึงได้เลือกเอาตัวแปรดังกล่าวมาศึกษาในครั้งนี้ด้วยโดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. เวลาที่ใช้ในการเรียน

เวลาที่ใช้ในการเรียน หมายถึง เวลาที่นักเรียนรับรู้ว่าได้ใช้อย่างจริงจังในการเรียนหรือทำงานในวิชาที่เรียนแต่ละชั่วโมงหรือแต่ละครั้ง ในการศึกษารูปแบบผลการเรียนของ คาร์รอลล์ (Carroll. 1963 : 723 - 733) ของฮาร์นิชเฟเกอร์และไวเลย์ (Harnischfeger and Wiley. 1974 : 110) ของสำเร็จ บุญเรืองรัตน์ (Boonruangrutana. 1978) และของบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524) ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า เวลาที่นักเรียนใช้ในการเรียนมีอิทธิพลต่อผลการเรียน นอกจากนั้นยังได้มีผู้ให้ข้อคิดและศึกษาค้นคว้าเอาไว้อีกดังนี้

บลูม (Bloom. 1980 : 382 - 383) ได้กล่าวว่าในห้องเรียนเดียวกัน ถ้านักเรียนคนหนึ่งใช้เวลาเรียนอย่างจริงจังประมาณ 90 % ของเวลาที่เรียนทั้งชั่วโมงและ ถ้านักเรียนอีกคนหนึ่งใช้เวลาเรียนอย่างจริงจังเพียง 30 % ของเวลาที่เรียนทั้งชั่วโมงแล้ว ก็จะเกิดความแตกต่างในผลการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสองทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ และบลูมยังกล่าวต่อไปอีกว่าเวลาที่ใช้ในการเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลต่อความแตกต่างในการเรียนระหว่างนักเรียน ระหว่างชั้นเรียน และแม้กระทั่งระหว่างชาติ สดอลลิงส์และแคสโกวิทซ์ (Centra and Potter. 1980 : 285 citing Stallings and Kaskowitz. 1974) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าตามการสังเกตและประเมินผลชั้นเรียนโดยใช้การสังเกตห้องเรียน 166 ห้อง แต่ละห้องได้ใช้เวลาสังเกตสามวัน เครื่องมือในการสังเกตประกอบด้วยตัวแปรด้านกระบวนการเกือบ 340 ตัว ผลการศึกษาพบว่า เวลาที่นักเรียนใช้ในการอ่าน (หรือคณิตศาสตร์) สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการอ่าน (หรือคณิตศาสตร์) ทั้งในระดับเกรดหนึ่งและเกรดสาม แม็คโดนัลด์และอีเลียส (Centra and Potter. 1980 citing McDonald and Elias. 1976) ได้ทำการศึกษาในภาคสนามระยะยาวและได้ใช้การสังเกตเช่นเดียวกัน โดยทำการศึกษาจาก

โรงเรียน 45 โรงเรียนแปดเขต ทำการวัดผลสัมฤทธิ์ในการอ่านและคณิตศาสตร์ ของนักเรียน เกรดสองและเกรดห้า จำนวน 97 ห้อง โดยวัดเมื่อเริ่มต้นเรียนและเมื่อสิ้นปีการศึกษาในช่วงระหว่างปีก็ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสอนของครูโดยใช้การสังเกต การบันทึกประจำวัน และวีดีโอเทป ผลการศึกษาพบว่า เวลาที่ใช้ในการสอนคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพัฒนาการของผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในเกรดสอง

จากผลการศึกษาค้นคว้าต่างๆ ตามที่ได้กล่าวมาผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาเวลาที่ใช้ในการเรียนมาเป็นตัวแปรตัวหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า เวลาที่ใช้ในการเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

3. ความสนใจในการเรียน

ความสนใจเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกชอบพอ ถ้าคนเรามีความสนใจในสิ่งใดย่อมมีจิตใจจดจ่อมีสมาธิอยู่ในสิ่งนั้นและใช้เวลาให้กับสิ่งนั้นมากขึ้น ฉะนั้นจึงมีส่วนช่วยให้โอกาสที่จะได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ทำนั้นได้มากขึ้น แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าคนเรามีความสนใจในสิ่งใดน้อยหรือไม่สนใจเลยก็ย่อมขาดความเอาใจใส่ขาดสมาธิและก็จะใช้เวลากับสิ่งนั้นน้อย เพราะฉะนั้นโอกาสที่จะได้รับความสำเร็จในสิ่งนั้นก็ย่อมน้อยลงด้วย

เกี่ยวกับเรื่องความสนใจในการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ก็ได้เป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงกันอยู่เหมือนกัน เช่นจากการประชุมครูสอนพระปริยัติธรรม ฝ่ายศาสนศึกษา วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่ประชุมได้สรุปว่า การที่ผลการเรียนพระปริยัติธรรมตกต่ำนั้น สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากนักเรียนไม่สนใจวิชาที่เรียน (กรรมการศาสนา 2524 : 479 - 484) และในการประชุมปรึกษาหารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมที่วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2526 ที่ประชุมก็ได้กล่าวถึงปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็คือนักเรียนไม่มีความสนใจที่จะเรียน และทำให้คุณภาพการศึกษาลดต่ำลงเรื่อยๆ (กรรมการศาสนา 2526

จากรูปแบบผลการเรียนของ บุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524 : 181 - 184) ได้แสดงให้เห็นว่า ความสนใจของนักเรียนเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียน นอกจากนั้นยังมีหลักฐานจากการศึกษาค้นคว้าทั้งต่างประเทศและในประเทศหลายเรื่องที่ยืนยันให้เห็นว่าความสนใจของนักเรียนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผลการเรียน เช่น คาน (Khan. 1967 : 2393 - A) ได้ทำการศึกษาองค์ประกอบทางด้านจิตใจ (Affective factors) ในการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่าทัศนคติที่นักเรียนมีต่อครูความสนใจในวิชาการนิสัยการเรียน ความวิตกกังวล แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และแรงจูงใจทางวิชาการของนักเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและด้านองค์ประกอบต่างๆดังกล่าวไปรวมกับองค์ประกอบอื่นๆ ที่ไม่ได้ระบุไว้แล้ว (Unidentified factors) จะมีความสัมพันธ์พหุคูณกับเกณฑ์ต่างๆ อันได้แก่ การอ่าน ภาษา การคำนวณเลข การแก้ปัญหาสังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์อยู่ระหว่าง .48 ถึง .69 แม็คเคลลแลนด์ (McClelland. 1969 : 2339 - A) ได้ทำการศึกษาตัวแปรที่ไม่ใช่ทางด้านสติปัญญาที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนระดับอุดมศึกษา ผลการศึกษาพบว่าความสนใจเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน บลูม (Bloom. 1976 : 82 - 83) ได้เสนอตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความชอบที่มีต่อวิชาเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชานั้นของนักเรียนในประเทศต่างๆ โดยสรุปจากการศึกษาของ ไอ อี เอ ประเทศที่ศึกษารวมทั้งสหรัฐอเมริกาด้วยกันมี 17 ประเทศ ซึ่งสรุปได้ดังตาราง 9

ตาราง 9 มัธยฐานของสหสัมพันธ์ระหว่างความสนใจที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ในวิชานั้นๆ

วิชา	เกรด 8	เกรด 12
วิทยาศาสตร์	.35 (.45)	.52 (.66)
คณิตศาสตร์	.32 (.43)	.38 (.43)
ภาษาอังกฤษ (การอ่าน)	.38 (.47)	.30 (.42)
ภาษาฝรั่งเศส (การอ่าน)	.32 (.42)	.35 (.42)

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าที่แก้การวัดที่ขาดความเชื่อมั่นออกแล้ว

นอกจากนั้น บลูมยังได้เสนอตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความชอบที่มีต่อวิชา (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความสนใจและทัศนคติ) กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชานั้น ดังแสดงไว้ในตาราง 10

ตาราง 10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความชอบที่มีต่อวิชา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชานั้น

วิชา	เกรด 1 - 5		เกรด 6 - 8		เกรด 9 - 12	
	การศึกษา ของไออีเอ	การศึกษา อื่นๆ	การศึกษา ของไออีเอ	การศึกษา อื่นๆ	การศึกษา ของไออีเอ	การศึกษา อื่นๆ
คณิตศาสตร์		.23(.33)	.32(.43)	.28(.38)	.38(.43)	.29(.38)
การอ่าน	.28	.36	.36*		.17(.23)	
วิชาอื่นๆ			.31(.45)	.23*	.32(.42)	.40*
มัธยมศึกษา	.28	.29	.32	.25	.32	.34

* ค่าอื่นๆ ในตารางที่ได้มาจากการศึกษาหาคำซ้ำขึ้นไป

สำหรับในประเทศไทยนั้น นิยม สู่ประพันธ์ (นิยม สู่ประพันธ์ 2524 :

69 - 87) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพบางประการที่ไม่เกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญา กับผลการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยศึกษาจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่เจ็ด จำนวน 305 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาเก่าแห่ง ผลการศึกษาพบว่า ความสนใจในวิชาภาษาอังกฤษเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์สูงกับผลการเรียน

จากผลการศึกษาค้นคว้าและแนวคิดต่างๆที่ได้รวบรวมมานี้ ทำให้ผู้วิจัยเลือกเอาความสนใจในการเรียนของนักเรียนมาเป็นตัวแปรตัวหนึ่งเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า ความสนใจในการเรียนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี

4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement motivation) นี่เป็นสิ่งที่ไม

เคยได้รับการกล่าวถึงกันมาก่อนเลยในวงการศึกษาระดับสูง ส่วนการศึกษาทางสายสามัญ
ทั่วไปนั้นได้มีการศึกษาค้นคว้ากันมาช้านานแล้ว เมอร์เรย์ (Byrne and Hamilton. 1966 :
246 citing Murray) เป็นบุคคลแรกที่กล่าวถึงความต้องการสัมฤทธิ์ (Achievement
needs) ว่าเป็นความต้องการที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน เป็นความต้องการทางจิตใจของมนุษย์
ที่จะเอาชนะอุปสรรคฝ่าฟันกระทำการยากๆ ให้ประสบผลสำเร็จ เมอร์เรย์ได้ให้ความหมายของ
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่า หมายถึงความปรารถนาที่จะได้รับผลสำเร็จในกิจกรรมต่างๆ มีความ
ต้องการที่จะเป็นผู้นำในการทำงานอย่างอิสระมีความเพียรพยายามที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดย
ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายอันสูงเด่นที่ตั้งไว้ พฤติกรรมของผู้มีแรงจูงใจ
ใฝ่สัมฤทธิ์สูงก็คือ สามารถทำสิ่งที่ยากติดต่อกันไปเป็นระยะเวลาช้านาน มีความมุ่งมั่น
และรู้สึกสนุกกับกิจกรรมนั้นๆ บุคคลจะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงหรือต่ำจะแสดงออกมาให้เห็น
ในรูปของพฤติกรรมของแต่ละคน ลินด์เกรน (Lindgren. 1967 : 31) กล่าวว่าบุคคล
ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีความทะเยอทะยาน (Ambition) มีการแข่งขัน
(Competitiveness) และมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น
(Self - improvement) เป็นรากฐาน

เซอร์แมนส์ (Hermans. 1970 : 354 - 355) ได้สรุปลักษณะของผู้ที่

มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงเอาไว้ดังนี้

1. มีความทะเยอทะยาน

2. มีความหวังอย่างมากว่าตนจะประสบผลสำเร็จ ถึงแม้ว่าผลการกระทำ

ของตนนั้นจะขึ้นอยู่กับการโอกาส

3. มีความพยายามไต่เต้าไปสู่สถานภาพทางสังคมที่สูงขึ้น
4. มีความอดทนในการทำงานที่ยากๆ ได้เป็นเวลานาน
5. เมื่องานที่กำลังทำอยู่ถูกขัดจังหวะหรือถูกรบกวนก็จะพยายามทำต่อไป

จนสำเร็จ

6. มีความรู้สึกว่เวลาเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งและสิ่งต่างๆ จะผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็วจึงควรรีบทำสิ่งต่างๆ ให้ทันกับเวลา

7. ดำเนินถึงเหตุการณ์ในอนาคตมาก
8. ในการเลือกเพื่อนร่วมงานก็จะเลือกเพื่อนที่มีความสามารถเป็นอันดับแรก
9. ต้องการให้ตนเป็นที่รู้จักแก่ผู้อื่นโดยพยายามทำงานของตนให้ได้
10. พยายามปฏิบัติงานให้ค่อยๆ เสร็จ

แม็กเคลลแลนด์ (McClelland, 1961 : 207 - 256) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยใช้พฤติกรรมหกอย่างเป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีลักษณะดังนี้

1. กล้าเสี่ยงพอควร (Moderate risk taking) ในกรณีที่ต้องการใช้ความสามารถไม่ใช่โชคช่วยมีการตัดสินใจเด็ดเดี่ยว บุคคลที่ต้องการสัมฤทธิ์สูงมักไม่พอใจทำสิ่งต่างๆ ซึ่งไม่ต้องใช้ฝีมือ หากแต่เลือกทำสิ่งที่ยากพอสมควรเพราะมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และการทำสิ่งที่ยากได้สำเร็จนั้นทำให้ตนเองพอใจส่วนผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์ต่ำมักไม่กล้าเสี่ยงเพราะกลัวไม่สำเร็จ หรือมีฉะนั้นก็มักจะเสี่ยงจนเกินไป ทั้งๆ ที่รู้ว่าจะไม่สำเร็จแต่ก็หวังพึ่งโชค

2. ขยันขันแข็ง (Energetic) หรือการกระทำแปลกๆ ใหม่ๆ อันจะทำให้ตนเองรู้สึกว่าได้ประสบความสำเร็จ ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์สูงไม่ได้ขยันขันแข็งไปทุกกรณี

เขาจะมานะพากเพียรต่อสิ่งที่ท้าทายขีดความสามารถของตนเองและจะทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกว่าได้ทำงานสำคัญสำเร็จลุล่วงไป ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์สูงไม่ขยันในงานที่เป็นกิจวัตร แต่จะขยันขันแข็งเฉพาะงานที่ต้องใช้สมองขบคิดและงานที่ไม่ซ้ำแบบใคร หรือวิธีการใหม่ๆที่จะแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไป

3. รับผิดชอบในตนเอง (Individual responsibility) ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์สูงมักพยายามทำงานให้สำเร็จเพื่อความพอใจของตนเอง มิใช่หวังให้คนอื่นยกย่องตน และชอบที่จะมีเสรีภาพในการที่จะทำหรือคิดอะไร ไม่ชอบให้คนอื่นมาบงการ

4. ต้องการทราบแน่ชัดว่าการตัดสินใจของตนมีผลอย่างไร (Knowledge of results of decision) ไม่ใช่เพียงคาดคะเนเอาว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ นอกจากนี้ผู้ต้องการความสัมฤทธิ์สูงยังพยายามทำให้ดีขึ้นกว่าเดิมอีกเมื่อทราบแน่ชัดว่าการกระทำของตนเกิดผลประการใด

5. คาดการณ์ล่วงหน้า (Anticipation of future possibility) ผู้ที่มีความต้องการสัมฤทธิ์สูงมักเป็นผู้ที่มีแผนระยะยาว เพราะเล็งเห็นการณ์ไกลกว่าผู้มีความต้องการสัมฤทธิ์ต่ำ

6. ความสันทัดในการจัดระบบงาน (Organizational skills) แม็คเคลสแลนด์กล่าวว่ายังไม่มีหลักฐานการค้นคว้าอย่างพอเพียงในข้อนี้ แต่มีความเห็นว่าเป็นลักษณะที่น่าจะเกิดสมรรถภาพในการจัดระบบงานยิ่งขึ้น

แกรนดัลล์ (Marx, 1970 : 240 citing Crandall) ได้กำหนดลักษณะพฤติกรรมของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไว้สามประการดังนี้

1. เป็นพฤติกรรมที่มีเป้าหมายประสงค์
2. เป็นพฤติกรรมที่มีเอกลักษณ์ คือ ไม่เลียนแบบผู้อื่นทั้งหมด

3. เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มุ่งจะแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเยี่ยม
อย่างใดอย่างหนึ่ง

ส่วนเรื่องแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรู้ของนักเรียนนั้นได้มี
ผู้อธิบายและทำการศึกษาค้นคว้าเอาไว้ทั้งต่างประเทศและในประเทศดังนี้ บรูเนอร์ (Evans.
1967 : citing Bruner) ได้ให้ข้อคิดว่าการเรียนรู้ของนักเรียนจะเกิดขึ้นมากน้อย
เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณความมากน้อยของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ
ดรีเบน (Dreeben. 1968 : 47) และเคนเดเลอร์ (Kendler. 1968 : 262 - 263)
ก็ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเองมีความรับผิดชอบที่
จะกระทำกิจกรรมใดๆจนบรรลุเป้าหมาย มีความทะเยอทะยานและมีความพยายามที่จะมุ่ง
บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่สังคมยอมรับ กาน (Khan. 1967 : 2303 - A) ได้ทำการวิจัยพบว่า
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์อย่างมีนัยสำคัญ ไนท์และแซสเซนราธ
(Night and Sassenrath. 1966 : 14 - 17) ได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างใน
มหาวิทยาลัยอินเดียนาจำนวน 139 คน ผลการศึกษพบว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงเป็น
ผู้ทำงานผิดพลาดน้อยที่สุด ทำงานเรียบร้อย และใช้เวลาน้อยที่สุดและมีความจำดีกว่าผู้ที่มี
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ รัสเซลล์ (Russell. 1969 : 263 - 266) ได้ศึกษาความสัมพันธ์
ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับผลการเรียนในวิชาเลขคณิต ภาษา และการอ่าน ของนักเรียน
เกรดเก้า ผลการศึกษพบว่าคะแนนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับผลสัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กันสูง
(ค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .72) แรฟฟินิ (Raffini. 1970 : 1085 - A) ได้ศึกษาผลของ
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการเรียนรู้ และการจำของนักเรียนระดับประถมศึกษาพบว่า ผู้ที่มีแรง
จูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ ของ
(Song. 1971 : 2571-A) ได้สรุปผลการวิจัยในกลุ่มนักเรียนเกษตรกรรมในเกาหลีใต้

จำนวน 1,460 คนว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในทุกวิชาที่เรียน
 พุดดี (Putty. 1980 : 5018 - A) ได้ศึกษาตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
 ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับวิทยาลัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คนพบว่าเมื่อควบคุม
 ตัวแปรทางด้านเชื้อชาติ และเพศแล้วแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะสัมพันธ์กับผลการเรียนภาษาอังกฤษ
 สำหรับในประเทศไทยนั้นประสาธ บันสวิงกูร (ประสาธ บันสวิงกูร 2516 : 86) ได้ศึกษา
 ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ในวิชาวิทยาศาสตร์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์และ
 การคิดแบบอเนกนัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่างชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า ปีการศึกษา 2515 ในภาคการศึกษาหก
 จำนวน 284 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในวิชา
 วิทยาศาสตร์

จากผลการศึกษาถ้อยคำที่ได้นำเสนอมานี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกเอาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
 เป็นตัวแปรหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ โดยตั้งเป็นสมมติฐานไว้ว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความเกี่ยวข้อง
 กับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

สรุปสมมติฐานในการวิจัย

จากสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งมาทั้งหมดเมื่อนำมาประมวลเข้าด้วยกันแล้ว จะได้เป็นสมมติฐาน
 รวมทั้งที่ได้เขียนไว้ในหน้า 8 - 9

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่งเป็นการศึกษาเชิงบรรยายถึงสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ มีจุดมุ่งหมายในการค้นหาตัวแปรสำคัญที่น่าจะเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี (ดูรายละเอียดวิธีดำเนินงานและผลการศึกษาในภาคผนวก ก) และขั้นตอนที่สองเป็นการนำเอาตัวแปรที่ได้จากขั้นตอนที่หนึ่งมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เกี่ยวกับผลการเรียนโดยใช้วิธีการทางสถิติ ซึ่งในบทที่ 3 นี้จะได้กล่าวถึงแหล่งข้อมูล กลุ่มตัวอย่างตัวแปรที่ศึกษา ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล วิธีการสร้างเครื่องมือ การดำเนินการรวบรวมข้อมูล การจัดทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในการดำเนินการตามขั้นตอนที่สอง ซึ่งจะได้เสนอตามลำดับต่อไปนี้

แหล่งข้อมูล

กลุ่มประชากรที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการวิจัยได้แก่ ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สอง และนักเรียนที่กำลังเรียนบาลีอยู่ในระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจำนวน 64 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการวิจัยผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) เอาสำนักเรียนมาจำนวน 21 แห่งในสำนักเรียนแต่ละแห่งเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองทุกรูป และเก็บข้อมูลจากนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองทุกรูปเช่นกัน สำนักเรียนจำนวนครู และจำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แสดงไว้ในตาราง 11

ตาราง 11 จำนวนครูและนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

สำนักเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน	สำนักเรียน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน
วัดปทุมคงคา	2	11	วัดดาวดึงษาราม	1	18
วัดประยุรวงศาวาส	1	18	วัดอนงคาราม	1	17
วัดบรมนิวาส	1	10	วัดนางชี	1	10
วัดธรรมมงคล	1	23	วัดโมลีโลกยาราม	1	26
วัดอินทาราม	1	13	วัดทองนพคุณ	1	10
วัดโสมนัสวิหาร	1	9	วัดหงส์รัตนาราม	2	14
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม	1	15	วัดนาถกลาง	2	23
วัดไตรมิตรวิทยาราม	1	13	วัดพิตรพิมุข	1	24
วัดชนะสงคราม	1	40	วัดนิมมานรดี	1	12
วัดนรนาถสุนทริการาม	3	26	วัดเทพากร	1	14
			วัดปากน้ำ	1	26
รวม				26	372

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ หรือตัวแปรต้น (Independent variables) เป็นตัวแปรที่ใช้เป็นตัวทำนายหรือตัวพยากรณ์ (Predictors) ประกอบด้วย

1.1 ตัวแปรด้านครู ได้แก่

- 1.1.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
- 1.1.2 ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู
- 1.1.3 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
- 1.1.4 ความถนัดในการสอน
- 1.1.5 จำนวนวิชาที่สอน
- 1.1.6 จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์
- 1.1.7 ประสบการณ์การสอน
- 1.1.8 กานินตยภักดี
- 1.1.9 คุณภาพการสอน

1.2 ตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียน ได้แก่

- 1.2.1 สัดส่วนครูต่อนักเรียน
- 1.2.2 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- 1.2.3 บรรยากาศในชั้นเรียน

1.3 ตัวแปรด้านนักเรียน ได้แก่

- 1.3.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน
- 1.3.2 เวลาที่ใช้ในการเรียน
- 1.3.3 ความสนใจในการเรียน
- 1.3.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

2. ตัวแปรตาม (Dependent variables) หมายถึงตัวแปรที่ใช้เป็นเกณฑ์ (Criteria) ได้แก่ผลการเรียน ในที่นี้ใช้ผลการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองวิชาเดียว ซึ่งประกอบด้วย

2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2 ทักษะการติดต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน เป็นแบบเติมคำและสำรวจรายการ (Check-list) มีจุดมุ่งหมายรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแต่ละรูปในเรื่อง อายุ ระดับการศึกษาสายสามัญและเวลาที่ใช้ในการเรียน
2. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวของครู เป็นแบบเติมคำและสำรวจรายการ (Check-list) มีจุดมุ่งหมายรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สอง แต่ละรูปในเรื่อง ระดับการศึกษาสายสามัญ ระดับการศึกษาทางวิชาชีพ ระดับการศึกษาทางบาลี ความถนัดในการสอนจำนวนวิชาที่สอน จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ ประสบการณ์การสอน ทัศนคติ และคุณภาพการสอน
3. แบบสอบถามวัดความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ จำนวน 24 ข้อ มีลักษณะดังตัวอย่าง

จงอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วพิจารณาดูให้ว่า ท่านได้ทำกิจกรรมนั้นบ่อยครั้งเพียงใด แล้วตอบด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงตามความจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

- ๐) ชักถามปัญหาในเวลาเรียน
วิชาบาลีไวยากรณ์
- ๐๐) ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับ
หลักบาลีไวยากรณ์เพิ่มเติม
จากที่ครูสอน
- ๐๐๐) ฯลฯ

ไม่เคย	เกือบจะไม่	บางที่	บ่อย	บ่อยมาก

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามฉบับนี้เท่ากับ .898

4. แบบสอบถามวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จำนวน 40 ข้อ ใช้แบบสอบถามที่ดัดแปลงและปรับปรุง
ข้อคำถามมาจากแบบสอบถามวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาธ บัณฑิตวังกูร (ประสาธ บัณฑิตวังกูร :
2516) ซึ่งมีลักษณะดังตัวอย่าง

จงอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วพิจารณาตอบด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
หลังข้อความที่ท่านพิจารณาแล้วว่าตรงกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

- ๐) ข้าพเจ้ามีความพยายาม
อย่างยิ่งที่จะทำอะไรให้
ดีเกินกว่าที่ตั้งใจไว้
- ๐๐) สิ่งที่ข้าพเจ้าคิดว่าน่ากลัว
มากที่สุดคือการสอบตก
- ๐๐๐) ฯลฯ

ไม่จริงเลย	จริงน้อย	จริงครึ่งเดียว	จริง	จริงที่สุด

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามฉบับนี้เท่ากับ .886

5. แบบสอบวัดคุณภาพการสอนของครู จำนวน 31 ข้อ เป็นแบบสอบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยวิเคราะห์จากถำนิยามคุณภาพการสอนของคาร์รอลล์ บลูม และจากคุณลักษณะของการสอนที่ดี (Carroll. 1963 : 726 , Bloom. 1976 : 110, 119 - 120, 122 - 125) แบบสอบวัดฉบับนี้มุ่งวัดองค์ประกอบที่สำคัญที่อำนวญให้คุณภาพของการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูง ได้แก่ การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างเหมาะสม การให้การเสริมแรงที่สอดคล้องกับผู้เรียน การค้นหาข้อมูลย้อนกลับและการแก้ไขข้อบกพร่อง การวางแผนเตรียมการสอนและความพร้อมในการสอนของครู การแจ้งให้ผู้เรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายในการเรียนแต่ละครั้งอย่างแจ่มชัด การสอนตามลำดับเนื้อหาวิชาจากง่ายไปหายาก การใช้อุปกรณ์อย่างเหมาะสม การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการสอน การใช้เทคนิคการสอนที่น่าสนใจ การรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน การควบคุมอารมณ์ของครู ความแม่นยำในเนื้อหาวิชาและความรู้ในเรื่องที่สอน การให้ค่นคว้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่เรียนในชั้น การเน้นการทำแบบฝึกหัด ความสามารถในการอธิบายให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ มีลักษณะดังนี้

จงอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วพิจารณาตอบว่า ในการสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ ครูของท่านได้ทำกิจกรรมแต่ละข้อนั้นบ่อยครั้งเพียงใด ด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง

- ๐) ให้นักเรียนท่องหลักไวยากรณ์ปากเปล่าดังๆ พร้อมกันทั้งชั้นก่อนขึ้นบทเรียนใหม่
- ๐๐) ทบทวนความรู้ในเรื่องเก่าของนักเรียนก่อนสอนเรื่องใหม่

ไม่เคย	เกือบจะไม่เคย	บางที่	บ่อย	บ่อยมาก

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบวัดฉบับนี้เท่ากับ .930

อนึ่ง ในการวัดหรือประเมินผลคุณภาพการสอนนั้นนิยมใช้กันสองวิธีคือ ใช้วิธีสังเกตพฤติกรรมการสอน เช่น นับจำนวนครั้งที่เกิดพฤติกรรมที่เป็นองค์ประกอบของการสอนที่มีคุณภาพ เป็นต้น หรืออีกวิธีหนึ่งใช้การวัดการรับรู้ของนักเรียนว่ามียังองค์ประกอบของการสอนที่มีคุณภาพมากน้อยเพียงใด วิธีแรกมีข้อจำกัดมากเพราะต้องใช้เวลาาน โดยเฉพาะเมื่อมีชั้นเรียนที่จะต้องสังเกตอยู่ห่างไกลกันและมีจำนวนหลายชั้นเรียน ส่วนวิธีที่สองทำได้สะดวกกว่าและจากการศึกษาของ (Bloom. 1976 : 1128) และบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524 : 269 - 272) ซึ่งใช้วิธีที่สองนี้พบว่าสามารถนำไปใช้ได้ผล ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีที่สองดังกล่าว

6. แบบสอบถามบรรยากาศในชั้นเรียน จำนวน 25 ข้อ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองมีลักษณะดังนี้

ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อซึ่งกล่าวถึงสภาพในชั้นเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ แล้วให้ท่านพิจารณาว่าเท่าที่ได้เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์มาตั้งแต่ต้นจนถึงวันนี้ข้อความแต่ละข้อตรงกับสภาพในชั้นเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ที่ท่านเรียนอยู่เพียงใด แล้วขีดเครื่องหมายลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง

- ๐) ในช่วงเวลาเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ นักเรียนได้ร่วมกันทำงานในห้องอย่างสนุก
- ๐๐) ในช่วงเวลาเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ นักเรียนส่วนใหญ่จะนั่งฟังในสิ่งที่ครูกำลังพูด

ฯลฯ

ไม่จริงเลย	จริงน้อย	จริงเพียงครึ่งเดียว	จริง	จริงที่สุด

อนึ่ง การศึกษาเรื่องบรรยากาศในชั้นเรียนนั้นได้มีมานานแล้ว โดยที่ในระยะแรกๆ มักใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมทางวาจาของครูและนักเรียนในชั้นเรียน โดยมีการควบคุมสภาพการณ์ต่างๆอย่างมีระบบ เช่น จัดประเภทพฤติกรรมต่างๆไว้ล่วงหน้าเพื่อจะสามารถตรวจนับได้ถูกต้อง วิธีการนี้แอนเดอร์สัน (Anderson. 1976) เป็นผู้ที่ใช้เป็นคนแรก ต่อมา กีมวิทธอล (Withall. 1951) และฟแลนด์ (Flanders. 1959) ซึ่งได้ปรับปรุงแก้ไขจนมีประสิทธิภาพสูง การสังเกตนี้มีข้อดีตรงที่ว่าผู้สังเกตที่ได้รับการฝึกฝนมาดีแล้ว สามารถบันทึกปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างใกล้เคียงสภาพจริง แต่มีข้อเสียอยู่ตรงที่ว่าบางครั้งพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่เป็นไปตามธรรมชาติเพราะผู้สังเกตต้องเข้าไปนั่งอยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาด้วย ปัญหานี้จะหมดไปถ้าผู้ศึกษามีห้องเรียนที่ติดกระจกมองเห็นด้านเดียว

ในกรณีที่ต้องการศึกษาบรรยากาศในชั้นเรียนที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดครบถ้วน โดยไม่มีความลำเอียงและไม่มีการแทรกแซงของบุคคลภายนอก ผู้ศึกษาจะใช้วิธีซ่อนกล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง หรือเครื่องบันทึกเทปโทรทัศน์ไว้ในห้องเพื่อบันทึกภาพ เสียง และพฤติกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งหมด แล้วนำไปศึกษาวิเคราะห์ในภายหลัง แต่วิธีนี้มักสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเสียเวลามากเกินไป จึงมีผู้นิยมใช้กันน้อย

วิธีวัดที่มีผู้นิยมใช้กันมากที่สุดก็คือแบบสอบถามหรือแบบสอบถามวัดบรรยากาศในชั้นเรียน เพราะเป็นการประหยัดทั้งเงินและเวลา ใช้ได้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก ยังเป็นการวัดการรับรู้สภาพแวดล้อมด้วยแล้วแบบสอบถามจะยิ่งมีความเหมาะสมมากที่สุด เพราะผู้ตอบจะตอบตามความรู้สึกหรือการรับรู้ของตน มิใช่วัดแค่เฉพาะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีนี้โดยจะมุ่งศึกษาเฉพาะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียนภายในชั้นเรียนเท่านั้น

7. แบบสอบถามวัดทัศนคติต่อวิชาชีพวิชาครู จำนวน 27 ข้อ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มีลักษณะดังตัวอย่าง

ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อแล้วตัดสินใจให้รอบคอบว่าท่านมีความรู้สักอย่างไรต่อข้อความแต่ละข้อ แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้หรือความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน

- ๐) วิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชาที่มีประโยชน์มาก
- ๐๐) วิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาไม่ยาก

ฯลฯ

ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามฉบับนี้เท่ากับ .8๐6

๘. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์จำนวน 75 ข้อ เป็นแบบทดสอบที่อนุศาสนาจารย์ นักวิชาการศาสนาของกรมการศาสนาและผู้วิจัยได้ร่วมกันสร้างขึ้น แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบเลือกตอบ. (Multiple choices) ดังตัวอย่าง

๐) อักษรในภาษาบาลีมีทั้งหมดกี่รูป

ก. 33

ข. 38

ค. 40

ง. 41

ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบฉบับนี้เท่ากับ .927

การสร้างและทดลองใช้เครื่องมือ

1. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับนักเรียน

แบบสำรวจฉบับนี้เมื่อสร้างขึ้นมาแล้ว ผู้วิจัยได้ส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็น
อนุศาสตราจารย์ของกรมการศาสนาจำนวนสามคนได้ช่วยตรวจสอบความชัดเจนของการใช้ถ้อยคำ
แต่ละข้อเสร็จแล้วได้เรียบเรียงพิมพ์เป็นแบบสำรวจฉบับจริงเลย

2. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับครู

แบบสำรวจฉบับนี้เมื่อสร้างขึ้นมาแล้ว ผู้วิจัยได้ส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็น
อนุศาสตราจารย์ของกรมการศาสนาจำนวนสามคนได้ช่วยตรวจสอบความชัดเจนของการใช้ถ้อยคำ
แต่ละข้อเสร็จแล้วได้เรียบเรียงพิมพ์เป็นแบบสำรวจฉบับจริงเลย

3. แบบสอบวัดความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์

3.1 ศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์และนักเรียนใน
สำนักเรียนวัดโตนด วัดนรนาถสุนทริการามว่า พฤติกรรมของนักเรียนอะไรบ้างที่แสดงให้เห็น
ว่ามีความสนใจในวิชาบาลีไวยากรณ์

3.2 รวบรวมพฤติกรรมที่คิดว่าเป็นตัวบ่งชี้ความสนใจในการเรียนวิชาบาลี
ไวยากรณ์ของนักเรียนเป็นชุดพฤติกรรม แล้วส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นพระภิกษุจำนวนเจ็ดรูป
และอนุศาสตราจารย์กรมการศาสนาจำนวนเจ็ดคนได้ช่วยตรวจสอบการใช้ถ้อยคำและความ
เที่ยงตรงตามเนื้อหา

3.3 รวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุง
ข้อคำถาม แล้วสร้างเป็นแบบสอบวัดความสนใจมีจำนวน 25 ข้อ

3.4 นำแบบสอบวัดความสนใจในวิชาเรียนที่สร้างขึ้นนี้ไปทดลองใช้สอบกับ
นักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผล

ที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถาม (Item analysis) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อ (Item scores) กับคะแนนรวม (Total test scores) ข้อคำถามใดไม่มีค่า สหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง ซึ่งจากการวิเคราะห์ปรากฏว่ามีข้อคำถามอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้จำนวน 24 ข้อ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเป็นแบบสอบวัดขั้นใหม่แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง (ดูค่าสถิติของแบบสอบวัดฉบับนี้ในภาคผนวก ก)

4. แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นี้ผู้วิจัยได้ดัดแปลงและปรับปรุงข้อคำถามจากแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาธน์ พัทธวัชร (ประสาธน์ พัทธวัชร 2516 : 36 - 41) ซึ่งประสาธน์ พัทธวัชร ได้ดำเนินการสร้างขึ้นตามขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

4.2 วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จากทฤษฎีและเอกสารในข้อ 4.1 เพื่อหาลักษณะเฉพาะ (Defining attributes)

4.3 วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ของพฤติกรรมในข้อ 4.2 รวมทั้งศึกษาตัวอย่างแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแม็คเคลลแลนด์ (McClelland. 1953) ไมเออร์ (Myers. 1969) ของเฟอสต์ (Furst. 1966) ของเมห์ตา (Mehta. 1969) ของรัสเซลล์ (Russell. 1969) และของเฮร์แมนส์ (Hermans. 1970) เพื่อสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมพฤติกรรมทุกด้านตามทฤษฎี

4.4 สร้างข้อคำถาม (Items) โดยอาศัยความรู้จากข้อ 4.1, 4.2 และ 4.3 ลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิดเห็น รวมถึงลักษณะนิสัยที่ผู้ตอบมักกระทำเป็นประจำ

4.5 การทดลองใช้และการวิเคราะห์รายข้อ ประสาท บัณฑิตวังกูร นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจำนวน 60 ข้อไปทดลองสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า จำนวน 70 คน แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์หาอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามโดยการทดสอบค่าที (t - test) ได้เลือกไว้เฉพาะข้อที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แบบสอบถามทั้งสิ้น 50 ข้อ

4.6 การหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ประสาท บัณฑิตวังกูร ได้หาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบสอบถามโดยวิธีศึกษาความสัมพันธ์ (Correlational study) ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.5593 และมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

4.7 การหาความเที่ยงตรงหรือความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธีแบ่งครึ่ง (Split - half) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8818

ต่อมา จินตนา อินทรไทย (จินตนา อินทรไทย 2525 : 36) ได้นำแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาท บัณฑิตวังกูร ไปใช้ในการทำวิจัย โดยก่อนที่จะนำไปใช้นั้น จินตนา อินทรไทย ได้ทำการทดลองสอบและหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบวัดโดยวิธีการสอบซ้ำ (test - retest) โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

การทดลองสอบครั้งที่หนึ่งได้นำแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ไปทดลองสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม (ม.3) ของโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน โดยได้ใช้เวลาประมาณ 10 นาทีอธิบายจุดมุ่งหมายในการทดลองสอบและวิธีการตอบแบบสอบถามอย่างละเอียด และให้เวลาสำหรับการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ 50 นาที แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

การทดลองสอบครั้งที่สอง ได้เว้นระยะเวลาจากการทดลองสอบครั้งที่หนึ่งเป็นเวลา 28 วัน จึงได้นำแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ฉบับเดิมไปทดลองสอบเป็นครั้งที่สองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดิม และใช้เวลาเท่าเดิม แล้วนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

การหาค่าความเชื่อมั่น จินตนา อินทรไทย ได้นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองครั้งมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยวิธีของเพียร์สัน (Pearson's product moment coefficient of correlation) ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .6663 และมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

การที่ผู้วิจัยเลือกนำแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาธ บัณฑิตวังบูรมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพราะเห็นว่าเป็นแบบสอบวัดที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานทางทฤษฎีที่เชื่อถือได้ และได้ผ่านการทดสอบค่าความเชื่อมั่นมาแล้วถึงสองครั้งและได้ค่าสูง เป็นที่น่าพอใจแล้ว อย่างไรก็ตามจากจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 50 ข้อนั้น มีข้อคำถามอยู่บางข้อที่ไม่เหมาะสมแก่การนำมาใช้ตามนักเรียนที่เป็นพระภิกษุและสามเณร เช่น

ข้อ 25. ทุกครั้งที่ทำการบ้านวิชาเลขคณิต ข้าพเจ้าชอบทำข้อยากมากกว่าข้อง่าย ๆ

ข้อ 41. เมื่อเล่นกีฬา ข้าพเจ้าจะปรับปรุงตนเองให้เก่งขึ้นเรื่อยๆ

ข้อ 45. เมื่อข้าพเจ้าเล่นแฮร์บอลล์ ข้าพเจ้าต้องการที่จะโยนลูกบอลล์ให้ลงตระกร้ามากกว่าผู้เล่นคนอื่น

ผู้วิจัยได้คัดแปลงและปรับปรุงแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของประสาธ

บัณฑิตวังบูร ดังนี้

1. ตัดแปลงการใช้ถ้อยคำบางคำในแบบสอบวัดและตัดคำถามข้อที่ 25, 41 และ 45 ออก พร้อมกับพิจารณาสร้างข้อคำถามขึ้นมาแทนจำนวนสามข้อ โดยอาศัยทฤษฎีของแม็คเคลแลนด์ (McClelland. 1953) เป็นพื้นฐาน แล้วรวบรวมขึ้นเป็นแบบสอบวัดมีจำนวน 50 ข้อ

2. นำแบบสอบวัดไปทดลองใช้สอบกับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถาม ด้วยการหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม ข้อคำถามใดไม่มีค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า มีข้อคำถามอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้จำนวน 40 ข้อ ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเป็นแบบสอบวัดใหม่แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบสอบวัดฉบับนี้ในภาคผนวก ก)

5./ แบบสอบวัดคุณภาพการสอนของครู

5.1 ศึกษาจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการสอนของครูที่ดีว่ามีอะไรบ้าง แล้วรวบรวมขึ้นเป็นแบบสอบถามส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการสอนที่เป็นคฤหัสถ์จำนวนเจ็ดคน และเป็นพระภิกษุจำนวนเจ็ดรูปได้ช่วยตรวจสอบการใช้ถ้อยคำและเสนอแนะข้อคำถามในแบบสอบวัดเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงตามเนื้อหาให้แก่แบบสอบวัด

5.2 รวบรวมข้อเสนอนแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาแก้ไขปรับปรุงข้อคำถาม แล้วสร้างเป็นแบบสอบวัดคุณภาพการสอน มีจำนวน 31 ข้อ

5.3 นำแบบสอบวัดไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สองในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถาม ด้วยการหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม ข้อคำถามใดไม่มี

ค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง
 เนื่องจากผลการวิเคราะห์พบว่าข้อคำถามทุกข้ออยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ ผู้วิจัยจึงได้นำไปใช้กับกลุ่ม
 ตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบสอบถามฉบับนี้ในภาคผนวก ก)

6. แบบสอบถามวัดบรรยากาศในชั้นเรียน

6.1 ศึกษาแนวคิดจากเอกสารและผลการวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
 กับบรรยากาศในชั้นเรียน โดยมุ่งเฉพาะพฤติกรรมที่เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และ
 ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน แล้วรวบรวมแนวคิดที่ได้เรียบเรียงเป็นแบบสอบถาม

6.2 ส่งแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นพระภิกษุจำนวนเจ็ดรูป และเป็น
 กุศัลย์จำนวนเจ็ดคน ได้ช่วยตรวจสอบความชัดเจนถูกต้องของการใช้ถ้อยคำและความเที่ยงตรง
 ตามเนื้อหา

6.3 นำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาพิจารณาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงข้อ
 คำถามแล้วรวบรวมขึ้นเป็นแบบสอบถามวัดบรรยากาศในชั้นเรียนมีจำนวน 30 ข้อ

6.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สอง ใน
 สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถามด้วยการ
 หาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม ข้อคำถามใดไม่มี
 ค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง
 เนื่องจากผลการวิเคราะห์พบว่า มีข้อคำถามที่อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้จำนวน 25 ข้อ ผู้วิจัยได้รวบรวม
 เป็นแบบสอบถามฉบับใหม่แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบสอบถามฉบับนี้
 ในภาคผนวก ก)

7. แบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

7.1 ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติแล้วสร้างเป็นชุดข้อคำถามส่งไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นคฤหัสถ์จำนวนเจ็ดคน และที่เป็นพระภิกษุจำนวนเจ็ดรูปได้ช่วยตรวจความถูกต้องและชัดเจนในการใช้ถ้อยคำและเสนอแนะเกี่ยวกับความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity)

7.2 รวบรวมข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วพิจารณาปรับปรุงสร้างเป็นแบบสอบวัดขั้นแรกมีจำนวน 30 ข้อ

7.3 นำแบบสอบวัดไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สอง ในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตรจำนวน 43 รูป เสร็จแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อคำถาม ด้วยการหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนข้อคำถามรายข้อกับคะแนนรวม ข้อคำถามใดไม่มีค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้ตัดคำถามข้อนั้นทิ้ง ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามที่อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้มีจำนวน 27 ข้อ ผู้วิจัยได้รวบรวมเป็นแบบสอบวัดฉบับใหม่ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบสอบวัดฉบับนี้ในภาคผนวก ก)

8. แบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์

8.1 ทำหนังสือจากกองแผนงาน กรมการศาสนา เชิญนายพิฑูร มลิวัลย์ นายเอนก ชำทอง ตำแหน่งอนุศาสนาจารย์วุฒิเปรียญธรรมเก้าประโยค และนายไสว มาลาทอง ตำแหน่งนักวิชาการศาสนาวุฒิเปรียญธรรมหกประโยคจากกองศาสนศึกษาเป็นคณะกรรมการร่วมกับผู้วิจัย ทำการสร้างแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์แบบเลือกตอบจำนวน 93 ข้อ

8.2 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้สอบกับนักเรียนระดับประโยคหนึ่ง-สอง
จำนวน 43 รูปในสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร เสร็จแล้วนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบมา
วิเคราะห์หาระดับความยาก (Level of difficulty) และค่าอำนาจการจำแนก
(Discriminating power) เป็นรายข้อคำถาม ข้อคำถามใดมีค่าระดับความ
ยากอยู่ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจการจำแนกตั้งแต่ .30 ขึ้นไป ผู้วิจัยได้เก็บ
ข้อคำถามนั้นไว้ จากการวิเคราะห์พบว่า มีข้อคำถามอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้จำนวน 75 ข้อ ผู้วิจัย
ได้รวบรวมเป็นแบบทดสอบเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป (ดูค่าสถิติของแบบทดสอบนี้
ในภาคผนวก ก)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทดลองใช้เครื่องมือเพื่อนำผลมาวิเคราะห์
ข้อคำถามรายชื่อจากนักเรียนสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร จำนวน 43 รูปที่เลือกมาโดยวิธี
สุ่มตัวอย่างแบบง่ายนั้น ผู้วิจัยเป็นผู้นำเครื่องมือไปทำการทดลองเองเมื่อวันที่ 2 มกราคม
พ.ศ. 2528

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริงในสำนักเรียน 21 แห่งที่อยู่ใน
เขตกรุงเทพมหานครนั้นได้ดำเนินการในระหว่างวันที่ 14 - 19 มกราคม พ.ศ. 2528
โดยใช้เจ้าหน้าที่จำนวนเก้าคนดำเนินการคือ

- 2.1 นายกีรติ ศรีวิเชียร
- 2.2 นายประพันธ์พล สวัสดิสาระ
- 2.3 นางสาวสุภกุล เกียรติสุนทร
- 2.4 นางเพ็ญใจ พิชัยผลากร

2.5 นางสาวเอมอร สันติตรานนท์

2.6 นางสาววิไลวัลย์ พุ่มรัตน์

2.7 นางสาวจุฑารัตน์ กองวิวัฒน์กุล

2.8 นายจีระวิทย์ สมพงษ์

2.9 นายธรรมบุญ ศรีวิเชียร

อย่างไร ก่อนที่จะออกไปดำเนินการเก็บข้อมูลจริงนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. เรียกประชุมเจ้าหน้าที่ทั้ง 6 คน เพื่อชี้แจงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ทำหนังสือจากกรมการศาสนาแจ้งไปยังสำนักเรียนที่ได้รับคัดเลือกล่วงหน้า

ก่อนให้เจ้าหน้าที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลาหนึ่งสัปดาห์

การจัดกระทำข้อมูล

หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาครบแล้ว ผู้วิจัยได้นำเอากระดาษคำตอบมาตรวจให้คะแนนตามวิธีการของเครื่องมือแต่ละประเภทดังนี้

1. แบบสอบวัดความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ ในแบบสอบวัดฉบับนี้ แต่ละข้อ ถ้าตอบไม่เคยให้หนึ่งคะแนน เกือบจะไม่เคยให้สองคะแนน บางทีให้สามคะแนน บ่อยให้สี่คะแนน บ่อยมากให้ห้าคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนน ความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนรูปนั้น

2. แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในแบบสอบวัดฉบับนี้แต่ละข้อถ้าตอบไม่จริงเลย ให้หนึ่งคะแนน จริงน้อยให้สองคะแนน จริงเพียงครึ่งเดียวให้สามคะแนน จริงให้สี่คะแนน และจริงที่สุดให้ห้าคะแนน ทั้งนี้ยกเว้นข้อคำถามที่ 4, 12, 22 และ 35 ซึ่งการให้คะแนน จะกลับกันกล่าวคือถ้าตอบไม่จริงเลยให้ห้าคะแนน จริงน้อยให้สี่คะแนน จริงเพียงครึ่งเดียว

ให้สามคะแนน จริงให้สองคะแนน และจริงที่สุดให้หนึ่งคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนนแรงจูงใจต่อสัมฤทธิ์ของนักเรียนรูปนั้น

3. แบบสอบวัดคุณภาพการสอนของครู ในแบบสอบวัดฉบับนี้แต่ละข้อคำตอบไม่เคยให้หนึ่งคะแนน เกือบจะไม่เคยให้สองคะแนน บางทีให้สามคะแนน บ่อยให้สี่คะแนน และบ่อยมากให้ห้าคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนนคุณภาพการสอนของครูที่นักเรียนผู้ตอบได้รับ ✓

4. แบบสอบวัดบรรยากาศในชั้นเรียน ในแบบสอบวัดฉบับนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งเชิงนิมิต (Positive) และเชิงนิเสธ (Negative) ในข้อคำถามเชิงนิมิตแต่ละข้อคำตอบไม่จริงเลยให้หนึ่งคะแนน จริงน้อยให้สองคะแนน จริงเพียงครึ่งเดียวให้สามคะแนน จริงให้สี่คะแนน และจริงที่สุดให้ห้าคะแนน ส่วนข้อคำถามเชิงนิเสธแต่ละข้อคำตอบไม่จริงเลยให้ห้าคะแนน จริงน้อยให้สี่คะแนน จริงเพียงครึ่งเดียวให้สามคะแนน จริงให้สองคะแนน และจริงที่สุดให้หนึ่งคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนนบรรยากาศในชั้นเรียนของนักเรียนรูปนั้น

5. แบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ในแบบสอบวัดฉบับนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งเชิงนิมิต และเชิงนิเสธ ในข้อคำถามเชิงนิมิตแต่ละข้อคำตอบไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งให้หนึ่งคะแนน ไม่เห็นด้วยให้สองคะแนน ไม่แน่ใจให้สามคะแนน เห็นด้วยให้สี่คะแนน และเห็นด้วยอย่างยิ่งให้ห้าคะแนน เมื่อตรวจครบทุกข้อก็รวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดเป็นคะแนนทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนรูปนั้น

6. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ ในการตรวจแบบทดสอบฉบับนี้ถ้าตอบผิดให้ศูนย์คะแนน ตอบถูกให้หนึ่งคะแนน คะแนนรวมทุกข้อเป็นคะแนนผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนรูปนั้น

ขึ้นต่อไปนำคะแนนของนักเรียนแต่ละรูปที่ได้จากการทำแบบทดสอบแต่ละฉบับ และข้อมูลจากแบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนักเรียนและเกี่ยวกับครูกรอกลงในแบบเพื่อให้บันทึกลงเทปคอมพิวเตอร์ และทำการวิเคราะห์ความถูกต้องประสงค์ของการวิจัยโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 วิเคราะห์ข้อสอบแบบเลือกตอบเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 27 % ของ จุง เกห์ แฟน (Jung, 1952) วิเคราะห์หาค่าระดับความยากและอำนาจจำแนก เครื่องมือที่วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคนี้ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์

1.2 วิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบวัดประเภทต่างๆ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) เครื่องมือที่วิเคราะห์โดยวิธีนี้ได้แก่ แบบสอบวัดความสนใจในการเรียน แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบสอบวัดคุณภาพการสอน แบบสอบวัดบรรยากาศในชั้นเรียน และแบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

1.3 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.3.1 ใช้สูตรของ กูเตอร์ ริชาร์ดสัน (KR_{20}) ในการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์

1.3.2 ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient)

ในการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบวัดความสนใจในการเรียน แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แบบสอบวัดคุณภาพการสอน แบบสอบวัดบรรยากาศในชั้นเรียน และแบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

2.1 วิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple regression analysis)

เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามแต่ละตัว (Kerlinger and Pedhazur. 1973 : 11 - 80) แต่เนื่องจากมีตัวแปรตามสองตัวจึงได้แยกวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณสองครั้งตามตัวแปรแต่ละตัวนั้น

2.2 วิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล (Canonical correlation analysis) เพื่อหาความสัมพันธ์ (เชิงเส้นตรง) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระกับชุดตัวแปรตาม (Tatsuoka. 1971 : 183 - 190, Warwick. 1975 : 515 - 527)

ผลการศึกษาค้นคว้า

ในการทดสอบสมมติฐานของการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลของเนื้อหาวิชาบาลีไวยากรณ์ ระดับประโยคหนึ่ง-สองมาทำการวิเคราะห์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้เก็บรวบรวมมาจากนักเรียน จำนวน 372 รูปและครู 26 รูปจากสำนักเรียน 21 แห่งหรือร้อยละ 32.01 ของสำนักเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร หลังจากนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ เอส พี เอส เอส (SPSS) โปรแกรมย่อย REGRESSION และ CANCORR แล้ว ปรากฏผลดังจะนำเสนอเป็นตอนๆ ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน ในการทดสอบสมมติฐานใช้เทคนิควิเคราะห์สามเทคนิค จึงรายงานผลการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคทั้งสามตามลำดับดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียน

2.2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างผลการเรียนกับตัวแปรอิสระ

ในด้านต่างๆ

2.2.1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลการเรียนด้าน

ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์

2.2.2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลการเรียนด้าน

ทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์

2.3 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คานอนิคอลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับ

ผลการเรียน

ตอนที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ในรายละเอียด

สัญลักษณ์ที่ใช้ในตาราง

ค่านครู

- X_1 แทน ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
- X_2 แทน ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู
- X_3 แทน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
- X_4 แทน ความถนัดในการสอน
- X_5 แทน จำนวนวิชาที่สอน
- X_6 แทน จำนวนชั่วโมงที่สอนในสัปดาห์
- X_7 แทน ประสิทธิภาพการสอน
- X_8 แทน คำนิตยภัต
- X_9 แทน คุณภาพการสอน

ค่าการจัดชั้นเรียน

- X_{10} แทน สัดส่วนครูต่อนักเรียน
- X_{11} แทน พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- X_{12} แทน บรรยากาศในชั้นเรียน

ค่านักเรียน

- X_{13} แทน ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน
- X_{14} แทน เวลาที่ใช้ในการเรียน
- X_{15} แทน ความสนใจในการเรียน
- X_{16} แทน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

ตาราง 12 (ต่อ)

ตัวแปร	ด้านการจัดชั้นเรียน				ด้านนักเรียน		
	X ₁₀	X ₁₁	X ₁₂	X ₁₃	X ₁₄	X ₁₅	X ₁₆
X ₁	.554	-.201	.078	.205	-.142	-.028	-.033
X ₂	.757	.138	.125	.039	-.057	.026	-.021
X ₃	.510	.125	.113	-.063	.025	.079	.029
X ₄	.579	.095	.048	.146	.014	.083	.031
X ₅	-.297	-.231	.024	-.084	-.006	-.036	-.056
X ₆	-.017	-.089	.041	-.108	.127	.059	.065
X ₇	.172	.439	-.135	.016	.107	-.005	.008
X ₈	.231	-.231	.065	-.003	-.151	-.027	.000
X ₉	.074	-.076	.690	-.195	.173	.531	.314
X ₁₀	1.00	.243	.105	.124	.046	.088	.026
X ₁₁		1.00	-.123	.029	.073	.020	.017
X ₁₂			1.00	-.078	.148	.485	.345
X ₁₃				1.00	-.081	.013	.089
X ₁₄					1.00	.339	.289
X ₁₅						1.00	.518
X ₁₆							1.00

หมายเหตุ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตั้งแต่ .19 ขึ้นไป มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ในการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวแปรอิสระจะพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในค่านเดียวกันเสียก่อน แล้วจึงพิจารณาความสัมพันธ์กับตัวแปรในด้านอื่นๆตามลำดับ ลำดับของด้านต่างๆ ของตัวแปรอิสระมีดังนี้ ด้านครู ด้านการจัดชั้นเรียน และด้านนักเรียน

จากตาราง 12 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านครู พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาสายสามัญของครูกับระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู มีค่าสูงที่สุด .70 รองลงมาได้แก่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาทางวิชาครูกับระดับการศึกษาทางบาลีเท่ากับ .52 รองลงมาอีกได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความถนัดในการสอนกับจำนวนวิชาที่สอน แต่ความสัมพันธ์เป็นไปในทางลบ คือมีค่าเท่ากับ -.41 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาทางบาลีของครู กับค่านิตยภัตเท่ากับ .33 ระหว่างระดับการศึกษาทางสายสามัญของครูกับความถนัดในการสอนเท่ากับ .33 ระหว่างระดับการศึกษาสายสามัญของครูกับค่านิตยภัต เท่ากับ .31 ระหว่างระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูกับความถนัดในการสอนเท่ากับ .30 ระหว่างความถนัดในการสอนกับค่านิตยภัต เท่ากับ .29 ระหว่างการศึกษาสายสามัญของครูกับระดับการศึกษาทางบาลีของครูเท่ากับ .23 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่นๆมีค่าไม่เด่นชัดนัก อนึ่งเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการสอนและคุณภาพการสอนไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดภายในค่านนี้เลย

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียน พบว่าสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพิสัยอายุของนักเรียนในชั้น แต่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่ตอยสูงมากนักคือเท่ากับ .25 ส่วนบรรยากาศในชั้นเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรใดในค่านเดียวกัน

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านนักเรียนพบว่า ความสนใจในวิชาเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูงกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กล่าวคือ ค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .52 รองลงมาได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างเวลาที่ใช้ในการเรียนกับความสนใจในวิชาเรียน และระหว่างเวลาที่ใช้ในการเรียนกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .34 และ .23 ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่าระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นใดในค่านี้อีกเลย

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านครูกับด้านการจัดชั้นเรียนพบว่า ตัวแปรของทั้งสองด้านมีความสัมพันธ์กัน 11 คู่ ที่สำคัญได้แก่ ระหว่างระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูกับสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .76 ระหว่างคุณภาพการสอนกับบรรยากาศในชั้นเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .69 ระหว่างความถนัดในการสอนกับสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .58 ระหว่างระดับการศึกษาสายสามัญของครูกับสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .55 ระหว่างระดับการศึกษาทางบาลีของครูกับสัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .51 และระหว่างประสบการณ์การสอนกับพิสัยอายุของนักเรียนในชั้นมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .44 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอื่นๆ ไม่มีหรือมีน้อยไม่เด่นชัด

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านครูกับด้านนักเรียนพบว่า ตัวแปรของทั้งสองด้านมีความสัมพันธ์กันสี่คู่ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการสอนกับความสนใจในวิชาที่เรียนเท่ากับ .53 และระหว่างคุณภาพการสอนกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เท่ากับ .31 ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอีกสองคู่คือ ระหว่างระดับการศึกษาสายสามัญของครูกับระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน และระหว่างคุณภาพการสอนกับระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนยังไม่เด่นชัด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียง .21 และ -.20 ส่วนตัวแปรอื่นๆ ที่เหลือนอกจากนี้ไม่มีความสัมพันธ์กันเลย

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านการจัดชั้นเรียนกับค่านักเรียนพบว่า บรรยากาศในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับความสนใจในวิชาที่เรียน และกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .49 และ .35 ส่วนตัวแปรอื่นๆ ไม่มีความสัมพันธ์กันแต่ประการใด

เมื่อพิจารณาแบบแผนค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ทั้งหมดเห็นได้ชัดว่า สำหรับตัวแปรในค่านักเรียนนั้น ตัวแปรด้านครูและค่านักเรียนมีความสัมพันธ์กันในปริมาณที่ค่อนข้างสูง ส่วนตัวแปรในด้านการจัดชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กันไม่ค่อยสูงมากนัก ส่วนตัวแปรระหว่างค่านั้น ตัวแปรด้านครูมีความสัมพันธ์กับด้านการจัดชั้นเรียนในปริมาณค่อนข้างสูง ส่วนตัวแปรด้านครูไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับตัวแปรค่านักเรียนเท่าใดนัก เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของความสัมพันธระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวจึงสรุปลักษณะความสัมพันธ์ไว้ดังตาราง 13

ตาราง 13 ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว

ตัวแปร	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8	x_9	x_{10}	x_{11}	x_{12}	x_{13}	x_{14}	x_{15}	x_{16}
x_1		+	0	+	0	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0
x_2			+	+	0	0	0	+	0	+	0	0	0	0	0	0
x_3				0	0	0	0	+	0	+	0	0	0	0	0	0
x_4					-	0	0	+	0	+	0	0	0	0	0	0
x_5						0	0	+	0	-	0	0	0	0	0	0
x_6							0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
x_7								0	0	0	+	0	0	0	0	0
x_8									0	0	0	0	0	0	0	0
x_9										0	0	+	0	0	+	+
x_{10}											0	0	0	0	0	0
x_{11}												0	0	0	0	0
x_{12}													0	0	+	+
x_{13}														0	0	0
x_{14}															+	+
x_{15}																+
x_{16}																

หมายเหตุ ค่าบวก หมายถึงมีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างชัดเจน กล่าวคือมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .25 ขึ้นไป ค่าลบ หมายถึงมีความสัมพันธ์กันในทางลบอย่างชัดเจน กล่าวคือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ -.25 ลงมา ค่าศูนย์ หมายถึงไม่พบความสัมพันธ์ หรือแม้จะพบความสัมพันธ์แต่ก็มีระดับต่ำ

จากตาราง 13 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวได้ว่า ตัวแปรส่วนใหญ่ไม่มีความสัมพันธ์กัน หรือมีแต่ก็ในปริมาณที่น้อยไม่เด่นชัดนัก ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันนั้น ส่วนมากแล้วความสัมพันธ์จะเป็นไปในทางบวก ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันในทางลบที่เด่นๆ มีอยู่สองด้านคือ ด้านครูระหว่างความถนัดในการสอนกับจำนวนวิชาที่สอน และระหว่างจำนวนวิชาที่สอนกับสัดส่วนครูต่อนักเรียน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นๆ มากที่สุดคือ ด้านวิทยุภักดีและสัดส่วนครูต่อนักเรียน ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น หรือมีความสัมพันธ์แต่ก็ไม่เด่นชัดใดๆ จำนวนชั่วโมงที่สอนในสัปดาห์และเวลาที่ใช้ในการเรียน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นน้อยรองลงมาได้แก่ พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น และระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน

ตอนที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน

ในการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบโดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียน วิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามแต่ละตัว และวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคัลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับกลุ่มตัวแปรตาม ดังปรากฏผลการวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

2.1 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียน

ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับผลการเรียนนั้น สิ่งแรกที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะต้องพิจารณาก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ เหล่านั้น

กับผลการเรียนแต่ละด้าน ตัวแปรอิสระมีอยู่สามด้าน ส่วนผลการเรียนมีอยู่สองด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์และทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ตาราง 14 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับผลการเรียนแต่ละด้าน

ตาราง 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระในด้านต่างๆ กับผลการเรียนในแต่ละด้าน ($n = 372$)

ตัวแปรที่	ตัวแปรอิสระในแต่ละด้าน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับผลการเรียน	
		ผลสัมฤทธิ์ในวิชา บาลีไวยากรณ์	ทัศนคติต่อวิชา บาลีไวยากรณ์
	<u>ด้านครู</u>		
1.	ระดับการศึกษาสายสามัญของครู (x_1)	.0639	-.0070
2.	ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู (x_2)	.1674 ^{***}	.0213
3.	ระดับการศึกษาทางบาลีของครู (x_3)	.0529	.0723
4.	ความถนัดในการสอน (x_4)	.0837	-.0242
5.	จำนวนวิชาที่สอน (x_5)	-.1962 ^{**}	-.0083
6.	จำนวนชั่วโมงที่สอนในสัปดาห์ (x_6)	.0404	.0411
7.	ประสบการณ์การสอน (x_7)	.1536	.0002
8.	ค่านิยมกต (x_8)	.0740	-.0288
9.	คุณภาพการสอน (x_9)	.0103	.2738 ^{**}

ตัวแปรที่	ตัวแปรอิสระในแต่ละด้าน	ความสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กับผลการเรียน	
		ผลสัมฤทธิ์ในวิชา บาลีไวยากรณ์	ทัศนคติต่อวิชา บาลีไวยากรณ์
	<u>ด้านการจัดชั้นเรียน</u>		
10.	สัดส่วนครูต่อนักเรียน (x_{10})	.2185 **	.0190
11.	พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น (x_{11})	.1690 ***	-.0208
12.	บรรยากาศในชั้นเรียน (x_{12})	.0749	.3247 **
	<u>ด้านนักเรียน</u>		
13.	ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน (x_{13})	.0871	.0243
14.	เวลาที่ใช้ในการเรียน (x_{14})	.0484	.1759 ***
15.	ความสนใจในวิชาที่เรียน (x_{15})	.1369	.3770 **
16.	แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	.1372	.2839 **

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

*** มีนัยสำคัญที่ระดับ .10

จากตาราง 14 เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์พบว่า ตัวแปรด้านครูและด้านการจัดชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์ กล่าวคือ ในด้านครู ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูมีความสัมพันธ์ทางบวกและจำนวนวิชาที่สอนมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์ ส่วนในด้านการจัดชั้นเรียนสัดส่วนครูต่อนักเรียน

และพิสัยอายุของนักเรียนในชั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์
อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่กล่าวมากับผลสัมฤทธิ์ของการเรียนนับว่า
น้อย และเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับคำถามที่ว่าในค่านักเรียนนั้นไม่มีตัวแปรใดเลยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียน

เมื่อพิจารณาทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ของนักเรียนเป็นเกณฑ์กลับพบว่า
ตัวแปรค่านักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มากที่สุด กล่าวคือ
ความสนใจในวิชาที่เรียนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางกับทัศนคติ
ต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ และเวลาที่ใช้ในการเรียนมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยกับทัศนคติต่อ
วิชาบาลีไวยากรณ์ ส่วนในด้านครูนั้นคุณภาพการสอนเพียงตัวแปรเดียวที่มีความสัมพันธ์กับ
ทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ โดยความสัมพันธ์เป็นไปในทางบวกและอยู่ในระดับปานกลาง
และในด้านการจัดชั้นเรียน ตัวแปรบรรยายภาควิชาในชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อวิชา
บาลีไวยากรณ์ทางบวกในระดับปานกลาง

และเมื่อพิจารณาภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัว
กับผลการเรียนทุกด้านแล้วสามารถสรุปลักษณะความสัมพันธ์ได้ดังแสดงไว้ในตาราง 15

ตาราง 15 ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรตามแต่ละด้าน
(เฉพาะด้านที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียน)

ตัวแปรอิสระ	ลักษณะความสัมพันธ์กับผลการเรียน	
	ผลสัมฤทธิ์ในวิชา บาลีไวยากรณ์	ทัศนคติต่อวิชา บาลีไวยากรณ์
<u>ด้านครู</u>		
ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู (x_2)	+	0
จำนวนวิชาที่สอน (x_5)	-	0
คุณภาพการสอน (x_9)	0	+
<u>ด้านการจัดชั้นเรียน</u>		
สัดส่วนครูต่อนักเรียน (x_{10})	+	0
พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น (x_{11})	+	0
บรรยากาศในชั้นเรียน (x_{12})	0	+
<u>ด้านนักเรียน</u>		
เวลาที่ใช้ในการเรียน (x_{14})	0	+
ความสนใจในวิชาที่เรียน (x_{15})	0	+
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	0	+

หมายเหตุ ความสัมพันธ์ที่นับว่าเป็นบวกพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ .16 ขึ้นไป

และความสัมพันธ์ที่นับว่าเป็นลบพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตั้งแต่ -.16 ลงมา

2.2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามแต่ละตัว

เพื่อให้ทราบว่ากลุ่มตัวแปรอิสระตัวใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการเรียนแต่ละด้านและความสัมพันธ์นั้นมีปริมาณมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างผลการเรียนแต่ละด้านกับกลุ่มตัวแปรอิสระ การแปลความหมายของผลการวิเคราะห์เป็นไปตามลำดับดังนี้

1. พิจารณาสหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับตัวแปรเกณฑ์ว่ามีมากน้อยเพียงใดโดยพิจารณาจากค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ ในตารางนั้น และจากค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ ซึ่งเป็นค่าสถิติที่บอกถึงอัตราส่วนที่กลุ่มตัวแปรอิสระเหล่านั้นอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรเกณฑ์ โดยอธิบายในรูปของร้อยละ

2. พิจารณาสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวกับตัวแปรเกณฑ์ว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน β ซึ่งเป็นค่าที่แสดงให้ทราบว่า ถ้าตัวแปรอิสระตัวนั้นเปลี่ยนค่าไปหนึ่งหน่วยก็คาดว่าตัวแปรเกณฑ์จะเปลี่ยนแปลงไป β หน่วย ดังนั้นยิ่ง β มีค่าสูงก็แสดงว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับตัวแปรเกณฑ์มากขึ้น

2.2.1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลการเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์

จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณแบบ Stepwise regression เมื่อใช้ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์ปรากฏผลดังตาราง 16

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์
($n = 372$)

ตัวแปรอิสระ	b	β	SE _b	F	ลำดับที่เกี่ยวข้อง
สัดส่วนครูต่อนักเรียน (x_{10})	.1583	.1580*	.0527	9.733	1
จำนวนวิชาที่สอน (x_5)	-1.7041	-.1288**	.6913	6.077	2
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	.7261	.1250**	.0289	6.305	3
ประสบการณ์การสอน (x_7)	.1576	.1098**	.0726	4.708	4

$$R = .3063^*$$

$$F = 9.4980$$

$$R^2 = .0938$$

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

$$SE_{est} = 10.6091$$

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์ มีอยู่สี่ตัวคือ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสบการณ์การสอน สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์กับตัวแปรทั้งสี่ตัวมีค่าเท่ากับ .3063 ซึ่งหมายความว่าตัวแปรอิสระทั้งสี่ตัวนี้อธิบายความแปรปรวนในผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ได้ประมาณร้อยละ 10 ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นั่นก็คือความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งสี่ตัวกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นไปในเชิงเส้นตรงอย่างเชื่อมั่นได้

ตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์มากที่สุดได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ($\beta = .1580$) รองลงมาได้แก่จำนวนวิชาที่สอน ($\beta = -.1288$) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($\beta = .1250$) และประสบการณ์การสอน ($\beta = .1098$)

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เกี่ยวข้องกับสัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และประสบการณ์การสอนของครู

2.2.2 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้ผลการเรียนคำนวณหาค่าดัชนีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นเกณฑ์

จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณแบบ Stepwise regression เมื่อใช้หาค่าดัชนีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์ปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณเมื่อใช้หาค่าดัชนีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นเกณฑ์
($n = 372$)

ตัวแปรอิสระ	b	β	SE _b	F	อันดับที่เกี่ยวข้อง
ความสนใจในการเรียน (x_{15})	.2468	.2871*	.0467	27.956	1
บรรยากาศในชั้นเรียน (x_{12})	.1487	.1854*	.0436	11.656	2

$$R = .4104$$

$$F = 37.3640$$

$$R^2 = .1684$$

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

$$SE_{est} = 10.2908$$

จากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มีอยู่สองตัว คือความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์กับตัวแปรทั้งสองมีค่าเท่ากับ .4104 ซึ่งหมายถึงว่าตัวแปรอิสระทั้งสองนี้อธิบายความแปรปรวนในทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ได้ประมาณร้อยละ 17 ถ้าสหสัมพันธ์พหุคูณมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นั้นหมายความว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งสองกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นไปในเชิงเส้นตรงอย่างเชื่อมั่นได้

ตัวแปรอิสระที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มากที่สุด ได้แก่ ความสนใจในวิชาเรียน ($\beta = .2871$) รองลงมาได้แก่บรรยากาศในชั้นเรียน ($\beta = .1854$)

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสรุปได้ว่าทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เกี่ยวข้องกับความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน

2.3 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคัลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับการเรียน

ในการวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณในหัวข้อ 2.2 นั้น เทคนิคของการวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยให้ทราบถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างตัวแปรอิสระแต่ละตัวและทั้งกลุ่มกับการเรียนด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว นั่นคือจะต้องใช้ตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์เพียงตัวเดียว ในการวิจัยครั้งนี้มีผลการเรียนซึ่งเป็นตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์สองตัวในการใช้เทคนิคดังกล่าวจำเป็นต้องแยกวิเคราะห์ตามตัวแปรเกณฑ์ที่ละตัวจนครบทั้งสองตัวได้ ถ้าสหสัมพันธ์พหุคูณสองค่าตามตาราง 16 และตาราง 17 อย่างไรก็ตามเมื่อต้องการมองภาพรวมของความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับกลุ่มตัวแปรตาม ก็มีเทคนิคทางสถิติที่จะนำมาวิเคราะห์ให้พร้อมกันไปเลยครั้งเดียวได้ เทคนิคทางสถิติดังกล่าวเรียกว่า การวิเคราะห์

สหสัมพันธ์คาโนนิคอล ซึ่งในการวิเคราะห์แบบนี้สามารถหาชุดของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ทำให้ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองชุดมีค่าสูงสุด

ในการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลนี้ เนื่องจากตัวแปรตามมีจำนวนน้อยกว่าตัวแปรอิสระที่มีอยู่สองตัว ดังนั้นจะมีค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลได้อย่างมากที่สุดสองค่าและน้ำหนักรหรือสัมประสิทธิ์คาโนนิคอลของตัวแปรต่างๆ ที่สอดคล้องกับค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลดังกล่าวสองชุด ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงที่เป็นไปได้สูงสุดระหว่างชุดของตัวแปรทั้งสองนั้น ส่วนสัมประสิทธิ์คาโนนิคอลเป็นน้ำหนักที่แสดงถึงความสำคัญของตัวแปรนั้นที่มีส่วนช่วยให้ได้ความสัมพันธ์สูงสุดดังกล่าว

ในเทคนิคการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลนี้สามารถวิเคราะห์หาสัดส่วนของน้ำหนักของตัวแปรทั้งหมดที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองชุดเป็นความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงที่มีค่าสูงสุด ดังนั้นสหสัมพันธ์คาโนนิคอลตัวแรกจึงเป็นค่าสูงสุดอันเกิดจากสัดส่วนของน้ำหนักของแต่ละตัวแปร ดังปรากฏในสัมประสิทธิ์คาโนนิคอลชุดแรก ส่วนชุดที่สองเป็นสัดส่วนของน้ำหนักของแต่ละตัวแปรที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองชุดในส่วนที่เหลือเป็นเชิงเส้นตรงที่มีค่าได้สูงสุด ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลตัวที่สองจึงมีค่าน้อยกว่าค่าของตัวแรก ดังผลการวิเคราะห์ใน

ตาราง 18 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับผลการเรียนทั้งสองด้าน
($n = 372$)

ประเภทของ ตัวแปร	ชื่อตัวแปร	ค่าน้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิค ในรูปคะแนนมาตรฐาน	
		ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
<u>ตัวแปรตาม</u> ผลการเรียน	ผลสัมฤทธิ์ในวิชาเคมีวชิราภรณ์ (Y_1)	0.3847	0.9308
	ทัศนคติต่อวิชาเคมีวชิราภรณ์ (Y_2)	0.8783	-0.4930
<u>ตัวแปรอิสระ</u> ด้านครู	ระดับการศึกษาสายสามัญของครู (x_1)	0.2372	-0.0205
	ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู (x_2)	-0.1521	0.0857
	ระดับการศึกษาทางบาลีของครู (x_3)	0.1316	-0.4723
	ความถนัดในการสอน (x_4)	-0.2842	-0.2863
	จำนวนวิชาที่สอน (x_5)	-0.2683	-0.2478
	จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์ (x_6)	0.0647	0.2298
	ประสบการณ์การสอน (x_7)	0.2018	0.0409
	ค่านิยม (x_8)	-0.0846	0.3760
	คุณภาพการสอน (x_9)	-0.0393	-0.2895
<u>ด้านการจัด</u> ชั้นเรียน	สัดส่วนครูต่อนักเรียน (x_{10})	0.0964	0.7124
	นิสัยอายุของนักเรียนในชั้น (x_{11})	0.0197	0.4221
	บรรยากาศในชั้นเรียน (x_{12})	0.4126	-0.0610

ตาราง 18 (ต่อ)

ประเภทของ ตัวแปร	ชื่อตัวแปร	ค่าน้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิคอล ในรูปคะแนนมาตรฐาน	
		ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
ค่านักเรียน	ระดับการศึกษาสายสามัญของ นักเรียน (x_{13})	0.1003	0.0541
	เวลาที่ใช้ในการเรียน (x_{14})	0.0689	-0.1031
	ความสนใจในการเรียน (x_{15})	0.5286	-0.0311
	แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	0.2189	0.0835
	ค่าไอเกน	0.2026	0.1049
	สหสัมพันธ์คาโนนิคอล	0.4539*	0.3239*

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตาราง 18 เห็นได้ว่าผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระกับผลการเรียนทั้งสองด้านได้ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลสองชุด โดยในชุดที่หนึ่งสหสัมพันธ์ที่กลุ่มตัวแปรอิสระและกลุ่มตัวแปรเกณฑ์มีค่าเท่ากับ .4539 ค่าไอเกนเท่ากับ .2026 ซึ่งหมายความว่า ปริมาณของความแปรปรวนซึ่งมีรวมกันในตัวแปรคาโนนิคอล (Canonical variates) ทั้งสองกลุ่มในชุดแรกนี้เท่ากับร้อยละ 66.26 ส่วนในชุดที่สองสหสัมพันธ์ที่กลุ่ม

ตัวแปรอิสระและกลุ่มตัวแปรเคยมีต่อกันมีค่าเท่ากับ .3239 ค่าไคเอนเท่ากับ .1049 ซึ่งหมายความว่าปริมาณของความแปรปรวนซึ่งมีร่วมกันในตัวแปรคาโนนิกอลทั้งสองกลุ่มในชุดที่สองเท่ากับร้อยละ 33.74

เมื่อพิจารณาจากน้ำหนัก (Loadings) ของตัวแปรแต่ละตัวบนตัวแปรคาโนนิกอลทั้งสองชุดแล้วพบว่า ในชุดแรกนั้นสำหรับกลุ่มตัวแปรตาม ทักษะจิตต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มีค่าน้ำหนักมากที่สุดเท่ากับ .8783 ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์มีค่าน้ำหนักน้อยกว่า คือ .3847 และสำหรับกลุ่มตัวแปรอิสระ ความสนใจในการเรียนมีค่าน้ำหนักมากที่สุดเท่ากับ .5286 รองลงมาได้แก่ บรรยากาศในชั้นเรียนซึ่งมีค่าน้ำหนักเท่ากับ .4126 ส่วนตัวแปรอิสระอื่นๆมีค่าน้ำหนักน้อย ในลักษณะเช่นนี้หมายความว่านักเรียนที่พระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีความสนใจในการเรียนมากและเรียนในชั้นเรียนที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับครูและกับเพื่อนนักเรียนในชั้นมอจะมีแนวโน้มว่านอกจากจะมีทักษะจิตต่อวิชาบาลีไวยากรณ์แล้วยังจะมีผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์สูงอีกด้วย

ส่วนในชุดที่สองสำหรับกลุ่มตัวแปรตาม ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์มีค่าน้ำหนักมากที่สุดเท่ากับ .9308 ทักษะจิตต่อวิชาบาลีไวยากรณ์มีค่าน้ำหนักน้อยกว่า คือ -.4930 และสำหรับกลุ่มตัวแปรอิสระ สัดส่วนครูต่อนักเรียนมีค่าน้ำหนักมากที่สุดเท่ากับ .7124 รองลงมาได้แก่ ระดับการศึกษาทางบาลีของครูมีค่าน้ำหนักเท่ากับ -.4723 พิสัยของอายุนักเรียนในชั้นมีค่าน้ำหนักเท่ากับ .4221 และค่านิยมที่มีค่าน้ำหนักเท่ากับ .3760 ซึ่งหมายความว่านักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เรียนในชั้นเรียนซึ่งมีสัดส่วนครูต่อนักเรียนสูง พิสัยอายุของนักเรียนในชั้นแตกต่างกันมาก และเรียนกับครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีไม่สูง แต่ครูได้รับค่านิยมที่ดีจากคนหมู่มากมีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์สูง แต่จะมีทัศนคติในทางที่ไม่ดีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์

ตอนที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์ในรายละเอียด

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลการเรียนที่กล่าวมาทั้งหมด

สรุปผลได้ดังตาราง 19

ตาราง 19 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่า β และถ่าน้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิคอล ($n = 372$)

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		β		น้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิคอล	
	ผลสัมฤทธิ์	ทัศนคติ	ผลสัมฤทธิ์	ทัศนคติ	ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
<u>ตัวแปรอิสระ</u>						
ระดับการศึกษาทางบาลี (x_3)						
ของครู (x_3)	.0529	.0723	-	-	-	-.4723
จำนวนวิชาที่สอน (x_5)	-.1962	-.0083	-.1288	-	-	-
ประสบการณ์การสอน (x_7)	.1536	.0002	.1098	-	-	-
ค่านิยม (x_8)	.0740	-.0288	-	-	-	.3760
สัดส่วนครูต่อนักเรียน (x_{10})	.2185	.0190	.1580	-	-	.7124
พิสัยอายุของนักเรียน						
ในชั้น (x_{11})	.1690	-.0208	-	-	-	.4221
บรรยากาศในชั้นเรียน (x_{12})	.0749	.3247	-	.1854	.4126	-
ความสนใจในการเรียน (x_{15})	.1369	.3770	-	.2871	.5286	-
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (x_{16})	.1372	.2839	.1250	-	-	-

ตาราง 19 (ต่อ)

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		β		น้ำหนักบนตัวแปรคาโนนิคอล	
	ผลสัมฤทธิ์	ทัศนคติ	ผลสัมฤทธิ์	ทัศนคติ	ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
<u>ตัวแปรตาม</u>						
ผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ (Y_1)	-	-	-	-	.3847	.9308
ทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ (Y_2)	-	-	-	-	.8783	-.4930

จากตาราง 19 สรุปได้ว่า

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณ ได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ($r = .22, \beta = .16$) จำนวนวิชาที่สอน ($r = -.20, \beta = -.13$) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($r = .14, \beta = .13$) และประสบการณ์การสอน ($r = .15, \beta = .1$) สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์กับตัวแปรอิสระทั้งสี่ดังกล่าวมีค่าเท่ากับ .3063

2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณ ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ($r = .38, \beta = .29$) และบรรยากาศในชั้นเรียน ($r = .32, \beta = .29$) สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์กับตัวแปรอิสระทั้งสองดังกล่าวมีค่าเท่ากับ .4104

3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรวมเมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์คาโนนิคอลใช้ชุดแรกได้แก่ ความสนใจในการเรียน (ถ่าน้ำหนักเท่ากับ .53) และบรรยากาศในชั้นเรียน

(จำนวนนักศึกษา .41) สหสัมพันธ์คาโนนิกอลมีค่าเท่ากับ .4539 ส่วนในชุดที่สองได้แก่
สัดส่วนครูต่อนักเรียน (จำนวนนักศึกษา .71) ระดับการศึกษาทางบาลีของครู (จำนวนนัก
เท่ากับ -.47) พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น (จำนวนนักศึกษา .42) และค่านิตยภัต
(จำนวนนักศึกษา .38) สหสัมพันธ์คาโนนิกอลมีค่าเท่ากับ .3239

บทขอ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง
2. เพื่อศึกษาว่าทัศนคติต่อวิชาที่เรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง
3. เพื่อศึกษาว่าผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็นสองขั้นตอนคือ ขั้นแรกเป็นการศึกษาเชิงบรรยายถึงสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการคัดเลือกตัวแปรมาศึกษา ขั้นที่สองเป็นการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานในการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทัศนคติต่อวิชาที่เรียน และผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรต่อไปนี้

1. ด้านครู ได้แก่

- 1.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู
- 1.2 ระดับการศึกษาทางวิชาชีพของครู
- 1.3 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู
- 1.4 ความถนัดในการสอน
- 1.5 จำนวนวิชาที่สอน
- 1.6 จำนวนชั่วโมงที่สอนในหนึ่งสัปดาห์
- 1.7 ประสบการณ์การสอน
- 1.8 ค่านิยม
- 1.9 คุณภาพการสอน

2. ด้านการจัดชั้นเรียน ได้แก่

- 2.1 สัดส่วนครูต่อนักเรียน
- 2.2 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น
- 2.3 บรรยากาศในชั้นเรียน

3. ด้านนักเรียน ได้แก่

- 3.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน
- 3.2 เวลาที่ใช้ในการเรียน
- 3.3 ความสนใจในการเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นพระภิกษุและสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในระดับประโยคหนึ่ง-สองจำนวน 372 รูป และครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองอีก 26 รูปจากสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 21 แห่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลมีทั้งหมด 8 ชุดดังนี้

1. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน เป็นแบบเติมคำและสำรวจรายการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
2. แบบสำรวจข้อมูลส่วนตัวของครู เป็นแบบเติมคำและสำรวจรายการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
3. แบบสอบวัดความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 24 ข้อมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .898
4. แบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่ผู้วิจัยได้ดัดแปลงและปรับปรุงข้อคำถามมาจากแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ ประสาท บัณฑิตวังกูร (ประสาท บัณฑิตวังกูร 2516) จำนวน 40 ข้อมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .886
5. แบบสอบวัดคุณภาพการสอนของครู เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 31 ข้อมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .930
6. แบบสอบวัดบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 25 ข้อมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .885

7. แบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นแบบมาตราส่วนประกอบค่าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 27 ข้อมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .806

8. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นแบบเลือกตอบที่อนุศาสนาจารย์ นักวิชาการศาสนาของกรมการศาสนา และผู้วิจัยได้ร่วมกันสร้างขึ้นจำนวน 75 ข้อมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .927

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลประเภทต่างๆ มาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ไอ บี เอ็ม ที่สำนักงานคณะกรรมการสถิติแห่งชาติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ SPSS โปรแกรมย่อย COMDESCRIPTIVE ในการวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงบรรยายของแต่ละตัวแปร โปรแกรมย่อย RELIABILITY ในการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบวัดแต่ละชุด โปรแกรมย่อย REGRESSION ในการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์และสหสัมพันธ์พหุคูณ และโปรแกรมย่อย CANCORR ในการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิกอล

ผลการวิจัย

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใส่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอน
2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณได้แก่ ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน

3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมเมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์คาโนนิคอล ชุดแรกได้แก่ ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน ชุดที่สองได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู พิสัยอายุของนักเรียน และค่านิยม

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลแบ่งออกเป็นสามประเด็นใหญ่ได้แก่ ประเด็นแรกเกี่ยวกับตัวแปรที่พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน ประเด็นที่สองเกี่ยวกับตัวแปรที่พบว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน และประเด็นที่สามเกี่ยวกับค่าสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลจากการวิเคราะห์. ดังจะได้อภิปรายไปตามลำดับดังนี้

1. เกี่ยวกับตัวแปรที่พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน

1.1 สัดส่วนครูต่อนักเรียน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .22 ค่า β เท่ากับ .16 และค่าสหประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอลเท่ากับ .7124 ซึ่งหมายความว่าในชั้นเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ถ้าครูหนึ่งรูปรับผิดชอบสอนนักเรียนจำนวนมากมากขึ้นก็หมายความว่านักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ตัวแปรนี้ถือว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยทั่วไปเป็นที่เชื่อกันว่า การมีสัดส่วนครูต่อนักเรียนมาก ย่อมหมายถึงภารกิจและความรับผิดชอบของครูก็มากขึ้นไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้การสอนของครูไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะครูย่อมดูแลกวาดขันการเรียนของนักเรียนอย่างใกล้ชิดได้ไม่ทั่วถึง ซึ่งผิดกับครูที่รับผิดชอบในการสอนนักเรียนเพียงจำนวนน้อยจะสามารถเอาใจใส่ สอดส่องดูแลความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียนได้อย่างทั่วถึง นักเรียนรูปใดเรียนช้าหรือประสบปัญหา

ในการเรียนก็จะสามารถได้รับการแก้ไขช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ ในการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ก็มีความเชื่อในลักษณะเดียวกันนี้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากที่พระมหา ประสิทธิ์ อุกกฤษฎ์ ได้เล่าให้ฟังถึงปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีว่า ในชั้นเรียนหนึ่งถ้ามีนักเรียนที่ต้องสอนมากกว่า 25 รูป โดยใช้ครูสอนเพียงรูปเดียวแล้วมี ปัญหามาก เพราะครูจะไม่มีเวลาตรวจการบ้านหรือแบบฝึกหัดของนักเรียนได้อย่างละเอียด การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนก็ทำให้ทั่วถึงได้ยาก เมื่อเป็นเช่นนี้ การที่จะหวังให้ผลการเรียน ของนักเรียนออกมาดีเป็นที่น่าพอใจก็เป็นเรื่องยากเช่นกัน (พระมหาประสิทธิ์ อุกกฤษฎ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียรเป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

แต่การที่ผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ออกมาในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับความเชื่อ ดังกล่าวผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเนื่องมาจากสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ไม่มีระบบและแบบแผนการดำเนินงานที่แน่นอนนั่นเอง เพราะจากการศึกษาเชิงบรรยายถึง สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ดังกล่าวพบว่า การจัดการเรียนการสอนจริงๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหารของคณะสงฆ์ หากแต่ขึ้นอยู่กับทางสำนักเรียนที่จะดำเนินการกันเอง ซึ่งจะ ดำเนินการอย่างไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับทุนและกำลังของทางสำนักเรียนเองและในความเป็นจริงก็ มักจะปรากฏว่า สำนักเรียนที่มีขนาดใหญ่หรือมีความพร้อมทางด้านทุนและกำลังมากเท่านั้น ที่จะมีนักเรียนแต่ละชั้นเป็นจำนวนมาก และการจัดการเรียนการสอนก็มีลักษณะเป็นแบบแผน มากขึ้นซึ่งตรงข้ามกับสำนักเรียนขนาดเล็กที่มีทุนมีกำลังไม่มากและมีนักเรียนจำนวนน้อย การเรียนการสอนก็ไม่เป็นแบบแผนหรือเป็นกิจลักษณะเท่าใดนัก ดังนั้นสภาพการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามที่ได้อภิปรายมาจึงน่าจะอธิบายข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ทั่วแปร ดังกล่าวได้

1.2 จำนวนวิชาที่สอน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -0.20 ค่า β เท่ากับ -0.13 ซึ่งหมายความว่าถ้านักเรียนเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่ต้องสอนมากวิชา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีแนวโน้มว่าจะลดต่ำลงและในทางตรงกันข้าม นักเรียนที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่สอนน้อยวิชา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้น ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะว่า ตามปกติครูที่สอนหลายวิชาย่อมต้องใช้ เวลาในการเตรียมการสอนมากกว่าครูที่สอนเพียงวิชาเดียวหรือน้อยวิชากว่า และโดยทั่วไปพระภิกษุที่เป็นครูสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมก็มักจะเป็นผู้ที่มีการหน้าที่อื่นๆที่จำเป็นต้องปฏิบัตินอกเหนือจากการสอนมากอยู่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ถ้าครูต้องมาสอนหลายวิชาเข้าอีกก็จะทำให้มี เวลาเตรียมการสอนในวิชาต่างๆที่ต้องรับผิดชอบได้ไม่เต็มที่ นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีภารกิจในการสอนหลายวิชา เช่นนี้จึงมีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

1.3 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นตัวแปรหนึ่งที่พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ $.14$ ค่า β เท่ากับ $.13$ ซึ่งหมายความว่า นักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า และนักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำก็มีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะว่าโดยปกติคนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมักจะเป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยาน ชอบการแข่งขัน และมีความพยายามที่จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ถ้านักเรียนรูปใดเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงแล้ว ก็จะต้องเป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยานหรือใฝ่ฝันที่จะเรียนและสอบบาลีของแม่กองบาลีสนามหลวงให้ได้ แม้จะรู้ว่าการสอบสนามหลวงเป็นเรื่องที่ยากก็ตาม โดยจะใช้ความพยายามและอดทนอย่างยิ่งยวด

ในการศึกษาเล่าเรียนบทเรียนในเรื่องใดที่ตนเองยังไม่รู้หรือมีความเข้าใจแจ่มแจ้งก็จะต้อง
รับชมขยายและศึกษาค้นคว้าไม่ปล่อยให้ผ่านไปโดยไม่คิดทำอะไร ในลักษณะเช่นนี้จึงน่าจะ
เป็นเหตุผลสำคัญที่ผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียน

1.4 ประสบการณ์การสอน ประสบการณ์การสอนในที่นี้วัดจากจำนวนปีที่ครู
ได้สอนวิชาสรีรวิทยาการรู้ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เป็นตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกับ
กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .15 ค่า β เท่ากับ .11
ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่มีประสบการณ์การสอน
มานานมีแนวโน้มว่าจะมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูง ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเนื่องมาจากว่าในสำนักเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นประสบการณ์การสอนของครูแตกต่างกันมาก จากข้อมูลที่ได้
รวบรวมมาในการวิจัยครั้งนี้ พบว่ามีครูที่มีประสบการณ์สอนน้อยที่สุดเท่ากับหนึ่งปีและ
นานที่สุดเท่ากับ 38 ปี ครูที่มีประสบการณ์สอนมานานย่อมมองเห็นจุดอ่อนและปัญหาใน
การจัดการเรียนการสอน และมีโอกาสที่จะแก้ไขจุดอ่อนและปัญหาต่างๆ เหล่านั้นได้มาก
นอกจากนั้นการมีประสบการณ์สอนมายาวยังช่วยให้ครูมีความชำนาญในการสอนมากขึ้น
หรืออย่างน้อยที่สุดก็ช่วยให้มีทักษะบางอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนดีขึ้น เช่น ทักษะการใช้
คำพูดอธิบาย ทักษะการใช้กระดานดำ ทักษะในการสรุปบทเรียน ฯลฯ และในสถานการณ์ที่ครู
ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการศึกษาเล่าเรียนทางวิชาครูมาก่อนด้วยแล้วประสบการณ์การสอนของ
ครูจึงยังมีความสำคัญมาก

1.5 ความสนใจในการเรียน เป็นตัวแปรหนึ่งที่ได้จากการวิเคราะห์พบว่า มี
ความเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาที่เรียนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .38 ค่า β
เท่ากับ .29 และค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรกาโนนิกอลเท่ากับ .5268 ซึ่งหมายความว่านักเรียน

พระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีความสนใจในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์สูงมีแนวโน้มว่าจะมีทัศนคติในทางที่ดีต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ที่เป็นเช่นนี้คงเนื่องมาจากว่าตามปกติคนเราจะมี ความสนใจในสิ่งที่คิดและพิจารณาแล้วว่ามีค่าสำคัญ มีประโยชน์ และมีคุณค่าต่อตนเอง ดังนั้นนักเรียนที่มีความรู้สึกหรือความคิดเห็นโดยส่วนรวมว่าวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชาที่มีความสำคัญ มีประโยชน์ มีความจำเป็น และมีคุณค่าควรแก่การเรียนแล้วจึงยอมให้ความสนใจในการเรียนวิชาดังกล่าวมาก

1.6 บรรยากาศในชั้นเรียน เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์พบว่ามี ความเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .32 ค่า r เท่ากับ .19 และค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอลเท่ากับ .4126 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถ้านักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้รับโอกาสให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน การสอนมาก หรือถ้าภายในชั้นเรียนมีการปะทะสัมพันธ์กันระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่าง นักเรียนด้วยกันเองในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนมากแล้ว ก็มีแนวโน้มว่านักเรียนจะมีทัศนคติในทางที่ดีต่อวิชาที่เรียนนั้น ที่เป็นเช่นนี้คงเนื่องมาจากว่า ตามปกติคนเราต้องการ มีเสรีภาพแก่กระทั่งในทางความคิด ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ ดังนั้นถ้าในสถานการณ์การเรียนที่นักเรียนมีโอกาสจะแสดงความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเสรี โดยครูตลอดจนเพื่อนร่วมชั้นให้ความสนใจในความคิดเห็นนั้นจะทำให้นักเรียนรู้สึกภาคภูมิใจ กระตือรือร้นและสนุกสนานที่จะเรียน และถ้านักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน เช่น มีส่วนร่วมในการกำหนดวันทดสอบย่อยๆมีส่วนร่วมในการช่วยอธิบายบทเรียนให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง ฯลฯ ก็จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา (Active) ไม่น่าเบื่อหน่าย ดังนั้น ถ้าในการเรียนการสอนวิชาใดก็ตามนักเรียนพบกับบรรยากาศในการเรียนดังลักษณะที่กล่าว มาข้างต้นจะทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชานั้นได้ และตรงกันข้ามในการเรียน

วิชาใดก็ตาม ถ้านักเรียนไม่ได้รับโอกาสหรือไม่มีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นของตนออกมา หรือเมื่อแสดงความคิดเห็นออกมาแล้วไม่เป็นที่สนใจแก่ครู และ/หรือเพื่อนร่วมชั้น และยิ่งถ้า นักเรียนถูกบังคับหรือขอร้องแถมบังคับให้ต้องนั่งฟังครูเฉยๆ ด้วยแล้ว นักเรียนย่อมรู้สึกอึดอัด และเบื่อหน่ายต่อการเรียนจนทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนวิชานั้นได้

1.7 ระดับการศึกษาทางบาลีของครู เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์ สหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี โดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอล เท่ากับ -0.4723 คาดกล่าวได้ว่านักเรียนที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่มีระดับ การศึกษาทางบาลีสูงมีแนวโน้มว่า จะมีผลการเรียนโดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และในทางตรงกันข้าม นักเรียนที่เรียนกับครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีต่ำมีแนวโน้มว่า จะมี ผลการเรียนโดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์เช่นนี้บ่งชี้ว่า ไม่สอดคล้องกับความเข้าใจโดยทั่วไปที่ว่า ถ้านักเรียนเรียนกับครูที่มีวุฒิหรือระดับการศึกษาสูง ผลการเรียนของนักเรียนมีแนวโน้มว่าจะสูงตามไปด้วย เหตุที่ผลการวิเคราะห์ออกมาเช่นนี้ ก็อาจเป็นเพราะว่าครูที่มีระดับการศึกษาทางบาลีสูง หรือมีความรู้ทางบาลีมากได้อธิบายบทเรียน อย่างละเอียดตามความรู้ที่ตนมีอยู่ โดยลึกลงถึงพื้นฐานความรู้ของนักเรียนที่ตนสอน ยิ่งการเรียน ภาษาบาลีจำเป็นต้องอาศัยการเรียนตามลำดับขั้น (Hierarchy of learning.) ด้วยแล้ว การสอนหรืออธิบายของครูในลักษณะดังกล่าวแทนที่จะไปช่วยสร้างความเข้าใจอย่างแจ่มชัด และลุ่มลึกให้แก่ นักเรียน ก็อาจกลายเป็นทำให้นักเรียนเกิดความงุนงงและสับสนขึ้นได้

1.8 คำนิตยภักดิ์ เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล พบว่า มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยเฉพาะ

ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอลเท่ากับ .3760

แสดงว่า นักเรียนที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับครูที่ได้รับค่านิตยภัตอุดหนุนมากมีแนวโน้มว่าจะมีผลการเรียนโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ค่านิตยภัตที่ถวายเป็นเงินอุดหนุนฐานะครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนี้อาจสร้างความสงสัยให้แก่บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอยู่กับการศึกษาของคณะสงฆ์ได้ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างไรที่ต้องถวายให้แก่ครูผู้สอนซึ่งอยู่ในสมณเพศ จากการประชุมครูผู้สอนพระปริยัติธรรมที่วัดสามพระยา เมื่อปี พ.ศ. 2524 และที่วัดเบญจมบพิตร เมื่อปี พ.ศ. 2526 ที่ประชุมได้ยกเอาเรื่องค่านิตยภัตขึ้นมาอภิปรายกันอย่างกว้างขวางว่า ครูผู้สอนพระปริยัติธรรมจำนวนมากโดยเฉพาะในสำนักเรียนวัดเส็กๆ ไม่ได้รับค่านิตยภัตหรือได้รับเป็นจำนวนน้อยมากทำให้ครูหมกกำลังใจที่จะทำงานด้านนี้ (กรมการศาสนา 2524 : 475. กรมการศาสนา 2526 ง. 45) การที่ครูหมกกำลังใจที่จะสอนเสียแล้วผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีผลเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนได้ และเกี่ยวกับเรื่องค่านิตยภัตนี้ พระมหาประสิทธิ์ อุกกวุฒโย ได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า ปกติเทที่ผ่านมาครูที่ได้รับค่านิตยภัตอุดหนุนจะเก็บปัจจัยส่วนนี้ไว้ใช้จ่ายตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เพราะถึงแม้จะอยู่ในสมณเพศก็ไม่ได้หมายความว่าไม่ต้องใช้ปัจจัยค่านเงินทองแต่อย่างใด นอกจากนี้แล้วบางที่ครูก็ได้อาศัยส่วนหนึ่งของเงินค่านิตยภัตนี้ซื้อหนังสือมาอ่านประกอบการสอนของตนอย่างที่ครูวัดชนะสงครามและวัดโตนดทำกันอยู่ (พระมหาประสิทธิ์ อุกกวุฒโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527) ดังนั้นเมื่อพิจารณาในประเด็นนี้แล้วจึงจะเห็นความเกี่ยวข้องระหว่างค่านิตยภัตกับผลการเรียนของนักเรียนได้ชัดเจนขึ้น

1.9 พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น เป็นตัวแปรหนึ่งที่จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรวมโดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การผันแปรคาโนนิคอลเท่ากับ .5221 แสดงว่านักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นที่พิสัยอายุของนักเรียนแตกต่างกันมากมีแนวโน้มว่าจะมีผลการเรียนโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ข้อค้นพบเช่นนี้นับว่าไม่สอดคล้องกับความเชื่อทั่วไปที่ว่า ถ้าในชั้นเรียนหนึ่งมีนักเรียนที่อยู่ในวัยเดียวกัน การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สนองและสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียนทั้งชั้นก็ไม่ใช่เรื่องยาก ซึ่งเรื่องนี้แม้แต่ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาของคณะสงฆ์ เช่น พระราชวรเมธีก็ได้ให้ข้อคิดเอาไว้ว่า ในชั้นเรียนพระปริยัติธรรมนั้นนักเรียนจะมีอายุแตกต่างกันมากทำให้เป็นเรื่องยากที่จะจัดการศึกษาเล่าเรียนให้บังเกิดผลดีได้ (พระราชวรเมธี ในกรมการศาสนา 2521 : 358) แต่การที่ผลการวิเคราะห์ออกมาในลักษณะดังกล่าวอาจเนื่องมาจากว่าในชั้นเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่พิสัยอายุของนักเรียนแตกต่างกันมากนี้ ได้มีความรู้สึกบางประการเกิดขึ้นภายในตัวนักเรียน เช่นนักเรียนที่เป็นพระภิกษุมีพรรษาสูง อาจเกิดความรู้สึกกลัวว่าจะเรียนสู้นักเรียนร่วมชั้นที่เป็นเพียงสามเณรไม่ได้ ส่วนนักเรียนที่มีอายุหรือพรรษาน้อยกว่าก็อาจเกิดความรู้สึกเกรงหรือไม่ก็ต้องการแข่งขันกับนักเรียนที่มีอายุหรือพรรษามากกว่า จึงได้ใช้ความพยายามในการเรียนกันอย่างเต็มที่ หรือไม่เช่นนั้นก็อาจเนื่องมาจากชั้นเรียนที่มีลักษณะดังกล่าวได้ครูที่มีประสบการณ์หรือมีความชำนาญในการสอนมาสอน ปัญหาเรื่องการจัดการสอนเพื่อสนองความต้องการในการเรียนของนักเรียนแต่ละคนจึงไม่เกิดขึ้น ผลการเรียนโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจึงมีแนวโน้มว่าจะสูง

2. เกี่ยวกับตัวแปรที่ไม่พบว่ามี ความเกี่ยวข้องกับ ผลการเรียน

2.1 ระดับการศึกษาสายสามัญของครู จากการพิจารณาวิสัยสามัญของครูที่

เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ในชั้นประโยคหนึ่ง-สองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาสายสามัญถึงหก ระดับ โดยที่ส่วนมากได้รับการศึกษาระดับ

ม.3/ม.ศ.3 หรือเทียบเท่า(ยกเว้นวุฒิทางบาลี) และระดับม.6/ม.ศ.5 หรือเทียบเท่า (ยกเว้นวุฒิทางบาลี)มีจำนวนมากที่สุด รองลงไปได้แก่ครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับ ป.6 หรือต่ำกว่าและระดับอนุปริญา ส่วนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับปริญาตรีและสูงกว่า ปริญาตรีมีจำนวนน้อยมาก จากการวิเคราะห์ทั้งสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คานอนิคอล พบว่า ระดับการศึกษาสายสามัญของครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ไม่มีความเกี่ยวข้องกับ ผลการเรียนของนักเรียน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า เนื้อหาหลักสูตรวิชาบาลีไวยากรณ์ ที่นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเรียนกันอยู่นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาภาษาไทยอยู่บ้าง แต่กับวิชาสามัญอื่นๆแล้วไม่มีความเกี่ยวข้องกันเลย ฉะนั้นในการสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ครู จึงไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ทางสายสามัญมาประกอบการสอนนักเรียน เมื่อเป็นเช่นนี้ระดับ การศึกษาสายสามัญของครูกับผลการเรียนของนักเรียนจึงไม่มีความเกี่ยวข้องกัน

2.2 ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครู เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์ทั้ง สหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คานอนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของ นักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ส่วนมากไม่เคยได้รับการศึกษาทางวิชาครูมาก่อน จากข้อมูลที่ได้รวบรวมมาพบว่า ครูจำนวน กว่าร้อยละ 80 ไม่มีวุฒิทางวิชาครู เมื่อกำหนดเป็นค่าคะแนนที่เท่ากันให้กับนักเรียนทุกรูปที่ เรียนกับครูผู้สอนรูปเดียวกัน ความแปรปรวนจึงน้อยมาก ส่วนครูที่ได้สมัครสอบวิชาครูจน ได้วุฒิทางวิชาครูในระดับหนึ่ง ก็อาจจะไม่ค่อยได้นำเอาหลักการหรือวิชาความรู้ทางวิชาครู มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนจริงๆ เท่าใดนักเพราะเรื่องนี้ แม้แต่ครูที่ศึกษาสำเร็จมาจากสถาบันการศึกษาโดยตรงและได้รับการเน้นให้นำเอาความรู้ ที่เรียนไปใช้ปฏิบัติจริงมาโดยตลอดก็ยังไม่ได้ทำตามนั้นกันเท่าใด ฉะนั้นยิ่งครูที่เป็นพระภิกษุ ได้รับวุฒิทางวิชาครูเพียงจากการอ่านหนังสือและสมัครสอบเองด้วยแล้วก็คงแทบจะไม่ได้นำ

ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้เลย เมื่อเป็นเช่นนี้ผลการวิเคราะห์จึงไม่พบว่า ระดับการศึกษาทางวิชาครูของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.3 ความถนัดในการสอน เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์ สหสัมพันธ์

พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิกอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า ในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยทั่วไปนั้น ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกครูผู้สอนเอาไว้ และประกอบกับประสบการณ์หาขาดแคลนครู การที่จะกำหนดให้ครูแต่ละรูปสอนเฉพาะวิชาที่ตนถนัดจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก แต่ตรงกันข้ามครูจำนวนมากจะถูกกำหนดหรือไม่ก็ถูกขอร้องให้สอนทุกวิชาในชั้นใดชั้นหนึ่ง ดังนั้นจึงมีครูจำนวนมากที่ต้องสอนวิชาที่ตนเองไม่ถนัดหรือมีความถนัดน้อยจากการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้พบว่าครูจำนวนมากยอมรับว่าตนเองไม่มีความถนัดในการสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ ความแปรปรวนในตัวแปรนี้จึงมีน้อย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงวิเคราะห์แล้วไม่พบว่าความถนัดในการสอนมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.4 จำนวนชั่วโมงที่สอนในสัปดาห์ เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์ ทั้ง

สหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิกอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ที่เป็นเช่นนี้อาจพิจารณาได้เป็นสองประการคือ ประการแรกครูที่สอนส่วนมากไม่ได้วางแผนเตรียมการสอนอย่างเป็นระบบถือว่าเมื่อมีความรู้ในเนื้อหาวิชาแล้วก็สอนได้ การสอนก็ใช้วิธีการแบบเก่าที่ตนเองเคยมีประสบการณ์มาคือการให้นักเรียนนั่งฟังครูอธิบาย ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่นี้ จะเห็นว่าในรอบสัปดาห์หนึ่งไม่ว่าครูจะมีจำนวนชั่วโมงที่ต้องทำการสอนมากหรือน้อยไม่ก็จะทำให้นักเรียนมีผลการเรียนที่แตกต่างกัน ประการที่สองถ้าพิจารณาว่าครูมีการวางแผนและเตรียมการสอนมาแล้วอย่างดี แต่การที่ครูส่วนหนึ่งมี

จำนวนชั่วโมงสอนสัปดาห์ละ 18 ชั่วโมง ซึ่งนับว่ามากที่สุดจากข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคทำให้ครูเตรียมการสอนไม่ได้แต่อย่างใด การที่จำนวนชั่วโมงสอนในรอบสัปดาห์มากอย่างที่เป็นอย่างนี้ อาจหมายถึงเวลาที่ครูจะนำมาเตรียมการสอนให้ก็ต้องลดน้อยลงไปบ้าง แต่ไม่ได้หมายความว่า การเตรียมการสอนจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่นี้ก็ยิ่งเห็นได้เหมือนกันว่าจำนวนชั่วโมงที่ครูสอนในสัปดาห์ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.5 คุณภาพการสอน เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์หึ่งสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ข้อค้นพบเช่นนี้ขัดแย้งกับผลการวิจัยของหลายคน เช่นของ คาร์รอล (Carroll. 1978) บลูม (Bloom. 1976 : 13-15) สำเร้ง บุญเรืองรัตน์ (Boonruangrutana. 1978) โกลาน (Dolan. 1980) และบุญชม ศรีสะอาด (บุญชม ศรีสะอาด 2524 : 179 - 184) ซึ่งล้วนแต่แสดงให้เห็นว่าคุณภาพของการสอนเป็นตัวแปรที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียน เหตุที่ผลการวิเคราะห์ออกมาในลักษณะเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากมีสภาพที่คล้ายคลึงกันคือ เป็นการสอนแบบเก่าที่เป็นการฟังคำอธิบายจากครูและการท่องจำ เหมือนอย่างที่เราจะจินตนาการถึงและพระพนมคณาจารย์ได้กล่าวเอาไว้ (พระราชจินตมุนี ในกรมการศาสนา 2523 : 51 พระพนมคณาจารย์ ในกรมการศาสนา 2523 : 54) ดังนั้นเมื่อเป็นเช่นนี้ความแปรปรวนในคุณภาพการสอนของครูจึงมีน้อย ผลการวิเคราะห์จึงไม่พบว่ามี ความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน

2.6 ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียน เป็นตัวแปรที่จากการวิเคราะห์หึ่งสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่าวิชาบาลีไวยากรณ์มีเนื้อหาที่

ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาสามัญ นอกจากเนื้อหาวิชาภาษาไทยที่พอจะมีส่วนคล้ายคลึงและ
เทียบเคียงให้เห็นได้บ้างในส่วนที่เป็นอักษรวิธี วลีวิภาค และวากยสัมพันธ์ ดังนั้นความรู้จาก
การศึกษาทางสายสามัญจึงไม่ได้เป็นพื้นฐานที่จำเป็นในอันที่จะช่วยให้นักเรียนเรียนวิชาบาลี
ไวยากรณ์ได้ดีขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ระดับการศึกษาสายสามัญของนักเรียนจึงไม่มีความเกี่ยวข้องกับ
ผลการเรียน

2.7 เวลาที่ใช้ในการเรียน ตัวแปรนี้ หมายถึง เวลาที่นักเรียนรับรู้ว่าคุณ
ได้ใช้อย่างจริงจังในการเรียนหรือทำงานในวิชาบาลีไวยากรณ์ที่เรียนในแต่ละครั้ง จากการ
วิเคราะห์ทั้งสองสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลพบว่า ไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการ
เรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า การเรียนรู้ของ
นักเรียนส่วนใหญ่นั้นเกิดจากการอ่านและการท่องจำเนื้อหาวิชานอกเวลาเรียนมากกว่าจะ
เกิดจากการฟังครูอธิบายในชั้นเรียน เพราะเวลาที่นักเรียนอยู่นอกห้องเรียนนั้นมีมากกว่าที่
อยู่ในชั้นเรียน ดังนั้นถึงแม้ว่าในชั้นเรียนนักเรียนจะใช้เวลาในการเรียนหรือทำงานอย่าง
จริงจังเพียงเล็กน้อย แต่ถ้าได้ใช้เวลาทบทวนและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนอกเวลาเรียนมาก
ก็อาจทำให้มีผลการเรียนดีขึ้นได้ ซึ่งตรงข้ามกับนักเรียนที่ใช้เวลาเรียนในห้องเรียนอย่าง
จริงจัง แต่ใช้เวลาทบทวนและศึกษาค้นคว้านอกเวลาเรียนน้อยก็อาจทำให้ผลการเรียนไม่
ดีเท่าที่ควรได้ ดังนั้นเวลาที่ใช้ในการเรียนจึงไม่มีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียน

3. เกี่ยวกับสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลจากการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าตัวแปรอิสระสี่ตัวคือ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชา
ที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอนของครูมีสหสัมพันธ์พหุคูณกับผลสัมฤทธิ์ใน
วิชาบาลีไวยากรณ์เท่ากับ .3063 ตัวแปรอิสระสองตัวคือ ความสนใจในการเรียนและบรรยากาศ
ในชั้นเรียนมีสหสัมพันธ์พหุคูณกับทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์เท่ากับ .4104 และตัวแปรอิสระ

ทั้ง 16 ตัวมีสหสัมพันธ์คาโนนิคอลกับผลการเรียนรวมเท่ากับ .4539 และ .3239 โดยมีระดับการศึกษาทางบาลีของครู คำนึงถึง สัดส่วนครูต่อนักเรียน พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น บรรยากาศในชั้นเรียนและความสนใจในการเรียนเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญ ค่าสหสัมพันธ์ทั้งหมดเหล่านี้บ่งชี้ว่าสามารถอธิบายผลการเรียนได้ในระดับที่น่าพอใจ

ข้อเสนอแนะ

จะแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็นสองด้านคือ ด้านแรกเป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเอาผลการวิจัยไปใช้ และด้านที่สองเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

การนำเอาผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้กล่าวมา เห็นได้ว่าถ้าจะนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้ดีขึ้นแล้วนั้น ตัวแปรที่ควรได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่งคือ ความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน เพราะจากการวิเคราะห์ทั้งสหสัมพันธ์พหุคูณและสหสัมพันธ์คาโนนิคอลได้ผลตรงกันว่าตัวแปรทั้งสองมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนด้านทัศนคติต่อวิชาที่เรียน และในการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลในชุดแรกนั้นไม่เพียงแต่จะพบว่าความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียนจะมีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาที่เรียนเท่านั้น หากยังพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอีกด้วย ซึ่งหมายความว่าในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น นักเรียนที่มีความสนใจในการเรียนมาก และได้เรียนในบรรยากาศที่ตนเองได้มีปฏิสัมพันธ์กับครู และกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันอย่างมากแล้ว มีแนวโน้มว่าจะมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

สำหรับการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลในชุดที่สองที่พบว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น และค่านิยมภักดีของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อวิชาที่เรียนนั้น มีประเด็นที่ควรพิจารณาประการหนึ่งก็คือ แม้ว่าตัวแปรทั้งสี่ดังกล่าวจะมีแนวโน้มว่ามีส่วนเกี่ยวข้องทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง แต่ในขณะเดียวกันก็กลับมีแนวโน้มว่ามีส่วนเกี่ยวข้องทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาที่เรียนได้ การจัดการศึกษาที่ดีนั้น ผลของการศึกษาที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นความจริงออกมาแก่นักเรียนทั้งทางด้านสติปัญญา (Cognitive) และด้านจิตใจ (Affective) การศึกษาที่ส่งผลให้นักเรียนมีผลความรู้ในสิ่งที่เรียนเป็นอย่างดีแต่กลับทำให้นักเรียนมองไม่เห็นคุณค่า ประโยชน์ และความสำคัญของสิ่งที่เรียนยอมไม่ใช้การศึกษาที่ดีและน่าพึงปรารถนา เมื่อพิจารณาในประเด็นนี้แล้วจึงเห็นได้ชัดว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบาลีของครู พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น และค่านิยมภักดีของครูเป็นตัวแปรที่มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีน้อยกว่า ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน

ส่วนการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ เมื่อใช้ผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์ เป็นเกณฑ์ นั้นพบว่า สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอนของครูมีความเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอลไม่พบว่าตัวแปรเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อวิชาที่เรียนในลักษณะที่น่าพึงปรารถนาด้วย ตัวแปรดังกล่าวจึงมีความเกี่ยวข้องกับผลการเรียนด้านที่เป็นผลสัมฤทธิ์เพียงอย่างเดียว เมื่อพิจารณาในประเด็นนี้ก็จะเห็นได้ว่าสัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอนของครูเป็นตัวแปรที่มีประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีน้อยกว่า ความสนใจในการเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน

ดังนั้นในการปรับปรุงแก้ไขผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาควรได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. กรมการศาสนา โดยฝ่ายศาสนนิเทศก์ ควรจะได้บรรจุเรื่อง เทคนิคการสร้าง ความสนใจในการเรียน และเทคนิคการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นหัวข้อในหลักสูตร การประชุมอบรมครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แต่เนื่องจากงบประมาณมีอยู่อย่างจำกัด การจัดให้บริการทางวิชาการแก่ครูผู้สอนในสำนักเรียนต่างๆ คงทำได้ไม่ทั่วถึง ดังนั้นฝ่ายศาสนนิเทศก์จึงควรจะได้ร่วมมือกับฝ่ายปฏิบัติปกครองจัดทำเอกสารหรือหนังสือเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว แล้วส่งไปถวายแด่ครูในสำนักเรียนต่างๆ นอกจากนั้นฝ่ายศาสนนิเทศก์ควรจะได้กำหนดโครงการส่งเจ้าหน้าที่ออกนิเทศการเรียนการสอนในสำนักเรียนต่างๆ อย่างจริงจัง เป็นระยะๆ และสม่ำเสมอโดยตลอด

2. ฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ ควรจะได้กำหนดเป็นนโยบายและมาตรการที่แน่นอน ชัดเจนในการจัดประชุมอบรมครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยให้แต่ละภาคการคณะสงฆ์ ซึ่งมีทั้งหมด 18 ภาครับผิดชอบดำเนินการภายในภาคของตนเอง และให้กรมการศาสนา ช่วยเหลือในเรื่องการติดต่อเชิญวิทยากร และจัดหลักสูตรการประชุมอบรมซึ่งจะต้องเน้น เรื่องการสร้าง ความสนใจในการเรียน และการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการ เรียนรู้ ให้มากเป็นพิเศษโดยที่ทางฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ควรจะได้พิจารณาอนุมัติเงินงบประมาณ จากศาสนสมบัติกลางมาเพื่อใช้ในการนี้อย่างพอเพียงด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป มีดังต่อไปนี้

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ จึงน่าจะมีการวิจัยเชิงทดลองต่อไป โดยใช้ตัวแปรอิสระที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ว่า มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผลการเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นตัวแปรอิสระในการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยได้เห็นถึง อิทธิพลของตัวแปรต่างๆ ได้แน่นอนยิ่งขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

ที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงควรจะได้มีการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เสริมควบคู่ไปด้วย

3. การพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้รูปแบบที่ไม่ใช่เชิงเส้นตรงบ้าง เช่น รูปแบบ Curvilinear model ร่วมกับการทำกราฟแสดงแนวโน้มของข้อมูล (Scatter diagram) ซึ่งอาจจะช่วยให้พบผลที่กว้างขวางมากขึ้น

-บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

การศาสนา, กรม การศึกษาของคณะสงฆ์ไทย กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

2521, 539 หน้า อัดสำเนา

เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรม ฝ่ายศาสนศึกษาของคณะสงฆ์

ภาค 15, 4 และ 10 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2523, 435 หน้า อัดสำเนา

เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมฝ่ายศาสนศึกษา ฝ่ายศาสน

นิเทศก์ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2524, 507 หน้า อัดสำเนา

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม โรงพิมพ์การศาสนา 2526 ก, 184 หน้า

ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี โรงพิมพ์การศาสนา

2526 ข, 2 เล่ม

รายงานการศาสนาประจำปี 2526 โรงพิมพ์การศาสนา 2526 ค, 367 หน้า

เอกสารประกอบการประชุมปรึกษาหารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรม กอง

ศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2526 ง, 80 หน้า อัดสำเนา

กลิ่นพระราชนิพนธ์ โรงพิมพ์การศาสนา 2526 จ, 249 หน้า

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เอราวิณการพิมพ์ 2520, 132 หน้า

สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย หจก. การพิมพ์พระนคร 2526, 94 หน้า

จินตคามณี, พระราช "สัมโมทนียกถา" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติ

ธรรมของคณะสงฆ์ภาค 15, 4 และ 10 หน้า 51 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

2523 อัดสำเนา

จินตนา อินทรไทย ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว และ
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหา

วิทยาลัย 2525, 71 หน้า อัดสำเนา

จิรพร โพธิ์สุวรรณ ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน
กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และบุคลิกภาพเก็บตัว-แสดงตัวของนักเรียน วิทยานิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2519, 50 หน้า อัดสำเนา

ชวนชัย เชื้อสาธุชน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ในจังหวัดชลบุรี วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร 2522, 200 หน้า อัดสำเนา

ชุมพล เมตตาโสโย, พระมหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดพญูเชิง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ

โรงพิมพ์การศาสนา 2526, 209 หน้า

ญาณไตรโลก, พระ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดพญูเชิง จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ทวีสุข สุรจิตโต, พระมหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ชุกกุล เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดนรนาถ
สุนทรการาม เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ธนู แสงวงศ์ดี "คำกล่าวรายงานเนื่องในพิธีเปิดการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมฝ่ายศาสน
ศึกษา" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมฝ่ายศาสนศึกษา หน้า 14 -
16 ฝ่ายศาสนนิเทศก์ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2524 อัดสำเนา

นิยม สุขประพันธ์ สถานภาพทางประชากรที่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนภาษาอังกฤษ ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในโรงเรียนประถมศึกษา 9 แห่ง วิทยานิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2514, 90 หน้า อัดสำเนา

บุญชม ศรีสะอาด รูปแบบของผลการเรียนในโรงเรียน ปรินญานิพนธ์ กศ.ค. มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2524, 292 หน้า อัดสำเนา

แบบสำรวจการอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2526 ฝ่ายวิเคราะห์และประเมินผล

กองแผนงาน กรมการศาสนา 2526 อัดสำเนา

ประกอบ ธรรมเสฏฐ์, พระมหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร และ สุภกุล เกียรติสุนทร

เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดชนะสงคราม เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ประคอง ประสิทธิ์พร ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน

กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวของนักเรียน ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2519, 56 หน้า อัดสำเนา

ประทวน อุดมจักษ์, สามเณร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดเบญจม

บพิตรเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2527

ประสาธ บัณฑิตวงศ์ ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ในวิชาวิทยาศาสตร์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการคิดแบบเอนกนัย ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการ

ศึกษา ประสานมิตร 2516, 126 หน้า อัดสำเนา

ประสิทธิ์ อภกวดโณ, พระมหา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527

พนมกลาจารย์, พระ "สัมโมหนิยกลา" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติ

ธรรมของคณะสงฆ์ภาค 15, 4 และ 10 หน้า 54 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

2523 อัดสำเนา

พิฑูร มลิวัดย์ "หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี" ใน เอกสารประกอบการประชุมปรึกษา

หารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรม หน้า 1 - 11 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา

2526 อัดสำเนา

พิรุณ มลิวัลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2527

พินิจ นิวาตะบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2519, 52 หน้า อัดสำเนา

พุทธโฆษาจารย์, สมเด็จพระ "โอวาทปิดการฝึกอบรม" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมฝ่ายศาสนศึกษา หน้า 10 - 13 ฝ่ายศาสนนิเทศก์ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2524 อัดสำเนา

"ยกเลิกและเปลี่ยนแปลงวิชาหลักสูตรบางวิชาในชั้นประโยค ป.ธ.3 ป.ธ. 5 และ ป.ธ. 6"

คำสั่งมหาเถรสมาคม ลงวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2508

วรมณี, พระราช "ข้อควรทราบเกี่ยวกับการศึกษาของคณะสงฆ์ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาของคณะสงฆ์" ใน การศึกษาของคณะสงฆ์ไทย หน้า 350 - 365 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2521 อัดสำเนา

_____ "บทนำ" ใน มหาวิทยาลัยสงฆ์ในสังคมไทย : การศึกษาบทบาทของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน้า 1 - 12 พ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2522

_____ ชาวพุทธกับปะชากรรมของสังคม สมาคมศิษย์เกาฬมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2527 ก, 94 หน้า

_____ สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง 2527 ข, 394 หน้า

วีรวงศ์, สมเด็จพระมหา "โอวาทปิดการฝึกอบรม" ใน เอกสารประกอบการฝึกอบรมครูสอน
พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ภาค 15, 4 และ 10 หน้า 24 - 25 กองศาสนศึกษา
 กรมการศาสนา 2523 อัดสำเนา

สนั่น ไชยานุกูล และ สังคม ชูชัยชาญกูร "การศึกษาพระปริยัติธรรม" ใน การศึกษาของ
คณะสงฆ์ไทย หน้า 26 - 30 กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา 2521 อัดสำเนา

สมบูรณ์ ทองศิลป์ ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในด้านการเรียนการสอน
กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความเป็นผู้นำของนักเรียน ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2519, 62 หน้า อัดสำเนา

สมภาร พรหมทา, พระมหา ประทีปแห่งสยาม - พลิกประวัติและผลงานผู้เดินตามรอยพระบาท
พระพุทธองค์อย่างมั่นคง สว่าง สงบ สำนักพิมพ์อาทิตย์ 2526, 158 หน้า

สิริวัณน์ คำวันสา สงฆ์ไทยใน 200 ปี โรงพิมพ์ศรีอนันต์ 2524, 2 เล่ม

สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์ การวิเคราะห์องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในภาคกลาง ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
 วิโรฒ ประสานมิตร 2521, 66 หน้า อัดสำเนา

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ในพุทธจักรดงขมิ้น สำนักพิมพ์พรชัย 2522, 246 หน้า

โสภณคุณาภรณ์, พระ "การป้องกันพระพุทธศาสนา" ใน กฐินพระราชทาน หน้า 110 - 137
 กรมการศาสนา 2526

อารี ยังสกุล อิทธิพลของสภาพแวดล้อมบางประการที่อาจส่งผลต่อความสามารถในการเรียน
ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2513 ของโรงเรียนสังกัดกรม
สามัญศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัย
 วิชาการศึกษาประสานมิตร 2514, 73 หน้า อัดสำเนา

- Alexander, Leigh and John Simmons. The Determinants of School Achievement in Developing Countries : The Educational Production Function. New York, Holt, Rinehart and Winston, 1975. 90 p.
- Anderson, H.H. "The Measurement of Domination and of Socially Integrative Behavior in Teachers Contacts with Children," in Interaction Analysis: Theory, Research and Application. p. 4 - 23 Massachusetts, Addison-Wesley, 1967.
- Banathy, Bela H. Instructional Systems. Belmont, California, Lear Siegler, n.d. 106 p.
- Barsaga, Eligio B. "Factor Associated with School Performance in the NCEE : A Policy Study," Educational Quarterly. 3 : 5 - 32 January - March, 1978.
- Bidwell, Charles E. and Kasarda. "School District Organization and Student Achievement," American Sociological Review. 40 : 55 - 70, February, 1975.
- Bloom, Benjamin S. Human Characteristics and School Learning. New York, McGraw - Hill Book Company, 1976, 281 p.
- _____. "The New Direction in Educational Research : Alterable Variables," Phi Delta Kappan. 61 : 382 - 385, February, 1980.
- Boonruangrutana, Samrerng. A Model of School Effects. Doctor's Thesis, University of Illinois at Urbana - Champaign, 1978. 171 p.
- Bridge, R. Gary, Charles M. Judd and Peter R. Moock. The Determinants of Educational Outcomes : The Impact of Families, Peers, Teachers and Schools. Cambridge, Massachusetts, Ballinger Publishing Company, 1979. 350 p.
- Byrne, Donne and Marshall J. Hamilton. An Introduction to Personality : A Research Approach. Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice - Hall, 1966. 458 p.

- Carroll, John B. "A Model of School Learning," Teacher College Record. 64 : 723 - 733, May, 1963.
- Centra, John A. and David A. Potter. "School and Teacher Effects : An Interrelational Model," Review of Educational Research. 50 : 273 - 291, Summer, 1980.
- Dolan, Lawrence Joseph. "The Affective Correlates of Home Concern and Support, Instructional Quality and Achievement," Dissertation Abstracts International. 41 : 989 - A, September, 1980.
- Dreeben, R. On What is Learned in School. Massachusetts, Addison - Wesley Publishing Company, 1968. 160 p.
- Evans, Ellis D. "The Effect of Achievement Motivation and Ability upon Discovery Learning and Accompanying Incidental Learning upon Two Condition of Incentive Set," The Journal of Educational Research. 60 : 195 - 199, January, 1967.
- Fan, Chung - Teh. Item Analysis Table. Princeton, New Jersey, Educational Testing Service, 1952. 32 p.
- Flanders, Ned A. "Teacher - Pupil Contacts and Mental Hygiene," Journal of Social Issues. 15(1) : 30 - 39, 1959.
- Harnischfeger, Annegret and David E. Wiley. "Conceptual Issues in Models of School Learning," Journal of Curriculum Studies. 10 : 215 - 231, 1978.
- Hermans, Hubert J.M. "A Questionnaire Measure of Achievement Motivation," Journal of Applied Psychology. 54 : 354 - 355, 1970.
- Howsam, Robert B. and others. Educating a Profession. American Association of Colleges for Teacher Education, 1976. 171 p.
- Keisling, Herbert J. Multivariate Analysis of School and Educational Policy. Santa Monica, Calif., Ran Corporation, March, 1971.
- Kerlinger, Fred N. and Elazar J. Pedhazur. Multiple Regression in Behavioral Research. New York, Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1973. 534 p.

- Khan, Sar Biland. "The Contribution of Attitudinal Factors to the Prediction of Academic Achievement in Secondary School," Dissertation Abstracts. 27 : 2393 - A, February, 1967.
- Kibler, Robert J. and others. Objectives for Instruction and Evaluation. Boston, Allyn and Bacon, 1974. 203 p.
- Lawrenz, Frances. "Student Perception of the Classroom Learning Environment in Biology, Chemistry and Physics," Journal of Research in Science Teaching. 13 : 315 - 323, July, 1976.
- Lindgren, Henry O. Psychology in the Classroom. New York : John Wiley and Sons, 1967. 185 p.
- Marx, Melvin H. Learning : Interactions. London, The McMillan Company, 1970. 427 p.
- McClelland, David C. The Achieving Society. New York, The Free Press, 1961. 350 p.
- _____ "The Achievement Motive," in Motivation and Productivity. p.205 - 213 Bombay, Private Ltd., 1967.
- McClelland, David C. and others. The Achievement Motive. New York, Applenton - Century Crofts, 1953. 280 p.
- McClelland, Mary Elizabeth. "An Investigation of Selected Nonintellectual Variables and Their Relationship to College Academic Achievement," Dissertation Abstracts International. 30 : 2339 - A, 1969.
- Newsak, Rita Gray. "The Impact of Teacher Experience on the Achievement of Third - Grade Students in Inner - City Schools," Dissertation Abstracts International. 40 : 3766 - A, January, 1980.
- O'Reilly, R. "Classroom Climate and Achievement in Secondary School Mathematics Class," The Alberta Journal of Educational Research. 3 : 241 - 248, December, 1975.
- Paige, Richard Michael. "The Classroom Learning Environment on Academic and Individual Modernity in East Java, Indonesia," Dissertation Abstracts International. 39 : 3514 - A, December, 1978.

- Putti, Eddie Ross. "Predictors of Success in a Selected Community College Freshman English Writing Program," Dissertation Abstracts International. 40 : 5018 - A, March, 1980.
- Raffini, James p. "The Relationship Between Resultant Achievement Motivation and College Student Examination Performance," Dissertation Abstracts International. 31 : 1085 - A - 1086 - A, 1970.
- Russel, Ivan L. "Motivation for School Achievement : Measurement and Validation," The Journal of Educational Research. 68 : 263 - 266, February, 1969.
- Shim, Chung Phing. "A Study of the Cumulative Effect of Four Teacher Characteristics on the Achievement of Elementary School Pupils," Dissertation Abstracts International. 24 : 5225 - A - 5226 - A, 1964.
- Skon, Linda Delmor. "Effects of Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning Situations on Achievement and Reasoning Process," Dissertation Abstracts International. 40 : 4972 - A - 4973 - A, March, 1980.
- Song, Kae - Kyun. "Academic Achievement Motivation of Student of Agricultural Education and Its Relationship to Certain Variables," Dissertation Abstracts International. 32 : 2571 - A, November, 1970.
- Tatsuoka, Maurice M. Multivariate Analysis : Technique for Educational and Psychological Research. New York, Wiley, 1971. 310 p.
- Walberg, H.J. "Social Environment as a Mediator of Classroom Learning," Journal of Educational Psychology. 59 : 443 - 448, December, 1969.
- Walberg, Herbert J. and R.H. Anderson. Environment in the Classroom. Chicago, Ran McNally & Company, 1968, 530 p.
- Warwick, Paul Vincent. "Canonical Correlation Analysis : Sub - Program Cancorr," in Statistical Package for the Social Sciences. 2nd. ed., p. 515 - 527, New York, McGraw - Hill, Inc., 1975.

Withall, John. " The Development of a Technique for the Measurement of Social - Emotional Climate in Classrooms," The Journal of Experimental Education. 17 : 347 - 361, March, 1949.

Withall, John and W.W. Lewis. " Social Interaction in the Classroom," in Social Interaction in Educational Setting. p.25 - 60, Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice - Hall Inc., 1971.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

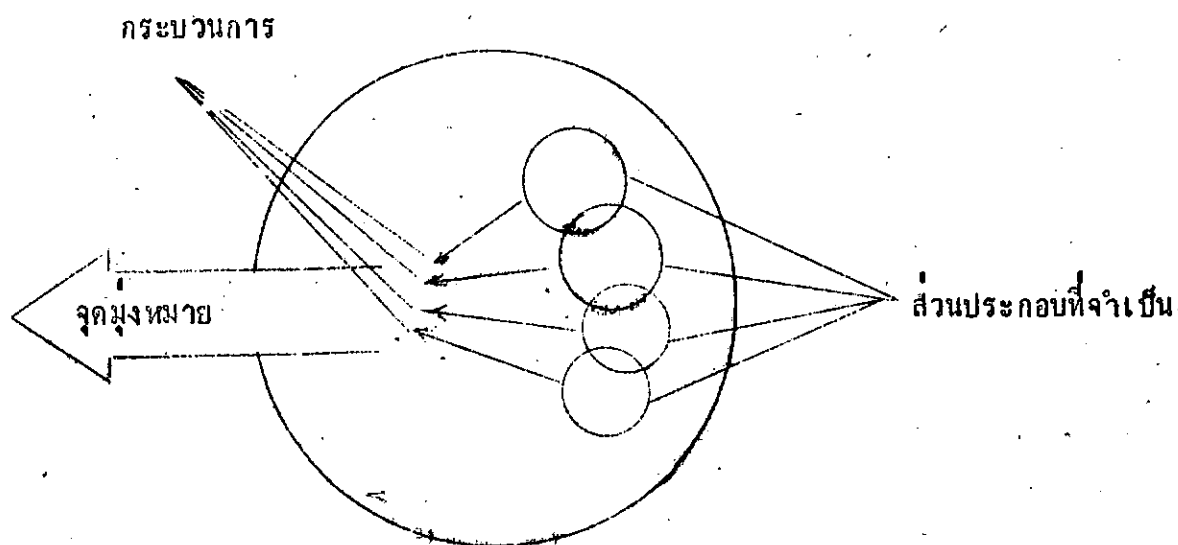
วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์

ขอบเขตของการศึกษา

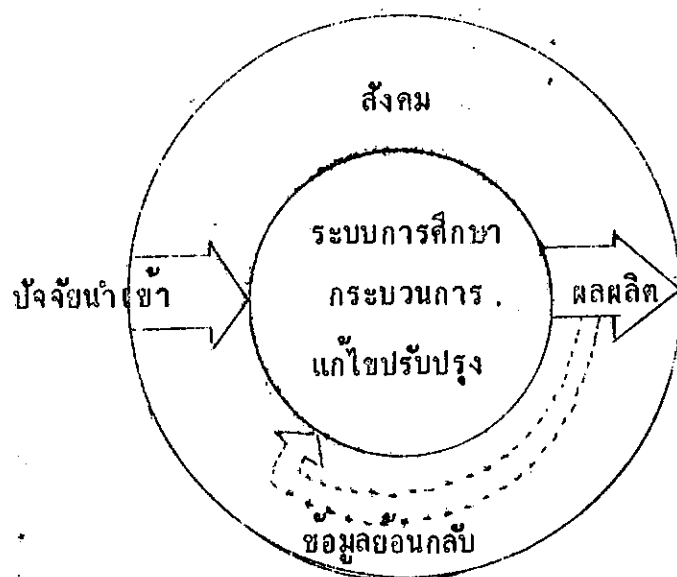
ในการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเรื่องระบบ (System) และการทำงานของระบบ ของบานาธีย์ (Banathy. n.d.) มาเป็นกรอบของการศึกษาและวิเคราะห์เชิงสาระสำคัญ เรื่องระบบและวิธีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบตามแนวคิดของบานาธีย์สรุปได้ดังนี้

ระบบ หมายถึง ส่วนประกอบต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อให้ปฏิบัติงานได้ผสมผสานกันในส่วนที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดขึ้นไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นโดยนัยนี้สิ่งที่เป็นระบบจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญสามประการคือ จุดมุ่งหมาย กระบวนการ และส่วนประกอบต่างๆที่จำเป็น องค์ประกอบของระบบทั้งสามประการดังกล่าวนี้จะต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันอย่างดี กล่าวคือระบบใดๆก็ตามจำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนชัดเจน และจุดมุ่งหมายนี้ต้องเป็นที่รู้และเข้าใจได้ตรงกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพราะจุดมุ่งหมายเปรียบเสมือนทิศทางของระบบ ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่ไปกำหนดกระบวนการว่าถ้าจะไปให้ถึงจุดมุ่งหมายนั้นจะต้องใช้กระบวนการอย่างไร เมื่อเลือกกระบวนการที่เหมาะสมได้แล้วกระบวนการนั้นก็จะไปกำหนดส่วนประกอบหรือที่เรียกว่าปัจจัยนำเข้า (Inputs) อีกข้อหนึ่งว่าถ้าจะให้กระบวนการนั้นๆเกิดขึ้นได้จริงแล้วจะต้องอาศัยส่วนประกอบหรือปัจจัยนำเข้าอะไรบ้าง แนวคิดเรื่องระบบของบานาธีย์ สรุปได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบของระบบ

สำหรับการทำงานของระบบนั้น บานาธิยอธิบายว่าจะต้องมีปัจจัยนำเข้า (Inputs) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ระบบได้รับมาจากสังคมภายนอก ตัวอย่างสิ่งที่เป็นปัจจัยนำเข้าของระบบการศึกษาได้แก่ นักเรียน ครู งบประมาณ อุปกรณ์การศึกษา หรือแม้แต่ความคาดหวังของสังคมภายนอก ฯลฯ เมื่อระบบรับเอาปัจจัยต่างๆ มาจากสังคมภายนอกแล้ว ระบบก็จะนำมาเข้ากระบวนการ (Process) เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายนี้ต้องเป็นที่เข้าใจตรงกันในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แต่เนื่องจากระบบมีข้อจำกัดอยู่ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งหรือหลายทาง ดังนั้นภายใต้ข้อจำกัดที่มีอยู่ระบบก็จะเลือกเอาวิธีการที่เห็นว่ามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุดไปใช้ จากนั้นระบบก็จะส่งผลผลิต (Outputs) ออกไปสู่สังคม ตัวอย่างผลผลิตของระบบการศึกษาก็คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เรียน ตลอดจนความรู้และทฤษฎีใหม่ๆ ที่ได้ผ่านการพิสูจน์ทดสอบมาแล้ว แต่เนื่องจากระบบได้ส่งผลผลิตออกไปสู่สังคมภายนอก ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ระบบจะต้องคอยติดตามตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตที่ส่งออกไป เพื่อนำข้อมูลย้อนกลับ (Feed-back) มาเป็นพื้นฐานในการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงการทำงานของระบบเสียใหม่ ในกรณีที่พบว่าผลผลิตที่ส่งออกไปนั้นยังมีคุณภาพไม่พึงประสงค์ การทำงานของระบบตามแนวคิดของบานาธิยสรุปได้ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 การทำงานของระบบ

จากแนวคิดเรื่องระบบและการทำงานของระบบของบานาสีร์ตามที่ได้เสนอมานั้น
ผู้วิจัยได้อาศัยเป็นกรอบในการกำหนดขอบเขตการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีเอาไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2. ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย

2.1 นักเรียน มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพื้นเพเดิม สภาพความเป็นอยู่และพื้นฐาน

ความรู้

2.2 ครู มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพื้นความรู้ทางวิชาครู ระดับการศึกษาสายสามัญ

ระดับการศึกษาสายบาลี และนิคมัตตของครู

2.3 สถานที่เรียน

2.4 งบประมาณดำเนินการ

2.5 หลักสูตร

3. กระบวนการ ประกอบด้วย

- 3.1 การจัดการเรียนการสอน
- 3.2 การบริหารสำนักเรียน
- 3.3 การบรรจุครูเข้าสอน
- 3.4 การกำหนดเวลาเรียน
- 3.5 การจัดชั้นเรียน
- 3.6 การวัดและประเมินผล

4. ผลผลิต ประกอบด้วย

- 4.1 ความรู้ของนักเรียน
- 4.2 ทักษะของนักเรียน

วิธีการศึกษา

การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธี

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารประเภท หนังสือ วารสาร รายงานการประชุม และระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการศาสนาศึกษา
2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในกรมการศาสนา เจ้าสำนักเรียนและครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
3. วิเคราะห์ข้อมูลจากทะเบียนสำนักเรียน ทะเบียนครู ทะเบียนนักเรียน และแบบสำรวจข้อมูลการอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2526 ที่กองศาสนาศึกษาและกองแผนงาน กรมการศาสนาได้เก็บรวบรวมไว้ซึ่งผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

ผลการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาหลักของพระภิกษุและสามเณร หรือเป็นศาสนศึกษาที่จะดำรงพระพุทธศาสนาให้วัฒนาสถาพรสืบไป (ข้าเลื่อง พุฒจันทร์ 2526 : 107) จากการสัมภาษณ์ นายพิฑูร มลิวัลย์ อนุศาสนาจารย์กรมการศาสนาได้รับคำชี้แจงว่า เป็นเรื่องแปลกที่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนี้ไม่มีจุดมุ่งหมายเขียนเอาไว้อย่างชัดเจน ณ ที่แห่งใดเลย อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาจากหลักสูตรหรือแบบเรียนแล้วเข้าใจว่า การศึกษาบาลีของพระภิกษุและสามเณรตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมาถึงสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์คงจะมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การให้ผู้เรียนมีความรู้ในหลักศาสนาจากพระพุทธพจน์ที่ได้บันทึกไว้เป็นภาษาบาลีโดยตรง เพราะในช่วงนี้การเรียนบาลีได้ใช้พระไตรปิฎกเป็นหนังสือเรียน แต่ครั้งใดที่มีการเปลี่ยนแปลงหนังสือที่ใช้เรียนจากพระไตรปิฎกมาเป็นคัมภีร์ชั้นนอรรถกถาจึงพระอาจารย์ยุคหลังๆได้แต่งขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จุดมุ่งหมายของการเรียนบาลีน่าจะเปลี่ยนไปอยู่ที่การให้ผู้เรียนมีความรู้ในวิชาบาลี เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าศาสนธรรมจากพระไตรปิฎกต่อไป (พิฑูร มลิวัลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

แนวความคิดดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับที่เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้ชี้แจงไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาของพระสงฆ์ในยุคคณานั้นมุ่งการท่องบ่นสาธยายพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก เป็นการศึกษาขั้นเตรียมการของการฝึกปฏิบัติเพื่อลดกิเลสและถอนตนออกจากวงจรของชีวิตที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ (เสฐียรพงษ์ วรรณปก 2522 : 58 - 59) ส่วนระบบการศึกษาบาลีของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อให้แปล

ภาษาบาลีที่จารึกพระพุทธรูปนอกเท่านั้น "ฉะนั้นก็มีร่องรอยการใช้เรียนจึงเหมือนกับ
 ดิถีขึ้นนารือธบายความ หรือคุณุแจไชเข้าไปสู่พระไตรปิฎกนั่นเอง" (เสฐียรพงษ์ วรรณปก
 2522 : 172)

ข้อนี้ แม้ว่าจะมีผู้ให้ความคิดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการเรียนพระปริยัติธรรม
 แผนกบาลีเอาไว้เป็นสองสมัยดังที่ได้อธิบายไปแล้ว แต่ถ้าวเคราะห์ดูแล้วจะเห็นว่าในที่สุดแห่ง
 การเรียนบาลีของพระภิกษุและสามเณรนั้นจะมีจุดมุ่งหมายอยู่เพียงประการเดียวนั่นคือ การ
 สืบต่ออายุของพระพุทธศาสนา เพราะในสมัยที่ใช้พระไตรปิฎกเป็นแบบเรียนนั้นจุดมุ่งหมาย
 คงจะไม่ได้ออกจำกัดอยู่แต่เพียงให้ผู้เรียนมีความรู้ในหลักศาสนาธรรมและเป็นพื้นฐานในการ
 ฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมของผู้เรียนเท่านั้น แต่น่าจะมีจุดมุ่งหมายที่เลอไปถึงว่าเมื่อผู้เรียนซึ่ง
 ก็คือพระภิกษุและสามเณรมีความรู้แล้วก็จะได้นำความรู้ในหลักศาสนาธรรมนั้นไปเผยแพร่แก่
 ประชาชนทั่วไป เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพราะนั่นเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่
 มีมาช้านานแล้ว และการที่ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนาธรรมกันมากขึ้นย่อมแสดง
 ให้เห็นภาวะความเจริญก้าวหน้าของพระพุทธศาสนา ส่วนในสมัยปัจจุบัน ธนุ แสงศักดิ์
 ได้กล่าวว่า การใช้คัมภีร์ร่องรอยเป็นแบบเรียนบาลีนั้น นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับสืบอายุ
 พระพุทธศาสนา เพราะพระไตรปิฎกฉบับที่ถือว่าเป็นภาษาบาลี การไม่รู้ภาษาบาลีก็จะไม่
 สามารถรู้พระพุทธรูปในพระไตรปิฎกได้โดยทั่วถึง และถ้าสิ้นความรู้พระไตรปิฎกเสียแล้ว
 พระพุทธศาสนาก็อาจจะต้องเสื่อมสูญไป (ธนุ แสงศักดิ์ ในกรมการศาสนา 2524 : 14)

ข้อสรุปเรื่องจุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ว่า เพื่อการ
 สืบต่ออายุของพระพุทธศาสนา นั้นสอดคล้องกับโอวาทของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์องค์หนึ่ง
 ที่ว่า (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในกรมการศาสนา 2524 : 18)

การศึกษาในทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่ดั้งเดิมมาแล้วนั้น เป็นการศึกษาที่มุ่ง
สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักการที่ถูกต้องละทิ้งเสียมิได้ ไม่ว่าจะอยู่
ในยุคใดสมัยใด เพราะถ้าทิ้งแล้วเป็นการทำลายพระพุทธศาสนา การสืบทอดอายุ
พระพุทธศาสนานั้นมีวิธีอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งคือการบวช อีกอย่างหนึ่งคือ
การศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติกรรมฐานภาคปฏิบัตินั้นเป็นภาคที่มีความสำคัญต่อ
พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็มิได้หมายความว่าภาคปริยัติไม่มีความสำคัญ มี
ความสำคัญคือเป็นการสอนเพื่อปฏิบัติ...

2. ปัจจัยนำเข้า

2.1 นักเรียน

2.1.1 พื้นเพเดิมของนักเรียน นักเรียนที่ได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษา
พระปริยัติธรรมแผนกบาลีของทางคณะสงฆ์นั้นได้แก่พระภิกษุและสามเณรที่ส่วนใหญ่มาจากตระกูล
ชาวนาที่ยากไร้ในชนบท แม้กระทั่งพระภิกษุและสามเณรในกรุงเทพมหานครที่อยู่ประจำวัดเพื่อ
เรียนหนังสือก็เป็นบุตรชาวชนบทเสียร้อยละ 97 - 99 และเกิดในครอบครัวยากจนไม่น้อยกว่า
ร้อยละ 90 (พระราชมุนี ในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2522 : 12 ก) เหตุที่เป็นเช่นนี้
พระราชมุนีได้ชี้แจงว่าเป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่าความเจริญก้าวหน้าในสังคม
ไทยบันดาลให้เป็นไป พระสงฆ์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวชนบทนี้ได้เข้ามาเพื่อการศึกษาเล่าเรียน
ตามระบบประเพณีของไทย และโดยมากก็คือผู้ที่เข้าสู่ระบบการศึกษาของรัฐไม่ได้ เมื่อไม่มี
โอกาสก็เลยไปบวชเรียนอาศัยร่มเงาบวรมีของพระพุทธศาสนา ในเมื่อพระสงฆ์ส่วนมากบวช
เข้ามาในแนวทางของการศึกษาเช่นนี้การที่จะเรียนสูงขึ้นก็ต้องเข้าสู่กรุงเทพฯ เพราะใน
กรุงเทพฯ ย่อมมีโอกาสมากกว่า ส่วนลูกหลานของชาวกรุงเทพฯ ชาวเมืองและต่อมาที่ชาว
ตลาดทั่วไปนั้นได้มีโอกาสที่จะเข้าศึกษาแบบสมัยใหม่อยู่แล้วก็เลยไม่ต้องบวชเรียน เป็นอันว่า

ในเมืองก็ตาม ในกรุงเทพฯก็ตาม ผู้ที่เข้ามาสู่วัดในพระพุทธศาสนาเพื่อบวชเรียนในเวลานี้ ก็คือผู้ที่อยู่ในชนบททางไกลซึ่งการศึกษาของรัฐยังไม่ค่อยถึงและบริการของรัฐยังไม่มีให้ พระภิกษุและสามเณรเหล่านั้นจึงต้องมาอาศัยเรียนในระบบการศึกษาทางพระพุทธศาสนา (พระราชวรมนี 2527 ก. 37 - 44)

2.1.2 สภาพความเป็นอยู่ พระภิกษุและสามเณรจากชนบทที่ได้เข้ามาพำนักอาศัยอยู่ตามวัดต่างๆในเขตเมือง หรือแม้แต่ในกรุงเทพมหานครเพื่อศึกษาเล่าเรียนนั้นไม่ได้มีความเป็นอยู่ที่สุขสบายเท่าใดนัก พระมหาสมภาร พรหมพา (พระมหาสมภาร พรหมพา 2526 : 27) ได้เขียนแล้วว่า "สำหรับนักบวชบ้านนอกที่ได้เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพมหานครมีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น ท่านผู้อ่านที่อยู่ห่างวัดอาจประหลาดใจก็ได้ว่า เป็นพระเป็นเณรแล้วยังต้องเคืองคร่อนอยู่หรือ ก็ขอให้ทราบว่าที่อยู่สุขสบายก็เฉพาะท่านมีศรัทธาบรรดาศักดิ์เท่านั้นดอก" พระภิกษุและสามเณรที่ได้เข้ามาพำนักเพื่อศึกษาเล่าเรียนอยู่ตามวัดต่างๆในเขตตัวเมืองหรือในกรุงเทพมหานครนั้นก็ไม่ได้เรียนพระปริยัติธรรมที่วัดแห่งนั้นเสมอไปทุกรูป เพราะวัดบางวัดมีพระภิกษุและสามเณรจำนวนน้อย หากครูสอนพระปริยัติธรรมได้ยาก และไม่มีกำลังในการดำเนินการสำนักเรียนจึงจัดให้พระภิกษุและสามเณรไปเรียนบาลีชั้นต่างๆ ในสำนักเรียนวัดใกล้เคียง หรือสำนักเรียนเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค หรือสำนักเรียนวัดที่มีความสัมพันธ์กันในทางการปกครองก็ได้ (ชำเลื่อง วุฒิจันทร์ 2526 : 107) การที่นักเรียนต้องพำนักอยู่ที่วัดหนึ่งแล้วเดินทางไปเรียนยังอีกวัดหนึ่งทำให้เกิดความไม่สะดวกในการเรียน เช่น นักเรียนที่มาจากต่างวัดมักไปถึงสำนักเรียนไม่ทันเวลาเรียน และถ้าเจ้าอาวาสวัดที่พำนักอยู่นั้นไม่สนใจการศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุและสามเณรในวัดของตน ประกอบกับทางสำนักเรียนไม่ได้เคร่งครัดเรื่องเวลาเรียนของนักเรียนอย่างจริงจังด้วยแล้วก็อาจทำให้นักเรียนไม่ไปเรียนหรือไม่ เช่นนั้นก็นานๆไปเข้าชั้นเรียนสักครั้งหนึ่ง ปัญหาจึงถึงกับมีผู้เสนอแนะให้ทางวัดที่เป็นสำนักเรียนลดจำนวนเด็กวัดให้น้อยลงเพื่อให้ได้มีที่พำนักให้แก่เด็กเรียนอย่างเพียงพอ (กรมการศาสนา 2526 ง. 67)

2.1.3 อายุ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ แม้จะเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่พระภิกษุและสามเณรในพระพุทธศาสนาเท่านั้นก็ตาม แต่มีสภาพที่เปิดกว้างสำหรับพระภิกษุสามเณรทุกรูปที่มีความประสงค์จะเรียนโดยไม่จำกัดอายุ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่หก ซึ่งมีอายุประมาณ 12 ขวบ หากไม่สามารถจะศึกษาต่อไปในระบบเดิมได้ด้วยข้อจำกัดบางประการด้วยบรรพชาเป็นสามเณรแล้ว จะเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมในระบบของทางคณะสงฆ์ก็ได้ เช่นเดียวกับพระภิกษุที่ได้อุปสมบทเมื่ออายุมากแล้ว ถ้าประสงค์จะเข้าศึกษาพระปริยัติธรรมก็ได้เช่นกัน ดังนั้นนักเรียนที่ได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมของทางคณะสงฆ์จึงมีอายุที่แตกต่างกันออกไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 72)

2.1.4 พื้นฐานความรู้ ในการรับเอนักเรียนเข้ามาสู่ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ทางคณะสงฆ์ไม่ได้กำหนดพื้นฐานความรู้หรือระบบการศึกษาทางสายสามัญเอาไว้ว่าจะต้องสำเร็จการศึกษาจากระดับใดมาห นักเรียนอาจจบประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรีขึ้นไปก็มาเข้าเรียนในระดับประโยคหนึ่ง-สองก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 76) อย่างไรก็ตามการศึกษาแผนกบาลีก็มีข้อกำหนดเกี่ยวกับพื้นฐานความรู้ทางแผนกธรรมอยู่บ้างเหมือนกัน เช่น นักเรียนที่ได้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์นั้น อาจเริ่มเรียนนักธรรมชั้นตรีของแผนกธรรมไปพร้อมกับเรียนประโยคหนึ่ง-สองของแผนกบาลีเลยก็ได้ แต่ถ้าเรียนไปแล้วยังสอบไม่ผ่านนักธรรมชั้นตรี ถึงแม้ว่าจะสอบได้เปรียญธรรมสามประโยคแล้วก็ตาม ก็จะไม่มียกย่องได้เปรียญธรรมสามประโยคนั้น นักเรียนที่สอบได้นักธรรมชั้นโทจึงมีสิทธิได้เปรียญธรรมสี่ประโยค และเมื่อสอบได้นักธรรมชั้นเอกจึงจะมีสิทธิได้เปรียญธรรมห้าประโยคขึ้นไป (กรมการศาสนา 2526 ข. 47)

2.2 ครู

2.2.1 พื้นความรู้ทางวิชาครู เกี่ยวกับพื้นความรู้ทางวิชาครูของครู

ผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ได้เล่าเอาไว้ว่า (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในกรมการศาสนา 2524 : 11 - 12) "การหาครูมาสอนพระปริยัติธรรมเท่าที่ผ่านมา ในประเทศไทยใช้หลักว่าใครมีความรู้ก็เป็นครูได้ ความรู้ที่กล่าวนี้หมายถึงความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน เช่นรู้พระสูตรก็สอนพระสูตรได้ รู้พระอภิธรรมก็สอนพระอภิธรรมได้ รู้บาลีก็สอนบาลีได้ ส่วนความรู้ในหลักวิชานั้นไม่ได้คำนึงถึงกันเลย" มาในระยะหลังๆ ได้เกิดเห็นความจำเป็นของการฝึกหัดครูพระปริยัติธรรมขึ้นมา สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัยร่วมกับคณะกรรมการยุติได้เปิดโรงเรียนครูพระปริยัติธรรมขึ้นเพื่อผลิตครูสอนพระปริยัติธรรม โดยให้เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้คัดเลือกส่งเข้ามาศึกษาจังหวัดละหนึ่งรูป โดยการคัดเลือกพระภิกษุและสามเณรผู้ได้นักธรรมชั้นเอกและเปรียญธรรมสี่ประโยคเป็น อย่างต่ำ มีความประพฤติเรียบร้อยและมีสุขภาพดีพอที่จะเรียนได้ แต่โรงเรียนแห่งนี้ตั้งแต่ดำเนินการมาก็ผลิตครูออกไปได้น้อยมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 50) ส่วนทางแม่กองบาลีนั้นก็ได้มองเห็นความจำเป็นที่จะอบรมครูให้มีความรู้ทางวิชาครู เพื่อจะได้ช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงได้ตั้งโรงเรียนอบรมครูพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ขึ้นที่วัดสามพระยา โดยมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้อำนวยการควบคุมดำเนินการทั้งปวงและกรมการศาสนาเป็นผู้รับสนองงานจัดประชุมอบรมถวายความรู้ให้เป็นครั้งคราว นอกจากนั้นพระภิกษุและสามเณรที่เป็นครูสอนบาลีจำนวนหนึ่งได้ใช้สิทธิในการเป็นครูสมัครสอบวิชาชุดครูของกรมการฝึกหัดครูในระดับ พ.ศ. และ พ.ม. ซึ่งจากการสำรวจทะเบียนสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียนพบว่า มีครูสอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูป สมัครสอบได้วุฒิทางครูดังตาราง 20

ตาราง 20 จำนวนครูที่ได้วุฒิทางครูจากการสอบวิชาชุด

สำนักเรียน	จำนวนครูทั้งสิ้น	จำนวนครูที่มีวุฒิ พ. กศ.	จำนวนครูที่มีวุฒิ พ. ม.
1. วัดนวลนรดิศ	5	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	18	4	1
3. วัดปทุมคงคา	37	4	1
4. วัดไตรมิตรวิทยาราม	20	8	2
5. วัดหิรัญบุรี	7	3	-
6. วัดนาคนกลาง	11	-	1
รวม	98	19	5

จากตาราง 20 เห็นว่าครูผู้สอนแผนกบาลีส่วนมากยังไม่มีวุฒิทางครู และในจำนวนครูที่มีวุฒิทางครูนั้นส่วนมากเป็นผู้ที่ได้รับวุฒิระดับ พ. กศ.

2.2.2 ระดับการศึกษาทางบาลี จากการสำรวจทะเบียนสำนักเรียน พระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียน พบว่า มีครูผู้สอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูป ซึ่งมีวุฒิทางเปรียญธรรม ดังตาราง 21

ตาราง 21 จำนวนครูที่มีวุฒิทางบาลีระดับประโยคต่างๆ

สำนักเรียน	ประโยค 1 - 2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
1. วัดฉนวนรจิต	-	1	1	3	-	-	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	-	-	10	2	3	1	1	1
3. วัดพุทธมณฑล	-	16	9	3	4	1	2	2
4. วัดไตรมิตร	-	-	3	3	3	2	2	7
5. วัดหิรัญบุรี	-	-	-	2	1	-	-	4
6. วัดนาคกลาง	-	2	4	2	1	1	1	-
รวม	-	19	27	15	12	5	6	14

จากตาราง 21 เห็นว่าผู้ที่เป็นครุสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีวุฒิทางบาลีแตกต่างกันออกไปตั้งแต่ระดับเปรียญธรรมสามประโยค ไปจนถึงเปรียญธรรมเก้าประโยค โดยที่ครูวุฒิเปรียญธรรมเจ็ดประโยคมีน้อยที่สุด และครูส่วนใหญ่มีวุฒิเปรียญธรรมสี่ประโยค

2.2.3 ระดับการศึกษาสายสามัญ จากการสุ่มตัวอย่างทะเบียนสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวนหกสำนักเรียนพบว่า มีครูผู้สอนแผนกบาลีทั้งสิ้น 98 รูป มีระดับการศึกษาสายสามัญดังตาราง 22

ตาราง 22 จำนวนครูที่มีการศึกษาสายสามัญระดับต่างๆ

ระดับการศึกษา สำนักเรียน	ป.4	ป.7 หรือ เทียบเท่า	มศ.3 หรือ เทียบเท่า	มศ.5 หรือ เทียบเท่า	อนุปริญญา หรือ เทียบเท่า	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
1. วัดนวลนรดิศ	2	1	2	-	-	-	-
2. วัดมหาพฤฒาราม	7	-	3	6	1	1	-
3. วัดปทุมคงคา	7	3	3	17	1	5	1
4. วัดไตรมิตร	4	-	4	10	2	-	-
5. วัดหิรัญรูจี	-	2	-	5	-	-	-
6. วัดนาครกลาง	7	2	1	-	-	1	-
รวม	27	8	13	38	4	7	1

จากตาราง 22 เห็นว่าผู้ที่เป็นครุสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นมีระดับการศึกษาสายสามัญแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ผู้ที่จบเพียงชั้นประถมศึกษาที่สี่ขึ้นไปจนถึงผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี ครูที่มีการศึกษาระดับมัธยมปีที่ห้าหรือเทียบเท่ามีจำนวนมาก รองลงมาได้แก่ครูที่มีระดับการศึกษาทางสายสามัญเพียงชั้นประถมศึกษาที่สี่

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับระดับการศึกษาสายสามัญของครูนั้น จากการวิเคราะห์พบว่า ครูที่มีพรรษาน้อยมีแนวโน้มว่าจะได้รับการศึกษาทางสายสามัญสูงกว่าครูที่มีพรรษามาก (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ๐.2933)

2.2.4 นิคมภัตของครู นิคมภัตเป็นเงินอุดหนุนบำรุงฐานะครูสอนพระปริยัติธรรมพระราชวรมุนีอธิบายว่า นิคมภัตไม่ใช่เงินเดือนของครูเพราะไม่ได้จ่ายให้ตามปริมาณงาน ไม่มีการเพิ่มหรือขึ้นได้ตามอายุการปฏิบัติงาน ไม่มีการจ่ายเบี้ยเลี้ยง และไม่มีรางวัลการปฏิบัติงานเกินเวลา (พระราชวรมุนี 2527 ข. 55) ในทางปฏิบัติโดยทั่วไปครูผู้สอนแผนกบาลีได้รับนิคมภัตแตกต่างกันออกไปในแต่ละสำนักเรียน บางวัดจะถวายนิคมภัตแก่ครูผู้เริ่มสอนในปีแรกในอัตราเท่ากันหมด โดยไม่คำนึงว่าครูผู้สอนจะสำเร็จเปรียญธรรมประโยคใดมา และจากนั้นจะเพิ่มนิคมภัตขึ้นตามประสบการณ์ที่สอนในปีต่อไป อัตราการเพิ่มก็ไม่เท่ากันอีกในแต่ละสำนักเรียน เงินที่ใช้จ่ายเป็นค่านิคมภัตแก่ครูผู้สอนนี้มาจากเงินอุดหนุนที่กรมการศาสนาจัดสรรให้ แต่เท่าที่ผ่านมาพบว่าไม่พอเพียงและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครูผู้สอนหมดกำลังใจ (กรมการศาสนา 2524 : 475) กรมการศาสนา 2526 : 45) อนึ่งในสำนักเรียนบางแห่งที่มีรายได้จากการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเป็นของตนเองก็ได้จัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งเป็นนิคมภัตเพิ่มให้แก่ครู เช่น นิคมภัตของครูในสำนักเรียนวัดชนะสงคราม และวัดพนัญเชิงส่วนหนึ่งได้มาจากดอกเบี้ยเงินฝากของมูลนิธิของวัด

2.3 สถานที่เรียน สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากจัดการเรียนการสอนที่อาคารเรียนพระปริยัติธรรม โดยมากสำนักเรียนที่มีอาคารเรียนโดยเฉพาะนี้มักเป็นสำนักเรียนขนาดใหญ่ เปิดสอนหลายระดับประโยค มีทุนทรัพย์มาก ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร วัดชนะสงคราม วัดหิรัญรูจี ฯลฯ ในต่างจังหวัดได้แก่ สำนักเรียนวัดชัยภูมิวนาราม จังหวัดชัยภูมิ วัดสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี วัดนิเวศน์วิทยาราม จังหวัดขอนแก่น วัดพระธาตุ จังหวัดสุโขทัย และวัดสวนดอก จังหวัดลำปาง สถานที่ที่ใช้เป็นสถานศึกษาบาลีของพระภิกษุและสามเณรกันมากรองลงไปได้แก่ ศาลาการเปรียญ สำนักเรียนที่ใช้ศาลาการเปรียญจัดการเรียนการสอนนี้มักเป็นสำนักเรียนขนาดปานกลาง

เปิดสอนเฉพาะระดับประโยคต้นๆ มีผู้สมัครไม่มาก และส่วนมากอยู่ในต่างจังหวัด เช่น
 สำนักเรียนวัดหนองไฉ้ จังหวัดสุโขทัย วัดค่านชัย จังหวัดขอนแก่น วัดศรีสุ่มังค
 จังหวัดสกลนคร และวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง ฯลฯ สถานที่อย่างอื่นภายในสำนักเรียน
 ซึ่งใช้เป็นที่พักจัดการเรียนการสอนไม่มี นอกจากนี้ในบางสำนักเรียนด้าบางปีมีนักเรียนเรียน
 กันเป็นจำนวนมากก็อาจใช้ศาลาสถานอย่างอื่นเป็นห้องเรียนเพิ่ม เช่น สำนักเรียนวัดธาตุ
 จังหวัดขอนแก่น ปกติมีอาคารเรียนโดยเฉพาะแต่ในปี พ.ศ. 2526 มีจำนวนนักเรียนมาก
 ต้องใช้วิหารครอบองค์พระเจดีย์เป็นห้องเรียนเพิ่ม และที่สำนักเรียนวัดตาลเรียง จังหวัด
 ขอนแก่นปกติใช้ศาลาการเปรียญ แต่ในปีใดมีนักเรียนบวชมากก็ใช้ปะรำเล็กๆ และแม้แต่
 ภูมิเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนเพิ่ม (ฝ่ายวิเคราะห์และประเมินผล กองแผนงาน
 แบบสำรวจการอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2526)

2.4 งบประมาณ งบประมาณที่ใช้ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม
 ของคณะสงฆ์นั้นมาจากสองทางด้วยกันคือ งบประมาณแผ่นดินที่กรมการศาสนาได้จัดสรรให้
 ในหมวดเงินอุดหนุนและงบประมาณจากศาสนสมบัติกลาง ในปีงบประมาณ 2527 กรมการ
 ศาสนาได้จัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นจำนวน 10 ล้านบาท และทาง
 คณะสงฆ์ได้อนุมัติให้ใช้งบประมาณศาสนสมบัติกลางเพื่อการอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม
 อีก 1.21 ล้านบาท งบประมาณสองแหล่งดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่ใช้เป็นเงินอุดหนุนสำนักเรียน
 และอุดหนุนบำรุงฐานะของครูผู้สอนที่เรียกว่านิคยภัต อนึ่ง งบประมาณที่ทางสำนักเรียนได้
 รับนี้ไม่อาจวิเคราะห์ให้เห็นในรูปของค่าใช้จ่ายเฉลี่ยรายหัวของนักเรียนแผนกบาลีแต่ละรูปได้
 เนื่องจากว่าบางสำนักเรียนได้เปิดสอนทั้งพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และแผนกธรรม และ
 นักเรียนในสำนักเรียนนั้นก็เรียนทั้งสองแผนกในเวลาเดียวกัน งบประมาณที่สำนักเรียนได้รับ
 ก็ถูกนำไปใช้ร่วมกันโดยไม่ได้แยกจ่ายตามประเภทการศึกษาเอาไว้ให้เด่นชัด อย่างไรก็ตาม

ถ้าพิจารณาจากจำนวนสำนักเรียน จำนวนครูและนักเรียนโดยรวมๆ แล้วนับว่า การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ใช้ทุนน้อยมาก สำนักเรียนส่วนมากได้รับงบประมาณช่วยเหลือปีละ 100 - 200 บาท (พระราชวรมนี 2527 ข. 53,111) สำหรับสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครส่วนมากได้ต่ำกว่า 1,000 บาทต่อปี ที่ได้มากกว่าปีละ 1,000 บาทมีอยู่เพียงไม่กี่สำนักเรียน เช่น สำนักเรียนวัดพระเชตุพน วัดมกุฏกษัตริยาราม วัดเบญจมบพิตร วัดพุทธคงคา ฯลฯ การที่สำนักเรียนสามารถจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุและสามเณรได้ด้วยเงินลงทุนเพียงจำนวนเล็กน้อยนั้นพระราชวรมนีได้อธิบายว่าเป็นเพราะสำนักเรียนได้รับการอุปถัมภ์บำรุงจากประชาชนเป็นสำคัญ โดยที่การบำรุงของประชาชนนี้มาในรูปของการถวายปัจจัยสี่แก่พระภิกษุและสามเณรผู้เรียนและผู้สอนเป็นรายบุคคลตามความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับอุทิศถ้ำบ้าง มาในรูปของการบำรุงกิจการต่างๆ เช่น มูลนิธิ การบริจาคสร้างโรงเรียนเป็นต้นบ้าง (พระราชวรมนี 2527 ข. 113)

2.5 หลักสูตร การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์นั้นได้จัดกันมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยที่ในสมัยนั้นได้ใช้พระไตรปิฎกเป็นหลักสูตรการศึกษา ล่วงมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ยังคงใช้พระไตรปิฎกเป็นหลักสูตรอยู่เช่นเดิม เพียงแต่ว่าในสมัยนี้ได้แบ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีออกเป็นสามชั้นคือ บาเรียนตรี บาเรียนโท และบาเรียนเอก พระไตรปิฎกได้ถูกใช้เป็นหลักสูตรการศึกษาตลอดจนถึงสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ใช้คัมภีร์อรรถกถาซึ่งรจนาขึ้นโดยพระอาจารย์ในสมัยนั้นเป็นหลักสูตรแทนพระไตรปิฎกสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ (พิฑูร มลิวัดย์ ในกรมการศาสนา 2526 ง. 2) ตลอดระยะเวลาเกือบสองศตวรรษที่ผ่านมา หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้รับการเปลี่ยนแปลงอยู่บ้าง หากแต่ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปอย่างเชื่องช้าและเพียงเล็กน้อยเท่านั้น สาละ

สำคัญคือการใช้ตำมที่รื้อรรถดดา เป็นหัวใจของการศึกษาก็ยังคงเป็นอยู่เช่นเดิม ไม่มีการเรียนวิชาการใหม่ๆ ที่จำเป็นและสอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแต่ประการใด ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงมีลักษณะที่เน้นวิชาการในแนวลึกเพียงสาขาเดียว พระราชวรมุนีอธิบายว่าการที่ทางคณะสงฆ์ไม่ยอมเกี่ยวข้องกับวิชาการที่มากับความเจริญแบบใหม่ทั้งที่ความจริงก็เกี่ยวข้องกัน ทำให้ไม่มีการปรับปรุงระบบการศึกษาหรือแม้แต่ส่วนประกอบภายในระบบการศึกษาของคนเมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้มองเห็นกันว่าเนื้อหาวิชาการที่พระภิกษุสามเณรเล่าเรียนกันอยู่ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและช่วยเหลือสังคมได้ เกียรติ ฐานะ และคุณค่าของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีก็ลดต่ำลง ซึ่งจะเห็นได้ชัดโดยการเทียบเกียรติ และฐานะของผู้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเมื่อระยะ 50 - 70 ปีที่แล้วเมื่อเริ่มจะมีการศึกษาแผนใหม่กับสมัยปัจจุบัน ในสมัยก่อนนั้นพระสงฆ์ที่เป็นเปรียญแม่เพียงชั้นต้นก็จะเป็นที่สนใจ เป็นที่รู้จักและนิยมนับถือของประชาชนทั่วไป หากลาสิกขาบทไปแล้วยังเป็นผู้มีเกียรติในสังคมได้รับการยกย่องเชื่อถือเชิญให้ดำรงฐานะหรือตำแหน่งงานอันสูง แต่พร้อมกับที่สังคมภายนอกพัฒนาก้าวหน้าและสังคมสงฆ์ยุคนี้อยู่กับที่ ฐานะของผู้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมถูกลดต่ำลงๆ จนเห็นได้ชัดในขณะนี้ว่า แม้แต่ผู้สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมชั้นสูงสุดในปัจจุบันก็ยังไม่มีความสำคัญเท่าผู้สอบได้ชั้นต่ำสุดในสมัยก่อน (พระราชวรมุนี 2527 ช. 213 - 220)

3. กระบวนการ

3.1 การเรียนการสอน การเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมใช้วิธีสอนให้ท่องจำจากตำรา หนังสือเรียน และทำแบบฝึกหัดเป็นส่วนใหญ่ มีการใช้อุปกรณ์การสอนโดยเฉพาะเครื่องช่วยสอนสมัยใหม่อย่างที่ใช้กันในโรงเรียนของรัฐน้อยมาก (เสฐียรพงษ์ วรรณปก 2522 : 64 ชำเลือง วัชรจันทร์ 2526 : 107 พระมหาสมภารพรหมทา 2526 : 12) เป็นที่น่าสังเกตว่าการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้นได้

เน้นการท่องจำเป็นหลักสำคัญจริงๆ แม้กระทั่งในการประชุมครูสอนพระปริยัติธรรม ณ วัดสามพระยา เมื่อปี พ.ศ. 2524 ที่ประชุมก็ยังให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงผลการเรียนวิชาบาลีเอาไว้ว่า ควรจะต้องเน้นให้นักเรียนได้ท่องหลักบาลีไวยากรณ์ให้จบก่อนเปิดเรียนอย่างน้อย 1 เล่ม (กรรมการศาสนา 2524 : 469) เหตุที่การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีสภาพเช่นนี้ คงเป็นเพราะว่าครูผู้สอนส่วนมากไม่เคยได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรมทางด้านหลักการสอนมาก่อน เมื่อเป็นนักเรียนเคยเรียนกับครูมาอย่างไร พอมาเป็นครูสอน ก็มักจะสอนตามแบบนั้นไปด้วย ดังจะเห็นได้จากคำชี้แจงของพระราชจินตามณี เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ (พระราชจินตามณี ในกรรมการศาสนา 2523 : 51) ที่ว่า "ครูปริยัติธรรมของเราไม่เคยมีการอบรมกันหรือเรียนกันมาก่อน การสอนจึงเป็นไปตามบุญตามกรรม ตามวิธีการเก่าๆที่เราเคยใช้กันมา" นอกจากนั้นพระพนมทมาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดนครพนม (พระพนมทมาจารย์ ในกรรมการศาสนา 2523 : 54) ก็ได้ให้ข้อคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า "ครูปริยัติธรรมของเรานั้น แต่ไหนแต่ไรมาไม่มีการอบรมกันโดยตรง ได้เรียนมาอย่างไรก็ทำไปอย่างนั้น เช่นเราได้เรียนจากครูอาจารย์อย่างไร เรียนบาลีมาในวิธีการใด ก็สอนนักเรียนไปในวิธีการนั้น เป็นอย่างนี้กันโดยมาก"

3.2 การบริหารสำนักเรียน พระราชวรมุนีชี้แจงว่าเรื่องการบริหาร การดำเนินงานและการจัดการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมนั้นเป็นเรื่องของวัดหรือท้องถิ่นที่จะดำเนินการกันเอง ทางฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ไม่ได้มาเกี่ยวข้องด้วย การจัดการศึกษาในท้องถิ่นต่างๆก็ไม่ใช่วิธีรวมทุนรวมกำลังและวิธีกระจายทุนกระจายกำลัง แต่ใช้วิธีที่ว่าวัดใดมีทุนมีกำลัง เช่น มีผู้เรียนและผู้สอน ก็จัดการเรียนการสอนขึ้น วัดไหนไม่มีทุนไม่มีกำลังหรือปีใดหมดทุนหมดกำลังก็ไม่จัด (พระราชวรมุนี ในกรรมการศาสนา 2521 : 356) นอกจากนั้นวัดที่ได้เปิดเป็นสำนักเรียนแล้ว ก็ไม่มีกฎ ระเบียบ เกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรม

เอาไว้เป็นแนวปฏิบัติให้เหมือนกัน การดำเนินงานและการจัดการศึกษาเล่าเรียนจะเป็นไป
อย่างไรก็ขึ้นอยู่กับแต่ละสำนักเรียนเอง (กรมการศาสนา 2524 : 488 - 489) สมเด็จพระ
มหาธีรวงศ์ (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ในกรมการศาสนา 2523 : 24 - 25) ได้
เล่าไว้ในที่ประชุมครูปริยัติธรรมตอนหนึ่งว่า

การศึกษาพระปริยัติธรรมของเรานั้นทำแบบกันเอง เปิดก็ไม่เหมือนกันบางวัด
ก็เปิดเข้าพรรษาแล้วแปดวัน บางวัดก็เปิดก่อนวิสาขบูชา บางวัดก็เปิดหลัง
วิสาขบูชาอย่างวัดราชผาติการาม ถ้าวิสาขบูชาตกเดือนหก ก็เปิดหลัง ปีนี้
(พ.ศ. 2523) วิสาขบูชาเลื่อนไปเดือนเจ็ดก็เปิดแล้วตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม
2523 แต่วัดอื่นๆเปิดไม่เหมือนกัน โดยมากหัวเมืองเราเปิดในพรรษาแต่ว่า
เมื่อสอบๆพร้อมกัน เราไม่ได้บังคับเวลาเรียนว่าเท่านั้นเท่านั้นชั่วโมง เราถือ
เอาความรู้เป็นเกณฑ์...

นอกจากนั้น ท่านได้เล็งถึงสภาพการจัดการศึกษาภายในสำนักเรียนโดย
ทั่วไปว่า ขึ้นอยู่กับเจ้าสำนักเรียนเป็นสำคัญ ถ้าเจ้าสำนักเรียนรูปใดมีความสนใจต่อการ
ศึกษาของพระภิกษุสามเณรแล้วการศึกษาในสำนักเรียนนั้นก็จะมีเจริญเรื่อยไป ดังที่ท่านได้
ยกตัวอย่างให้เห็นว่า (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ในกรมการศาสนา 2524 : 38)

สำนักเรียนวัดหน้าพระธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น มีนักเรียนมากทั้ง
นักธรรมและบาลี ท่านพระครูปริยัติสุวโรประการเป็นเจ้าอาวาส ท่านบอกว่า
ครูบาอาจารย์และนักเรียนไม่ต้องเดือดร้อน การใช้จ่ายเอาไว้เป็นภาระของฉั
ฉันทาให้เอง เมื่อคนรู้อย่างนี้เข้าเขาก็ส่งข้าวสารมาให้เป็นกระสอบๆ จดบัญชี

ก็เอามอบถวายไว้ ผักหน้าอาหารท่านหามาไว้ตั้งครัวเลี้ยงพระ นักเรียนก็สบาย
ครูบาอาจารย์ก็มีนิคมภัต ครั้นพอท่านพระครูมรณภาพไปแล้วสำนักเรียนวัดหน้า-
พระธาตุก็ร้างโรยตามไปด้วย

3.3 การบรรจุครู ในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์
นั้นกำหนดไว้ว่า ครูผู้สอนต้องเป็นภิกษุหรือสามเณรเปรียญ และมีวิทยฐานะกำหนดตามคุณภาพ
แห่งลักษณะวิชาที่สอนโดยปกติเจ้าอาวาสวัดจะเป็นผู้จัดดำเนินการของสำนักเรียน ซึ่งมี
ตำแหน่งเรียกว่า เจ้าสำนักเรียน เจ้าสำนักเรียนนี้ต้องเป็นผู้จัดหาพระภิกษุหรือสามเณรเปรียญ
ที่มีวิทยฐานะที่จะเป็นครูสอนปริยัติธรรมในสำนักเรียนนั้นมาเสนอต่อเจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งเป็น
ครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียนนั้นๆ (ซ้ำเลื่อง วุฒิจันทร์ 2526 : 109) ส่วน
เรื่องที่จะกำหนดแน่นอนลงไปว่า ระดับประโยคใดควรใช้ครูที่มีวิทยฐานะอย่างไรบ้างตามประโยคใด
นั้น ทางคณะสงฆ์ไม่มีหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางกำหนดเอาไว้ ครูที่ทางสำนักเรียนจัดหาขึ้นมา
เองส่วนมากเป็นพระภิกษุและสามเณรที่มีวิทยฐานะบาลีแตกต่างกันออกไป สำนักเรียนส่วนมาก
ถ้าได้ครูที่มีวุฒิเปรียญธรรมสามประโยคขึ้นไปก็ให้สอนแผนกบาลีได้แล้วแต่สำนักเรียนบางแห่ง
เช่น วัดชนะสงครามนั้นได้กำหนดไว้ว่า ครูที่จะมาสอนแผนกบาลีไม่ว่าจะสอนวิชาอะไร สอน
ระดับประโยคใดก็ตามจะต้องมีวุฒิเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่าหกประโยค (พระมหาประกอบ
ธมฺมเสฏฺฐ เป็นผู้ที่ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร และสุภกุล เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่วัดชนะสงคราม เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2527 จากทะเบียนครูซึ่งผู้วิจัยสุ่มมา
จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานคร
จำนวน 16 แห่งพบว่า ในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละระดับประโยคนั้น ใช้ครู
ที่มีวิทยฐานะบาลีสอนแตกต่างกันออกไป ดังตาราง 23

ตาราง 23 วุฒิของครูที่สอนแผนกบาลีแต่ละระดับ

ระดับที่สอน วุฒิครูที่สอน	ประโยค 1 - 2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9
ป.ธ. 1 - 2	2	-	-	-	-	-	-	-
ป.ธ. 3	2	-	-	-	-	-	-	-
ป.ธ. 4	13	8	1	-	-	-	-	-
ป.ธ. 5	13	12	4	-	-	-	-	-
ป.ธ. 6	8	10	11	1	1	-	-	-
ป.ธ. 7	2	2	3	6	-	-	-	-
ป.ธ. 8	5	3	3	2	1	-	-	-
ป.ธ. 9	1	4	3	6	8	6	-	-

จากตาราง 23 แสดงว่าครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมากสอนในระดับประโยคที่ต่ำกว่าวุฒิของตนเอง อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ยังมีการใช้ครูสอนในระดับประโยคที่เท่ากับวุฒิของครูอยู่ คือ ประโยคหนึ่ง-สองและประโยคหก

โดยทั่วไปสำนักเรียนได้ครูมาสอนด้วยวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. ครูซึ่งอายุมากแล้วและอยู่ในท้องถิ่นนั้นเต็มใจและสมัครใจมาช่วยสอนให้เอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2526 : 72)

2. การมีข้อตกลงระหว่างนักเรียนกับสำนักเรียน เช่น กรณีที่นักเรียนจากวัดในชนบทมาพักอาศัยเพื่อการศึกษาเล่าเรียนในวัดที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อศึกษาเล่าเรียนจบเปรียญธรรมประโยคสูงๆแล้ว ก่อนที่จะกลับไปยังภูมิลำเนาเดิมของตนก็จะต้องอยู่ช่วยเป็นครูสอนในสำนักเรียนแห่งนั้นอีกระยะเวลาหนึ่งก่อนตามแต่ข้อตกลง (พระมหาทวีสุข สุรจิตฺโต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ ทุภกฺค เกียรติสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดนรนาถสุนทริการาม เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

3. สำนักเรียนในต่างจังหวัดที่ขาดแคลนครูของครูจากสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครไปช่วยสอน แต่ครูที่ไปช่วยสอนก็ไม่ได้ช่วยสอนประจำที่สำนักเรียนแห่งนั้นเป็นเวลานานหลายปี เพราะปกติพระภิกษุที่ปฏิบัติศาสนกิจอยู่มากเป็นผู้ที่ต้องทำงานหลายด้านไปพร้อมๆกันนอกเหนือจากการเป็นครูสอน ฉะนั้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งพระภิกษุที่เป็นครูเหล่านี้ก็มักจะได้รับภาระการอาราธนาให้ไปช่วยเหลือพัฒนาวัดในท้องถิ่นอื่นๆต่อไป (พระมหาประสิทธิ์ อุกกาวณฺโธ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

เนื่องจากประสบปัญหาการขาดแคลนครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงทำให้สำนักเรียนวัดต่างๆจำนวนมากขอให้ครูสอนทุกวิชาในชั้นใดชั้นหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้เกิดปัญหาติดตามมาประการหนึ่งคือ ครูจำเป็นต้องสอนวิชาที่ตนเองไม่ถนัดหรือมีความถนัดน้อย และหลายสำนักเรียนก็ขอให้ครูสอนมากกว่าหนึ่งระดับชั้นหรือบางสำนักเรียนก็ขอให้สอนทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ทำให้ครูมีภาระด้านการสอนมากจนหลายกรณีต้องถึงกับตัดกิจนิมนต์ออกไปเสีย การที่ครูมีภาระในการสอนมากเช่นนี้ทำให้ไม่มีเวลาว่างพอที่จะเตรียมการสอนอย่างดี หรือตรวจการบ้านของนักเรียนอย่างละเอียดถี่ถ้วนได้ปัญหาต่างๆเหล่านี้ได้รับการอภิปรายอย่างกว้างขวางในที่ประชุมปรึกษาหารือเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั่วราชอาณาจักร ณ วัดเบญจมบพิตร เมื่อปี พ.ศ. 2526 (กรมการศาสนา 2526 ง. 9)

3.4 กำหนดเวลาเรียน การสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในรอบปีมักจัดกันเป็นสามภาคคือ ภาควิสาขะ เริ่มแต่ขึ้น 1 ค่ำเดือน 6 ถึงขึ้น 9 ค่ำเดือน 8 ภาคพรรษา เริ่มแต่แรม 9 ค่ำเดือน 8 จนถึงขึ้น 13 ค่ำเดือน 11 ภาคปวารณา เริ่มแต่ขึ้น 1 ค่ำเดือน 12 จนถึงแรม 13 ค่ำเดือนปี ในรอบปีต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมง (กรมการศาสนา 2526 ก. 10) ในรอบสัปดาห์ บางสำนักเรียนกำหนดให้หยุดเรียนในวันโกนและวันพระ และบางสำนักเรียนก็กำหนดให้หยุดเรียนวันพระและวันอาทิตย์ สำนักเรียนที่หยุดวันอาทิตย์ เหล่านี้ส่วนมากจะเป็นสำนักเรียนที่เปิดสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่นักเรียน เยาวชน และประชาชนผู้สนใจทั่วไป จึงมีความจำเป็นต้องใช้อาคารเรียนหรือห้องเรียนเพื่อกิจกรรมดังกล่าว ส่วนในรอบวันนั้น การเรียนการสอนจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าระหว่างเวลา 8.30 - 10.30 น. และช่วงบ่ายระหว่างเวลา 13.00 - 16.00 น. เนื่องจากห้องเรียนหรืออาคารเรียนมีจำกัดฉะนั้นบางสำนักเรียนที่เปิดสอนหลายระดับประโยคจึงได้แบ่งให้นักเรียนบางประโยคเรียนช่วงเช้า ประโยคอื่นๆที่เหลือเรียนช่วงบ่าย เช่น สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร วัดชนะสงคราม ส่วนสำนักเรียนที่เปิดสอนเพียงบางระดับประโยคได้จัดให้มีการเรียนการสอนทั้งในช่วงเช้าและช่วงบ่าย เช่น สำนักเรียนวัดโสมนัส จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดพระยาบุญ วัดนางชี กรุงเทพมหานคร ฯลฯ อนึ่ง สำหรับสำนักเรียนที่ต้องใช้ศาลาการเปรียญเป็นสถานที่เรียนนั้นมักต้องหยุดทำการเรียนการสอนกันบ่อยครั้ง เพราะทางวัดใช้ศาลาการเปรียญทำกิจกรรมทางค่านพระศาสนาอย่างอื่น ในกรณีเช่นนี้การเรียนการสอนก็กระทำกันไม่ได้เต็มที่ ฉะนั้น แม้คณะสงฆ์จะได้มีข้อกำหนดว่าในการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในรอบปีจะต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 300 ชั่วโมงก็ตาม แต่ข้อกำหนดนี้ก็ไม่ได้ถึงกับเคร่งครัดแน่นอนอย่างใดสำนักเรียนที่ทำการสอนไม่ถึง 300 ชั่วโมงก็ไม่ได้รับการพิจารณาหรือเพ่งเล็งเอาโทษจากผู้บริหารของทางคณะสงฆ์ ในลักษณะดังนี้จึง

คล้ายกับที่พระราชวรมณี. (พระราชวรมณี ในกรมการศาสนา 2521 : 356) ได้กล่าว
เอาไว้ว่า "ในเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นทางฝ่ายบริหารของคณะสงฆ์รับผิดชอบเฉพาะ
การจัดสอบเพียงอย่างเดียว เรื่องการจัดการศึกษา การจัดให้มีการเล่าเรียน การบริหาร
และดำเนินงานเป็นเรื่องของทางวัดหรือของสำนักเรียนที่จะดำเนินการกันเอง" สำหรับ
เวลาเรียนตลอดหลักสูตรทั้งแต่ละระดับประโยคหนึ่ง-สองขึ้นไปจนถึงระดับเปรียญธรรมเก้า
ประโยคนั้นก็ไม่ได้มีการกำหนดเอาไว้ว่าจะต้องเรียนให้สำเร็จภายในเวลากี่ปี คราบเท่าที่
นักเรียนยังคงอยู่ในสมณเพศแล้วยังมีความประสงค์ที่จะเรียนและเข้าสอบบาลีสนามหลวง
อยู่ก็ย่อมจะกระทำเช่นนั้นได้ ฉะนั้นการใช้เวลาเรียนตลอดหลักสูตรจะมากน้อยเพียงใดจึง
ขึ้นอยู่กับความรู้ของนักเรียนเอง จากทะเบียนพระภิกษุและสามเณรผู้เรียนจบเปรียญธรรม
เก้าประโยค ระหว่าง พ.ศ. 2469 - 2527 ทั่วประเทศซึ่งมีจำนวน 383 รูป ผู้วิจัยได้
สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling) มาจำนวน 16 รูปพบว่า ได้ใช้
เวลาในการเรียนแต่ละระดับประโยคตลอดหลักสูตรแตกต่างกันดังตาราง 24

ตาราง 24 จำนวนปีที่ใช้ในการเรียนแต่ละระดับประโยคของนักเรียนที่เรียนจบตลอดหลักสูตร

ระดับประโยค ชื่อ	ประโยค 1-2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9	รวม
1. พระมหาประกอบ	1	1	1	1	1	1	2	3	11
2. พระมหาเจลียว	1	1	1	1	1	2	1	3	11
3. พระมหาสินวล	-	1	1	5	2	4	2	6	22
4. พระมหาสมพร	-	1	1	1	1	1	1	10	16

ตาราง 24 (ต่อ)

ระดับประโยค ชื่อ	ประโยค 1 - 2	ป.ธ.3	ป.ธ.4	ป.ธ.5	ป.ธ.6	ป.ธ.7	ป.ธ.8	ป.ธ.9	รวม
5. พระมหาประเสริฐ	1	1	1	1	1	1	3	2	11
6. พระมหาอิม	-	1	2	5	3	11	1	3	26
7. พระมหาพรหม	1	1	1	2	1	5	1	1	13
8. พระอมรณี	-	1	1	1	2	2	10	5	22
9. พระมหาเกษม	-	1	1	1	2	2	7	2	16
10. พระมหาสมชาย	-	1	1	2	2	11	1	5	13
11. พระมหาชูชาติ	1	1	1	1	1	2	1	1	9
12. พระมหาวิระ	1	1	1	1	1	1	1	1	8
13. พระมหาสมบุรณ์	1	2	1	1	1	1	1	1	9
14. พระมหาผดพล	-	1	1	1	2	5	4	10	24
15. พระมหาวิชัย	1	1	2	1	1	1	1	4	12
16. พระมหาลาภ	-	1	1	7	3	4	22	4	22
เวลาเรียนโดยเฉลี่ย (เป็นปี)	1	1.06	1.13	2	1.56	2.75	2.44	3.81	15.31

จากตาราง 24 เห็นได้ว่าในระดับประโยคหนึ่ง-สองขึ้นไปถึงเปรียญธรรมสี่ประโยคนักเรียนส่วนมากใช้เวลาเรียนเพียงหนึ่งปีก็สามารถผ่านการสอบบาลีสนามหลวงได้ แต่จากระดับเปรียญธรรมห้าประโยคถึงเก้าประโยคมีแนวโน้มว่ายิ่งเรียนประโยคสูงขึ้นไป นักเรียนก็จะยิ่งใช้เวลาเรียนนานขึ้น เมื่อพิจารณาเวลาที่ใช้เรียนตลอดหลักสูตรแล้วพบว่า โดยเฉลี่ยนักเรียนจะต้องใช้เวลาเรียนรูปละ 15 ปีกว่าจะสำเร็จเปรียญธรรมเก้าประโยค ซึ่งผลอันนี้ตรงกับที่พระราชวรมุนีได้วิเคราะห์เอาไว้ (พระราชวรมุนี 2527 ข. 245)

3.5 การจัดชั้นเรียน เนื่องจากการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของทางคณะสงฆ์ไม่ได้กำหนดอายุเบื้องต้นของผู้ที่เข้าเรียนเอาไว้ ประกอบกับจำนวนนักเรียนแต่ละระดับในแต่ละปีก็ไม่แน่นอน จึงทำให้นักเรียนในชั้นเรียนหนึ่งๆแตกต่างกันออกไปมาก ทั้งในด้านพิสัยอายุของนักเรียนและด้านจำนวนนักเรียน จากการสุ่มตัวอย่างทะเบียนนักเรียนจากสำนักเรียน 16 แห่งของปี พ.ศ. 2527 ในเขตกรุงเทพมหานครพบว่า ในแต่ละชั้นเรียนของแต่ละสำนักเรียนนั้นมีนักเรียนที่มีพิสัยอายุและจำนวนนักเรียนแตกต่างกันมากดังตาราง 25

ตาราง 25 พิสัยอายุของนักเรียนและจำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นเรียนของแต่ละสำนักเรียน

สำนักเรียน	ช่วงอายุ ประโยค 1 - 2	ช่วงอายุ ป.ธ.3	ช่วงอายุ ป.ธ.4	ช่วงอายุ ป.ธ.5	ช่วงอายุ ป.ธ.6	ช่วงอายุ ป.ธ.7	ช่วงอายุ ป.ธ.8	ช่วงอายุ ป.ธ.9
1. วัดเทพากร	11 (16)	11 (6)	11 (6)	15 (11)	15 (4)	1 (2)	-	-
2. วัดเทพศิรินทราวาส	40 (24)	19 (11)	29 (11)	7 (5)	7 (1)	7 (2)	-	-
3. วัดเทพธิดาราม	12 (12)	19 (7)	5 (5)	16 (6)	1 (1)	9 (3)	1 (1)	10 (3)

ตาราง 25 (ต่อ)

สำนักเรียน	ช่วงอายุ ประโยค 1 - 2	ช่วงอายุ ป.ร.3	ช่วงอายุ ป.ร.4	ช่วงอายุ ป.ร.5	ช่วงอายุ ป.ร.6	ช่วงอายุ ป.ร.7	ช่วงอายุ ป.ร.8	ช่วงอายุ ป.ร.9
4. วัดมหาพฤฒาราม	3 (9)	10 (5)	8 (12)	25 (15)	1 (2)	(1)	(1)	(1)
5. วัดมหาธาตุ	27 (55)	40 (27)	23 (26)	31 (19)	23 (10)	45 (12)	(1)	33 (7)
6. คณะเขตบางเขต	53 (41)	5 (7)	36 (6)	40 (11)	7 (3)	(1)	(1)	(1)
7. เขตราชบุรีบูรณะ	40 (8)	11 (3)	-	5 (5)	3 (2)	-	-	-
8. วัดบุปผาราม	27 (17)	25 (4)	(1)	(1)	(1)	-	-	(1)
9. วัดระฆังโฆสิตาราม	10 (13)	(1)	36 (4)	24 (5)	37 (3)	37 (6)	(1)	-
10. วัดราชโอรสราม	35 (26)	11 (10)	15 (7)	31 (6)	-	20 (6)	(1)	-
11. วัดสุวรรณาราม	44 (24)	23 (19)	15 (12)	17 (7)	10 (5)	26 (7)	(1)	(1)
12. วัดพระเชตุพน	16 (19)	16 (9)	13 (10)	18 (5)	19 (5)	7 (5)	(1)	(1)
13. วัดชัยพฤกษามาลา	3 (5)	30 (3)	9 (2)	13 (3)	-	-	-	(1)
14. วัดโพธิ์นิมิตร	21 (45)	12 (6)	12 (4)	15 (11)	-	(1)	(1)	-
15. วัดราชาธิวาสวิหาร	15 (13)	22 (7)	33 (8)	26 (20)	16 (5)	3 (3)	(1)	-
16. วัดพระพิเรนทร์	9 (13)	10 (7)	1 (2)	17 (9)	25 (4)	-	-	-

หมายเหตุ ในตารางแต่ละช่องตัวเลขข้างบน หมายถึงพิสัยอายุของนักเรียนภายในชั้น ส่วนตัวเลข
ในวงเล็บข้างล่าง หมายถึงจำนวนนักเรียนที่มีอยู่ในชั้น

จากตาราง 25 เห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยอายุของนักเรียนภายในชั้นในแต่ละระดับ
 ประโยคมีแตกต่างกันดังนี้ ประโยคหนึ่ง-สอง มีตั้งแต่ 3 - 53 ปี เปรียญธรรมสามประโยค
 มีตั้งแต่ 5 - 40 ปี เปรียญธรรมสี่ประโยคมีตั้งแต่ 5 - 30 ปี เปรียญธรรมห้าประโยคมี
 ตั้งแต่ 5 - 40 ปี เปรียญธรรมหกประโยคมีตั้งแต่ 1 - 37 ปี เปรียญธรรมเจ็ดประโยคมี
 ตั้งแต่ 1 - 41 ปี และเปรียญธรรมเก้าประโยคมีตั้งแต่ 10 - 33 ปี ส่วนทางด้านจำนวน
 นักเรียนภายในชั้นในแต่ละระดับมีแตกต่างกันดังนี้ ประโยคหนึ่ง-สองมีตั้งแต่ 5 - 55 รูป
 เปรียญธรรมสามประโยคมีตั้งแต่ 1 - 27 รูป เปรียญธรรมสี่ประโยคมีตั้งแต่ 1 - 26 รูป
 เปรียญธรรมห้าประโยคมีตั้งแต่ 1 - 20 รูป เปรียญธรรมหกประโยคมีตั้งแต่ 1 - 10 รูป
 ส่วนเปรียญธรรมเจ็ดถึงเก้าประโยคมีจำนวนนักเรียนภายในชั้นเรียนไม่แตกต่างกันมากนัก

เกี่ยวกับเรื่องอายุของนักเรียนภายในชั้นเรียนนั้น พระราชวรมุนีได้ให้ข้อคิด
 ว่าผู้บวชเข้ามาในพระศาสนาและเริ่มเรียนพระปริยัติธรรมไม่ว่าจะเป็นสามเณรอายุ 12 ขวบ
 หรือพระภิกษุอายุ 21 ปี หรือบวชเมื่อชราอายุ 60 ปี ไม่ว่าวัยจะแตกต่างกันเท่าใด พื้นฐาน
 การศึกษาและประสบการณ์จะต่างกันอย่างไรก็ตาม จะบวชอยู่ระยะสั้นหรือนานเท่าใดก็ตาม
 ก็ต้องเรียนชั้นเดียวกัน เรียนวิชาเดียวกัน เนื้อหาวิชาอย่างเดียวกัน ตามหลักสูตรเดียวกัน
 จึงยากที่จะให้การศึกษาเล่าเรียนได้ผลดี (พระราชวรมุนี ในกรมการศาสนา 2521 : 358)
 สำหรับด้านจำนวนนักเรียนภายในชั้น พระมหาประสิทธิ์ อุกกวุฒโธ ได้ให้ข้อคิดว่าถ้าในชั้นเรียน
 หนึ่งมีนักเรียนระหว่าง 15 - 25 รูปก็อาจจะจัดการเรียนการสอนได้ผลดี เพราะครูมีเวลา
 ตรวจการบ้านหรือแบบฝึกหัดของนักเรียนได้ละเอียด การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนก็ทำได้ทั่วถึง
 แต่ถ้าต้องสอนนักเรียนในห้องจำนวนมากกว่านี้ขึ้นไปจะมีปัญหาเรื่องการตรวจแบบฝึกหัดมาก
 บางที่ใช้เวลาตรวจนานจนไม่สามารถรับเงินเดือนจากชาวบ้านได้ (พระมหาประสิทธิ์
 อุกกวุฒโธ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรี
 อยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

3.6 การวัดและประเมินผลการเรียน การสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งสอบเป็นแปดชั้นคือ บาลีประโยคหนึ่ง-สอง เปรียญธรรมสามถึงเก้าประโยค โดยดำเนินการสอบเป็นสองครั้งในแต่ละปีการศึกษา คือ ครั้งที่ 1 สำหรับเปรียญธรรมหกถึงเก้าประโยค จัดการสอบในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 และครั้งที่ 2 สำหรับประโยคหนึ่ง-สองถึงเปรียญธรรมห้าประโยคจัดการสอบในวันแรม 10 ค่ำ เดือน 3 (กรมการศาสนา 2526 ข. 475)

ส่วนการดำเนินการสอบอยู่ในความรับผิดชอบของแม่กองบาลี โดยมีกรมการศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบงาน สำหรับในส่วนภูมิภาคหรือต่างจังหวัดนั้น แม่กองบาลีสันามหลวงได้มอบให้เจ้าคณะภาคต่างๆแต่งตั้งคณะกรรมการนำข้อสอบจากส่วนกลางไปยังสนามสอบทุกแห่ง แล้วนำใบคำตอบมารวมส่งแม่กองบาลีดำเนินการตรวจโดยนิมนต์พระเถระมาประชุมตรวจพร้อมกัน ณ สถานที่แม่กองบาลีกำหนด (กรมการศาสนา 2526 : 31) เนื่องจากว่าในแต่ละปีที่ผ่านมา มีนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในแต่ละระดับสอบตกกันเป็นจำนวนมาก ถ้าสำนักเรียนใดส่งนักเรียนสอบบาลีสันามหลวงและมีนักเรียนสอบได้เป็นจำนวนมากย่อมหมายถึง ความมีชื่อเสียงและเกียรติคุณของสำนักเรียนแห่งนั้น ดังนั้นหลายสำนักเรียนจึงได้กำหนดให้นักเรียนได้ทดลองสอบข้อสอบของสนามวัดก่อนที่จะเข้าสอบข้อสอบของแม่กองบาลีสันามหลวง ถ้านักเรียนสอบข้อสอบของสนามวัดผ่าน ทางสำนักเรียนก็จะเสนอชื่อนักเรียนรูปนั้นเข้าสอบข้อสอบสนามหลวงต่อไป ส่วนนักเรียนที่สอบได้คะแนนน้อยมากทางสำนักเรียนก็จะไม่เสนอชื่อส่งเข้าสอบข้อสอบสนามหลวงสำนักเรียนที่ดำเนินการเช่นนี้ได้แก่ สำนักเรียนวัดชนะสงคราม วัดเบญจมบพิตร วัดนรนาถสุนทริการาม วัดหิรัญบุรี ฯลฯ ส่วนข้อสอบที่ใช้ในสนามวัดนั้นก็ เป็นข้อสอบที่ครูในแต่ละสำนักเรียนสร้างขึ้นมาเอง (พระมหาประคอบ อมฺมเสฏฺฐ) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ สุกกุล เกียรติกุลสุนทร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดชนะสงคราม เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2527 และสามเถรประหวน อุตมกั เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กิรีติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดเบญจมบพิตร เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2527 อย่างไรก็ตามประเพณี

การกำหนดให้นักเรียนสอบข้อสอบของสนามวัดให้ได้เสียก่อนจึงจะส่งเข้าสอบบาลีสนามหลวงนั้น
ก็ไม่ได้ถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดแต่อย่างใด ดังที่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ได้เล่าว่า

(สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ในกรมการศาสนา 2523 : 24 - 25)

สำนักเรียนทุกสำนักก่อนที่จะส่งนักเรียนเข้าสอบที่สนามหลวงนั้น เราเรียกว่า
สอบสนามวัด สอบสนามวัดก็วัดกันเอง ระเบียบคณะสงฆ์ว่าจะต้องสอบสนามวัด
อย่างนั้นๆ ต่างคนต่างทำตามระเบียบที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยา
วชิรญาณวโรรสทรงวางไว้ ก่อนจะส่งนักเรียนเข้าสอบ เจ้าพระคุณท่านโปรด
ให้สอบคัดเลือกที่วัดบวรนิเวศวิหาร ทุกสำนักเรียนต้องส่งนักเรียนไปสอบคัดเลือก
ที่สำนักของท่าน ตั้งกรรมการตรวจ แต่ไม่ได้ถึงเคร่งครัดว่า ถ้าตกแล้วไม่ได้
เข้าสอบสนามหลวง ไม่ใช่อย่างนั้น ตรวจพิจารณาดูสติปัญญา ความเฉลียว
ฉลาด ดูความสะอาด ดูระเบียบในการเขียนหนังสือ ถ้าหนังสือดี ระเบียบดี
เขียนสะอาด ไม่ขีดฆ่าไม่ตกมากแม้จะอยู่ในเกณฑ์ตกก็ให้ผ่านแต่ก็แล้วแต่
พระองค์ท่าน เจ้าสำนักเรียนส่งไปแล้วต้องกราบทูลให้ทรงทราบด้วยว่าองค์นี้
ได้คะแนนเท่าไรแล้วพระองค์ท่านก็ทรงอนุมัติเราก็คือปฏิบัติกันแบบนี้เสมอมา

อนึ่งการสอบสนามวัดตามที่ได้กล่าวมานั้น ก็ไม่ได้จัดกันทุกสำนักเรียน
อย่างเช่น สำนักเรียนวัดพนัญเชิง วัดเสนาสนารวม ฯลฯ ก็ไม่ได้จัดสอบแต่ประการใด ทั้งนี้
เพราะสาเหตุหนึ่งก็คือทางสำนักเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดทำข้อสอบ เช่น
เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องโรตารี ฯลฯ (พระมหาขุมพล เมตฺตาสโย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์
กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22
ธันวาคม 2527) พระมหาประสิทธิ์ อุกกาวณโณ ได้ให้ข้อคิดเป็นการสรุปเกี่ยวกับเรื่อง

การวัดและประเมินผลการศึกษานี้แผนกบาลีเอาไว้ว่า "เป็นเรื่องที่แปลกที่สุดในโลกที่ในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้นไม่ว่าจะเป็นแผนกธรรมหรือบาลี คนสอน คนออกข้อสอบและคนตรวจข้อสอบไม่ไปคนเดียวกันเลย ครูที่สอนนักเรียนมากับมือกลับไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อตัดสินได้ - ตกของลูกศิษย์ของตนเอง" (พระมหาประสิทธิ์ อภกฺขณฺโณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่วัดโตนด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

4. ผลผลิต

4.1 ความรู้ของนักเรียน ดังที่ได้เสนอมาแล้วว่าการสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของพระภิกษุและสามเณรแต่ละปีที่ผ่านมา มีนักเรียนสอบตกกันเป็นจำนวนมาก นักเรียนที่สามารถเรียนจนสำเร็จตลอดหลักสูตรเปรียญธรรมเก้าประโยคนั้นมีอยู่เพียง ๐๐ จำนวนน้อย และนักเรียนเหล่านี้ต้องใช้เวลารเรียนกันถึงรูปละ 15 ปี โดยเฉพาะ เนื่องจากว่าหลักสูตรกำหนดให้ใช้หนังสืออรรถกถาชั้นฎีกาเป็นแบบเรียน นักเรียนไม่ได้เรียนพระพุทธพจน์ที่เป็นภาษาบาลีตัวจริง ดังนั้นผู้ที่เรียนจบชั้นสูงสุดของการศึกษาระบบนี้แล้วจึงยังไม่เป็นที่เชื่อได้ว่ามีความรู้ทางศาสนาธรรมอย่างลึกซึ้ง (พระมหาสมภาร พรหมพา 2526 : 12 เสฐียร วรณภก 2526 : 171 พิศุร มลิวัลย์ ในกรมการศาสนา 2526 ง. 2) และเนื่องจากว่าการสอบไล่แผนกบาลีได้มุ่งเน้นการทดสอบความจำของนักเรียนเป็นสำคัญ จึงทำให้ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีผลิตแต่บุคคลที่ท่องจำและแปลภาษาบาลีได้คล่อง แต่ไม่มีความเข้าใจ เสฐียร วรณภก ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้ว่า "ไม่เป็นเรื่องที่น่าแปลกแต่อย่างใดต่อการที่ไปเรียนถามปัญหาธรรมะง่าย ๆ กับพระมหาเปรียญสูงๆแล้วท่านตอบไม่ได้" (เสฐียรพงษ์ วรณภก 2522 : 63) นอกจากนั้นการที่หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกำหนดให้นักเรียนเรียนแต่คัมภีร์อรรถกถา โดยคณะสงฆ์

ไม่ได้สนใจที่จะให้เรียนวิชาการทางโลกสมัยใหม่ควบคู่ไปด้วยตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น พระราชวรมุนีได้ให้ข้อคิดเอาไว้ว่า ในลักษณะเช่นนี้คล้ายกับเป็นการจัดหลักสูตรสำหรับ พระภิกษุและสามเณรทุกรูปที่จะไม่ลาสิกขาบทได้เรียน เพื่อจะได้สำเร็จออกไปเป็นผู้สืบอายุ พระพุทธศาสนา แต่ในสภาพปัจจุบันผลที่คาดหวังไว้ดังกล่าวเกิดขึ้นน้อยมาก เพราะปรากฏ ว่าได้มีพระภิกษุและสามเณรที่จบเปรียญธรรมเก้าประโยค แล้วลาสิกขาบทไปเป็นจำนวนมาก และผู้ลาสิกขาบทไปแล้วเหล่านั้นส่วนใหญ่ก็ไม่มีฐานะที่เหมาะสมในสังคม ไม่มีโอกาสใช้ความรู้ ที่ตนเล่าเรียนมาให้เป็นประโยชน์เช่น มีความรู้ในภาษาบาลีมากมาย แต่ออกไปทำงานเพียง เป็นบุรุษไปรษณีย์ใช้ความรู้ที่เรียนมาเพียงแค่อ่านซองจดหมาย (พระราชวรมุนี 2527 ข. 363) เพราะฉะนั้นถ้าพิจารณาในประเด็นนี้นับว่าเป็นความสูญเสียเปล่าของระบบการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่สำคัญประการหนึ่ง ส่วนในกรณีของผู้ที่สำเร็จเปรียญธรรมเก้า ประโยคที่ไม่ได้ลาสิกขาบทนั้นก็ปรากฏว่าส่วนใหญ่ยังมีโอกาสน้อยที่จะได้ใช้ความรู้ดังกล่าว คือ ในแง่การใช้ประโยชน์ภายในสำนักเรียนผู้เรียนไปแล้วจำนวนมากไม่มีโอกาสใช้ความรู้เลย หรือไม่ก็ใช้เวลาให้หมดไปด้วยกิจอื่นที่ไม่เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ อีกจำนวนหนึ่งที่มีโอกาส ใช้โดยการเป็นครูสอนพระภิกษุและสามเณรรุ่นหลัง ก็ปรากฏว่าหาผู้เรียนยากเข้าโดยลำดับ แม้ในสำนักเรียนที่มีนักเรียนเรียนกันเป็นจำนวนมากก็เป็นการเรียนเพียงแค่ออให้ เป็นทางผ่าน ไม่มีความใฝ่รู้อย่างแท้จริง ส่วนในแง่ของการใช้ประโยชน์เพื่อสังคมภายนอกนั้น ปรากฏว่า ขอบเขตที่จะใช้ ถูกจำกัดอยู่กับสังคมแบบเก่าๆ ซึ่งกำลังแทบเข้าและค่อยๆ หมดไปโดยลำดับ ส่วนในสังคมแบบใหม่แทบไม่มีโอกาสใช้เลย เพราะผู้สำเร็จการศึกษาออกไปไม่มีความรู้อื่น พอที่จะเป็นสะพานสำหรับถ่ายทอดได้ (พระราชวรมุนี 2527 ข. 364) สภาพเช่นนี้ก็เท่า กับเป็นความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาแผนกบาลีอีกประการหนึ่ง

4.2 ทศนคติต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียน ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ผ่านมายังไม่เคยมีการติดตามและประเมินผลดูว่า หลังจากที่ได้มีประสบการณ์ในการเรียนไปแล้ว นักเรียนมีทัศนคติต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างไร อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้กล่าวถึงความรู้สึกและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเอาไว้บ้างดังนี้ สนั่น ไชยานุกุล และสังคม ชูชัยชยางกูร กล่าวว่า (สนั่น ไชยานุกุล และสังคม ชูชัยชยางกูร ในกรมการศาสนา 2521 : 27) หลักสูตรแผนกบาลีนี้นั้นใช้มานานแล้วโดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขและสังคมทางโลกก็ไม่ยอมรับรู้เรื่องการศึกษาประเภทนี้ ทำให้พระภิกษุและสามเณรวัยฉกรรจ์มองไม่เห็นประโยชน์และหมดศรัทธาที่จะเรียน พระญาณไตรโลก ได้กล่าวว่า ปัจจุบันนักเรียนมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับในการเรียนบาลีน้อยมาก เพราะเมื่อลาสิกขาบทไปแล้วแม้ทางราชการจะเทียบระดับความรู้ให้แก่นักเรียนก็เห็นว่าต้องใช้เวลาเรียนมากกว่าการสอบเทียบความรู้ของการศึกษาผู้ใหญ่ นักเรียนจึงหันไปให้ความสำคัญแก่การเรียนตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่กันมาก (พระญาณไตรโลก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ กীরติ ศรีวิเชียร เป็นผู้สัมภาษณ์ที่วัดพญางิ้ว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2527)

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามที่ได้เสนอผลมานั้น เมื่อวิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่องระบบและการทำงานของระบบของบานาธิยแล้ว เห็นได้ว่าการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไม่มีลักษณะเป็นระบบ ไม่มีโครงสร้างที่เป็นแบบแผนแน่นอน กล่าวคือ

1. ไม่มีจุดมุ่งหมายเขียนเอาไว้ชัดเจนแน่นอนว่าคณะกรรมการให้นักเรียนที่สอบได้ในแต่ละระดับประโยชน์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติอย่างไร การจัดการศึกษาจึงเป็นไปตามประเพณีนิยมที่จะอนุรักษ์การศึกษาแบบเก่าเอาไว้เท่านั้น

2. ปัจจุบันนำเข้า คำนครุและนักเรียนมีความซับซ้อนกันในแง่ของบทบาทมาก กล่าวคือภายในสำนักเรียน บทบาทของผู้สอนกับผู้เรียนมีโอกาสอยู่ในตัวบุคคลผู้เดียวได้มาก โดยบุคคลผู้เดียวอาจเป็นทั้งผู้เรียนในชั้นสูงขึ้นไปและเป็นผู้สอนในชั้นที่ต่ำลงมา การเรียนการสอนในสำนักเรียนจึงเป็นแบบพี่สอนน้อง (พระราชวรพันธุ์ 2527 ข. 97)

3. ไม่มีเอกสารหลักสูตรหรือคู่มือการใช้หลักสูตรให้ครูผู้สอนได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนร่วมกันนอกจากแบบเรียนที่กำหนดให้ใช้เท่านั้น

4. ไม่มีโครงสร้างทางการบริหารการศึกษาที่แน่นอน การจัดการเรียนการสอนจริงๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหารของคณะสงฆ์ หากแต่ขึ้นอยู่กับทางสำนักเรียนที่จะดำเนินการกันเอง เช่นจะเปิดการเรียนการสอนหรือไม่ จะกำหนดเวลาเรียนแต่ละชั้นอย่างไร ขึ้นอยู่กับทุนและกำลังของทางสำนักเรียน

5. ครูผู้สอนไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพื่อตัดสินได้ - ตกของนักเรียนเลย อำนาจหน้าที่เป็นของแม่กองบาลีสนามหลวงเท่านั้น และเนื่องจากว่าแม่กองบาลีรับผิดชอบแต่ด้านการสอบเพียงอย่างเดียว ส่วนเรื่องการบริหารการศึกษา การจัดการเรียนการสอนภายในสำนักเรียนปล่อยให้เป็นการกิจของทางสำนักเรียนที่จะคิดดำเนินการกันเอง จึงทำให้แต่ละสำนักเรียนมีสภาพคล้ายกับสถานที่กวัดวิชาแก่นักเรียนผู้สนใจ เพื่อสอบรับประกาศนียบัตรจากทางคณะสงฆ์เท่านั้น และด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เกิดผลติดตามมาอีกประการหนึ่งคือ ขาดการติดตามและประเมินผลเพื่อนำข้อมูลย้อนกลับมาพิจารณาเป็นพื้นฐานแก้ไขปรับปรุงการศึกษาโดยส่วนรวมให้ดีขึ้น

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสำรวจข้อมูล

เกี่ยวกับ

ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์

คำชี้แจง

แบบสำรวจฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายจะขอทราบข้อมูลบางประการเกี่ยวกับตัวครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ ระดับประโยค 1 - 2 เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ขอให้ท่านตอบด้วยการเติมคำลงในช่องว่าง และขีด ✓ ลงใน ○ ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ชื่อ/ฉายา.....
2. วุฒิสูงสุดทางการศึกษาสายสามัญของท่าน
 - ☐ ป.6 หรือต่ำกว่า
 - ☐ ม.3 / ม.ศ. 3 หรือเทียบเท่า (ยกเว้นวุฒิทางบาลี)
 - ☐ ม.6 / ม.ศ. 5 หรือเทียบเท่า (เช่น ป.กศ. พ.กศ. หรืออาชีพชั้นสูง ยกเว้นวุฒิทางบาลี)
 - ☐ อนุปริญญา หรือเทียบเท่า (เช่น ป.กศ.สูง, พ.ม.)
 - ☐ ปริญญาตรี (ยกเว้นวุฒิทางบาลี)
 - ☐ สูงกว่าปริญญาตรี
3. วุฒิสูงสุดทางวิชาครูของท่าน
 - ☐ ไม่มีวุฒิทางครู
 - ☐ ป.กศ., พ.กศ.
 - ☐ ป.กศ.สูง, พ.ม.
 - ☐ ปริญญาตรี (เช่น กศ.บ., ก.บ. ฯลฯ)

4. วิชาสูงสุดทาง**บาลี** ของท่าน

☐ ประโยค 1 - 2

☐ ป.ธ. 6

☐ ป.ธ. 3

☐ ป.ธ. 7

☐ ป.ธ. 4

☐ ป.ธ. 8

☐ ป.ธ. 5

☐ ป.ธ. 9

5. ในการเป็นครูสอนวิชาบาลีไวยากรณ์นั้น ท่านคิดว่าท่านมีความถนัดที่จะสอนวิชานี้เพียงใด

☐ ถนัดน้อยที่สุด

☐ ถนัดมาก

☐ ถนัดน้อย

☐ ถนัดมากที่สุด

☐ ถนัดปานกลาง

6. เท้าที่ผ่านมาในปี นี้ นอกจากวิชาบาลีไวยากรณ์แล้ว ท่านยังสอนวิชาอะไรอีกบ้าง

6.1 วิชา.....

6.2 วิชา.....

6.3 วิชา.....

7. ในหนึ่งสัปดาห์ ถ้านับรวมวิชาบาลีไวยากรณ์ด้วยท่านมีชั่วโมงสอน..... ชั่วโมง

8. นับตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบันท่าน เป็นครูสอนวิชาบาลีไวยากรณ์มาแล้ว.....ปี

9. ท่านได้รับค่าตอบแทนจากการเป็นครูสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ เดือนละ.....บาท

10. ในชั้นเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยค 1 - 2 ท่านมีนักเรียนที่ต้องสอนอยู่
.....รูป

ขอขอบพระคุณที่กรุณาตอบครบทุกข้อ

ชุดที่ 1

ชื่อ/ฉายา..... เลขที่..... สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีจุดมุ่งหมายจะขอทราบข้อมูลเบื้องต้นบางประการเกี่ยวกับตัวท่าน เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ขอให้ท่านตอบด้วยการเติมคำลงในช่องว่างและขีด ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. ท่านมีอายุ ปี/พรรษา

2. ครูที่สอนวิชาบาลีไวยากรณ์แก่ท่านชื่อ

3. ท่านสำเร็จการศึกษาทางสายสามัญชั้นสูงสุดในระดับใด

☐ ป. 6 หรือต่ำกว่า☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า (เช่น ป.กศ. สูง, พ.ม.)☐ ม. 3 หรือเทียบเท่า☐ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า☐ ม. 6 หรือเทียบเท่า☐ สูงกว่าปริญญาตรี4. การใช้เวลาเรียนในวิชาบาลีไวยากรณ์

ในขณะที่ท่านเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ในชั้นเรียนนั้น บางทีท่านก็ตั้งใจฟัง และคิดตามที่ครูอธิบาย บางทีท่านก็ไม่ตั้งใจ เมื่อครูให้ทำงานในห้องเรียน บางครั้งท่านก็ทำตามโดยตลอด แต่บางครั้งก็ไม่ได้ทำตาม ขอให้ท่านพิจารณาตอบทวนดูให้ได้ว่า เท่าที่เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ผ่าน มาแต่ละชั่วโมง ท่านคิดว่าส่วนใหญ่ท่านได้ใช้เวลาในการเรียนอย่างจริงจังเพียงใด

☐ ส่วนใหญ่ใช้เวลาเรียนอย่างจริงจัง น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง ของชั่วโมงเรียน☐ ส่วนใหญ่ใช้เวลาเรียนอย่างจริงจัง ประมาณครึ่งหนึ่ง ของชั่วโมงเรียน☐ ส่วนใหญ่ใช้เวลาเรียนอย่างจริงจัง เกือบตลอด ชั่วโมงเรียน☐ ส่วนใหญ่ใช้เวลาเรียนอย่างจริงจัง ตลอด ชั่วโมงเรียน

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบครบทุกข้อ

ชุดที่ 2

ชื่อ/ฉายา..... เลขที่..... สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 27 ข้อ ข้อความแต่ละข้อจะกล่าวถึงวิชาบาลีไวยากรณ์ ขอให้ท่านอ่านแล้วพิจารณาตอบว่า ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับข้อความแต่ละข้อนั้นเพียงใด ด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความรู้สึก หรือความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน ดังตัวอย่าง

วิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชาที่.....

ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง	ไม่เห็น ด้วย	ไม่แน่ใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วย อย่างยิ่ง
		✓		

๐) น่าเรียน

ถ้าท่านรู้สึกไม่แน่ใจว่าวิชาบาลีไวยากรณ์เป็นวิชาที่น่าเรียน หรือไม่ท่านก็ขีด ✓

ลงในช่องไม่แน่ใจ

ถ้าเข้าใจวิธีการตอบดีแล้ว กรุณาพลิกไปหน้าหลังแล้วลงมือตอบได้

ชุดที่ 3

ชื่อ/ฉายา..... เลขที่..... สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 24 ข้อ ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาตอบให้รอบคอบว่า ในการเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์นั้น ท่านได้ทำกิจกรรมแต่ละข้อ บ่อยครั้งเพียงใด แล้วตอบด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านดังตัวอย่าง

๐) ทำการบ้านวิชาบาลีไวยากรณ์ที่ครูมอบหมายให้

ไม่เคย	เกือบจะ ไม่เคย	บางที	บ่อย	บ่อยมาก
✓				

ถ้าท่านไม่เคย ทำการบ้านวิชาบาลีไวยากรณ์ที่ครูมอบหมายให้เลย ท่านก็ขีด ✓

ลงในช่องว่าไม่เคย

เมื่อเข้าใจวิธีการตอบแล้ว กรุณาพลิกไปหน้าหลังแล้วลงมือตอบได้

ไม่เคย	เกือบจะ ไม่เคย	บางที	บ่อย	บ่อยมาก

21. หักแปลบาลีในธรรมบทเพื่อฝึกหัดใช้ไวยากรณ์
22. สนใจในการค้นหาศัพท์จากธรรมบท
23. เข้าเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ด้วยความรู้สึกพึงพอใจ
24. เห็นเพื่อนร่วมชั้นสนทนากันเรื่องบาลีไวยากรณ์ ก็
เข้าร่วมการสนทนาด้วย

(ขอขอบคุณที่กรุณาตอบครบทุกข้อ)

ชุดที่ 4

ชื่อ/ฉายา.....เลขที่.....สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 31 ข้อ แต่ละข้อกล่าวถึงพฤติกรรมในการสอนของครู
วิชาบาลีไวยากรณ์ ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อนั้น แล้วพิจารณาตอบว่า ในการสอนบาลี
 ไวยากรณ์นั้นครูของท่านได้ทำกิจกรรมแต่ละข้อ บ่อยครั้งเพียงใด ด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓
 ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง ตัวอย่าง

- ๐) ให้นักเรียนท่องหลักบาลีไวยากรณ์ปากเปล่า
 คังๆ พร้อมกันทั้งชั้นก่อนขึ้นบทเรียนใหม่

ไม่เคย	เกือบจะ ไม่เคย	บางที่	บ่อย	บ่อยมาก
✓				

ถ้าท่านพิจารณาแล้วเห็นว่าเท่าที่ผ่านมามีครูไม่เคยให้นักเรียนท่องปากเปล่านั้น
 พร้อมกันทั้งชั้นเลยสักครั้งเดียว ท่านก็ขีด ✓ ลงในช่องไม่เคย

เมื่อเข้าใจวิธีการตอบแล้วกรุณาพลิกไปหน้าหลัง แล้วลงมือตอบได้

11. หาเวลาสอนบาลีไวยากรณ์เพิ่มเติมในเรื่องที่นักเรียนไม่ค่อยเข้าใจ
12. อธิบายบทเรียนบาลีไวยากรณ์ให้นักเรียนในชั้นฟังด้วยน้ำเสียงที่ชัดเจน
13. แนะนำและมอบหมายให้นักเรียนอ่านหนังสือบาลีไวยากรณ์เล่มอื่นๆ ที่นอกเหนือจากเล่มที่ใช้เรียนประจำ
14. กล่าวคำชมเชย เมื่อนักเรียนตอบคำถามในชั้นเรียนได้ถูกต้อง
15. ในชั้นเรียน เมื่อนักเรียนตอบคำถามผิด ครูตั้งคำถามแนะให้ย้ายชั้น หรือกระตุ้นให้นักเรียนคิดใหม่
16. เข้าสอนวิชาบาลีไวยากรณ์แต่ละครั้งตรงเวลา
17. เข้าสอนวิชาบาลีไวยากรณ์แต่ละครั้งด้วยความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉง
18. ให้โอกาสแก่นักเรียนที่มีข้อสงสัยในหลักบาลีไวยากรณ์ได้ซักถามเพื่อความเข้าใจอย่างเต็มที่
19. รับฟังคำถามต่างๆ ของนักเรียนด้วยความสนใจ
20. เขียนกระดานคำประกอบการอธิบายบาลีไวยากรณ์อย่างเป็นระเบียบ
21. อธิบายหลักบาลีไวยากรณ์ที่นักเรียนยังไม่เข้าใจให้เกิดความเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง

[illegible]

22. กำหนดให้นักเรียนท่องหลักบาลีไวยากรณ์ที่จะเรียน
ต่อไปมาล่วงหน้า
23. ให้โอกาสแก่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ
หลักบาลีไวยากรณ์ได้อย่างเต็มที่
24. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม แล้วกำหนดให้ทำงาน
เกี่ยวกับบาลีไวยากรณ์ร่วมกัน
25. หาโอกาสให้คำชมเชย และสนับสนุนนักเรียนที่อ่อน
เพื่อให้มีกำลังใจเรียนมากขึ้น
26. ยกตัวอย่างประกอบการอธิบายหลักบาลีไวยากรณ์
จนนักเรียนเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง
27. ให้นักเรียนที่เรียนเก่งอธิบายหลักบาลีไวยากรณ์ให้
เพื่อนร่วมชั้นฟัง
28. เชิญผู้ที่มีความรู้มาช่วยอธิบายหลักบาลีไวยากรณ์บาง
เรื่องให้นักเรียนฟัง
29. อธิบายหลักบาลีไวยากรณ์โดยเปรียบเทียบกับ
ไวยากรณ์ไทยให้นักเรียนฟัง
30. ใช้อุปกรณ์อื่นๆ ที่นอกเหนือจากหนังสือเรียน กระดานคำ
และชอล์ค ประกอบการสอนบาลีไวยากรณ์
31. อธิบายภาษาที่ใช้ในหนังสือเรียนบาลีไวยากรณ์ แต่ละ
เรื่องเพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น

[illegible]

ชุดที่ 5

ชื่อ/ฉายา.....เลขที่.....: สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 40 ข้อ ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาตอบว่าตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน เพียงใด ด้วยการขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง ดังตัวอย่าง

- ๐) ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สบายใจ เมื่อเพื่อนในชั้นได้คะแนนสูงกว่าข้าพเจ้า

ไม่จริง เลย	จริง น้อย	จริง เพียง ครึ่งเดียว	จริง	จริง ที่สุด
			✓	

ถ้าท่านคิดว่า ส่วนใหญ่ท่านเป็นตามข้อความที่กล่าวนั้น แต่ไม่ทุกครั้งเสมอไป ท่าน
ก็ขีด ✓ ลงในช่อง จริง

เมื่อเข้าใจวิธีการตอบแล้วกรุณาพลิกไปหน้าหลัง แล้วลงมือตอบได้

	ไม่จริง เลย	จริง น้อย	จริงเพียง ครึ่งเดียว	จริง	จริง ที่สุด
1. ข้าพเจ้ามีความพยายามอย่างยิ่งที่จะทำอะไรให้ดีกว่าที่พึงใจไว้					
2. เมื่อประสบความล้มเหลวในงานอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าจะคิดหาวิธีการใหม่ๆ ที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จให้จงได้					
3. เพื่อนๆ ของข้าพเจ้ามักคิดว่า ข้าพเจ้าเป็นคนที่มีความรับผิดชอบสูง					
4. หลายครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกท้อใจกับการเรียนแผนกบาลี					
5. ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ขยันมากอย่างสม่ำเสมอ					
6. บุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่เพื่อนสนิทของข้าพเจ้าจะมีความรู้สึก ว่าข้าพเจ้าเป็นบุคคลที่เคร่งเครียดกับงานมาก					
7. แม้ว่าข้าพเจ้าจะไม่ใช่มนุษย์ฉลาดที่สุดในสำนักเรียน แต่ เพื่อนและครูก็ชมว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ขยันมากที่สุดคนหนึ่ง					
8. ข้าพเจ้าชอบเปรียบเทียบผลงานของตนเองกับผู้อื่นเสมอ					
9. ข้าพเจ้ามีความพยายามที่จะทำอะไรให้สูงที่สุดในสำนักเรียน					
10. ปกติข้าพเจ้าจะใช้เวลาวางอ่านหนังสือมากกว่าจะคุยกับผู้อื่น					
11. ข้าพเจ้าเชื่อว่า นักเรียนทุกคนจะเรียนได้ดีขึ้น ถ้าหากครู ส่งเสริมให้มีการแข่งขันและให้รู้จักพึ่งตนเอง					

ชุดที่ 6

ชื่อ/ฉายา..... เลขที่..... สำนักเรียนวัด.....

คำชี้แจง

แบบสอบถามชุดนี้มีอยู่ 25 ข้อ แต่ละข้อ กล่าวถึง สภาพภายในชั้นเรียนวิชาบาลี
ไวยากรณ์ ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อนั้น แล้วพิจารณาว่า ท่านได้เรียนวิชาบาลีไวยากรณ์
 มาตั้งแต่ต้นจนถึงวันนี้ ข้อความแต่ละข้อตรงกับสภาพความเป็นจริง ภายในชั้นเรียนวิชาบาลี
 ไวยากรณ์ที่ท่านเรียนอยู่เพียงใด แล้วขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหลังข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง ดังตัวอย่าง

- ๐) ในชั้นเรียนวิชาบาลีไวยากรณ์ ครูมัก
 บอกให้นักเรียนนั่งเงยๆ คอยฟังครู
 เท่านั้น

ไม่จริง เลย	จริง น้อย	จริงเพียง ครึ่งเดียว	จริง	จริง ที่สุด
	✓			

ถ้าท่านพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อความนั้น เป็นจริงอยู่บ้างแต่น้อยท่านก็ขีด ✓ ลงใน
 ช่องจริงน้อย

เมื่อเข้าใจวิธีการตอบแล้ว กรุณาพลิกไปหน้าหลัง แล้วลงมือตอบได้

20. นักเรียนในชั้นเรียนบาลีไวยากรณ์ชอบทำงานเป็นกลุ่มมากกว่าทำงานตามลำพังคนเดียว
21. ครูมักแสดงความพอใจถ้ามีนักเรียนถามข้อสงสัยเกี่ยวกับบทเรียนแก่ครูมากๆ
22. นักเรียนมักหาหนังสืออ่านประกอบบาลีไวยากรณ์มาแลกเปลี่ยนกันอ่าน
23. ครูชอบเรียนนักเรียนที่เรียนเก่งออกไปเขียนกระดานคำประกอบคำอธิบายให้เพื่อนๆ ฟังหน้าชั้นเรียน
24. ในการมอบหมายงานให้ทำ ครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ได้บอกขั้นตอนไว้ชัดเจน นักเรียนรู้อย่างไรที่จะต้องทำอะไรบ้าง
25. ครูชอบให้นักเรียนท่องหลักบาลีไวยากรณ์มาล่วงหน้าแล้วมาอธิบายให้เพื่อนร่วมชั้นฟัง

ไม่จริง เลย	จริง น้อย	จริงเพียง ครึ่งเดียว	จริง	จริง ที่สุด

ขอขอบคุณที่กรุณาตอบครบทุกข้อ

แบบทดสอบ

วิชา บาลีไวยากรณ์

คำชี้แจง

แบบทดสอบฉบับนี้มุ่งสอบวัดความรู้ในวิชาบาลีไวยากรณ์ของท่าน แบบทดสอบมีจำนวนทั้งสิ้น 75 ข้อ แต่ละข้อมีคำตอบให้เลือก 4 คำตอบ เมื่อท่านอ่านคำถามแล้ว ขอให้พิจารณาว่าคำตอบที่ให้นั้นข้อใดเป็นคำตอบที่ถูกต้องที่สุด เมื่อเลือกได้แล้วขอให้ท่านไปวงกลมล้อมรอบตัวอักษรในกระดาษคำตอบที่ตรงกับคำตอบที่ถูกต้องนั้นเพียงข้อละ

1 วง ดังตัวอย่าง

๐) ในบาลีไวยากรณ์ ถ้าท่านเรียนเรื่องอักษรวิธีแสดงว่าท่านเรียนเกี่ยวกับเรื่องอะไร

- ก. คำพูด
- ข. อักษร
- ค. การแต่งฉันท
- ง. การแต่งประโยค

ในกระดาษคำตอบ

๐) ก ข ค ง

๐๐) ก ข ค ง

ฯลฯ

ถ้าท่านคิดว่าเรื่องอักษรวิธี เป็นเรื่องเกี่ยวกับอักษร ท่านก็วงกลมล้อมรอบตัวอักษร ข และ

ถ้าท่านเข้าใจวิธีการตอบดีแล้ว กรุณาพลิกไปทำแบบทดสอบจริงได้ หวังว่าคงทำได้ดี ไม่แพ้ใคร

1. พยัญชนะข้อใดเป็นธนิศ

ก. ก ข ง

ข. ก ข ค

ค. ค ฌ ฐ น

ง. ฉ ฐ ฎ

2. พยัญชนะข้อใดเป็นอโฆชะ

ก. ข ค ฆ

ข. จ ป ส

ค. ฉ ช ฌ

ง. ค ฌ พ

3. คำกล่าวต่อไปนี้ข้อใดถูกต้องที่สุด

ก. อักษร และพยัญชนะในภาษาบาลีมีจำนวนเท่ากัน

ข. นิคคหิต เป็นสระตัวหนึ่งในภาษาบาลี

ค. นิสสัย มีหน้าที่ทำให้ความไพเราะ

ง. ในภาษาบาลีถือว่าเสียงเป็นอักษรอย่างหนึ่ง

4. พยัญชนะ ง น ม มีอะไรเป็นฐานกรณ์

ก. สกฐฐานนาสิกฐฐานชา

ข. นาสิกฐฐานชา

ค. กณฐคาจุไซ

ง. ทนุโณฐไซ

5. คำว่า "อักษร" หมายถึงอะไร

ก. เสียงของตัวหนังสือ

ข. ภาษาพูดกับภาษาเขียน

ค. สรรกับพยัญชนะ

ง. สระ พยัญชนะ ฐานกรณ์

6. อักษรในภาษาบาลีมีทั้งหมดกี่ตัว

ก. 33

ข. 38

ค. 40

ง. 41

7. "อนุสาร" หมายถึงอะไร

ก. สระ

ข. พยัญชนะ

ค. นิคคหิต

ง. ไปตามสระ

8. ส่วนของคำในภาษาบาลีซึ่งไม่ได้แจกวัดติเรียกว่าอะไร

ก. บัพ

ข. กัพ

ค. คำ

ง. ความ

9. คำที่เข้าสมาสกันแล้ว ความหมายของ
คำนั้นจะเป็นอย่างไร
- ความหมายคงเดิม
 - ความหมายเปลี่ยนไป
 - ความหมายไม่แน่นอน
 - ความหมายหนักแน่นขึ้น
10. สัทท คำว่า "ทีมะ" แปลว่าอะไร
- การตอเติมเสียง
 - การกลมกลืนเสียง
 - การยัดเสียง
 - การเปลี่ยนแปลงเสียง
11. "พยัญชนะตัวนี้ ใช้ซ้อนหน้าพยัญชนะอื่นๆ
ในวรรคของคนใด" แก่ซ้อนหน้าตัวเอง
ไม่ได้" ผู้พูดน่าจะหมายถึงพยัญชนะ
ตัวใด
- ง
 - ญ
 - น
 - ม
12. "สนธิกิริโยปกรณชนินิ ใช้ได้กับสระสนธิ
เท่านั้น ส่วนพยัญชนะสนธิและนิคคหิตสนธิ
ใช้ไม่ได้" ผู้พูดหมายถึงสนธิกิริโยปกรณ
ชนินิใด
- อาคโม
 - ปกติ
 - สญญโค
 - ทีโ
13. "การแปลงสระหรือนิคคหิตให้เป็นพยัญชนะ
หรือแปลงพยัญชนะให้เป็นสระ" คำกล่าว
นี้จะเป็นความหมายของคำในข้อใด
- วิการ
 - อาเทศ
 - อาคม
 - สังโยค
14. พยัญชนะในข้อใดจัดว่าเป็นพยัญชนะอาคม
- ย ม น ร
 - ฆ ฌ ฐ ฎ
 - ว พ ล ร
 - ท ธ น พ

15. "พยัญชนะเหล่านี้" บางตัวก็รวมลงในสระเดียวกันกับพยัญชนะอื่น ออกเสียงพร้อมกันได้ บางตัวแม้เป็นตัวสะกดก็ออกเสียงเพียงนิตเดียว พอให้รู้ว่าตัวนี้"สะกด" ผู้พูดน่าจะหมายถึงพยัญชนะในข้อใด

ก. ส ฦ ฦ

ข. ฎ ฏ ฦ

ค. ร ว ห

ง. ก ง ช

16. คำว่า "การันต์" ในภาษาบาลีมีความหมายว่าอย่างไร

ก. ส่วนที่ไม่ออกเสียง

ข. เครื่องหมายแสดงถึงคำ

ค. เสียงสุดท้าย

ง. ส่วนที่เป็นที่สะ หรือรัสสะ

17. ลักษณะของ การันต์ ในภาษาบาลีเป็นแบบใด

ก. พยัญชนะการันต์

ข. สระการันต์

ค. อักษรการันต์

ง. เครื่องหมายการันต์

18. คำว่า "บทปลง" มีความหมายอย่างเดียวกันกับข้อใด

ก. บทสมาส

ข. อนุบท

ค. บทเชื่อม

ง. อนุตรบท

19. ข้อใดเป็นสระสนธิ

ก. ชลาลัย

ข. ราชการ

ค. เทศบาล

ง. นครบาล

20. คำว่า "สมาคม" มาจากการสนธิของคำในข้อใด

ก. สม + อาคม

ข. สัม + อาคม

ค. สมาส + คม

ง. สม + คม

21. คำว่า "สงสาร" เกิดจากการสนธิของคำในข้อใด

ก. สง + สาร

ข. สง + สาร

ค. สัม + สาร

ง. ส + อังสาร

22. คำว่า "โสคติ" เกิดจากการสนธิของ
คำในข้อใด
ก. ส + อตฺติ
ข. โส + อตฺติ
ค. โส + อตฺติ
ง. สุต + อตฺติ
23. คำพูดที่ใช้แทนชื่อ คน สัตว์ สิ่งของ
เรียกว่าอะไร
ก. สัพพนาม
ข. คุณนาม
ค. นามนาม
ง. สาธารณนาม
24. คำว่า "หีนตโม" จัดเป็นคุณนามชั้นใด
ก. ปกติ
ข. วิเสส
ค. อุปกติ
ง. อติวิเสส
25. คำในข้อใดจัดว่าเป็น ปุริสสัพพนาม
ก. จาก
ข. ของ
ค. นั้น
ง. ทาน
26. ความรู้ในเรื่องใดเป็นประโยชน์ในการ
แจกนามศัพท์ด้วยวิภัติ
ก. นาม
ข. วจนะ
ค. วิภัติ
ง. การันต์
27. เกี่ยวกับเรื่องนามศัพท์ คำกล่าวข้อใด
ถูกต้องที่สุด
ก. ถ้าไม่มีสัพพนาม ก็จะไม่รู้นามนาม
ที่ใช้อย่างไร
ข. ถ้าไม่มีสัพพนามแล้ว คุณนามและ
นามนามจะเกิดขึ้นไม่ได้
ค. ถ้าไม่มีคุณนาม จะทำให้ต้องออก
ชื่อนามข้อเท็จจริงน่าเบื่อ
ง. ถ้าไม่มีนามนามแล้ว คุณนามและ
สัพพนามจะเกิดขึ้นไม่ได้
28. คำว่า "จุนโท" จัดเป็นสิ่งกัมปะเภทใด
ก. บุลิจก
ข. อิตถิลิจก
ค. นบุลิก
ง. สกิลิจก

29. การแจกนามศัพท์ตามการันต์เพื่อให้
ศัพท์มีรูปต่างๆเป็นหน้าที่ของอะไร

- ก. นาม
- ข. จงนะ
- ค. การันต์
- ง. วิภัติ

30. เกี่ยวกับวจนะ คำกล่าวในข้อใดถูกต้องที่สุด

- ก. พหูวนะ คือคำพูดบอกให้รู้ว่า
นามนามมีสิ่งเดียว
- ข. ถ้าไม่มีวจนะ ก็ไม่ทราบว่ามี
นามนามอยู่จำนวนเท่าใด
- ค. จะรู้วจนะได้ต้องสังเกตที่ท้ายศัพท์
ซึ่งเป็นวิภัติ
- ง. วจนะบอกจำนวนนามนามได้ชัดเจน
ว่ามีเท่าไร

31. ข้อใดเป็นรูป พหูวนะ ของคำว่า วฐ

- ก. วฐโย
- ข. วฐหิ
- ค. วฐยา
- ง. วฐสุ

32. คำในข้อใดจัดว่าเป็น วิเศษคุณนาม

- ก. ปณฺธิตฺตโร
- ข. มนุสฺโส
- ค. ปาปตโม
- ง. เอราวโณ

33. คำว่า นาโด นาดา นาดิ เหมือนกัน
ตรงไหน

- ก. เป็นนามประเภทเดียวกัน
- ข. เป็นคุณนามเหมือนกัน
- ค. เป็นลิงค์เดียวกัน
- ง. เป็นสัพพนามเหมือนกัน

34. วิภัติที่เป็นพหูวนะได้แก่ข้อใด

- ก. อ น ส
- ข. สิ สุ โย
- ค. สุมิ สุมานา
- ง. หิ โย

35. การันต์อะไร ที่ไม่มี ใน นปฺสกลิงค์

- ก. อ
- ข. อุ
- ค. อิ
- ง. ฤ

36. ข้อใดเป็นรูปเอกวจนะของคำว่า "มุนีน" 40. ข้อความที่ว่า "น้ำ 4 ตัว" ประกอบเป็นศัพท์บาลีได้อย่างไร
- ก. มุนินา
ข. มุนิสฺมา
ค. มุนิสฺส
ง. มุนิ
37. การเปลี่ยนคำจาก เอกวจนะ ไปเป็นพหูวจนะ ในข้อใด ไม่ถูกต้อง
- ก. วตฺตฺสฺส เป็น วตฺตฺส
ข. อคฺชินฺนา เป็น อคฺชฺยฺยิ
ค. รตฺติ เป็น รตฺติโย
ง. เสฏฺฐิํ เป็น เสฏฺฐิโน
38. การเปลี่ยนคำจาก เอกวจนะ ไปเป็นพหูวจนะในข้อใด ถูกต้อง
- ก. มนฺสิ เป็น มนฺนํ
ข. มาคฺรํ เป็น มาคฺคํ
ค. สตฺตฺตฺตฺโร เป็น สตฺตฺตฺตฺโร
ง. กมฺมฺนา เป็น กมฺมฺเมหิ
39. ข้อใดเป็นปกติสังขยา
- ก. อสฺสํ
ข. เอกาทสโม
ค. ปญฺจมา
ง. สทฺธโม
41. อุปสัถ ในข้อใด ถ้าเติมลงในศัพท์แล้ว ทำให้มีความหมายเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม
- ก. อนุ
ข. อธิ
ค. อป
ง. อปิ
42. "อภฺพยตฺถ พวกฺโข ถ้าใช้ลงท้ายนาม-นาม และสัพพนามจะบอกวิภคิตี ถ้าใช้ลงท้ายธาตุ จะบอกกิริยา" ผู้พูดกำลังกล่าวถึงเรื่องอะไร
- ก. นิบาต
ข. ปัจจัย
ค. อุปสัถ
ง. ธาตุ

43. ข้อใดเป็นลักษณะของ อาลปนะ ใน
อภัพยศัพท์

ก. มีวิภัติประจำ เป็นไ้ทั้งสองวณะ

ข. มีวิภัติประจำ เมื่อลบวิภัติแล้ว

อาจเปลี่ยนเป็นวิภัติอื่น ๆ ได้

ค. แจกตามวิภัติให้รูปเปลี่ยนไปไม่ได้
เป็นไ้เพียงวณะเดียว

ง. แจกตามวิภัติให้รูปเปลี่ยนไปไม่ได้
อาจเป็นไ้ทั้งสองวณะ

44. ข้อใดไม่ใช่ ศัพท์ อาลปนะในอภัพยศัพท์

ก. เหตุ

ข. ภาเต

ค. อมฺโ

ง. อารุโส

45. ถ้าพูดกับสุภาพสตรี เราควรใช้ อาลปนะ
ศัพท์ในข้อใด

ก. ทาตา

ข. อมฺม

ค. เ

ง. อเร

46. ปัจจัยในข้อใดใช้ประกอบไ้ทั้งกับนามนาม
และสัพพนาม

ก. ตฺร

ข. ทานิ

ค. รหิ

ง. โ

47. คำว่า "ภโรติ" ลงปัจจัยอะไร

ก. อ

ข. โ

ค. ฌา

ง. ฌ

48. ศัทธิ คืออะไร

ก. การต่อศัพท์ให้เป็นศัพท์เดียวกัน
โดยลบวิภัติไ้

ข. การต่อศัพท์โดยลบศัพท์หลังแล้ว
ลงปัจจัยแทน

ค. การต่อศัพท์ไ้เนื่องกันด้วยตัวอักษร
เป็นสำคัญ

ง. การต่อศัพท์โดยเปลี่ยนวิภัติ แล้ว
ลงปัจจัยแทน

49. ศัพท์ กับ สมาส มีส่วนที่ต่างกันตรงไหน

- ก. ศัพท์หน้า
- ข. ศัพท์กลาง
- ค. ศัพท์หลัง
- ง. วิภัติ

50. เกี่ยวกับ ศัพท์ คำกล่าวข้อใด ไม่ถูกต้อง

- ก. ศัพท์ศัพท์ลงปัจจัยปรุงขึ้นจากศัพท์ที่เป็นนาม
- ข. โศกตศัพท์เป็นไวยากรณ์นามนาม และคุณนาม
- ค. อพยยศัพท์ แยกวิภัติได้
- ง. ศัพท์แบ่งโดยย่อเป็น สามัญญศัพท์ ภาวศัพท์และอพยพศัพท์

51. โศกตศัพท์ ลงปัจจัยแทนคำว่าอะไร

- ก. โศก
- ข. ตรี
- ค. อปัจจัย
- ง. ราก

52. คำว่า "สามเณโร" ลงปัจจัยในศัพท์อะไร

- ก. โศกตศัพท์
- ข. ตรีศัพท์
- ค. รากศัพท์
- ง. ชาศัพท์

53. คำว่า "ภาสว" ลงปัจจัยในศัพท์อะไร

- ก. โศกตศัพท์
- ข. ตรีศัพท์
- ค. รากศัพท์
- ง. ชาศัพท์

54. คำว่า "นาวิโก" ลงปัจจัยในศัพท์อะไร

- ก. โศกตศัพท์
- ข. ตรีศัพท์
- ค. รากศัพท์
- ง. ชาศัพท์

55. ปัจจัยใช้ประกอบอย่างไร

- ก. ประกอบหน้าราก
- ข. ประกอบหลังราก
- ค. ประกอบหลังวิภัติ
- ง. ประกอบหลังราก หน้าวิภัติ

56. ญฺ ลงปัจจัย เมื่อประกอบกับรากแล้ว จะมีรูปเป็นอย่างไร

- ก. แปลง ญฺ เป็น อก
- ข. แปลง ญฺ เป็น อน
- ค. แปลง ญฺ เป็น อานก
- ง. แปลง ญฺ เป็น ฌย

57. เสอฺยโง่ ลงปัจจัยอะไร

- ก. เสอฺย
- ข. ตม
- ค. อีย
- ง. อียิสฺสก

58. ปัจจัยใน ปุรณัตถิธิใช้ลงในศัพท์ข้อใด

- ก. ศัพท์สังขยาทุกประเภท
- ข. ศัพท์ปกติสังขยาเพียงอย่างเดียว
- ค. ศัพท์กิริยา
- ง. ศัพท์นาม

59. ข้อใดเป็นปัจจัยที่ใช้ใน อพยยัตถิธิ

- ก. ตีย
- ข. โส
- ค. ตุต
- ง. ภา

60. อายุขวํ เป็นศัพท์อะไร

- ก. ภาวัตถิธิ
- ข. วิภาวัตถิธิ
- ค. สังขยาตถิธิ
- ง. อพยยัตถิธิ

61. "ปัจจัยนี้" เมื่อลงประกอบกับธาตุแล้ว

คงไว้ตามรูปเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง"

คำกล่าวนี้น่าจะหมายถึงปัจจัยในข้อใด

- ก. ฌี
- ข. ฌว
- ค. ตุ
- ง. กุวิ

62. องค์ประกอบของศัพท์อาชยาค ข้อใด

มีความสำคัญมากที่สุด

- ก. กาล
- ข. บุรุษ
- ค. วิภัติ
- ง. วจนะ

63. กิธกั กับ อาชยาค มีอะไรเป็นหลักสำคัญ
ร่วมกันอยู่

- ก. ธาตุ
- ข. ปัจจัย
- ค. วิภัติ
- ง. กิริยา

64. การประกอบศัพท์อาชยาศนัย ต้องเรียงส่วนประกอบจากหน้าไปหลังอย่างไร

- ก. วิภัติ - ธาตุ - ปัจจัย
- ข. ธาตุ - วิภัติ - ปัจจัย
- ค. ปัจจัย - ธาตุ - วิภัติ
- ง. ธาตุ - ปัจจัย - วิภัติ

65. ส อาคม ใช้ลงในวิภัติหมวดใดได้

- ก. อัชฌัตติ
- ข. วัตตมานา
- ค. หิยัตต
- ง. ภวิสสันติ

66. ถ้าจะวิเคราะห์เห็นว่า บุรุษในอาชยาศนัยเป็นบุรุษอะไร ควรดูจากอะไร

- ก. บท
- ข. วจนะ
- ค. วิภัติ
- ง. ปัจจัย

67. ท่านคิดว่า ความรู้ในเรื่อง วาจก เป็นประโยชน์ต่อท่านอย่างไร

- ก. ช่วยให้รู้ธาตุ
- ข. ช่วยให้ประกอบศัพท์อาชยาศนัยให้ถูกต้อง
- ค. ช่วยให้ใช้กิริยาศัพท์ได้สอดคล้องกับประธาน
- ง. ช่วยให้เรียงคำพูดในภาษาบาลีได้ถูกต้อง

68. คำว่า "กิตก" มาจากรากศัพท์เดิมว่าอะไร

- ก. กิร
- ข. กิตล
- ค. กิรต
- ง. กิตโก

69. คำว่า "โอวาทโก" จัดเป็น สาธนะประเภทใด

- ก. สัมปทานสาธนะ
- ข. ภาวสาธนะ
- ค. กรณสาธนะ
- ง. กัตตุสาธนะ

70. ข้อใดเป็น กิจจปัจจัย

ก. ฌี

ข. ข

ค. ตุ

ง. รุ

71. คำว่า "สัณฺหา" เป็นสนธิอะไร

ก. สรรสนธิ

ข. พยัญชนะสนธิ

ค. นิตกหิตสนธิ

ง. พยัญชนะสนธิ และนิตกหิตสนธิ

72. คำว่า "พหุภาโร" เป็นสนธิอะไร

ก. สรรสนธิ

ข. พยัญชนะสนธิ

ค. นิตกหิตสนธิ

ง. สรรสนธิ และนิตกหิตสนธิ

73. คำว่า "พหุภาโร" ใช้สนธิกิริยาปกรณ์ตามข้อใด

ก. โลโป

ข. อาเทโส

ค. อากโม

ง. ที่โหม

74. คำว่า "มนุสเสว" ใช้สนธิกิริยาปกรณ์ตามข้อใด

ก. โลโป

ข. วิกาโร

ค. ที่โหม

ง. รสฺส

75. คำว่า "อิจุเจว" ใช้สนธิกิริยาปกรณ์ตามข้อใด

ก. โลโป

ข. อาเทโส

ค. วิกาโร

ง. รสฺส

ภาคผนวก ก

กาสดิติของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตาราง 26 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมและค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดทัศนคติต่อวิชาบาลีไวยากรณ์ ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.409	10.	.317	19.	.332
2.	.366	11.	.352	20.	.397
3.	.380	12.	.321	21.	.424
4.	.439	13.	.437	22.	.448
5.	.326	14.	.371	23.	.435
6.	.345	15.	.406	24.	.284
7.	.313	16.	.321	25.	.396
8.	.140	17.	.170	26.	.233
9.	.229	18.	.256	27.	.281

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .806

ตาราง 27 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดความสนใจในวิชาบาลีไวยากรณ์ ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.485	9.	.531	17.	.464
2.	.566	10.	.325	18.	.555
3.	.565	11.	.502	19.	.415
4.	.492	12.	.515	20.	.521
5.	.490	13.	.503	21.	.514
6.	.470	14.	.524	22.	.578
7.	.627	15.	.236	23.	.447
8.	.527	16.	.529	24.	.549

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .898

ตาราง 28 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดคุณภาพการสอน ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.525	11.	.541	21.	.608
2.	.631	12.	.520	22.	.453
3.	.497	13.	.519	23.	.611
4.	.536	14.	.518	24.	.499
5.	.489	15.	.544	25.	.572
6.	.440	16.	.474	26.	.631
7.	.539	17.	.585	27.	.560
8.	.565	18.	.532	28.	.493
9.	.500	19.	.628	29.	.509
10.	.590	20.	.541	30.	.386
				31.	.614

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .930

ตาราง 29 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมและค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.440	14.	.454	27.	.540
2.	.463	15.	.343	28.	.314
3.	.427	16.	.318	29.	.559
4.	.184	17.	.479	30.	.547
5.	.530	18.	.567	31.	.491
6.	.364	19.	.313	32.	.400
7.	.554	20.	.361	33.	.546
8.	.341	21.	.414	34.	.414
9.	.476	22.	.209	35.	.240
10.	.493	23.	.376	36.	.518
11.	.307	24.	.456	37.	.565
12.	.162	25.	.293	38.	.463
13.	.450	26.	.430	39.	.231

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .886

ตาราง 30 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบวัดความรู้บรรยาภาสในชั้นเรียน ($n = 372$)

ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
1.	.453	9.	.557	17.	.494
2.	.540	10.	.412	18.	.180
3.	.638	11.	.439	19.	.565
4.	.418	12.	.595	20.	.429
5.	.471	13.	.129	21.	.463
6.	.416	14.	.476	22.	.564
7.	.564	15.	.410	23.	.492
8.	.542	16.	.533	24.	.482
				25.	.483

สัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .885

ตาราง 31 การวัดความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถาม และค่าความเชื่อมั่นใน
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วิชาบาลีไวยากรณ์. ($n = 372$)

ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r	ข้อที่	P	r
1.	.19	.25	26.	.43	.36	51.	.32	.24
2.	.41	.28	27.	.66	.53	52.	.70	.42
3.	.39	.35	28.	.81	.31	53.	.60	.30
4.	.45	.38	29.	.80	.26	54.	.59	.59
5.	.46	.25	30.	.24	.15	55.	.58	.33
6.	.64	.36	31.	.46	.34	56.	.66	.50
7.	.42	.25	32.	.70	.26	57.	.61	.53
8.	.70	.20	33.	.53	.60	58.	.45	.32
9.	.25	.30	34.	.90	.19	59.	.41	.61
10.	.65	.46	35.	.87	.20	60.	.54	.45
11.	.76	.35	36.	.58	.54	61.	.56	.47
12.	.49	.53	37.	.62	.38	62.	.73	.29
13.	.46	.36	38.	.72	.39	63.	.42	.42
14.	.52	.29	39.	.69	.44	64.	.54	.47
15.	.61	.50	40.	.68	.42	65.	.60	.53
16.	.54	.29	41.	.44	.44	66.	.57	.66
17.	.59	.36	42.	.63	.45	67.	.42	.38
18.	.59	.46	43.	.41	.27	68.	.41	.44
19.	.61	.40	44.	.78	.37	69.	.61	.64
20.	.62	.47	45.	.85	.22	70.	.67	.45
21.	.63	.34	46.	.55	.45	71.	.43	.64
22.	.47	.62	47.	.62	.42	72.	.52	.56
23.	.35	.25	48.	.45	.53	73.	.44	.45
24.	.21	.13	49.	.38	.47	74.	.38	.20
25.	.74	.36	50.	.45	.24	75.	.44	.41

ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9268

ประวัตินิติปรัชญาเอก

ชื่อ นายเกียรติ ศรีวิเชียร

วัน เดือน ปีเกิด วันที่ 8 มีนาคม 2491

สถานที่เกิด 128 หมู่ที่ 3 ต.ทับใต้เหล็ก อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2501 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแก้ว จ.สุพรรณบุรี
- พ.ศ. 2504 ชั้นมัธยมปีที่ 3 โรงเรียนนเรศวรวิทยาลัย จ.สุพรรณบุรี
- พ.ศ. 2507 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย จ.สุพรรณบุรี
- พ.ศ. 2509 ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา โรงเรียนฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยา
- พ.ศ. 2511 ประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม
- พ.ศ. 2514 การศึกษาบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) วิทยาลัยวิชาการศึกษาพระนคร
- พ.ศ. 2521 Master of Education (Higher Education)
The Pennsylvania State University
- พ.ศ. 2523 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พ.ศ. 2528 การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2510-2512 ครูโรงเรียนวัดสุวรรณภูมิ อ.เมืองฯ จ.สุพรรณบุรี
- พ.ศ. 2515-2519 อาจารย์วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
- พ.ศ. 2519- นักวิชาการศาสนา ฝ่ายข้อมูลและสถิติ กองแผนงาน
กรมการศาสนา

ที่อยู่ปัจจุบัน 10/4 ถนนสาย 3 ต.ประจักษ์ อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

13000 โทร. (035) 251-365

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนของนักเรียนหอปริยัติธรรมแผนกบาลี

บทคัดย่อ

ของ

กิริติ ศรีวิเชียร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาทุติยบัณฑิต

มีนาคม 2528

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิดวิเคราะห์ที่เรียนและผลการเรียนรวมของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเกี่ยวข้องกับตัวแปรใดบ้าง

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน คือขั้นแรกเป็นการศึกษาเชิงบรรยายถึงสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการคัดเลือกตัวแปรมาศึกษา และขั้นที่สองเป็นการทดสอบสมมติฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยชั้นทดสอบสมมติฐานเป็นพระภิกษุและสามเณรที่กำลังเรียนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในระดับประโยคหนึ่ง-สองจำนวน 372 รูป และครูผู้สอนวิชาบาลีไวยากรณ์ระดับประโยคหนึ่ง-สองอีก 26 รูป จากสำนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 21 แห่ง ตัวแปรอิสระมีจำนวนทั้งหมด 16 ตัว ตัวแปรตามมีสองตัว คือผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์และทักษะคิดวิเคราะห์วิชาบาลีไวยากรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสำรวจและแบบสอบวัดแปลฉบับ การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในระหว่างวันที่ 14 - 19 มกราคม พ.ศ. 2528 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ และวิเคราะห์สหสัมพันธ์คานอนิกอล

ผลการวิจัยพบว่า

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ในวิชาบาลีไวยากรณ์เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน จำนวนวิชาที่สอน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และประสิทธิภาพการสอน
2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับทักษะคิดวิเคราะห์วิชาบาลีไวยากรณ์ เมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์พหุคูณได้แก่ ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน

3. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลการเรียนรวมเมื่อวิเคราะห์ด้วยสหสัมพันธ์คานอนิคอล ชุดแรกได้แก่ ความสนใจในการเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน ชุดที่สองได้แก่ สัดส่วนครูต่อนักเรียน ระดับการศึกษาทางบ้านของครู พิสัยอายุของนักเรียนในชั้น และค่านิยมกัก

ในการปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้ดีขึ้น ควรให้ความสำคัญแก่การพัฒนาความสนใจในการเรียนของนักเรียน และการจัดบรรยากาศในการเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น

VARIABLES RELATED TO THE LEARNING OUTCOMES
OF PALI EDUCATION STUDENTS

AN ABSTRACT
BY
KIRATI SRIWICHIAN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Doctor of Education degree
at Srinakharinwirot University

March 1985

The purpose of this study was to investigate that what variables were related to the learning outcomes of Pali education students.

The research was conducted in two steps. Firstly, it was a descriptive study of Pali education program aiming at searching for variables expected to be related to students' learning outcomes. Secondly, the regression model was utilized in testing hypotheses. The sample groups employed in this study were 372 students studying at the first level of Pali education program and 26 teachers in 21 Pali education schools in Bangkok Metropolitan selected randomly. There were 16 independent variables and two dependent variables namely achievement in Pali grammar and attitude towards Pali grammar subject. The research instruments were composed of two questionnaires and six tests. The data were collected during 14 - 19 January, 1985. Techniques of multiple regression and canonical correlation analyses were used in data processing.

The research findings were as follows:

1. The variables related to achievement in Pali grammar when using multiple regression analysis were student-teacher ratio, teaching load, achievement motive and teaching experience.
2. The variables related to attitude towards Pali grammar subject when using multiple regression analysis were learning interest and classroom climate.
3. The variables related to the learning outcomes when using canonical analysis in the first set were learning interest and classroom climate and in the second set were student-teacher ratio, teachers' general education

level, students' age range and teachers' monthly food allowance.

To improve the learning outcomes of Pali education students, it was recommended that great efforts be placed on increasing students' learning interest and improving classroom management for appropriate climate to facilitate effective learning.